

STRATEGIA MIEJSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO KROSNO

Wykonawca:

INSTYTUT GOSPODARKI
Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie

Urząd Miasta Krosna

Krosno, maj 2018 r.

Spis treści

Spis treści

WSTĘP	4
1. MIEJSKI OBSZAR FUNKCJONALNY KROSNO – DEFINICJE, ZASIĘG I PODSTAWA WSPÓŁPRACY	5
2. DIAGNOZA MOF KROSNO	9
2.1. WSTĘP	10
2.2. INFRASTRUKTURA TRANSPORTOWA I TRANSPORT PUBLICZNY	10
2.3. ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE	22
2.4. INFRASTRUKTURA SIECIOWA	24
2.5. SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE	27
2.6. BUDOWNICTWO MIESZKANIOWE	27
2.7. ŚRODOWISKO NATURALNE	28
2.8. GOSPODARKA	40
2.9. DEMOGRAFIA	58
2.10. RYNEK PRACY	65
2.11. EDUKACJA	71
2.12. OPIEKA ZDROWOTNA I POMOC SPOŁECZNA	81
2.13. KULTURA I DZIEDZICTWO KULTUROWE	84
2.14. SPORT I REKREACJA	97
2.15. PORZĄDEK PUBLICZNY	98
2.16. ANALIZA SWOT	100
3. ZAŁOŻENIA STRATEGICZNE MOF KROSNO	103
3.1. PRIORYTETY I DZIAŁANIA W RAMACH STRATEGII MOF KROSNO	104
3.1.1 <i>Opis priorytetów i działań</i>	107
<i>PRIORYTET 1: Turystyka</i>	108
<i>PRIORYTET 2: Rolnictwo</i>	113
<i>PRIORYTET 3: Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł</i>	116
<i>PRIORYTET 4: Infrastruktura komunikacyjna</i>	123
<i>PRIORYTET 5: Ochrona środowiska</i>	131
<i>PRIORYTET 6: Kultura i dziedzictwo kulturowe</i>	140
<i>PRIORYTET 7: Edukacja</i>	145
<i>PRIORYTET 8: Zdrowie</i>	149
<i>PRIORYTET 9: Bezpieczeństwo</i>	152
3.1.2 <i>Lista planowanych do realizacji projektów strategicznych MOF Krosno</i>	156
3.1.3 <i>Przykładowe projekty i działania komplementarne do planowanych do realizacji projektów strategicznych MOF Krosno</i>	197
3.2. MATRYCA LOGICZNA DZIAŁAŃ OBJĘTYCH PROJEKTAMI STRATEGICZNYMI MOF KROSNO	199
3.3. WPŁYW PLANOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ NA OSIĄGNIĘCIE ZAKŁADANYCH WSKAŹNIKÓW	201
3.4. PLAN FINANSOWY	217
4. SPÓJNOŚĆ Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PLANISTYCZNYMI	218
4.1. DOKUMENTY STRATEGICZNE GMIN TWORZĄCYCH MOF KROSNO	218
4.2. DOKUMENTY STRATEGICZNE SZCZEBŁA REGIONALNEGO, KRAJOWEGO I UNIJNEGO	229
5. WYNIK STRATEGICZNEJ OCENY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO	250

6. SYSTEM WDRAŻANIA PROJEKTÓW STRATEGICZNYCH MIEJSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO KROSNO	253
7. RAPORT Z PRZYGOTOWANIA STRATEGII MOF KROSNO	255
8. SPIS TABEL	259
9.SPIS WYKRESÓW	262
10. SPIS RYSUNKÓW	263

Wstęp

Strategia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno (MOF Krosno) określa w szerokim zakresie wspólne, uzgodnione cele rozwojowe i strategiczne kierunki działań gmin tworzących obszar funkcjonalny, ściśle ze sobą współpracujących. Strategia została zdefiniowana w oparciu o wszechstronną analizę społeczno – gospodarczą i środowiskową MOF Krosno oraz w oparciu o wnioski płynące z warsztatów strategicznych, przeprowadzonych z udziałem przedstawicieli JST wchodzących w skład MOF Krosno.

Strategia MOF Krosno stanowić będzie podstawę realizacji różnorodnych działań o charakterze inwestycyjnym oraz nieinwestycyjnym, nakierowanych na realizację celów strategicznych Obszaru. Dokument ten przyczyni się do pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania projektów rozwojowych MOF Krosno, w szczególności ze środków Unii Europejskiej. Jedną z głównych przesłanek opracowania Strategii MOF Krosno jest umożliwienie realizacji projektów strategicznych, dofinansowanych z dedykowanej alokacji środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego 2014 – 2020. Projekty strategiczne są nowym instrumentem wsparcia w ramach polityki spójności, bazującym na zintegrowanym, ponadlokalnym podejściu do rozwiązywania problemów i wykorzystywania endogenicznych potencjałów.

Realizacja zapisów Strategii MOF Krosno następować będzie poprzez wdrażanie dużych, zintegrowanych przedsięwzięć (projektów) w skali całego MOF lub wybranych gmin Obszaru, jak również przez projekty indywidualnie realizowane przez poszczególne JST.

Dokument w obecnym kształcie stanowi Projekt Strategii MOF Krosno, który podlegał będzie konsultacjom społecznym.

2. Miejski Obszar Funkcjonalny Krosno – definicje, zasięg i podstawa współpracy

Obszary funkcjonalne są nowym elementem polityki przestrzennej i społeczno-gospodarczej, który został zdefiniowany w „Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030” - najważniejszym krajowym dokumencie strategicznym dotyczącym zagospodarowania przestrzennego. W dokumencie zostały wyznaczone następujące rodzaje obszarów funkcjonalnych:

- ☐ miejskie obszary funkcjonalne,
- ☐ wiejskie obszary funkcjonalne,
- ☐ obszary funkcjonalne szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej, (m.in.: strefa przybrzeżna, obszary górskie),
- ☐ obszary kształtowania potencjału rozwojowego, (m.in.: obszary cenne przyrodniczo, obszary ochrony krajobrazów kulturowych),
- ☐ obszary funkcjonalne wymagające rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej, (m.in.: obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych, obszary przygraniczne).

Podobnie jak w Europie i na świecie, w Polsce obserwuje się intensyfikację osadnictwa wokół miast dużej i średniej wielkości oraz idący za nią rozwój funkcji pozarolniczych.

Na podstawie dojazdów do pracy, form osadnictwa i funkcji obszarów wyznaczone zostały miejskie obszary funkcjonalne składające się ze stref rdzeniowych (biegunów wzrostu – miast dominujących) i zewnętrznych (obszarów oddziaływania biegunów wzrostu).

Miejski obszar funkcjonalny (MOF) jest układem osadniczym ciągłym przestrzennie, złożonym z odrębnych administracyjnie jednostek. Obejmuje zwarty obszar miejski oraz powiązaną z nim funkcjonalnie strefę zurbanizowaną. Administracyjnie obszary te mogą obejmować gminy miejskie, wiejskie i miejsko – wiejskie.

Wśród Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wyróżniono:

- ☐ obszary funkcjonalne ośrodków wojewódzkich, w tym ośrodki metropolitalne,
- ☐ obszary funkcjonalne ośrodków regionalnych - wyznaczone są wokół ośrodków mających duży potencjał i duże znaczenie dla rozwoju kraju – zasadniczo liczących między 100 a 300 tys. mieszkańców,
- ☐ obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych - wyznaczone są wokół miast liczących zasadniczo pomiędzy 50 a 100 tys. mieszkańców. Część miast znajdujących się w tej kategorii pełniła w przeszłości funkcje wojewódzkie,
- ☐ obszary funkcjonalne ośrodków lokalnych - do ośrodków lokalnych zalicza się miasta o zdolnościach rozwojowych zasadniczo mające poniżej 50 tys. mieszkańców. Szczególną rolę wśród nich pełnią niektóre miasta powiatowe.

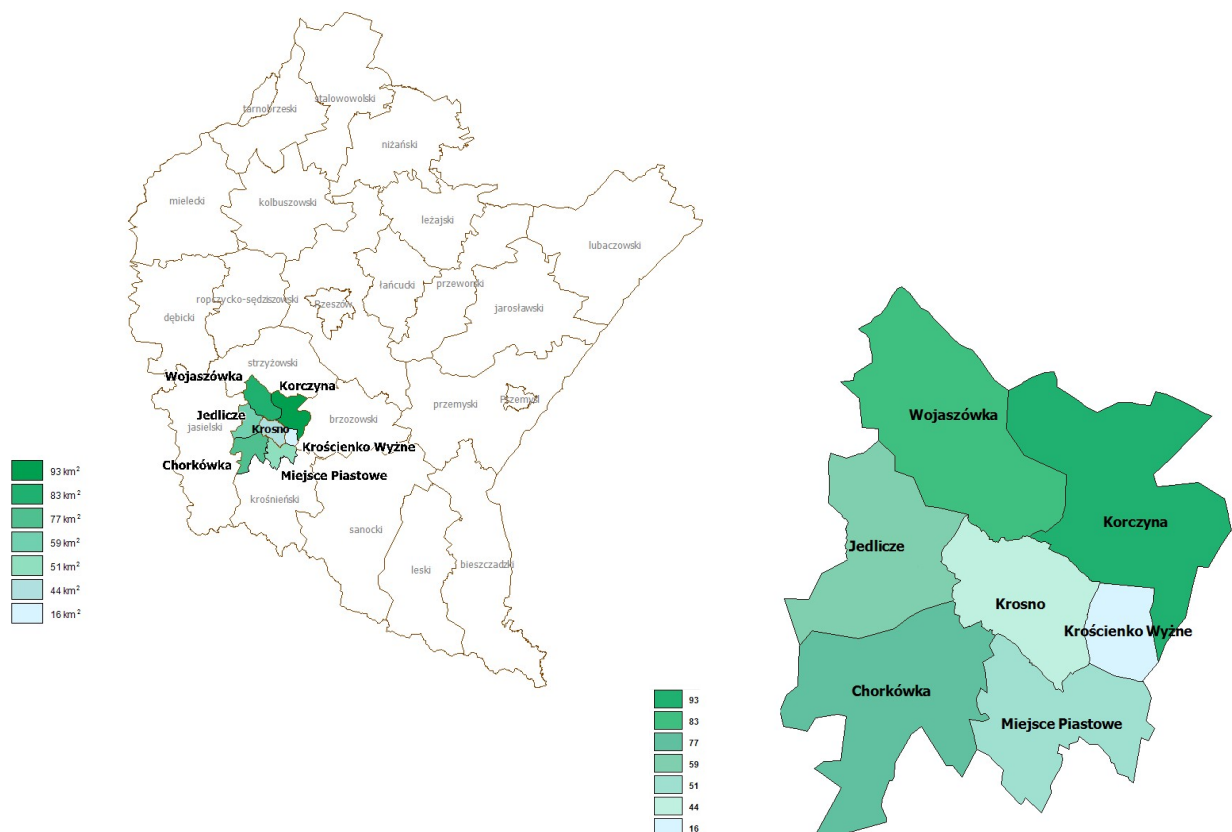
Na terenie województwa podkarpackiego wyznaczono następujące miejskie obszary funkcjonalne: ROF – Rzeszowski Obszar Funkcjonalny oraz MOF Krosno, MOF Przemyśl, MOF Tarnobrzeg, MOF Mielec, MOF Stalowa Wola, MOF Sanok – Lesko, MOF Dębica – Ropczyce, MOF Jarosław – Przeworsk.

W skład Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno, zwanego dalej MOF Krosno, wchodzi następujące podmioty:

- 1) Miasto Krosno – rdzeń MOF,
- 2) Gmina Jedlicze,
- 3) Gmina Chorkówka,
- 4) Gmina Korczyna,
- 5) Gmina Krościenko Wyżne,
- 6) Gmina Miejsce Piastowe,
- 7) Gmina Wojaszówka.

W ramach "Strategii MOF Krosno" wsparciem zostanie objęty obszar wymienionych wyżej gmin.

Rysunek 1. Powierzchnia geodezyjna MOF Krosno na tle woj. podkarpackiego

Kolorem zielonym oznaczono powierzchnię geodezyjną MOF Krosno w km²

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii

Gminy wchodzące w skład MOF mogą wspólnie realizować projekty strategiczne. Zintegrowane projekty partnerskie przewidziane do realizacji przez Członków MOF Krosno nazwane zostały **projektami strategicznymi dla MOF Krosno**. Partnerzy MOF będą się ubiegać o dofinansowanie tych projektów w ramach konkursów dedykowanych z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014 – 2020.

W celu uzyskania dofinansowania na realizację projektów strategicznych niezbędne jest opracowanie **Strategii Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego** – dokumentu zawierającego diagnozę społeczno – gospodarczą Obszaru oraz określającego najważniejsze cele i przedsięwzięcia, które przyczynią się do rozwoju całego MOF.

Współpraca Partnerów MOF Krosno

W dniu 12 września 2013 r. Prezydent Miasta Krosna, Burmistrz Gminy Jedlicze, Wójt Gminy Chorkówka, Wójt Gminy Korczyna, Wójt Gminy Krościenko Wyżne, Wójt Gminy Miejsce Piastowe i Wójt Gminy Wojaszówka podpisali list intencyjny, w którym wyrazili wolę podjęcia aktywnej, długofalowej współpracy w zakresie realizacji Regionalnych Inwestycji Terytorialnych. Był to początek funkcjonowania Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno.

Potencjalny duopol Krosno – Jasło

W „Strategii Rozwoju Województwa - Podkarpackie 2020”, zwrócono również uwagę, że wskazane jest podjęcie działań zmierzających do budowania powiązań pomiędzy Krosnem i Jasłem, które przyczynią się do stworzenia duopolu tych miast.

Pierwszym krokiem na drodze budowania duopolu Krosno – Jasło był realizowany wspólnie przez miasta Krosno i Jasło w partnerstwie z Powiatem Jasielskim (liderem projektu) oraz Powiatem Krośnieńskim projekt współfinansowany z Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007 – 2013 pn. „Dla spójności i dostępności – analiza możliwości rozwojowych obszaru krośnieńsko – jasielskiego”.

Zasadniczym celem projektu było wdrożenie mechanizmów zintegrowanego planowania inwestycyjnego i przestrzennego na obszarze krośnieńsko – jasielskim, ze szczególnym uwzględnieniem podejścia funkcjonalnego. W ramach projektu został opracowany szereg dokumentów – plany, koncepcje i strategia, które mają przyczynić się do przeciwdziałania problemom rozwojowym obszaru krośnieńskiego – jasielskiego oraz do wzmocnienia współpracy między Partnerami.

Opracowane w ramach projektu dokumenty:

1. Raport końcowy - Analiza dla funkcjonalnego obszaru krośnieńsko-jasielskiego w ramach projektu pn. „Dla spójności i dostępności – analiza możliwości rozwojowych obszaru krośnieńsko-jasielskiego”.
2. Zintegrowany plan systemu transportu publicznego dla funkcjonalnego obszaru krośnieńsko-jasielskiego.
3. Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Gmin Chorkówka, Jedlicze, Miejsce Piastowe, Korczyna, Krościenko Wyżne, Krosno i Wojaszówka.

4. Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Miasta Jasła wraz z gminami przyległymi.
5. Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla powiatu jasielskiego.
6. Strategia Beskidu Niskiego z elementami rozwoju rynku pracy oraz dywersyfikacji aktywności gospodarczej dla funkcjonalnego obszaru krośnieńsko – jasielskiego.
7. Zintegrowany plan zagospodarowania przestrzennego dla krośnieńsko-jasielskiego obszaru funkcjonalnego.
8. Koncepcja programowo – przestrzenna mająca charakter strategicznego rozwiązania dla całego obszaru krośnieńsko – jasielskiego, ze szczególnym uwzględnieniem infrastruktury drogowej, kolejowej i rozwoju turystyki:
  - 1) Koncepcja programowo-przestrzenna drogi Kielce – Nowy Korczyn - Tarnów – Barwinek na odcinku Tarnów – Jasło – Krosno - węzeł S-19.
  - 2) Koncepcja programowo – przestrzenna łącznicy kolejowej pomiędzy linią nr 108 Stróże – Krościenko, a linią nr 106 Jasło – Rzeszów.
  - 3) Koncepcja programowo-przestrzenna budowy drogi łączącej planowaną drogę szybkiego ruchu „Kielce-Barwinek” (na odcinku „Jasło – obwodnica północna”) z drogą krajową nr 28 (ulica 3-go Maja) w mieście Jaśle.
  - 4) Koncepcja programowo-przestrzenna sieci ścieżek rowerowych na terenie obszaru funkcjonalnego.

W dalszej perspektywie planowane jest podjęcie kolejnych działań zmierzających do nawiązania ściślejszej współpracy pomiędzy Krosnem i Jasłem.

3. Diagnoza MOF Krosno

W niniejszym opracowaniu poddano analizie obszar odpowiadający Miejskiemu Obszarowi Funkcjonalnemu Krosno – w opracowaniu „MOF”, „MOF Krosno” lub po prostu „Obszar”.

W opracowaniu analizowano poziom oraz zmiany poszczególnych wskaźników dla MOF, co pozwala uchwycić fundamentalne przeobrażenia zachodzące na obszarze w badanych latach. Następnie porównywano relatywne mierniki sytuacji na obszarze do średniej w województwie w celu umiejscowienia obszaru na tle regionu. Główną uwagę zwrócono jednak na strukturę poszczególnych wskaźników wewnątrz obszaru na poziomie gmin oraz stopień konwergencji, co pozwala na ocenę spójności obszaru, jak i tych gmin, które pod danym względem wyróżniają się oraz odchylają w sposób negatywny. Ujęcie takie może być podstawą do sformułowania wstępnych celów polityki gospodarczej.

Do analizy przyjęto dane roczne, nawet, jeżeli występowały dane o wyższej częstotliwości. Powodem jest zachowanie ich porównywalności, jak i skupienie się na analizie o charakterze strukturalnym, a nie koniunkturalnym, czy sezonowym (krótkookresowym). Pod uwagę brano dane roczne, które, w zależności od dostępności, kończyły się na 2012 r. lub 2011 r.

Tam gdzie było to możliwe porównań w czasie dokonywano w następujący sposób: najnowszy rok do 2000 r., jeżeli szereg czasowy był krótszy, to do 2005 r., w ostatecznym przypadku do najstarszego roku, dla którego dane statystyczne były dostępne. Wybór tych lat z jednej strony był podyktowany tym, że w porównaniach statystyka oficjalna stosuje właśnie okresy pięcioletnie. Z drugiej strony takie podejście zostało wybrane, ponieważ dłuższe okresy analiz warunkują lepszą identyfikację zmian o charakterze długofalowym i strukturalnym, co jest niezwykle ważne dla niniejszego opracowania. Część danych jest jednak gromadzona przez statystykę oficjalną krócej. Ustalenie tego samego okresu dla każdego danych powodowałoby konieczność utraty wielu informacji, które istnieją w przypadku tych danych, a zbierane są od wielu lat. Poza tym niektóre szeregi czasowe są bardzo krótkie, co właściwie wyklucza zastosowanie tego samego okresu analizy w jednym opracowaniu.

W uzasadnionych sytuacjach, gdy dane na poziomie gmin (NTS-5) nie były dostępne, a zmienna była istotna, prezentowano dane dla powiatu krośnieńskiego i miasta Krosna (NTS-4).

W analizach zmian w czasie posługiwano się dynamiką (rok bazowy = 100%) lub tempem zmian (rok bazowy = 0%), które dają tę samą informację.

W sytuacji, gdy nie zaznaczono wyraźnie, że chodzi o miasto, a tę samą nazwę nosi zarówno miasto, jak i gmina, nazwy oznaczają gminę, np. w przypadku sformułowania „Jedlicze” autorzy mają na myśli gminę. Cyfry w nawiasach występujące po nazwie gminy dotyczą aktualnego podziału jednostek na poziomie NTS-5 i oznaczają: (1) – gmina miejska, (2) – gmina wiejska, (3) – gmina miejsko-wiejska, (4) – miasto w gminie miejsko-wiejskiej, (5) – obszar wiejski w gminie wiejsko-miejskiej.

W przypadku, gdy nie zaznaczono inaczej dane statystyczne pochodzą z Głównego Urzędu Statystycznego. Dane dot. podmiotów gospodarczych uwzględniają jedynie te podmioty, które zatrudniają powyżej 9 pracowników. Nie uwzględniają, więc mikroprzedsiębiorstw. Należy również wziąć pod uwagę, że dane statystyczne dostępne na poziomie gmin są ograniczone.

3.1. Wstęp

Miejski Obszar Funkcjonalny Krosno **graniczy** z powiatami: strzyżowskim, jasielskim i brzozowskim. Tworzy go 7 gmin (miasto Krosno, gmina miejsko-wiejska Jedlicze, gmina wiejska Chorkówka, gmina wiejska Korczyna, gmina wiejska Krościenko Wyżne, gmina wiejska Miejsce Piastowe, gmina wiejska Wojaszówka), które zlokalizowane są w południowej części województwa podkarpackiego. Wymienione gminy należą do powiatu krośnieńskiego, zaś miasto Krosno jest miastem na prawach powiatu.

W obrębie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno w 2012 r., znajdowało się:

- 53 miejscowości podstawowych (łącznie z miastami),
- 2 miasta – Krosno i Jedlicze,
- 51 wsi,
- 53 sołectwa.

Pod względem **powierzchni** (423 km²) Obszar Funkcjonalny Krosno stanowi 2,37% obszaru województwa podkarpackiego. Największą gminą Krośnieńskiego MOF jest Gmina Korczyna (93 km²), następnie Gmina Wojaszówka (83 km²), Gmina Chorkówka (77 km²), Gmina Jedlicze (59 km²), Gmina Miejsce Piastowe (51 km²). Najmniejszą gminą Krośnieńskiego MOF jest Gmina Krościenko Wyżne (16 km²). Obszar miasta Krosna zajmuje 44 km². Obszar Funkcjonalny Krosno zamieszkuje 115 617 mieszkańców, co stanowi 5,43% potencjału ludnościowego województwa podkarpackiego.

Tabela 1. Miejscowości podstawowe i sołectwa na koniec 2012 r. na terenie MOF Krosno

Gmina	Miejscowości podstawowe (łącznie z miastami)	Sołectwa
Chorkówka (2)	14	14
Jedlicze (3)	11	10
Korczyna (2)	7	7
Krościenko Wyżne (2)	1	2
Miejsce Piastowe (2)	8	9
Wojaszówka (2)	11	11
Krosno (1)	1	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W okolicy MOF Krosno znajdują się liczne miejscowości uzdrowiskowe, w tym dwa uzdrowiska: Rymanów Zdrój i Iwonicz Zdrój, a Gmina Miejsce Piastowe znajduje się na przecięciu dróg prowadzących do tych uzdrowisk. Obydwie miejscowości zaliczane są do polskich uzdrowisk statutowych od 1967 r. Charakteryzują się obfitym bogactwem naturalnym płynącym z zasobów wód mineralnych, solankowych i chlorkowo-wodorowęglowo-sodowych, unikatowym ukształtowaniem terenu oraz unikatowymi w skali kraju warunkami bioklimatycznymi.

3.2. Infrastruktura transportowa i transport publiczny

Drogi

Położenie geograficzne sprawia, że MOF Krosno odgrywa istotną rolę w krajowym i międzynarodowym systemie komunikacji. Teren MOF Krosno przecinają dwie ważne trasy komunikacyjne: droga krajowa

nr 19 (E 371) łącząca centralną część Polski z Podkarpaciem, która stanowi połączenie ze Słowacją jak również droga krajowa nr 28 Zator-Medyka. Dodatkowo przez teren MOF przebiegają dwie drogi wojewódzkie: droga nr 990 (DW990) – łącząca Krosno z DW988 w Twierdzy. Jej długość wynosi 13 km, jest zlokalizowana w południowej części województwa podkarpackiego. Trasa biegnie z południa na północ i jest dopuszczona do ruchu ciężkiego. Droga wojewódzka nr 991 (DW991) łączy Krosno z DK19 w Lutczy. Jej długość wynosi 23 km. Stanowi ona dojazd do rezerwatu „Prządki” i najkrótsze połączenie z Rzeszowem. Krosno jest jednym z ośrodków wzrostu zlokalizowanym w pasie Głównego Europejskiego Korytarza Transportowego Nr III, wiodącego z Drezna przez Wrocław, Górny Śląsk, Kraków, Rzeszów, Lwów do Kijowa. Najbliższe połączenie (60km) z drogą krajową Nr 4, będącą osią korytarza, wiedzie z Pilzna do Jasła drogą krajową nr 73, dalej do Krosna drogą krajową nr 28, która stanowi powiązanie z innymi ważnymi ośrodkami miejskimi w Karpatach (Nowy Sącz, Gorlice, Jasło, Sanok, Przemyśl).

Wskaźniki ilościowe dotyczące infrastruktury drogowej przeanalizowano na poziomie powiatu, ze względu na dostępność danych. Na koniec 2011 roku w powiecie krośnieńskim znajdowało się 363,9 km dróg powiatowych o nawierzchni twardej, oraz 356,4 km o nawierzchni twardej ulepszonej. Na przestrzeni lat 2001-2011 długość dróg gminnych o nawierzchni twardej wzrosła z 291,6 km do 391,6 km, o nawierzchni twardej ulepszonej z 218,1 km do 361,1km. W tym samym okresie długość dróg o nawierzchni gruntowej zmalała z 81,4 km do 62,3 na koniec roku 2011. W 2011 roku na 100 km² powierzchni powiatu krośnieńskiego przypada 42,3 km dróg gminnych o nawierzchni twardej, 39 km dróg gminnych o nawierzchni twardej ulepszonej i 6,7 km dróg gminnych o nawierzchni gruntowej.

Analiza gęstości sieci drogowej powiatu krośnieńskiego, w relacji do powiatów: przemyskiego, rzeszowskiego i tarnobrzesckiego w 2011 roku wskazuje, że największa ilość dróg powiatowych o nawierzchni twardej oraz nawierzchni twardej ulepszonej znajduje się w powiecie rzeszowskim (odpowiednio 42,9km /100km² i 42,8km/100km²) oraz krośnieńskim (odpowiednio 39,3 km/100 km² i 38,5 km/ 100km²). Najwięcej dróg powiatowych gruntowych znajduje się w powiecie rzeszowskim (4,7km/100km²) i powiecie przemyskim (4km/100km²). Największą długość dróg o nawierzchni twardej i twardej ulepszonej w 2011 roku rozpatrując Krosno, Przemyśl, Rzeszów i Tarnobrzeg ma Przemyśl (odpowiednio po 124,1 km/100km²) oraz Rzeszów (odpowiednio po 108,5km/100km²).

Transport publiczny

Na terenie MOF Krosno funkcjonuje drogowa komunikacja zbiorowa. Komunikacja regionalna i ponadregionalna obsługiwana jest przez Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej w Krośnie S.A. oraz mniejszych prywatnych przewoźników. Działają oni na podstawie zezwoleń na przewozy autobusowe wydanych przez Marszałka Województwa Podkarpackiego. Spośród wszystkich linii, według wykazu zezwoleń, na terenie Krosna rozpoczyna się lub kończy 58 tras. Są to trasy o zróżnicowanej długości od 23 km do 463 km. Łączą one Krosno z takimi miastami jak Rzeszów, Jasło, Sanok, Brzozów, Ustrzyki Górne, Kraków, Warszawa, Łódź. Zarówno PKS Krosno S.A., jak i prywatni przewoźnicy obsługują teren MOF Krosno, jednak głównym operatorem komunikacji pasażerskiej jest MKS Sp. z o.o. Krosno.

Miejska komunikacja autobusowa w Krośnie funkcjonuje od 1953 roku. Początkowo była to jedna linia, przejeżdżająca przez krośnieński rynek, kursująca na trasie Miejsce Piastowe - Potok. Obsługiwały ją

dwa autobusy. Stopniowo wzrastała ilość linii komunikacyjnych, a ich trasy łączyły nowe dzielnice miasta z jego centrum oraz miasto z coraz większą ilością okolicznych miejscowości.¹

Sieć komunikacji miejskiej w Krośnie składa się z 17 linii dziennych i 1 linii nocnej. W sieci połączeń dziennych wyróżnić można 7 linii miejskich (oznaczenia literowe) oraz 10 linii podmiejskich (oznaczenia liczbowe) kursujących do miejscowości w sąsiednich gminach (Chorkówka, Jedlicze, Korczyna, Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe, Tarnowiec). Linia nocna uruchamiana w sezonie letnim jest połączeniem podmiejskim. W sieci komunikacyjnej wyróżnić można następujące grupy linii:

- wg kryterium zakresu funkcjonowania linii w ujęciu tygodniowym:
  - linie kursujące codziennie – 6 linii (2, 7, 20, A, C, E),
  - linia kursująca tylko w dni robocze – 7 linii (1, 3, 4, 5, 16, B, KS),
  - linia kursująca od poniedziałku do soboty – 1 linia (11),
  - linie kursujące od poniedziałku do piątku i w niedziele – 3 linie (18, D, G)
  - linia nocna kursująca w piątki i soboty – 1 linia (N1).
- wg kryterium administracyjnego:
  - linie miejskie – 7 linii (A, B, C, D, E, G, KS)
  - linie podmiejskie – 11 linii (1, 2, 3, 4, 5, 7, 11, 16, 18, 20, N1)

Miejska Komunikacja Samochodowa Sp. z o.o. z siedzibą w Krośnie (MKS Sp. z o.o. Krosno), która od 1 lipca 2004 r. funkcjonuje jako jednoosobowa spółka Gminy Miasto Krosno, jest operatorem komunikacji miejskiej i podmiejskiej. Świadczy ona usługi przewozowe na terenie miasta Krosna oraz gmin ościennych: Jedlicze, Chorkówka, Krościenko Wyżne, Korczyna i Miejsce Piastowe. Aktualnie Gmina Miasto Krosno rozważa możliwość organizacji publicznego transportu zbiorowego na terenie Gminy Wojaszówka.

W drugiej połowie lat osiemdziesiątych ubiegłego stulecia autobusy MKS Krosno przewoziły rocznie 15 mln pasażerów². Obecnie skala przewozów w komunikacji miejskiej i podmiejskiej jest znacznie mniejsza. Wiązać to należy z przemianami gospodarczymi zapoczątkowanymi w 1989 roku oraz przemianami społecznymi, związanymi głównie ze wzrostem wskaźnika motoryzacji. Poniższa tabela przedstawia dane dotyczące liczby pasażerów przewiezionych przez MKS Krosno sp. z o.o. w latach 2005-2015 wraz z wykazaniem dynamiki zmian.

Tabela 2. Liczba pasażerów MKS Krosno sp. z o.o. w latach 2005-2014 i dynamika zmian

rok	liczba pasażerów (w tys.)	zmiana r./r.	zmiana w stosunku do 2005 r.
2005	4127,9	-	-
2006	3862,2	-6,4%	-6,4%
2007	3652,0	-5,4%	-11,5%
2008	3511,8	-3,8%	-14,9%
2009	3023,0	-13,9%	-26,8%
2010	2831,0	-6,4%	-31,4%
2011	2608,3	-7,9%	-36,8%
2012	2468,4	-5,4%	-40,2%

¹ Na podstawie: <http://www.ekrosno.pl/holding/mks/>

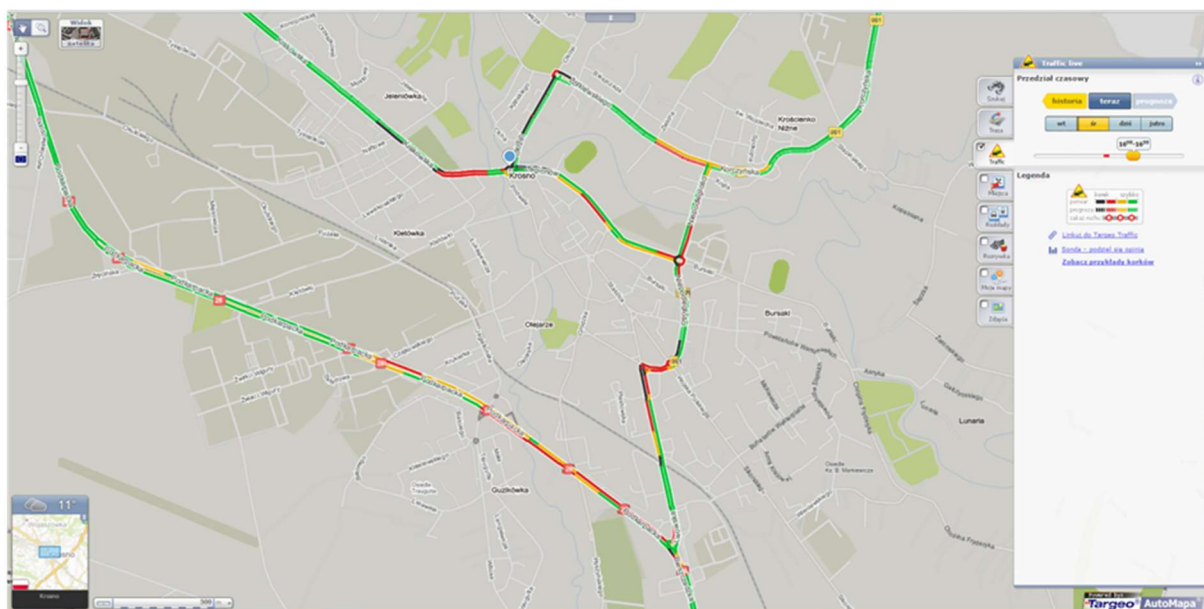
² Na podstawie: <http://www.ekrosno.pl/holding/mks/>

2013	2538,1	2,8%	-38,5%
2014	2636,8	3,9%	-36,1%
2015	2578,7	2,2%	-37,5%

Źródło: Urząd Miasta Krosna

Na przestrzeni lat 2005 – 2015 nastąpił około 40% spadek liczby pasażerów MKS Sp. z o.o. Krosno. Pomimo, że w roku 2015 można zauważyć powstrzymanie trendu spadkowego, przytoczone dane są niepokojące. Dlatego też należy realizować działania informacyjno-promocyjne zachęcające do korzystania z transportu zbiorowego. Rezygnacja z komunikacji publicznej na rzecz prywatnych samochodów oznacza wzrost liczby samochodów na drogach dojazdowych do Krosna oraz w samym Krośnie. Można przyjąć, że spadek liczby pasażerów o 1 mln w skali roku powoduje, że liczba samochodów na drogach MOF Krosno rośnie o około 1,5 tys.³ Prowadzi to do zatłoczenia dróg, a w konsekwencji do zjawisk negatywnie oddziałujących na środowisko i obniżających jakość życia mieszkańców, tj. pogorszenia jakości powietrza i wzrostu hałasu. Obecnie w Krośnie w godzinach szczytu obserwuje się w wielu punktach miasta korki lub znaczące spowolnienie ruchu. Obrazują to poniższe rysunki.

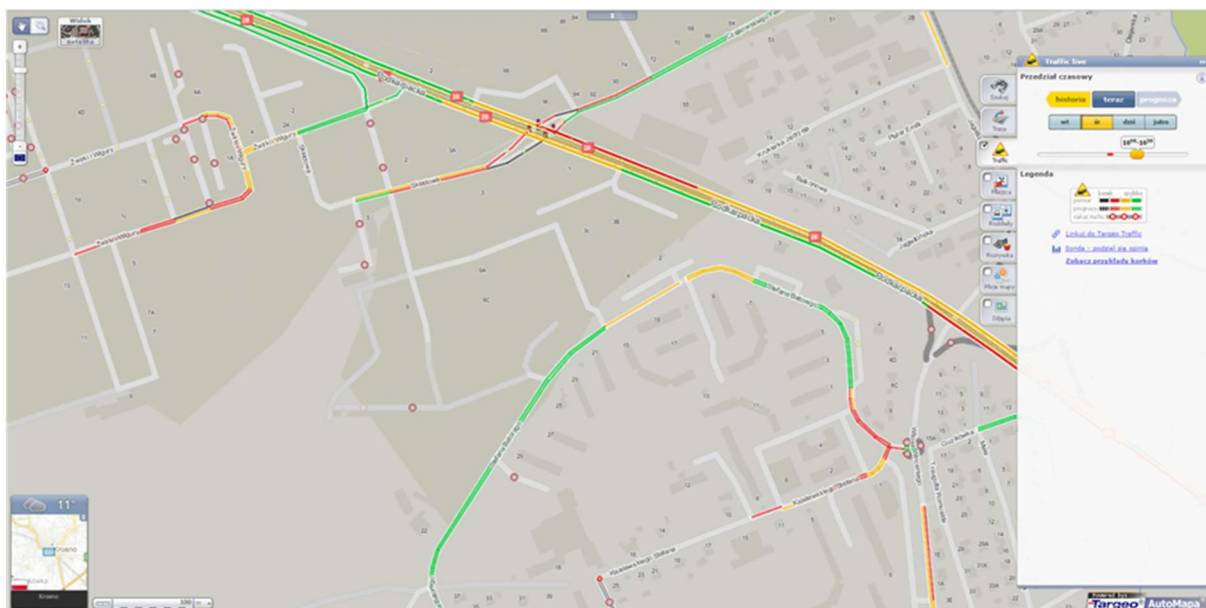
Rysunek 2. Utrudnienia w ruchu na ulicach Krosna (środa, godz. 16:00 – 16:30) – widok 1

Źródło: <http://mapa.targeo.pl/korki>

³Przy założeniu dokonywania dwóch podróży dziennie przez 220 dni w roku, przy średnim wskaźniku napełnienia samochodów osobowych 1,5.

Rysunek 3. Utrudnienia w ruchu na ulicach Krosna (środa, godz. 16:00 – 16:30) – widok 2

Źródło: <http://mapa.targeo.pl/korki>

Na powyższych rysunkach widoczne są korki (kolor czarny) lub znaczące utrudnienia w ruchu samochodowym (kolor czerwony), w szczególności na ulicach: Podkarpackiej, Krakowskiej, Niepodległości, Czajkowskiego, Legionów, Składowej, Żwirki i Wigury. Utrudnienia te w znaczącym stopniu dotyczą autobusów komunikacji miejskiej, ponieważ przez wszystkie z ww. ulic przebiegają ich trasy przejazdu. W przypadku większości ww. ulic jest to połowa lub więcej niż połowa linii komunikacji miejskiej i podmiejskiej MOF Krosno. Obrazuje to poniższe zestawienie.

Tabela 3. Zestawienie linii komunikacji miejskiej na wybranych ulicach Krosna

Nazwa ulicy	Linie komunikacji miejskiej															Liczba linii		
	A	B	C	D	E	G	1	2	3	4	5	7	11	16	18		20	KS
Podkarpacka	X	X	X	X	X				X			X	X		X			9
Krakowska	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		16
Niepodległości		X	X	X		X	X		X					X	X			8
Czajkowskiego			X	X								X	X		X			5
Legionów	X			X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		13
Składowa				X														1
Żwirki i Wigury				X								X						2

Źródło: http://www.ekrosno.pl/holding/mks/wykaz_linii/

Należy ponadto podkreślić, że wymienione powyżej ulice Składowa oraz Żwirki i Wigury łączą z centrum miasta tereny intensywnej zabudowy mieszkaniowej i przemysłowej.

Rola Krosna, jako miasta rdzeniowego MOF Krosno, tworzy jego ponadlokalne znaczenie i oddziaływanie. Krosno generuje miejsca pracy dla mieszkańców Obszaru, oferuje ponadlokalne usługi z zakresu edukacji, służby zdrowia, kultury, sportu i innych. Tego rodzaju powiązania funkcjonalne generują tzw. potrzeby przewozowe ludności z gmin ościennych do Krosna, jak również w samym

Krośnie i w mniejszym stopniu także pomiędzy gminami ościennymi. Skala tych potrzeb decyduje o obciążeniu tras komunikacyjnych oraz popycie na usługi transportu publicznego. Skalę tą, podobnie jak siłę powiązań funkcjonalnych, mierzy się zazwyczaj ilością dojazdów do pracy. Prezentuje to poniższa tabela.

Tabela 4. Liczba dojazdów do pracy na terenie MOF Krosno w 2011 roku

Jednostka terytorialna	Liczba osób wyjeżdżających do pracy	Liczba osób przyjeżdżających do pracy	Saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy
	[osoba]	[osoba]	[osoba]
Chorkówka	1664	114	-1550
Jedlicze	1878	798	-1080
Korczyna	1271	193	-1078
Krościenko Wyżne	752	161	-591
Miejsce Piastowe	1506	390	-1116
Wojaszówka	1059	161	-898
Krosno	629	6942	6313
Razem:	8759	8759	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Dojazdy do pracy. Narodowy spis powszechny ludności i mieszkań 2011. GUS, Warszawa 2014 r.

Z przytoczonych danych wynika, że natężenie przepływu ludności w MOF Krosno w związku z dojazdami do pracy wynosi blisko 9 tys. osób, z czego blisko 7 tys. osób przyjeżdża do Krosna z gmin ościennych. Biorąc pod uwagę liczbę ludności Krosna (47,3 tys. osób – GUS 2012) oraz liczbę pracujących w Krośnie (24,0 tys. osób – GUS 2012) jest to duża liczba. W takiej sytuacji bardzo istotny jest tzw. podział modalny w transporcie, tj. rozkład podróżujących pomiędzy różne środki transportu (samochód osobowy, autobus, kolej, inne). Przy niekorzystnym podziale modalnym (dużym udziale samochodów osobowych), potoki ruchu mogą przekraczać pojemność i przepustowość układu drogowego. Stąd niezwykle ważna jest rola transportu publicznego, w przypadku MOF Krosno głównie autobusowego. Rola ta będzie wzrastać, wraz z planowanym rozwojem gospodarczym MOF Krosno i rosnącą liczbą miejsc pracy.

Wszystkie gminy poza Krosnem wykazują ujemne saldo pomiędzy liczbą osób przyjeżdżających i wyjeżdżających. Dla określenia potrzeb transportowych na określonych trasach potrzebna jest pełniejsza wiedza o kierunkach podróżowania dojeżdżających do pracy. Szczegółowe zestawienie liczby dojeżdżających do pracy w MOF Krosno, w układzie macierzy źródło/cel prezentuje poniższa tabela.

Tabela 5. Liczba dojazdów do pracy pomiędzy gminami MOF Krosno w 2011 roku – źródło/cel⁴

Jednostka terytorialna	Liczba osób przyjeżdżających do pracy							Razem	
	Chorkówka	Jedlicze	Korczyzna	Krosno	Krościenko Wyżne	Miejsce Piastowe	Wojaszówka		
Liczba osób wyjeżdżających do pracy	Chorkówka		88	19	1478	15	53	11	1664
	Jedlicze	42	437	20	1281	0	27	71	1878
	Korczyzna		17		1133	44	55	22	1271
	Krosno	38	205	78		59	192	57	629
	Krościenko Wyżne		10	37	658		47		752
	Miejsce Piastowe	22	19	16	1416	33			1506
	Wojaszówka	12	22	23	976	10	16		1059
	Razem	114	798	193	6942	161	390	161	8759

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Dojazdy do pracy. Narodowy spis powszechny ludności i mieszkań 2011. GUS, Warszawa 2014 r.

Jak widać z przytoczonych danych, największa skala dojazdów do Krosna ma źródło w gminach Chorkówka i Miejsce Piastowe. Warto podkreślić stosunkowo wysoką liczbę dojeżdżających z gminy Wojaszówka, która obecnie nie jest objęta zbiorową komunikacją podmiejską.

Istotnym elementem oferty transportu publicznego jest tabor autobusowy. W chwili obecnej tabor MKS Sp. z o.o. Krosno liczy 44 autobusy. Średni wiek taboru wynosi 12 lat, a średni przebieg 545 tys. km. Blisko 1/3 taboru (14 autobusów) to Autosany H9 posiadające przebieg blisko 1 mln km lub większy i wiek pomiędzy 18 a 27 lat. Są to więc autobusy przestarzałe i wyeksploatowane. Szczegółowe zestawienie taboru prezentuje poniższa tabela.

Tabela 6. Zestawienie taboru autobusowego MKS Sp. z o.o. Krosno

Lp.	nr boczny	typ:	rok produkcji	wiek pojazdu w latach	Przebieg w km	rodzaj zasilania	norma czystości spalin:
1	167	Autosan H9	1987	27	967 264	ON	-
2	171	Autosan H9	1987	27	1 096 806	ON	-
3	173	Autosan H9	1987	27	1 095 323	ON	-
4	176	Autosan H9	1988	26	1 162 157	ON	-
5	181	Autosan H9	1988	26	1 096 278	ON	-
6	182	Autosan H9	1988	26	979 146	ON	-
7	183	Autosan H9	1988	26	1 089 801	ON	-
8	194	Autosan H9	1993	21	1 063 360	ON	-
9	196	Autosan H9	1994	20	993 244	ON	-
10	198	Autosan H9	1996	18	913 794	ON	-

⁴ Zestawienie nie uwzględnia podróży lokalnych, tj. w obrębie gminy. Wyjątek stanowi Jedlicze, gdzie wykazano podróże pomiędzy obszarem wiejskim i miejskim.

11	199	Autosan H9	1996	18	1 018 633	ON	-
12	200	Autosan H9	1996	18	949 428	ON	-
13	201	Autosan H9	1996	18	971 710	ON	-
14	202	Autosan H9	1996	18	968 704	ON	-
15	204	Autosan A10	1998	16	894 444	ON	EURO 2
16	205	Autosan H7	2003	11	528 993	ON	EURO 3
17	206	Autosan H7	2003	11	421 198	ON	EURO 3
18	208	Autosan A10	2004	10	585 977	ON	EURO 3
19	209	Autosan A10	2004	10	578 699	ON	EURO 3
20	210	Autosan A10	2004	10	530 750	ON	EURO 3
21	211	Autosan A10	2005	9	473 719	ON	EURO 3
22	212	Autosan A10	2005	9	526 253	ON	EURO 3
23	213	Autosan A10	2005	9	535 545	ON	EURO 3
24	214	Autosan H7	2006	8	341 747	ON	EURO 3
25	216	Autosan 222	1998	16	561 853	ON	EURO 2
26	217	Autosan 223	1999	15	541 742	ON	EURO 2
27	218	Autosan 222	1997	17	515 208	ON	EURO 2
28	219	SANCITY ML09LE	2010	4	235 510	ON	EURO 5
29	220	SANCITY ML09LE	2010	4	223 006	ON	EURO 5
30	221	SANCITY ML09LE	2010	4	218 555	ON	EURO 5
31	222	SANCITY ML09LE	2010	4	242 223	ON	EURO 5
32	223	SANCITY ML09LE	2010	4	267 065	ON	EURO 5
33	224	SANCITY ML09LE	2011	3	189 662	ON	EURO 5
34	225	SANCITY ML09LE	2011	3	131 621	ON	EURO 5
35	226	SANCITY ML09LE	2011	3	230 282	ON	EURO 5
36	227	SANCITY ML09LE	2011	3	215 039	ON	EURO 5
37	228	SANCITY ML09LE	2012	2	186 962	ON	EURO 5
38	229	ROHILL	2005	9	215 156	ON	EURO 3
39	230	ROHILL	2006	8	37 876	ON	EURO 3
40	231	SPRINTER	2013	1	59 291	ON	EURO 5
41	232	SPRINTER	2013	1	56 405	ON	EURO 5
42	233	ROHILL	2007	7	19 424	ON	EURO 4
43	234	SANCITY ML09LE	2014	0	30 099	ON	EURO 5
44	235	SANCITY ML09LE	2014	0	24 408	ON	EURO 5

Źródło: Urzqd Miasta Krosna

Jak wynika z powyższego zestawienia, co najmniej czternaście pojazdów emituje do środowiska znaczne ilości zanieczyszczeń. Dlatego też wymagana jest interwencja w tym obszarze, która z jednej strony wpłynie na osiągnięcie znacznego efektu ekologicznego, a z drugiej przyczyni się do uzyskania zrównoważonej mobilności mieszkańców z wykorzystaniem transportu zbiorowego.

Wszystkie autobusy zasilane są olejem napędowym. Tylko 11 z nich posiada normę czystości spalin EURO5. Pozostałe normę EURO3 lub niższą – wysłużone Autosany H9 nie posiadają określonej normy. Oznacza to, że tabor MKS Sp. z o.o. Krosno w większości nie jest przyjazny środowisku. Ze względu na wiek i zużycie taboru, które skutkują niskim poziomem komfortu i bezpieczeństwa podróżowania, ale przede wszystkim ze względu na negatywny wpływ na środowisko, niezbędne są inwestycje w zakup nowoczesnego i niskoemisyjnego taboru.

Do zanieczyszczenia środowiska MOF Krosno w dużej mierze przyczynia się również stan taboru prywatnych przewoźników. Prywatni przewoźnicy obsługują teren całego MOF Krosno. Liczba busów, którymi realizowany jest transport znacznie przewyższa liczbę autobusów, którymi dysponuje MKS Sp. z o.o. Zdecydowana większość z nich to pojazdy kilkunastoletnie, przestarzałe, w dużym stopniu wyeksploatowane, niespełniające aktualnie obowiązujących norm w zakresie czystości spalin.

Przedstawiona sytuacja skłania do wniosku, że niezbędne są działania zmierzające do zmniejszenia negatywnego wpływu na środowisko transportu samochodowego i zwiększenia roli publicznego transportu zbiorowego na terenie MOF Krosno. W tym celu należy zrealizować szeroki program inwestycji w zakresie:

- zakupu nowoczesnych, niskoemisyjnych autobusów w celu wymiany znacznej części wysłużonego i przestarzałego taboru,
- budowy lub przebudowy odcinków dróg w celu likwidacji tzw. wąskich gardeł sieci komunikacyjnej i poprawy efektywności transportu publicznego,
- zainstalowania elektronicznych systemów wspierających funkcjonowanie transportu publicznego (tzw. Intelligent Transport Systems), np. systemu nowoczesnej informacji pasażerskiej,
- poprawy infrastruktury przystankowej.

Niezbędne są także działania o charakterze organizacyjnym, polegające na objęciu systemem komunikacji publicznej wszystkich gmin MOF Krosno (włącznie z Gminą Wojaszówka), co wiąże się również z koniecznością budowy lub przebudowy odcinków dróg, oraz zapewnieniu przebiegu linii i częstotliwości kursowania autobusów zgodnie z potrzebami rynku, tj. optymalizacji systemu. Ze względu na niewystarczającą dla taboru MKS Krosno Sp. z o.o. powierzchnię oraz stan techniczny, konieczna jest również budowa nowej zajezdni dla autobusów. Istotna jest też promocja transportu publicznego wśród mieszkańców.

Ścieżki i trasy rowerowe

Oprócz modernizacji systemu transportu publicznego MOF Krosno, istotne znaczenie dla poprawy stanu powietrza będą miały również inwestycje w budowę systemu ścieżek i tras rowerowych. W chwili obecnej ścieżki rowerowe na tym terenie występują jedynie na niewielkich odcinkach (dla przykładu na terenie miasta Krosno w 2012 r. dostępnych było zaledwie 13,6 km ścieżek) i nie są z sobą połączone. W ostatnich latach wśród mieszkańców MOF Krosno obserwuje się wyraźną tendencję do zmiany stylu życia na bardziej aktywny. Widać to m. in. po dużej liczbie rowerzystów. Niestety, ze względu na brak właściwej infrastruktury, mieszkańcy nie mogą bezpiecznie przemieszczać się rowerem po całym MOF. Istnieje więc potrzeba budowy ścieżek rowerowych

i połączenie ich ze sobą, tak, aby umożliwić mieszkańcom dojazdy do pracy i szkoły. Zintegrowany system ścieżek i tras rowerowych pozwoli nie tylko na przemieszczenie się rowerem po terenie całego MOF Krosno jego mieszkańcom, ale również turystom, którzy zyskają dzięki temu możliwość poznania okolicznych atrakcji.

Podjęcie działań w tym zakresie jest również niezwykle istotne ze względu na fakt, że omawiany teren jako jeden z dwóch ważnych obszarów województwa podkarpackiego nie został objęty projektem systemowym "Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo".

Kolej

Przez teren MOF Krosno przebiegają dwie linie kolejowe, linia nr 108 relacji Stróże – Krościenko, o długości 157,7 km, która prowadzi dalej na Ukrainę do stacji Chyrow, oraz linia kolejowa nr 106 relacji Jasło – Rzeszów o długości 70,1 km.

Linia 108 może pełnić rolę linii strategicznej, alternatywnej dla linii nr 91 Kraków – Medyka w przypadku jej czasowego wyłączenia z ruchu z powodu remontu, skutków działań żywiołowych czy katastrof kolejowych. Ponadto linia nr 108 w połączeniu z liniami nr 96, 104 i 99 umożliwiałaby połączenie kolejowe Bieszczadów z Tatrami.

Na trasie linii nr 108, na obszarze MOF Krosno, zlokalizowane są następujące stacje/ przystanki: Jedlicze Męcinka, Jedlicze, Krosno Turaszówka, Krosno Polanka, Krosno, Krosno Miasto, Targowiska (gm. Miejsce Piastowe), Widacz (gm. Miejsce Piastowe). Na trasie linii nr 106, na terenie MOF Krosno zlokalizowane są dwa przystanki, w Przybówce (gm. Wojaszówka) i Wojaszówce.⁵ W bieżącym roku zakończyła się modernizacja linii nr 106, dzięki której czas przejazdu z Rzeszowa do Jasła uległ skróceniu o około 30 minut.⁶

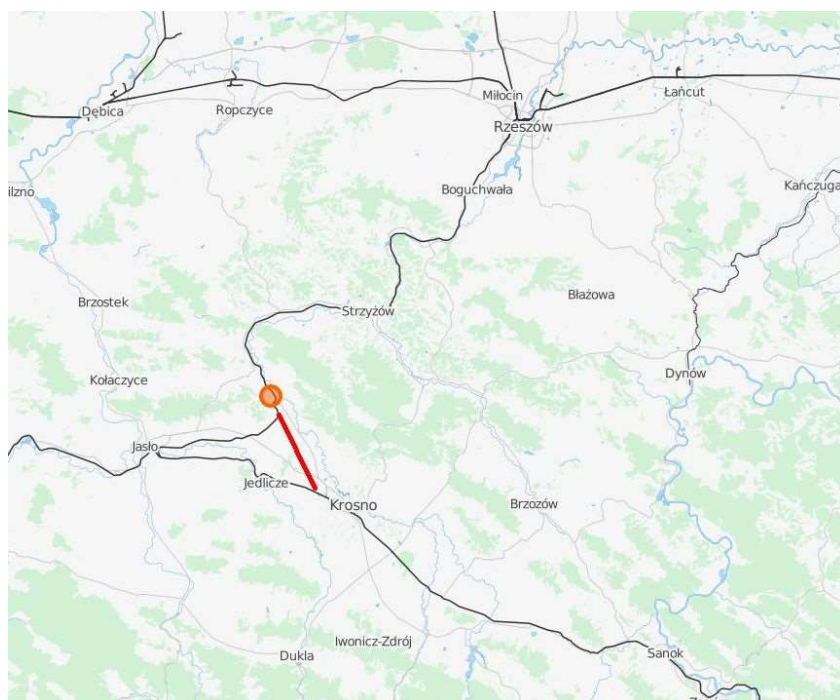
Istniejący układ ww. linii ogranicza ich wykorzystanie w systemie transportowym MOF Krosno oraz w regionie. Istnieje potrzeba budowy łącznicy kolejowej pomiędzy liniami nr 108 a 106, która pozwoliłaby na uzyskanie bezpośredniego i szybkiego połączenia kolejowego z Krosna do Rzeszowa. Planowany łącznik kolejowy pomiędzy przystankiem Krosno Turaszówka (na linii 108) a stacją Przybówka (na linii nr 106) przyczyni się do znaczącej poprawy dostępności komunikacyjnej południowo - wschodniej części województwa podkarpackiego. Stworzy też dogodniejsze powiązanie miejscowych ośrodków wzrostu (Krosna i Sanoka) ze stolicą województwa. Czas przejazdu między Krosnem a Rzeszowem skróciłby się z obecnych 2 godz. 35 min do około 75 min, (a po modernizacji kolejnych odcinków linii 108 i 106 do 60, a nawet mniej minut), dzięki czemu przejazd koleją na tym odcinku byłby konkurencyjny w stosunku do transportu drogowego. Połączenie kolejowe wykorzystywane byłoby przez mieszkańców i turystów, jak i przez przedsiębiorców do transportu towarowego. Dzięki budowie łącznicy zwiększyłaby się również atrakcyjność kolejowego przejścia granicznego w Nowym Łupkowie, przez co wzrosłoby znaczenie województwa podkarpackiego w międzynarodowej wymianie osób i towarów. Budowa łącznicy ma szansę przyczynić się również do realizacji dalekobieżnego połączenia Zagórz – Warszawa i zwiększenia dostępności Bieszczadów dla turystów.

---

⁵ Na podstawie: <http://podkarpackie.atlaskolejowy.pl/>

⁶ Na podstawie: <http://www.kurierkolejowy.eu/>

Rysunek 4. Orientacyjny przebieg łącznicy kolejowej w wariantie Krosno Turaszówka - Przybówka

Źródło: <http://www.rynek-kolejowy.pl/>

Lotnisko

Na terenie Krosna zlokalizowane jest lotnisko, którego historia sięga 1932 roku. Lotnisko Krosno (EPKR) jest zarejestrowane w rejestrze lotnisk cywilnych prowadzonym przez Urząd Lotnictwa Cywilnego pod Nr 0687/22 jako lotnisko użytku wyłącznego o cyfrze kodu 2. Lotnisko posiada trawiaste pasy startowe i jest przystosowane do startów i lądowań samolotów i szybowców.

Lotnisko Krosno jest systematycznie modernizowane. Plan Generalny (tzw. master plan) modernizacji krośnieńskiego lotniska został pozytywnie zaopiniowany przez Urząd Lotnictwa Cywilnego.⁷ Realizowany jest projekt pn. "Utworzenie Ponadregionalnego Centrum Szkolenia Lotniczego w oparciu o zmodernizowaną infrastrukturę lotniska w Krośnie". Wykonana została nadbudowa wieży kontroli lotów o nową kondygnację, przeznaczoną dla zarządzającego lotniskiem. Teren lotniska został ogrodzony.

W październiku 2015 r. został rozstrzygnięty przetarg na realizację kolejnego etapu rozbudowy lotniska - wykonanie robót budowlanych oraz wyposażenia lotniska wraz z ich finansowaniem na zasadach faktoringu. W 2016 r. wybudowana zostanie droga startowa o długości 1100 m i szerokości 30 m oraz dwie drogi kołowania wraz z płytą tankowania i oznakowanie. Przebudowany zostanie wodociąg. Zrealizowana zostanie kanalizacja deszczowa (odwodnienie drogi startowej, dróg kołowania i płyty tankowania). Zostanie uzupełnione wyposażenie lotniska w zakresie infrastruktury elektrycznej, m.in. o agregat prądowłórczy, linie kablowe i złącza, radiolatarnię NDB, METEO, zasilanie wskaźników wiatru, zasilanie bram wjazdowych, wyposażenie budynku wieży kontroli lotów, oświetlenie płyty tankowania, oświetlenie nawigacyjne drogi startowej, drogi kołowania i płyty tankowania, nadbudowę i modernizację budynku wieży kontroli lotów (UPS). Zostanie również zrealizowana kanalizacja kablowa

⁷ Na podstawie: <http://www.krosno.pl/pl/dla-przedsiębiorczych/lotnisko/informacje-dla-uzytkownikow/>

i okablowanie teletechniczne oraz wskaźniki kierunku wiatru. Przebudowane zostaną urządzenia elektroenergetyczne (kabel SN relacji stacja transformatorowa Krosno WSK – LZN). Wyposażona zostanie również nadbudowa budynku wieży kontroli lotów. Celem tego etapu inwestycji jest osiągnięcie przez lotnisko Krosno parametrów lotniska o kodzie referencyjnym 2B.

Zrealizowana infrastruktura będzie optymalna dla samolotu o kodzie B, tj. o rozpiętości skrzydeł do 24 m np. Mewa, Cessna 150/152, Cessna 172, AT-3, Cessna 441 (z ograniczeniami), Aerospactiale TB-20, Piper Pa32R Saratoga, Piper Pa-46 Malibu Mirage, Beechcraft King Air C90GTx. W Krośnie będą mogły operować wszystkie typy samolotów, na których obecnie prowadzone są szkolenia.

W dalszej perspektywie planowana jest realizacja kolejnych działań, m.in. dalsza rozbudowa drogi startowej oraz nowa zabudowa lotniskowa, która będzie zlokalizowana po południowej stronie utwardzonej drogi startowej, nowe drogi kołowania i płyty postojowe po południowej stronie lotniska. Planowane inwestycje umożliwią osiągnięcie przez lotnisko Krosno parametrów lotniska o kodzie 3C. Inwestycja będzie realizowana w miarę możliwości finansowych.

W bezpośrednim sąsiedztwie lotniska zlokalizowane są tereny inwestycyjne w tym teren objęty Specjalną Strefą Ekonomiczną EURO - PARK Mielec. Ze zmodernizowanej infrastruktury będą mogli korzystać obecni i przyszli użytkownicy lotniska, w tym firmy z branży lotniczej, m. in. producenci samolotów ultralekkich, których zakłady zlokalizowane są na terenach sąsiadujących z lotniskiem.

PODSUMOWANIE

Na terenie MOF Krosno, znajduje się stosunkowo dobrze rozwinięta sieć transportowa dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych o nawierzchni twardej. Funkcjonuje też lotnisko oraz dwie linie kolejowe. Tworzy to dość dogodne warunki prowadzenia działalności gospodarczej. Niemniej jednak, aby w pełni wykorzystać atrakcyjne położenie geograficzne MOF Krosno i intensyfikować jego rozwój gospodarczy, niezbędne są dalsze inwestycje w tym zakresie, ponieważ obecna infrastruktura drogowa nie odpowiada aktualnym potrzebom. Powiązania komunikacyjne MOF Krosno z głównymi ośrodkami w kraju są dość słabe. Nie najlepsze są również powiązania ze stolicą województwa. Połączenie drogowe Krosna z Rzeszowem nie odpowiada dzisiejszym standardom przepustowości. Szczególnie dotkliwy jest dla MOF Krosno brak dróg ekspresowych i autostrad, które przejmują ruch tranzytowy oraz stanowią o atrakcyjności inwestycyjnej terenów. Niezbędne z tego punktu widzenia jest zakończenie budowy drogi ekspresowej S19, która przebiegała będzie przez teren MOF Krosno w kierunku granicy ze Słowacją. Bardzo istotne jest zapewnienie odpowiednich połączeń drogowych pomiędzy głównymi miejscowościami MOF Krosno oraz ośrodkami koncentracji działalności gospodarczej, w celu zapewnienia odpowiednich warunków transportu osobowego, w tym zbiorowego (dojazdy do pracy i szkoły) i transportu towarowego. Modernizacja i rozbudowa infrastruktury drogowej powinna zapewnić odpowiednią dostępność komunikacyjną ośrodków gospodarczych oraz terenów inwestycyjnych MOF Krosno.

Dynamika gospodarcza MOF Krosno i jego wewnętrzne powiązania funkcjonalne przejawiające się dużą skalą dojazdów do pracy, wskazują na potrzebę zwiększenia roli zbiorowego transportu publicznego na terenie MOF Krosno. Działania, jakie można i należy w tym zakresie podjąć, to przede wszystkim inwestycje w nowy, niskoemisyjny tabor autobusowy minimalizujący negatywny wpływ na środowisko, jak również budowa, bądź przebudowa odcinków dróg istotnych z punktu widzenia transportu publicznego, budowa parkingów typu park&ride i bike&ride. Inne niezbędne działania to zastosowanie elektronicznych systemów wspierających funkcjonowanie transportu publicznego (tzw.

Intelligent Transport Systems) np. systemu nowoczesnej informacji pasażerskiej. Niezbędna jest też poprawa infrastruktury służącej publicznemu transportowi, w tym infrastruktury przystankowej. Należy także optymalizować system połączeń komunikacji miejskiej i podmiejskiej oraz promować korzystanie z transportu publicznego. Konieczne jest również przeprowadzenie akcji informacyjno - promocyjnej zachęcającej do korzystania z transportu publicznego, popartej zachętami, np. zniżkami na przejazdy. Istotna jest również kwestia budowy zintegrowanego systemu ścieżek i tras rowerowych na terenie całego MOF, które będą wykorzystywane zarówno przez mieszkańców (dojazdy do pracy i szkoły), jak i przez turystów.

Konieczność rozwoju transportu niskoemisyjnego, rozbudowy i przebudowy układu komunikacyjnego celem zmniejszenia uciążliwości dla mieszkańców i ograniczenia emisji, a także stworzenia zintegrowanego systemu ścieżek rowerowych, wynika również z diagnozy MOF Krosno przeprowadzonej na potrzeby opracowania „Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno na lata 2015-2020”. Działania w tym zakresie zostały ujęte w dokumencie, jako planowane do realizacji do 2020 r.

W przypadku komunikacji regionalnej, istotną rolę w poprawie sytuacji mogłoby mieć ożywienie transportu kolejowego, szczególnie poprzez utworzenie dogodnego i szybkiego bezpośredniego połączenia kolejowego z Rzeszowem. Połączenie to obsługiwałoby zarówno codzienne dojazdy do pracy i szkoły jak i ruch turystyczny i towarowy.

Dla rozwoju nowoczesnego transportu intermodalnego, który jest jednym z czynników warunkujących dalszy rozwój gospodarczy MOF Krosno, niezbędne są inwestycje w infrastrukturę lotniskową i kolejową. W szczególności krośnieńskie lotnisko stanowi czynnik wyróżniający MOF Krosno i budujący jego potencjał gospodarczy. Infrastruktura transportowa o odpowiedniej jakości i przepustowości warunkuje również utrzymanie i rozwój ruchu turystycznego na terenie MOF Krosno, który jest istotnym składnikiem gospodarki tego obszaru.

3.3. Zagospodarowanie przestrzenne

W roku 2012 na terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego - Krosno obowiązywały 153 **plany zagospodarowania przestrzennego**. Najwięcej było ich w Krośnie (66), a najmniej w gminie Krościenko Wyżne (1), w tym przypadku plan obejmował jednak cały obszar gminy. Pod względem obszaru objętego obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w relacji do całkowitej powierzchni, najlepszy wynik (po Gminie Krościenko Wyżne) uzyskało - miasto Krosno (44,2% powierzchni miasta objęte zostało obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego), następnie Miejsce Piastowe (30,0%), Korczyna (25,1%), Jedlicze (6,7%) i Chorkówka (5,5%)⁸. W latach 2009-2011 powierzchnia objęta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (MPZP) w gminach należących do MOF Krosno, zasadniczo nie zmieniała się – wyjątek stanowi miasto Krosno, gdzie powierzchnia objęta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego wzrastała średniorocznie o 14,5%.

Miejski Obszar Funkcjonalny Krosno charakteryzował się umiarkowaną aktywnością w zakresie tworzenia MPZP – pozytywny przykład stanowiło m. Krosno. W roku 2012 na terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno w trakcie sporządzania było 38 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego; łączna powierzchnia terenów objętych procedurą sporządzania

---

⁸ Brak danych GUS dla Gminy Wojszówka.

miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wynosiła 9841 ha, (w tym 23 plany zagospodarowania przestrzennego, których sporządzanie trwa dłużej niż 3 lata). W latach 2009-2012 liczba sporządzanych planów na terenie MOF Krosno pozostawała na relatywnie stałym poziomie – w roku 2009 było ich 36 a w 2011 r. 31. Najwięcej planów zagospodarowania przestrzennego w roku 2012, sporządzało miasto Krosno (25), a najmniej Gmina Jedlicze (0), natomiast Gminy Chorkówka, Korczyna i Miejsce Piastowe – sporządzały w tym czasie odpowiednio po 1, 8 i 4 plany zagospodarowania przestrzennego; plany te obejmowały łącznie powierzchnię 7415 ha, co stanowiło ponad ¾ całkowitej powierzchni MPZP na terenie MOF Krosno. Innymi słowy łączna powierzchnia MPZP na terenie gmin: Chorkówka, Korczyna i Miejsce Piastowe wynosiła 7415 ha. Powierzchnia MPZP na całym obszarze MOF Krosno wynosiła 9841 ha – zatem powierzchnia MPZP gmin Chorkówka, Korczyna i Miejsce Piastowe wynosiła ponad ¾ całkowitej powierzchni MPZP na terenie MOF Krosno.

W roku 2012 na obszarze MOF Krosno w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego wskazano 1744 ha obszarów wymagających zmiany przeznaczenia, z gruntów rolnych na cele nierolnicze. Najwięcej terenów wymagających zmiany na cele nierolnicze wskazano w Gminie Miejsce Piastowe, następnie w Gminach Chorkówka i Jedlicze. W latach 2009-2012 nie wskazano żadnych terenów wymagających zmiany przeznaczenia z gruntów leśnych na nieleśne.

Na terenie MOF Krosno w 2012 r. wydano 60 pozytywnych decyzji lokalizacyjnych dla inwestycji celu publicznego – rok wcześniej wydano ich 62. Najwięcej pozytywnych decyzji dot. lokalizacji inwestycji celu publicznego wydano w roku 2012 r. w m. Krośnie (26). Na terenie MOF Krosno w 2012 r. wydano również dwie decyzje na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym dotyczące zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej – w m. Krośnie i w Gminie Wojaszówka. W poprzednich latach podobne decyzje wydawano jedynie w m. Krośnie. W przypadku zabudowy jednorodzinnej na całym obszarze MOF Krosno wydano w 2012 r. 222 pozytywne decyzje, z czego najwięcej w Gminach Chorkówka i Jedlicze, odpowiednio 84 i 74. W tym samym czasie wskaźnik urbanizacji liczony na podstawie liczby ludności w miastach w relacji do ogółu ludności wyniósł w powiecie krośnieńskim 12,2% (w powiecie m. Krosno wartość tego wskaźnika wynosiła 100%). W latach 2010-2012 wskaźnik urbanizacji na obszarze MOF Krosno wynosił 46%.

Dane statystyczne nie mówią nic o jakości planów zagospodarowania przestrzennego, ani o tym czego one dotyczą, mówią natomiast wiele o aktywności gospodarczej w gminach. Szacunkowe dane GUS dotyczące **dochodów** MOF Krosno w 2012 r. w przeliczeniu na 1 km² powierzchni wynosiły nieco ponad 1 mln PLN.

Tabela 7. Grunty komunalne na terenie MOF Krosno w 2012 r.

Gmina	Ogółem stan na 31.12	Tworzące gminny zasób nieruchomości	Przekazane w trwałe zarząd gminnym jednostkom organizacyjnym	Przekazane w użytkowanie wieczyste	Przekazane w użytkowanie wieczyste osobom fizycznym
	2012 r.	2012 r.	2012 r.	2012 r.	2012 r.
	ha	ha	ha	ha	ha
Chorkówka (2)	279,6	268,2	0,0	11,3	1,0
Jedlicze (3)	478,8	466,1	0,0	12,7	3,0

Korczyna (2)	212,4	199,2	0,0	13,2	2,3
Krościenko Wyżne (2)	26,7	26,2	0,4	0,1	0,0
Miejsce Piastowe (2)	239,3	216,1	0,0	8,1	0,1
Wojaszówka (2)	236,5	233,8	0,0	2,7	1,4
Powiat m. Krosno	1034,0	793,0	43,0	162,0	24,0
Obszar funkcjonalny MOF Krosno	2507,3	2202,6	43,0	210,1	31,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

PODSUMOWANIE

Sytuacja MOF Krosno pod względem stopnia objęcia terenów uchwalonymi planami zagospodarowania przestrzennego nie odbiega od sytuacji podobnych ośrodków miejskich i ich obszarów funkcjonalnych. Jest on wyższy w gminach charakteryzujących się dużą aktywnością gospodarczą, niższy w miejscowościach, w których dominują tereny rolnicze lub lasy. Obecnie wyzwaniem dla obszarów funkcjonalnych ośrodków miejskich – w tym MOF Krosno – jest prowadzenie wspólnej polityki w zakresie planowania przestrzennego. Takie podejście, pozwoli lepiej wykorzystać potencjał MOF Krosno.

3.4. Infrastruktura sieciowa

Teren MOF Krosno należy do rejonu energetycznego Krosno o powierzchni 1100 km². **Sieć energetyczna** rejonu krośnieńskiego obsługuje pięć miast: Duklę, Jasło, Krosno, Strzyżów i Jedlicze – dostarcza również energię elektryczną do 25 gmin. Łącznie za pomocą sieci elektrycznej rejonu krośnieńskiego energię otrzymuje 59,7 tys. odbiorców, w tym: 5,3 tys. podmiotów gospodarczych 54,4 tys. gospodarstw domowych i rolnych, oraz 13 odbiorców ryczałtowych. Infrastruktura energetyczna na obszarze MOF Krosno może stać się potencjalnie ważnym, stałym źródłem dochodów Obszaru. Strumień dochodów zależeć będzie od czterech czynników: efektywności wykorzystania dofinansowania na budowę „European Supergrid” ze środków Wspólnotowych, przedsiębiorczości sektora prywatnego (w tym wsparcia Venture Capital)- i wsparcia B+R w zakresie wytwarzania np. turbin wiatrowych i obsługi węzła – czyli współpracy uczelni wyższych z biznesem. Czwartym czynnikiem jest dostępność surowców naturalnych i/lub odpowiedniego klimatu (zob. środowisko naturalne).

Przez MOF Krosno przebiega linia wysokiego napięcia przystosowana do przesyłu 400 kV. We wsi Iskrzynia w Gminie Korczyna znajduje się stacja transformacyjna 400/110 kV z linią wysokiego napięcia, która biegnie dalej na Słowację.

Dokumenty programowe Komisji Europejskiej – Europa 2020, zakładają powstrzymanie zmian klimatu i zrównoważone wykorzystanie energii, ograniczanie emisji gazów cieplarnianych o 20% w stosunku do poziomu z 1990 r. oraz produkcję energii w 20% ze źródeł odnawialnych. Dokumenty Komisji zakładają również powstanie jednolitego rynku energetycznego na terenie UE, oraz wspieranie wytwarzania energii ze źródeł alternatywnych. W bliskim sąsiedztwie MOF Krosno znajdują się podmioty gospodarcze ubiegające się o przyłączenie do sieci źródeł o napięciu znamionowym. Większość z nich to farmy wiatrowe o mocy od kilku do kilkunastu MW.

Jeśli produkcja „Eko-energii” w regionie krośnieńskim przewyższałaby lokalne zapotrzebowanie, dzięki powstaniu jednolitego rynku energii jej nadwyżkę będzie można sprzedawać np. na Słowacji.

Na poziom zużycia energii elektrycznej znaczący wpływ ma wykorzystywany system oświetlenia ulicznego. Funkcjonujące na terenie MOF Krosno publiczne systemy oświetleniowe są w przeważającej większości przestarzałe, nie spełniają wymogów technicznych i jakościowych odpowiadających obecnie obowiązującym normom. Jest to infrastruktura wyeksploatowana, oparta na systemach z oprawami sodowymi i rtęciowymi. Wśród punktów świetlnych występują oprawy nie posiadające kloszy chroniących źródło światła, przez co brak jest szczelności komory źródła światła, co z kolei wpływa na korodowanie odbłyśników i w konsekwencji strumień światła kierowany na powierzchnię drogi przez oprawy jest znikomy. Takie systemy funkcjonują na terenie całego MOF Krosno. Powstające obecnie oświetlenie drogowe jest projektowane i budowane w technologii energooszczędnej, jednak jeśli chodzi o istniejące systemy, to nie są realizowane żadne działania modernizacyjne, w związku z tym konieczne jest podjęcie tego rodzaju działań, co wpłynie zarówno na ograniczenie kosztów związanych ze zużyciem energii, jak i na stan środowiska.

Na terenie MOF Krosno w 2012 r. znajdowało się 445,4 km czynnej rozdzielczej sieci wodociągowej. W tym samym roku do gospodarstw domowych dostarczono (na terenie MOF Krosno) 1,9 tys. dam³ wody. Najbardziej rozwiniętą sieć wodociągową (na terenie Obszaru) posiadało Miasto Krosno (181 km w 2012 r.) a następnie Gmina Chorkówka i Gmina Miejsce Piastowe. Najkrótszą sieć wodociągową posiadała Gmina Krościenko Wyżne.

Tabela 8. Wybrane wskaźniki infrastruktury sieciowej obszaru MOF Krosno.

Obszar MOF Krosno	2009	2010	2011	2012
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej (km)	857,2	874,4	880,5	905,6
Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w % ogółu ludności	69,0%	70,8%	73,0%	72,1%
Ludność korzystająca z sieci wodociągowej w % ogółu ludności	62,9%	63,2%	63,3%	63,4%
Ludność korzystająca z sieci gazowej w % ogółu ludności	94,8%	94,1%	94,0%	94,4%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W roku 2012 długość czynnej sieci kanalizacyjnej na obszarze MOF Krosno wynosiła 905,6 km. W tym samym roku ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej stanowiła 72,1% ogółu ludności Obszaru. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej (w roku 2012) stanowiła 63,4% w relacji do ogółu ludności, natomiast ludność korzystająca z sieci gazowej stanowiła 94,4% ogółu ludności obszaru MOF Krosno.

Tabela 9. Sieć rozdzielcza na 100 km²

Obszar MOF Krosno	2009	2010	2011	2012
Sieć wodociągowa (km)	912,9	829,6	835,1	849,9
Sieć kanalizacyjna (km)	1694,3	1759	1770,1	1814,6
Sieć gazowa (km)	4616,2	4598,6	4616,2	4676,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Na terenie obszaru MOF Krosno w roku 2012 znajdowało się łącznie 849,9 km sieci wodociągowej, 1814,6 km sieci kanalizacyjnej i 4676,5 km sieci gazowej. W roku 2012 zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych w przeliczeniu na jednego mieszkańca wynosiło 83 m³, a zużycie gazu z sieci 1065,8 m³. Na terenie obszaru MOF Krosno ludność korzystająca z instalacji wodociągowej stanowiła w roku 2012 51,1% ogółu ludności obszaru, natomiast ludność korzystająca z instalacji kanalizacyjnej i gazowej (również w roku 2012), stanowiła odpowiednio 64,5% oraz 92,5% ogółu ludności obszaru.

Tabela 10. Wykorzystanie instalacji gazowej, wodociągowej i kanalizacyjnej na obszarze MOF Krosno

Obszar MOF Krosno	2009	2010	2011	2012
Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca (m ³)	93,2	82,6	83,5	83,0
Zużycie gazu z sieci w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca (m ³)	1101,3	1184,0	1176,7	1065,8
Korzystający z instalacji wodociągowej w % ogółu ludności	50,3	50,9	51,1	51,1
Korzystający z instalacji kanalizacyjnej w % ogółu ludności	61,2	63,3	65,6	64,5
Korzystający z instalacji gazowej w % ogółu ludności	92,2	92,1	92,0	92,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W roku 2012 na terenie MOF Krosno z oczyszczalni korzystało 93 tys. ludności. W tym samym roku ilość zmieszanych odpadów zebranych w ciągu roku wynosiła 16,7 tys. ton (o 1,2% mniej niż rok wcześniej). Ilość zmieszanych odpadów zebranych w ciągu roku z gospodarstw domowych stanowiła średnio w latach 2009-2012 72,4% ogółu zmieszanych odpadów zbieranych w ciągu roku.

PODSUMOWANIE

Dane dotyczące odsetka ludności korzystających z poszczególnych sieci, wskazują na niedostatki w dostępności sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. Ze względu na ochronę środowiska, szczególnie istotna jest sieć kanalizacyjna. Pomimo iż na przestrzeni lat 2009 – 2012 przybyło na terenie MOF Krosno blisko 50 km sieci, odsetek korzystających z sieci nieznacznie tylko przekroczył 70%. Wskazuje to na konieczność dalszych inwestycji w rozbudowę sieci kanalizacyjnej i włączanie do niej nowych podmiotów. Dodatkowym problemem MOF Krosno jest istnienie, ze względu na zaszczości historyczne, odcinków sieci kanalizacyjnej, w której następuje łączne odprowadzanie ścieków komunalnych i wód opadowych. Sieci te wymagają rozdzielania, stąd niezbędne są także inwestycje w zakresie odprowadzania wód opadowych. Nie zaobserwowano większych problemów w zakresie sieci gazowej. Konieczne jest natomiast podjęcie działań związanych z modernizacją publicznego oświetlenia dróg i ulic poprzez wprowadzenie systemów energooszczędnych. Należy podkreślić, że zarówno położenie geograficzne jak i walory środowiskowe predestynuje MOF Krosno do rozwoju infrastruktury energii odnawialnych. Wzrost wykorzystania energii odnawialnej przyczyni się do ochrony środowiska przyrodniczego, które jest jednym z istotnych potencjałów obszaru. Ponadto produkcja energii odnawialnej może generować dochód i miejsca pracy, a więc przyczynić się do rozwoju społeczno – gospodarczego MOF Krosno.

3.5. Społeczeństwo informacyjne

W 2012 r. na Podkarpaciu 92,3% przedsiębiorstw **wykorzystywało komputery do prowadzenia działalności gospodarczej**. Nieznacznie mniej, bo 91,2% korzystało przy tym z sieci Internet. W 2011 r. własną stronę internetową posiadało 61,4% przedsiębiorstw. W tym samym roku 88,4% przedsiębiorstw na Podkarpaciu wykorzystywało sieć Internet w kontaktach z administracją publiczną. Według korporacji Google, miasto Krosno w 2013 r. było jednym z „najbardziej internetowych” miast w Polsce. Od roku 2006 na terenie miasta prowadzone są działania służące rozwojowi sieci szerokopasmowej. W roku 2010 na terenie Krosna znajdowała się sieć szerokopasmowa o promieniu 20 km, posiadająca dwie stacje nadawcze i 33 stacje odbiorcze. Pozwalała ona na dostęp do szybkiego Internetu dla 32 instytucji publicznych. Projekt w większej części finansowany był ze środków UE – jego budowa kosztowała około 3 mln PLN, a wkład UE wynosił 2,2 mln PLN (dane polskaszerekopasmowa.pl, portalu Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka). Na terenie MOF Krosno prowadzone są wspólne (międzygminne) inwestycje wpierające budowę sieci szerokopasmowej, czyli inwestycje w infrastrukturę teleinformatyczną. Jest to projekt, który zasługuje na uwagę ponieważ sprzyja urbanizacji i powstawaniu dobrze rozwiniętej przestrzeni miejskiej. Na rozbudowę sieci szerokopasmowej, pomiędzy Krosnem a Chorkówką, czyli na terenie MOF Krosno na przestrzeni lat 2009-2012 wydano ponad 2,1 mln PLN.

PODSUMOWANIE

Rozwinięta infrastruktura teleinformatyczna, powszechny dostęp do komputerów i sieci Internet warunkują w istotny sposób rozwój gospodarczy miast i regionów. Dzięki dotychczas zrealizowanym inwestycjom, MOF Krosno nie napotyka pod tym względem problemów. Co ważne, inwestycje nie dotyczyły tylko miasta Krosna, ale także pozostałych gmin obszaru. Należy jednak mieć na uwadze, że szybki postęp technologiczny w technologii ICT tworzy konieczność stosunkowo częstych inwestycji modernizacyjnych, w celu utrzymania odpowiedniej funkcjonalności sieci.

Budowa nowoczesnego społeczeństwo informacyjnego to także ustawiczny proces rozwoju kompetencji teleinformatycznych społeczeństwa. Odpowiedzią na to wyzwanie powinny być odpowiednie działania w obszarze edukacji.

3.6. Budownictwo mieszkaniowe

W 2012 r. na terenie MOF Krosno do użytkowania oddano 413 **mieszkań** – o 54,7% więcej niż rok wcześniej. Łączna powierzchnia użytkowa wybudowanych mieszkań wynosiła ponad 42 tys. m², co oznacza, że były to mieszkania o średniej wielkości 102,4 m². Największe mieszkania budowano z przeznaczeniem innym niż na wynajem, ich średnia wielkość wynosiła 146,7 m². Takich mieszkań wybudowano na obszarze MOF Krosno 224, czyli ponad połowę wszystkich – a dokładnie 54,2%. W okresie 2008-2011 mieszkania budowane z przeznaczeniem innym niż na sprzedaż lub wynajem stanowiły większy odsetek wszystkich budowanych mieszkań. Dostępne dane GUS wskazują, że na obszarze Gminy Korczyn i Miasta Krosna wybudowano w 2012 r. łącznie 189 mieszkań na sprzedaż – z tego 15,9% w Korczynie i 84,1% w Krośnie.

PODSUMOWANIE

Wzrost ilości budowanych mieszkań należy ocenić jednoznacznie pozytywnie. Dane statystyczne dotyczące powierzchni oraz przeznaczenia budowanych na terenie MOF Krosno mieszkań wskazują, że dominuje budownictwo jednorodzinne na własne potrzeby. Jest to zjawisko powszechne w ostatnich latach, związane z intensyfikacją zabudowy obrzeży miast i terenów podmiejskich. Nie jest to zjawisko negatywne, o ile wyznaczone są odpowiednie ramy planistyczne. Należy mieć na uwadze, iż niekontrolowana suburbanizacja może przyczynić się do powstania problemów przestrzennych oraz wzrostu kosztów gospodarki komunalnej. W związku z tym, iż Krosno jest stosunkowo silnym ośrodkiem gospodarczym, a jego dalszy rozwój wiązał się będzie z tworzeniem i koncentracją nowych miejsc pracy, ważnym elementem rozwoju infrastruktury mieszkaniowej będzie budownictwo wielorodzinne. Z punktu widzenia zakresu działań JST MOF Krosno, przytoczone tu spostrzeżenia stanowią wyzwanie dla planowania przestrzennego na poziomie ponadlokalnym. Rozwój budownictwa mieszkaniowego rodzi także potrzebę rozwoju infrastruktury sieciowej, w szczególności wodociągowej i kanalizacyjnej.

3.7. Środowisko naturalne

Na terenie MOF Krosno znajdują się bogate zasoby środowiska naturalnego. Obszar znajduje się w obrębie **Pogórza Środkowobeskidzkiego** – są to niskie góry o łagodnych zboczach – o maksymalnej wysokości nieprzekraczającej (na terenie obszaru) 600 m n.p.m.

Obszar MOF Krosno leży w zasięgu VIII Krainy karpackiej. Niewątpliwym atutem turystycznym MOF jest obecność lasów będących pozostałością puszczy karpackiej oraz obszarów prawnie chronionych, które w 2012 r. obejmowały powierzchnię 145,0 km² (14500 ha). Rezerwaty przyrody obejmowały obszar 0,14 km² (14 ha) a parki krajobrazowe ponad 106,5 km² (10650 ha). W tym samym roku na terenie krośnieńskiego MOF znajdowało się 0,6 km² (60 ha) użytków ekologicznych.

Na terenie MOF Krosno występują naturalnie ukształtowane doliny dużych oraz mniejszych rzek, duże obszary użytków zielonych i wiele innych siedlisk o wysokich walorach przyrodniczych, co wpływa na przyrodnicze zróżnicowanie lasów oraz warunki hodowli lasu. Do najliczniej występujących gatunków drzew można zaliczyć: grab, dąb, buk zwyczajny, lipę, wiąz, jodłę pospolitą, świerk, sosnę oraz, brzozę, jawor, klon, olchę, czereśnię. Średnia lesistość powiatu krośnieńskiego, którego częścią jest MOF Krosno, wynosi 35,6% i jest wyższa od średniej krajowej (29%). Lasy ochronne stanowią 80 % powierzchni leśnej powiatu (m.in. lasy wodochronne, glebochronne, uzdrowskowo-klimatyczne, krajobrazowe, masowego wypoczynku ludności, położone do 10 km od granic administracyjnych miast ponad 50 tys. mieszkańców).

Tereny sąsiadujące z Miastem Krosno charakteryzują się dużą różnorodnością gatunków flory. Analizowany teren pod względem florystycznym jest obszarem przejściowym między Karpatami Wschodnimi a Zachodnimi. Charakterystyczne dla tego obszaru jest zanikanie gatunków wschodniokarpackich oraz wzrost liczby gatunków zachodniokarpackich np. tojad dzióbaty, żarnowiec miotlasty, krzyżownica, przytulia okrągłolistna, starzec kędzierzawy. Na obszarze Beskidu Niskiego wiele roślin ma zachodnią granicę zasięgu występowania np. tojad wiechowaty. Na analizowanym obszarze występują również gatunki kserotermiczne takie jak: róża francuska, nawrot lekarski, kocimiętka naga, kłokoczka południowa, cebulica dwulistna.

Do roślin górskich, które występują na badanym obszarze można zaliczyć 82 gatunki regla i 7 gatunków subalpejskich np. omieg górski, ciemiężca zielona, i modrzyk górski). Istotne są również storczyki m.in. storczyk kukawka, storczyk błądy i kruszczyk błotny, które są wpisane do Polskiej Czerwonej Księgi Roślin. Blisko 47 gatunków roślin jest objęte ochroną prawną ścisłą, zaś 11 gatunków ochroną prawną częściową.

Lipa szerokolistna występuje w niżej położonych łąkach. Na analizowanym terenie występuje czosnek niedźwiedzi, parzydło leśne, suche podzespoły z kosmatką i turzycą, które świadczą o zawilgoceniu obszaru. Łęgowa olszynka karpacka z rzadką paprocią, pióropusznikiem strusim często rośnie nad rzekami i potokami.

Fauna wyróżnia się dużą różnorodnością gatunków. Na badanym terenie występuje 276 gatunków kręgowców, z czego 191 gatunków podlega ochronie ścisłej, a 7 ochronie częściowej. Obok gatunków typowo górskich, jak np. ryjówka górska, pliszka górska, traszki - górskie i karpackie, orzechówka, żyją zwierzęta nizinne, np. remis, kumak nizinny i traszka grzebieniasta.

W lasach występują lisy, rysie i borsuki. Stwierdzono również występowanie ok. 120 gatunków ptaków. Do drapieżnych ptaków występujących na badanym obszarze zaliczono: krogulce, jastrzębie, myszołowy włochate, kobuzy, pustułki, kobyki. Znotowano występowanie 7 gatunków sów, 10 gatunków dzięciołów - z biało-grzbiętym i trójpalczastym, które są znotowane w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt, 11 gatunków drozdów, nieliczne bociany czarne i jarząbki oraz drobne ptaki śpiewające w licznych populacjach.

Analizowany obszar charakteryzuje się bogactwem gatunków zapylających, głównie błonkówek oraz motyli, m.in. mieniak tęczowiec, niepylak mnemozyna, rusałki - żałobnik i wierzbowiec, paź królowej, paź żeglarz, zmierzchnica trupia główka. Pośród biegaczowatych rozpoznano 100 gatunków ryjkowców, w tym wiele rzadkich wschodniokarpaccich. Na terenie MOF Krosno występują również siedliska nietoperzy.

Obszar krośnieńskiego MOF przecinają liczne ciek wodne. Największym z nich jest Wisłok, który na terenie MOF przepływa przez Iskrzynię (Gmina Korczyna), Krościenko Wyżne, Krosno, Odrzykoń, Bratkówkę, Wojkówkę, Łączki Jagiellońskie i Łęki Strzyżowskie w Gminie Wojaszówka. Przez teren Gminy Korczyna przepływa Ślącza, Czarny Potok, Wysoka i Stobnica, przez Krosno - Lubatówka. Przez Gminę Miejsce Piastowe płynie Jasiołka i Lubatówka, przez teren Gminy Jedlicze - Jasiołka i Chlebiana, a przez teren Gminy Chorkówka – Jasiołka i Iwełka.

Na terenie MOF Krosno znajduje się Czarnorzecko-Strzyżowski Park Krajobrazowy oraz rezerwat przyrody „Prządky” w Czarnorzeczkach – Gmina Korczyna. Teren MOF Krosno znajduje się w bliskim otoczeniu licznych **obszarów chronionych**: Jałkowskiego Parku Krajobrazowego, Magurskiego Parku Narodowego oraz rezerwatów: „Modrzyna” w Barwinku, „Cisy” w Nowej Wsi, „Rezerwatu 1000-lecia na Górze Cergowej”, „Igiełki” w Mszanie, „Przełom Jasiołki” oraz „Wadernik” w Ropiance.

Na terenie MOF Krosno znajdują się również Obszary Chronionego Krajobrazu: Czarnorzecki (Gminy: Korczyna i Wojaszówka) oraz Beskidu Niskiego (Gmina Miejsce Piastowe), a także liczne pomniki przyrody.

W Gminie Korczyna znajdują się dwa stanowiska dokumentacyjne:

„Sztolnie w Węglówce”, którego przedmiotem ochrony jest zgrupowanie sztolni: Sztolnia Jasna, Sztolnia Pustelnia, Sztolnia Wesoła, Sztolnia Nelsona, Sztolnia Zawaliskowa,

Stanowisko dokumentacyjne w obrębie ewidencyjnym miejscowości Czarnorzeki „Sztolnia nad Czają”, którego przedmiotem ochrony są sztolnie – fragment eksploatowanych i nieczynnych wyrobisk podziemnych.

W Krośnie, w dzielnicy Suchodół znajduje się użytek ekologiczny „Dolina Potoku Badoń” (dolina potoku z kompleksem starodrzewia na skarpie), którego celem jest ochrona pozostałości ekosystemów ze stanowiskami rzadkich gatunków roślin o charakterze łągowym.

Na terenie MOF Krosno występują również liczne pomniki przyrody – zarówno ożywionej, jak i nieożywionej.

Poniższa tabela przedstawia wykaz pomników przyrody ożywionej na terenie MOF Krosno.

Tabela 11. Pomniki przyrody ożywionej na terenie MOF Krosno

Gmina	Pomnik przyrody
MIASTO KROSNO	1 wiąz szypułkowy, Krosno, ul. Kapucyńska
	1 dąb szypułkowy bez nazwy, Dzielnica Białobrzegi, Krosno
	1 dąb szypułkowy o imieniu „ANTEK”, Osiedle Turaszówka, Krosno
	1 dąb szypułkowy o imieniu „FRANIO”, Dzielnica Krościenko Niżne, Krosno
	1 lipa drobnolistna bez nazwy, Dzielnica Śródmieście, Krosno
	1 dąb szypułkowy bez nazwy, Dzielnica Zawodzie, Krosno
	1 świerk pospolity, bez nazwy, Dzielnica Śródmieście, Krosno
KROŚCIENKO WYŻNE	9 dębów szypułkowych (w tym dąb Wincenty, dąb Aleksander, dąb Jana) w Krościenku Wyżnym
	1 wiąz polny w Krościenku Wyżnym
	1 lipa drobnolistna w Krościenku Wyżnym
	1 wiąz górski w Krościenku Wyżnym
WOJASZÓWKA	1 dąb bezszypułkowy w Rzepniku
	1 dąb szypułkowy w Ustrobnej
JEDLICZE	17 dębów szypułkowych oraz 2 lipy drobnolistne w Moderówce
	5 lip drobnolistnych i 1 dąb szypułkowy w miejscowości Jaszczew
	8 dębów szypułkowych w miejscowości Jedlicze
	1 lipa drobnolistna w miejscowości Jedlicze
MIEJSCE PIASTOWE	2 lipy drobnolistne w Rogach
	14 dębów szypułkowych w Targowiskach
	2 jesiony wyniosłe w Targowiskach
	1 lipa drobnolistna w Targowiskach
	2 dęby szypułkowe we Wrocance
	3 lipy drobnolistne we Wrocance

CHORKÓWKA	1 dąb szypułkowy w Draganowej
	1 dąb szypułkowy w Kopytowej
	1 lipa drobnolistna w Kobylanach
	1 lipa szerokolistna w Zręcinie
	1 lipa drobnolistna w Bóbrce
	1 dąb szypułkowy w Zręcinie
KORCZYNA	2 dęby szypułkowe w Węglówce

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zebranych z gmin MOF Krosno oraz oficjalnej strony gminy Korczyna www.korczyna.pl/strona/pomniki-przyrody

Na obszarze gmin MOF Krosno znajdują się następujące obszary Natura 2000:

1. „Jasiołka” - miasto Jedlicze, gminy: Chorkówka, Jedlicze, Miejsce Piastowe,
2. „Łąki nad Wojkówką” - gmina Wojaszówka,
3. „Łąki w Komborni” - gminy: Korczyna, Krościenko Wyżne,
4. „Ostoja Czarnorzecka” -gmina Korczyna,
5. „Wisłok Środkowy z Dopływami” -miasto Krosno, gminy: Korczyna, Krosno, Krościenko Wyżne, Rymanów, Wojaszówka,
6. „Wisłoka z dopływami” miasto i gmina Jedlicze, gmina Chorkówka.

W krośnieńskim MOF oraz okolicach istnieją również ścieżki przyrodniczo i dydaktyczne m.in. "Przy Zamku Kamieniec", "Czarnorzeki - Dział", "Zamek Kamieniec-Prządki".

Bogactwo środowiska naturalnego MOF Krosno wymaga realizacji systematycznych działań mających na celu jego ochronę.

Tabela 12. Lasy niestanowiące własności skarbu państwa na terenie MOF Krosno w 2012 r.

Gmina	Ogółem w ha	Lasy ochronne w ha	Grunty leśne prywatne w ha	Grunty leśne gminne w ha
Chorkówka (2)	988,5	0,0	975,0	13,5
Jedlicze (3)	236,9	0,0	82,0	154,9
Korczyna (2)	429,5	0,0	423,0	6,5
Krościenko Wyżne (2)	31,0	0,0	31,0	0,0
Miejsce Piastowe (2)	87,1	85,1	68,0	19,1
Wojaszówka (2)	754,6	36,6	718,0	36,6
Krosno (1)	22,9	0,0	22,7	0,2
Obszar funkcjonalny MOF Krosno	2550,5	121,7	2319,7	230,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Na obszarze krośnieńskiego MOF w 2012 r. znajdowało się 6 obiektów zaliczanych do kategorii **parków spacerowo-wypoczynkowych**, a ich łączna powierzchnia wynosiła 19 ha. Łączna powierzchnia zieleni ulicznej ogółem dla badanego obszaru w miastach i na wsi wynosiła w tym czasie 9 ha. Tereny zieleni osiedlowej zajmowały 57 ha natomiast powierzchnia parków, zieleńców i terenów zieleni zajmowała 111 ha. Lasy gminne zajmowały w 2012 r. 231 ha; najwięcej w Gminie Wojaszówka 36,6 ha, a najmniej w mieście Krośnie (0,2 ha) oraz Gminie Krościenko Wyżne (gdzie nie ma lasów gminnych).

Środowisko naturalne MOF Krosno pozwala na funkcjonowanie **gospodarki turystycznej**. W sąsiedztwie obszaru relatywnie dobrze rozwija się również energetyka wiatrowa. Na terenie krośnieńskiego MOF znaleźć można obszary o czystości powietrza unikatowej w skali województwa. To ważna informacja biorąc pod uwagę, że większość terenu Podkarpacia charakteryzuje się jakością powietrza klasy A⁹. Na terenie województwa występuje relatywnie niski poziom zanieczyszczeń pyłowych, chociaż w Raporcie: Roczna Ocena Jakości Powietrza z 2012 r. wskazano na obecność pyłowego zanieczyszczenia atmosfery w Rzeszowie. Pomiary bieżące w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska prowadzone na terenie miasta Krosna nie wykazują przekroczeń ustalonych poziomów stężeń zanieczyszczeń w powietrzu. Niemniej jednak identyfikuje się zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego pochodzące z zakładów produkcyjnych, zanieczyszczenia komunikacyjne oraz w mniejszym stopniu zanieczyszczenia komunalno – bytowe. Do głównych zanieczyszczeń emitowanych na terenie miasta należą: SO₂, CO, NO₂, CO₂. Na terenie miasta funkcjonuje kilka dużych zakładów, których eksploatacja ma wpływ na jakość powietrza. Na wielkości ogólnej emisji na terenie miasta mają wpływ również zanieczyszczenia komunikacyjne. Szczególnie wysokie zanieczyszczenie powietrza substancjami pochodzącymi ze spalania paliw w silnikach pojazdów występuje na skrzyżowaniach głównych ulic miasta, przy trasach komunikacyjnych o dużym natężeniu ruchu.¹⁰

Powyższe informacje wskazują na potrzebę podjęcia działań skierowanych na popularyzację transportu publicznego i ograniczenie roli samochodów osobowych w modalnym podziale transportu. Przyjmując, że przeciętny mieszkaniec MOF Krosno pokonuje dziennie samochodem (w obie strony) dystans 20 km w celu dojazdów do pracy, zmniejszenie o 1000 liczby samochodów na drogach Obszaru zaowocować powinno redukcją emisji CO₂ o około 570 Mg w skali roku¹¹. Jest to ilość CO₂ odpowiadająca emisji związanej z produkcją około 700 MWh energii elektrycznej w technologii tradycyjnej. Ww. zmniejszenie ruchu samochodowego zaowocowałoby także redukcją emisji o około 2,2 Mg/rok tlenku węgla, 0,022 Mg/rok cząstek stałych i 0,792 Mg/rok tlenków azotu.¹² Dodatkowy efekt redukcji emisji tych substancji (tzw. niskiej emisji) zapewniłoby wyposażenie operatora komunikacji miejskiej MOF Krosno w tabor autobusowy spełniający najnowsze normy czystości spalin, np. EURO 6. Osiągnięcie redukcji emisji CO₂ oraz pozostałych zanieczyszczeń emitowanych przez ruch samochodowy w skali opisanej powyżej jest możliwe, pod warunkiem podjęcia zdecydowanych i kompleksowych i ponadlokalnych działań mających na celu rozwój transportu publicznego na terenie MOF Krosno.

Na terenie obszaru prowadzone są działania mające na celu zmniejszenie negatywnego wpływu przedsiębiorczości na środowisko naturalne – działania te muszą być kontynuowane, a nawet intensyfikowane. W roku 2012 w powiecie krośnieńskim w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń zatrzymano lub zneutralizowano 261 ton zanieczyszczeń pyłowych i 270 ton zanieczyszczeń gazowych. Rok wcześniej urządzenia do redukcji zanieczyszczeń zatrzymały na tym samym obszarze

---

⁹ Roczna Ocena Jakości Powietrza w woj. Podkarpackim, raport za 2012 r. [dostępne online; 07.10.2013 http://www.wios.rzeszow.pl/pl/1,60,176,457,478/2/ocena_jakosci_powietrza_w_2012_roku.html].

¹⁰ <http://www.krosno.pl/pl/dla-mieszkancow/ochrona-srodowiska/ochrona-powietrza/emisja-zanieczyszczen-powietrza/>

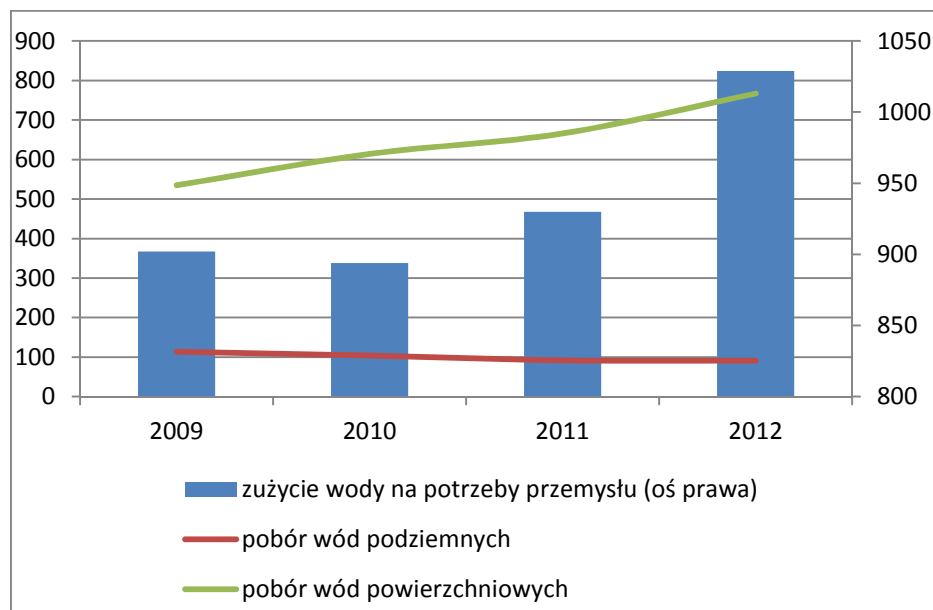
¹¹ Jednostkową stawkę emisji CO₂ przez samochód osobowy przyjęto na poziomie 130 g/km, na podstawie normy określonej w Rozporządzeniu (WE) nr 443/2009 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2009 r.

¹² Jednostkową stawkę emisji zanieczyszczeń przez samochód osobowy przyjęto, na podstawie normy EURO5 określonej w Rozporządzeniu (WE) nr 715/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 czerwca 2007 r.

o 5,4% więcej zanieczyszczeń pyłowych i 3,2% gazowych. W roku 2011 w woj. podkarpackim zakłady szczególnie uciążliwe wyemitowały ogółem 1954 ton zanieczyszczeń pyłowych i 3701683 ton zanieczyszczeń gazowych (rok później emisja zanieczyszczeń gazowych zmniejszyła się o 341246 ton a emisja zanieczyszczeń pyłowych o 256 ton). Poziom zanieczyszczeń zatrzymanych lub zneutralizowanych w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń w relacji do zanieczyszczeń wytworzonych w woj. podkarpackim wynosił 99,5% w przypadku zanieczyszczeń pyłowych i 38,2% w przypadku zanieczyszczeń gazowych. Ten sam wskaźnik dla woj. podkarpackiego w roku 2012 wynosił 34,7% dla zanieczyszczeń gazowych i 99,5% dla zanieczyszczeń pyłowych.

Wykres 1. Zużycie wody na potrzeby przemysłu na obszarze MOF Krosno (dam³) w latach 2009–2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W roku 2012 **na potrzeby przemysłu zużyto 1029 dam³ wody** – najwięcej w Gminie Jedlicze (617 dam³) i Krośnie (412 dam³). Gmina Jedlicze charakteryzowała się również największym poborem wód podziemnych – 64 dam³ w 2012 r., co stanowiło 70,0% całkowitego poboru wód podziemnych na terenie obszaru MOF Krosno, oraz największym poborem wód powierzchniowych (77,5% całkowitego poboru wód powierzchniowych obszaru MOF Krosno). Na cele produkcyjne w 2012 r. zakupiono 172 dam³ wody, rok wcześniej na ten sam cel zakupiono o 22,5% więcej wody z wodociągów komunalnych. Łącznie na terenie MOF Krosno w 2012 r. zakupiono 360 dam³ wody na cele produkcyjne.

Wskaźnik **biochemicznego ładunku zanieczyszczeń BZT₅¹³** (dostępne dane GUS dla badanego obszaru) wskazujący poziom całkowitej mineralizacji substancji organicznych zawartych w wodzie, wynosił na obszarze MOF Krosno w 2012 r. 9,3 t/rok. W relacji do lat poprzednich wartość wskaźnika BZT₅ spadała w tempie 6,4% rocznie. W latach 2009-2012 spadała również wartość wskaźnika ChZT – określającego

¹³Pojęcie umowne oznaczające ilość tlenu zużywanego w określonym czasie na utlenienie w warunkach aerobowych substancji organicznych, zawartych w wodzie lub ściekach, przy udziale żywych bakterii i enzymów pozakomórkowych. Proces biochemicznego utleniania związków organicznych trwa ok. 20 dób, a najintensywniej przebiega w czasie pierwszych pięciu dób. W kraju przyjęto oznaczać pięciodobowe b.z.t. tzw. BZT₅ w temp. 20 stopni C. Jest to jeden z ważniejszych wskaźników zanieczyszczenia wód substancjami organicznymi, oznaczany dla kontroli jakości wód, do określania podatności ścieków na biologiczne oczyszczanie, ich wpływu na odbiornik i kontroli pracy oczyszczalni ścieków (Źródło: GUS).

chemiczne zapotrzebowanie na tlen, czyli stopnia utleniania substancji zawartych w wodzie. Średni spadek tego wskaźnika w latach 2009-2012 wynosił 2,6% rocznie.

Tabela 13. Produkcja i oczyszczanie ścieków przemysłowych w 2012 r. (dam³/rok)

Gmina	Ścieki odprowadzone ogółem	Ścieki odprowadzone bezpośrednio do wód lub do ziemi	Ścieki oczyszczone razem	Ścieki oczyszczone chemicznie
Jedlicze (3)	780	780	780	780
Krosno (1)	570	311	74	b.d.
łącznie:	1350	1091	854	780

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W roku 2012 na terenie Gminy Jedlicze i w mieście Krośnie bezpośrednio do wód lub do ziemi odprowadzono 1091 dam³ ścieków przemysłowych – w tym samym roku do sieci kanalizacyjnej odprowadzono 259 dam³ ścieków, czyli 19,2% wszystkich odprowadzanych ścieków. Na terenie miasta Krosna w 2012 r. wyprodukowano 62 dam³ ścieków zawierających substancje szczególnie szkodliwe dla środowiska wodnego.

W podregionie krośnieńskim nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska (dostępne dane) wynosiły w 2012 r. 136,2 mln PLN. Na środki służące ochronie powietrza atmosferycznego i klimatu przeznaczono 33,3 mln PLN (ponad trzykrotnie więcej niż rok wcześniej). Najwięcej jednak przeznaczono na gospodarkę ściekową i ochronę wód - 78,8 mln PLN.

Istotnym czynnikiem wpływającym na stan środowiska jest **gospodarka odpadami**. Wg danych GUS na terenie MOF Krosno sukcesywnie maleje ilość zebranych odpadów zmieszanych. Trend ten wynika najprawdopodobniej ze wzrostu udziału odpadów segregowanych, choć brak jest danych GUS na poziomie NTS-5. Dla województwa podkarpackiego wskaźnik *Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych w ciągu roku* wzrósł w latach 2009 – 2012 z 8,8% do 12,1% (GUS).

Tabela 14. Odpady komunalne

Obszar MOF Krosno	2009	2010	2011	2012
Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku ogółem (t)	17618,7	16866,3	16867,5	16663,8
Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku z gospodarstw domowych (t)	12484,03	12474,81	12272,61	12008,28

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Trend wzrostu udziału odpadów segregowanych kosztem ilości odpadów zmieszanych jest zbieżny z wymogami Unii Europejskiej w zakresie gospodarowania odpadami, choć tempo tych zmian może być zbyt niskie. Zgodnie z Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE oraz przepisami krajowymi implementującymi dyrektywę, Polska ma obowiązek:

Wdrożyć selektywne zbieranie odpadów co najmniej papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła – jako podstawowego warunku zapewnienia wysokiej jakości recyklingu najpóźniej do roku 2015.

Osiągnąć poziom 50% (wagowo) przygotowania do ponownego użycia i recyklingu co najmniej 4 frakcji odpadów pochodzących z gospodarstw domowych (papieru, metalu, tworzyw sztucznych i szkła) do 2020 roku.

Osiągnięcie poziomu przygotowania do ponownego użycia, recyklingu i odzysku innymi metodami innych niż niebezpieczne odpadów budowlanych i rozbiórkowych w wysokości co najmniej 70% (wagowo) do 2020 roku.

Znowelizowana Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (2002/96/WE) w sprawie zużytego sprzętu elektrotechnicznego i elektronicznego (tzw. Dyrektywa WEEE) podniosła minimalny limit zbierania tego rodzaju odpadów z obecnych 4 kg na mieszkańca do 10 kg w 2021 roku. Co prawda, system zbiórki, zgodnie z przepisami krajowymi implementującymi dyrektywę, finansują tzw. wprowadzający sprzęt, jednakże zaostrenie przepisów wskazuje na poważny problem, jakim jest niekontrolowane usuwanie tego sprzętu z gospodarstw domowych. Wg Komisji Europejskiej, aż 2/3 masy elektro-odpadów wytwarzanych w całej Unii nie trafia do systemu finansowanego przez producentów.¹⁴

Na podstawie danych za 2013 rok, uzyskanych bezpośrednio z gmin MOF Krosno, przedstawiono poniżej zestawienie ilości odpadów zebranych w MOF Krosno, z podziałem na frakcje.

Tabela 15. Ilość odpadów zebranych w poszczególnych gminach MOF Krosno w 2013 r. [Mg]

Lp.	Frakcja odpadów	Chorkówka	Jedlicze	Korczyzna	Krosno	Krościenko Wyżne	Miejsce Piastowe	Wojaszówka	Razem MOF Krosno
1)	papier i tektura	74,8	55,4	24,8	110,7	133,4 ¹⁵	44,1	3,4	446,6
2)	szkło	164,6	189,9	93,1	428,3	31,6	142,2	93,8	1 143,5
3)	tworzywa sztuczne	144,2	100,8	34,2	288,8	8,4	109,3	10,5	696,2
4)	metal	0,4	8,7	8,9	1,6		0,3	2,5	22,4
5)	popiół		14,9			4,6	15,0	40,0	74,5
6)	ulegające biodegradacji		17,0			55,1	32,5	20,0	124,6
7)	budowlano - remontowe		11,1					50,0	61,1
8)	ZSEE	7,5	12,9	1,6	8,5	1,0	11,4	4,0	46,9
9)	zużyte opony	28,0	13,2	14,5	33,4	0,3	31,0	5,0	125,4
10)	wielkogabarytowe	14,1	40,7	25,0	282,4	14,4	27,4	50,0	454,0
11)	inne segregowane	0,0	32,6	0,1	1,9	0,0	0,0	23,8	58,4
12)	niesegregowane - zmieszane	787,9	828,7	824,7	10 337,1	543,0	1 019,0	600,0	14 940,4
	RAZEM odpady	1 221,5	1 325,9	1 026,9	11 492,7	791,8	1 432,2	903,0	18 194,0

¹⁴ „Co zmienia dyrektywa WEEE 2”, <http://www.cecedpolska.pl/>

¹⁵Dla gminy Krościenko Wyżne uwzględniono ilość zmieszanych odpadów opakowaniowych.

	RAZEM segregowane	433,6	497,2	202,2	1 155,6	248,8	413,2	303,0	3 253,6
--	--------------------------	--------------	--------------	--------------	----------------	--------------	--------------	--------------	----------------

Źródło: Gminy MOF Krosno

Dla oceny efektywności systemu selektywnej zbiórki odpadów, istotny jest udział odpadów segregowanych w całości zebranych odpadów. Dla porównań pomiędzy gminami MOF Krosno ważną informacją jest też przeliczenie zasadniczych grup zebranych odpadów na liczbę mieszkańców.

Tabela 16. Udział poszczególnych grup odpadów w masie zebranych odpadów w MOF Krosno w 2013 r.

Lp.	Fracja odpadów	Chorkówka	Jedlicze	Korczyna	Krosno	Krościenko Wyzne	Miejsce Piastowe	Wojaszówka	Razem MOF Krosno
1)	udział odpadów niesegregowanych - zmieszanych	64,5%	62,5%	80,3%	89,9%	68,6%	71,1%	66,4%	82,1%
2)	udział odpadów segregowanych	35,5%	37,5%	19,7%	10,1%	31,4%	28,9%	33,6%	17,9%
3)	udział odpadów segregowanych (4 podstawowe frakcje)¹⁶	31,4%	26,8%	15,7%	7,2%	21,9%	20,7%	12,2%	12,7%
4)	udział ZSEE	0,6%	1,0%	0,2%	0,1%	0,1%	0,8%	0,4%	0,3%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z gmin MOF Krosno

Tabela 17. Ilość odpadów zebranych w gminach MOF Krosno w 2013 r. w przeliczeniu na 1 mieszkańca [kg]

Lp.	Fracja odpadów	Chorkówka	Jedlicze	Korczyna	Krosno	Krościenko Wyzne	Miejsce Piastowe	Wojaszówka	Średnia MOF Krosno
1)	liczba ludności	13 455	15 476	11 031	47 223	5 532	13 550	9 202	115 469
2)	niesegregowane	58,6	53,5	74,8	218,9	98,2	75,2	65,2	78,6
3)	segregowane	32,2	32,1	18,3	24,5	45,0	30,5	32,9	25,4
4)	segregowane (4 podstawowe frakcje)¹⁷	28,5	22,9	14,6	17,6	31,3	21,8	12,0	17,1
5)	ZSEE	0,6	0,8	0,1	0,2	0,2	0,8	0,4	0,5

¹⁶ papier i tektura, tworzywa sztuczne, szkło, metal

¹⁷ Jw.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z gmin MOF Krosno

Z powyższych danych wynika, że wszystkie gminy MOF Krosno prowadzą selektywną zbiórkę odpadów w zakresie czterech podstawowych frakcji odpadów komunalnych (papier i tektura, tworzywa sztuczne, szkło, metal) oraz innych frakcji. Udział odpadów gromadzonych selektywnie w całkowitej masie odpadów jest wyższy, niż średni dla województw podkarpackiego. Niemniej jednak, z punktu widzenia ochrony środowiska, niepokoić musi ilość odpadów zmieszanych, które nie mogą być przekazane do ponownego użycia. Zaobserwować można ponadto duże zróżnicowanie pomiędzy gminami MOF Krosno w zakresie wskaźników dotyczących segregowania odpadów. W pewnym sensie uzasadnione są gorsze wskaźniki Krosna, ponieważ w Krośnie występuje duży udział budownictwa wielorodzinnego, gdzie skuteczność selektywnej zbiórki bywa niższa. Obserwowane różnice mogą jednak świadczyć o znacznych dysproporcjach w skuteczności rozwiązań stosowanych w selektywnym zbieraniu odpadów w poszczególnych gminach. Powinny one skłonić do głębszej analizy sytuacji i określenia działań zmierzających do poprawy sytuacji tam, gdzie wyniki są niezadowalające.

Gminy MOF Krosno realizują niezależną politykę w zakresie gospodarki odpadami. Gminy stosują różną częstotliwość odbierania odpadów. Podstawowe frakcje odpadów odbierane są przeważnie raz lub dwa razy w miesiącu. W przypadku takich odpadów jak ZSEE, wielkogabarytowe, itd. organizowane są okresowo akcje odbioru z gospodarstw domowych lub udostępniane są punkty odbioru tych odpadów. Wszystkie gminy stosują system workowy w selektywnej zbiórce odpadów od gospodarstw domowych w zabudowie jednorodzinnej, przy czym selektywnemu odbiorowi w poszczególnych gminach podlega różny zakres frakcji odpadów. Gminy przyporządkowują różne oznaczenia kolorystyczne poszczególnym frakcjom (grupom frakcji) przy czym w części oznaczenia te dla niektórych frakcji są tożsame. Prezentuje to poniższa tabela.

Tabela 18. Zestawienie oznaczeń kolorystycznych głównych frakcji odpadów zbieranych selektywnie w systemie workowym w MOF Krosno

Lp.	Frakcja odpadów	Chorkówka	Jedlicze	Korczyna	Krosno	Krościenko Wyzne	Miejsce Piastowe	Wojaszówka
1)	papier i tektura	niebieski	niebieski	żółty	żółty	żółty	niebieski	pomarań.
2)	szkło	zielony	zielony	biały	zielony	bezbarw.	-	zielony
3)	tworzywa sztuczne	żółty	żółty	żółty	żółty	żółty	żółty	pomarań.
4)	metal	czerwony	czerwony	żółty	żółty	żółty	żółty	pomarań.
5)	popiół	biały	-	szary	-	szary	szary	-
7)	ulegające biodegradacji	czarny	brązowy	zielony	-	zielony	brązowy/pomarań.	brązowy
8)	niesegregowane - zmieszane	czarny	-	czarny	-	czarny	czarny	-

Źródło: Gminy MOF Krosno

Wydaje się, że gminy MOF Krosno powinny dążyć do usprawnienia systemu i wypracowania wspólnych rozwiązań w oparciu o wymianę doświadczeń i identyfikację dobrych praktyk z terenu MOF Krosno, ale także innych JST.

Istotnym elementem wpływającym na skuteczność segregowania odpadów jest dostępność mieszkańców do odpowiedniej infrastruktury selektywnej zbiórki odpadów. Obecnie infrastrukturę punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (PSZOK) posiadają w większym lub mniejszym zakresie gminy: Jedlicze, Miejsce Piastowe, Krościenko Wyżne i Korczyna, przy czym tylko obiekty w Jedliczu nie wymagają nowych inwestycji¹⁸. W gminie Chorkówka funkcjonują tzw. mobilne PSZOK. W Krośnie zlokalizowany jest Gminny Punkt Odbioru Odpadów. W Wojaszówce brak jest infrastruktury PSZOK lub podobnej.

Z przedstawionej sytuacji wynika, że osiągnięcie wyższej skuteczności selektywnej zbiórki odpadów, która jest wymagana przepisami Unii Europejskiej oraz niezbędna ze względu na poszanowanie środowiska, warunkowane jest realizacją inwestycji w budowę bądź rozbudowę punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (PSZOK) na terenie sześciu gmin MOF Krosno. Sieć dobrze wyposażonych punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych powinna zostać uzupełniona o sieć tzw. poletek ekologicznych, tj. wyznaczonych i odpowiednio przygotowanych miejsc, gdzie będą wystawione ogólnodostępne pojemniki na określone frakcje odpadów.

Na terenie Krosna, zgodnie z zapisami PLANU GOSPODARKI ODPADAMI DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO (WPGO), zlokalizowana jest regionalna instalacja do przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK) dla Regionu Południowo-Zachodniego, w skład którego wchodzi 32 gminy, w tym wszystkie gminy MOF Krosno. Funkcję RIPOK pełni Zakład Unieszkodliwiania Odpadów w Krośnie prowadzony przez MPGK Krosno Sp. z o.o. Obsługuje on Miasto Krosno oraz częściowo gminy MOF Krosno. RIPOK w Krośnie nie posiada aktualnie możliwości termicznego przetwarzania odpadów. Należy rozważyć jego rozbudowę w celu uruchomienia ITPO (instalacji termicznego przekształcania odpadów). Przemawia za tym obszar obsługiwany przez RIPOK w Krośnie oraz jego położenie - odległość od najbliższej ITPO planowanej zgodnie z WPGO w Rzeszowie. Jednocześnie w Krośnie powinna też funkcjonować sortownia odpadów. Zadaniem sortowni jest odzysk z odpadów zmieszanych surowców nadających się do dalszego recyklingu. np. metalu, papieru, tworzyw sztucznych.

Istotnym działaniem przyczyniającym się do ochrony środowiska jest również zmniejszenie zużycia energii elektrycznej. Jednym z elementów wpływających na poziom zużycia energii jest stosowany publiczny system oświetlenia dróg i ulic. Wykorzystywane obecnie na terenie większości gmin MOF Krosno są przestarzałe, nie spełniają wymogów technicznych i jakościowych odpowiadających obecnie obowiązującym normom. Konieczność realizacji działań polegających na modernizacji i rozbudowie oświetlenia ulicznego MOF wynika również z diagnozy MOF Krosno przeprowadzonej na potrzeby opracowania „Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno na lata 2015-2020”. Działania w tym zakresie zostały ujęte w dokumencie, jako planowane do realizacji do 2020 r.

PODSUMOWANIE

---

¹⁸ Na podstawie informacji z gmin MOF Krosno.

Teren MOF Krosno, ze względu na walory środowiskowe posiada dużą **wartość przyrodniczo-krajobrazową**. Świadczy o tym znaczna powierzchnia obszarów chronionych na terenie MOF Krosno i w jego najbliższym otoczeniu. Środowisko naturalne stanowi jeden z największych potencjałów MOF Krosno, będąc podstawą rozwoju turystyki i rolnictwa ekologicznego, tworząc tym samym komparatywną przewagę obszaru i regionu. Jednak z powodu niewystarczających działań mających na celu zachowanie bioróżnorodności, poprawy świadomości ekologicznej mieszkańców, wymagane jest podjęcie działań w tym zakresie.

Na terenie MOF Krosno występuje wiele obiektów cennych przyrodniczo, jednak wymagają one zintensyfikowanych działań ochronnych i informacyjnych. Wszystkie obiekty cenne przyrodniczo, powinny być właściwie oznakowane np. poprzez wykonanie tablic informacyjnych oraz zabezpieczone m.in. poprzez ogrodzenie. W zakresie ochrony oczek wodnych, stawów istotnymi działaniami powinno być oczyszczanie z nagromadzonej materii organicznej, wykonanie kładek, zabezpieczenie brzegów oraz czynna ochrona płazów.

Na terenie MOF Krosno występują siedliska nietoperzy, w celu ich ochrony konieczny jest zakup oraz powieszenie budek dla nietoperzy. Pomniki przyrody nieożywionej oraz ożywionej, stanowiska roślin objętych ochroną gatunkową wymagają zabiegów pielęgnacyjnych.

W zakresie wzmocnienia ochrony środowiska w rezerwach przyrody na terenie MOF Krosno powinno być podejmowanych więcej działań w zakresie czynnej ochrony gatunków i siedlisk gatunków chronionych oraz wyposażenie w obiekty małej architektury. W parkach oprócz prac pielęgnacyjnych oraz wyposażenia w obiekty małej architektury konieczne są nasadzenia drzew.

Ochrona użytków ekologicznych oraz obszarów Natura 2000 powinna skupiać się na czynnej ochronie gatunków i siedlisk gatunków chronionych, wykonaniu prac pielęgnacyjno-konserwatorskich, urządzenia ścieżek edukacyjno-przyrodniczych, wyposażeniu w obiekty małej architektury, monitoring populacji i stanu siedlisk przyrodniczych, inwentaryzacji gatunków obcych, a w razie konieczności usuwanie obcych siedliskowo i geograficznie gatunków inwazyjnych, odtwarzaniu oraz uzupełnianiu korytarzy ekologicznych, wykupie terenów na realizację ochrony czynnej gatunków i siedlisk gatunków chronionych, uzupełnianie tarlisk żwirem.

Tworzenie i modernizacja ścieżek przyrodniczych szczególnie wpływa na edukację ekologiczną mieszkańców, w tym zakresie konieczne staje się wyznaczanie tras ścieżek, utwardzenie tras ścieżek, wykonanie nowej i wymiana infrastruktury na trasie ścieżki, wydawanie przewodników po ścieżkach.

MOF Krosno jest jednocześnie obszarem o wysokim potencjale gospodarczym, co wynika z lokalizacji, istniejącej i planowanej infrastruktury transportowej oraz rangi miasta Krosna, jako ośrodka miejskiego o bogatych tradycjach przemysłowych. Zrównoważony rozwój MOF Krosno wymaga nowych inwestycji i tworzenia nowych miejsc pracy. Ważne jest, aby rozwój działalności przemysłowej ukierunkować na branże, które w najmniejszym stopniu szkodzą środowisku, w szczególności nowe technologie, w tym energia odnawialna. Konieczność ochrony środowiska MOF Krosno tworzy postulat działań pro środowiskowych w różnych sferach gospodarki MOF Krosno, w szczególności realizacji strategii niskoemisyjnej (termomodernizacja budynków, ekologiczny transport publiczny, wzrost wykorzystania energii odnawialnej, wymiana źródeł ciepła, m.in. kotłów grzewczych), rozwoju sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz dążenia do usprawnienia i wzrostu skuteczności systemu gospodarki odpadami. Ze względu na istniejące wymogi prawne Unii Europejskiej, gospodarka odpadami staje się obecnie dużym wyzwaniem dla samorządów. Niezbędny jest znaczący wzrost udziału odpadów zbieranych selektywnie. Wymagać to będzie realizacji działań

o charakterze organizacyjnym i inwestycyjnym. W zakresie organizacyjnym, właściwym działaniem byłoby usprawnienie i optymalizacja rozwiązań systemowych oraz procedur działania w zakresie gospodarki odpadami we wszystkich gminach MOF Krosno. System zbudowany na bazie doświadczeń grupy samorządów, powinien zapewniać większą skuteczność działania, a zarazem niższe koszty funkcjonowania. W zakresie inwestycji infrastrukturalnych niezbędna jest budowa lub rozbudowa punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych, w celu zapewnienia ich odpowiedniej dostępności na terenie MOF Krosno. Niezbędne jest także właściwe wyposażenie sieci PSZOK. Uzupełnieniem sieci PSZOK na terenie MOF Krosno powinna być sieć tzw. poletek ekologicznych. W związku z tym, że selektywna zbiórka odpadów nie wyeliminuje całkowicie frakcji odpadów zmieszanych, niezbędnym elementem całego systemu gospodarowania odpadami powinna być sortownia odpadów. Sortownia może znacząco zwiększyć ilość odpadów poddawanych ponownemu wykorzystaniu. Rozważyć także należy rozbudowę RIPOK w Krośnie w celu umożliwienia termicznego przetwarzania odpadów, jednakże wymagałoby to dokonania nowych uzgodnień w podkarpackim WPGO.

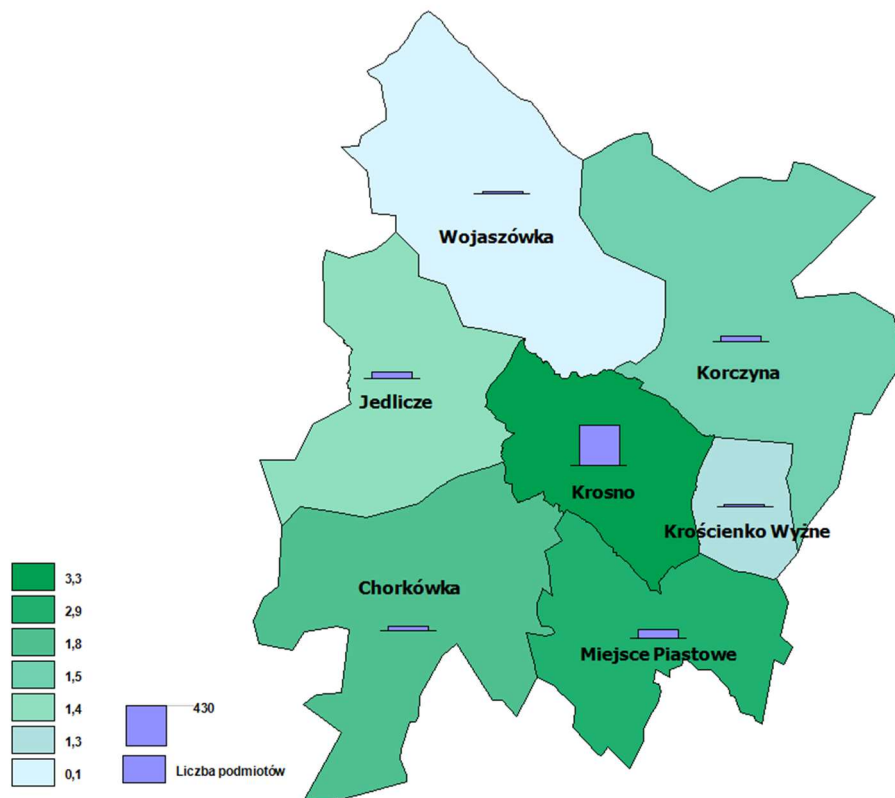
W celu ochrony środowiska należy również podjąć działania mające na celu modernizację funkcjonujących na terenie MOF systemów oświetlenia ulicznego i zastosowanie systemu energooszczędnego. Właściwym rozwiązaniem byłaby wymiana istniejących opraw z żarówkami sodowymi na oprawy z żarówkami energooszczędnymi oraz wykonanie nowych stanowisk oświetleniowych w tym systemie. W celu zwiększenia efektu ekologicznego należy zastosować system sterowania oświetleniem.

3.8. Gospodarka

Teren Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno w latach 2009-2012 charakteryzował się nieznacznie wyższym niż średni dla województwa poziomem przedsiębiorczości – liczoną wskaźnikiem liczby podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 1000 mieszkańców oraz znacznie niższym w porównaniu do kraju. W latach 2009-2012 średnio na obszarze MOF Krosno na 1000 ludności przypadało 83,8 jednostek gospodarczych. Średnia wartość tego samego wskaźnika w analogicznym okresie dla całego woj. podkarpackiego wynosiła 71,1, zaś dla Polski 100,8. Najwyższy poziom przedsiębiorczości na obszarze MOF Krosno zanotowano w mieście Krosno; w roku 2012 na 1000 ludności przypadało tam 116,5 jednostek gospodarczych – natomiast najniższy w Gminie Chorkówka 52,9 jednostek gospodarczych na 1000 ludności. Liczba podmiotów gospodarczych na terenie - MOF Krosno zwiększała się w latach 2009-2012 średnio każdego roku o 1,7%.

Rysunek 5. Wskaźnik przedsiębiorczości oraz liczba nowo zarejestrowanych podmiotów

Kolorem zielonym przedstawiono wskaźnik przedsiębiorczości (liczony jako relacja podmiotów wyrejestrowanych do nowo rejestrowanych w przeliczeniu na 1000 ludności). Za pomocą słupka oznaczono liczbę nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w sektorze prywatnym.

Źródło: Opracowanie własne w oparciu o Bank Danych Lokalnych GUS

Na obszarze MOF Krosno znajdują się gminy o wysokiej atrakcyjności inwestycyjnej, potwierdzonej w raporcie PAIiZ i SGH. Do gmin o najwyższej klasie atrakcyjności inwestycyjnej „A” należą Krosno oraz Krościenko Wyżne, z kolei w klasie „B” wyróżniono Jedlicze i Miejsce Piastowe¹⁹. Raport PAIiZ wskazuje również, że miasto Krosno znajduje się na czele listy miast będących „lokomotywą rozwoju województwa podkarpackiego”. Do pozostałych miast wymienionych w raporcie należą Przemyśl, Rzeszów i Tarnobrzeg.

Tereny inwestycyjne

Gminy tworzące MOF Krosno posiadają w swojej ofercie tereny inwestycyjne.

Na terenie miasta Krosna funkcjonuje podstrefa Specjalnej Strefy Ekonomicznej „EURO – PARK” Mielec, która liczy łącznie 41,6 ha, z czego 6,5 ha jest zainwestowane.

Korzyścią z inwestowania w specjalnej strefie ekonomicznej jest zwolnienie z podatku dochodowego. Wysokość zwolnienia zależy od wielkości przedsiębiorstwa oraz od wartości inwestycji.

¹⁹ H. Godlewska-Majkowska i in. (2013) Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2013[dostępne online, 10.03.2014 http://www.paiz.gov.pl/files/?id_plik=21515].

Na terenie Strefy działalność prowadzi Splast Sp. z o.o. Sp. k. - firma branży przetwórstwa tworzyw sztucznych, która specjalizuje się w przetwórstwie metodą wtrysku technicznych tworzyw termoplastycznych dla klientów z branży motoryzacyjnej, elektronicznej, AGD, kosmetycznej oraz budowlanej, produkując detale o wysokich parametrach technicznych i jakościowych. Jest także największym polskim, a również czołowym europejskim producentem profesjonalnego sprzętu do utrzymywania czystości, który znajduje szerokie zastosowanie w efektywnym sprzątnięciu biur, hoteli, szpitali, szkół, zakładów przemysłowych itp.

Drugą firmą działającą na terenie krośnieńskiej podstrefy Specjalnej Strefy Ekonomicznej "EURO – PARK" Mielec jest firma EcoLine, która prowadzi działalność związaną z obróbką metali i technologiami do malowania proszkowego.

Strefa zlokalizowana jest w sąsiedztwie lotniska, dzięki czemu istnieje możliwość korzystania z niego. Po planowanej modernizacji, m.in. budowie utwardzonej drogi startowej, atrakcyjność tych terenów jeszcze bardziej się zwiększy.

Do dyspozycji inwestorów pozostaje obecnie 35,1 ha uzbrojonych i dobrze skomunikowanych terenów inwestycyjnych objętych Specjalną Strefą Ekonomiczną "EURO – PARK" Mielec oraz 3,1 ha poza Strefą (wszystkie media znajdują się na terenach inwestycyjnych lub w ich bezpośrednim sąsiedztwie). Kompleksy z bezpośrednim dostępem do lotniska przeznaczone są pod działalność lotniczą i okołolotniczą, natomiast pozostałe tereny - pod innowacyjną produkcję i usługi.

Z opisanymi powyżej terenami sąsiadują nowotworzone tereny inwestycyjne, nieobjęte specjalną strefą ekonomiczną, które w chwili obecnej są uzbrajane. Powierzchnia terenów wynosi 8,2 ha. Tereny te są przeznaczone pod produkcję przemysłową i usługi.

W chwili obecnej trwają zaawansowane rozmowy z inwestorami zainteresowanymi ulokowaniem swojej działalności na terenie krośnieńskiej podstrefy SSE "EURO-PARK" Mielec, jak i na pozostałych terenach. Planuje się, że w ciągu najbliższych dwóch - trzech lat tereny te zostaną zainwestowane. W związku z powyższym istnieje konieczność przygotowania kolejnych terenów inwestycyjnych dla nowych inwestorów.

Tereny inwestycyjne zlokalizowane są również na terenie Gminy Chorkówka. Strefa Inwestycyjna Innowacyjnych Technologii Szczepańcowa – Lotnisko obejmuje powierzchnię ok. 20 ha uzbrojonego terenu, przeznaczonego pod działalność handlową, usługową, produkcyjną i magazynową. Strefa graniczy z miastem Krosnem od strony lotniska oraz krośnieńskiej podstrefy SSE "EURO-PARK" Mielec.

Teren Strefy Inwestycyjnej „Szczepańcowa Lotnisko” jest ogrodzony, monitorowany i dobrze skomunikowany (położony w bezpośrednim sąsiedztwie lotniska, ok. 1,5 km od drogi krajowej nr 28 relacji Zator – Medyka, ok. 3 km od najbliższej stacji kolejowej w Krośnie oraz ok. 0,5 km od planowanej drogi „G” – planowanej przyszłej obwodnicy Krosna). Strefa posiada sieć dróg wewnętrznych, zapewniających bezpośrednie połączenia komunikacyjne oraz dostęp do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. Ponadto istnieje możliwość podłączenia do sieci energetycznej i gazowej oraz do światłowodu.

Obecnie do dyspozycji inwestorów pozostaje ok. 7 ha uzbrojonego terenu. Na obszarze strefy działalność prowadzą 4 firmy, które dotychczas utworzyły 269 miejsc pracy.

Firma Arge Sp. z o.o. jest dystrybutorem olejów samochodowych, przemysłowych, kosmetyków samochodowych oraz płynów eksploatacyjnych działającym na terenie całej Polski.

Eurocash SA zajmuje się hurtową dystrybucją szybko zbywalnych produktów spożywczych, chemii gospodarczej, alkoholi i wyrobów tytoniowych.

Fabryka 4x4 zajmuje się produkcją wyposażenia off-roadowego oraz serwisem samochodów terenowych. Firma wykonuje osprzęt off-roadowy do różnych marek samochodów terenowych: zderzaki, bagażniki, płyty osłonowe, drabinki, itd., a także przygotowuje kompleksowo samochody do dalekich wypraw i rajdów.

Firma Wip Meble prowadzi sprzedaż nowoczesnych i stylowych mebli znanych producentów, w tym: Bydgoskich Fabryki Mebli, Meble Taranko, Vox, Etap, Gala Collezione, MM Trading, Forte i Meble Wajnert. Firma oferuje również usługi z zakresu projektowania oraz aranżacji wnętrz.

Gmina Jedlicze, Gmina Miejsce Piastowe, Gmina Krościenko Wyżne, Gmina Korczyna i Gmina Wojaszówka nie posiadają uzbrojonych terenów inwestycyjnych.

Na terenie MOF Krosno są zlokalizowane znaczne obszary, na których w przyszłości, po ich uzbrojeniu, będą mogły być realizowane inwestycje przemysłowe i usługowe.

W obowiązującym „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania miasta Krosna” są wyznaczone obszary przeznaczone do rozwoju aktywności gospodarczej związanej z produkcją, składami, magazynami i usługami oznaczone jako U3. Są to tereny o powierzchni ok. 19 ha zlokalizowane przy ul. Drzymały (dzielnica Białostrzegi), tereny o powierzchni ok. 24 ha zlokalizowane przy ul. Baczyńskiego (dzielnica Polanka), tereny przy ul. Popiełuszki (o powierzchni ok. 9 ha), zlokalizowane w dzielnicy Turaszówka. Poza tym w studium wyznaczone zostały obszary przeznaczone pod rozwój aktywności gospodarczej związanej z magazynami, logistyką, usługami wystawienniczymi i inkubatorami technologii oraz produkcji opartej na wysokich technologiach oznaczone jako U2. Są to tereny o powierzchni ok. 100ha zlokalizowane przy ul. Białostrzeskiej i tereny o powierzchni ok. 59 ha zlokalizowane przy ul. Korczyńskiej (dzielnica Białostrzegi) oraz tereny o powierzchni ok. 24 ha zlokalizowane przy ul. Bieszczadzkiej – dzielnica Suchodół.

Powyższe tereny stanowią znaczne rezerwy dla rozwoju gospodarki MOF Krosno.

Również na terenie Gminy Wojaszówka znajdują się obszary, które po uzbrojeniu będą mogły stanowić tereny inwestycyjne. Są to obszary aktualnie nie ujęte w żadnym dokumencie planistycznym i występują w miejscowościach: Bajdy, Rzepnik, Ustrobna i Wojkówka (w miejscowości Bajdy w pobliżu drogi wojewódzkiej nr 990 o łącznej pow. ok. 9 ha, w miejscowości Rzepnik w pobliżu drogi powiatowej nr 1940R o łącznej pow. ok. 3 ha, w miejscowości Ustrobna w pobliżu drogi wojewódzkiej nr 990 o łącznej pow. ok. 11 ha oraz w pobliżu drogi powiatowej nr 1944R o pow. ok. 1,5 ha, w miejscowości Wojkówka w pobliżu drogi wojewódzkiej nr 990 o łącznej pow. ok. 4 ha).

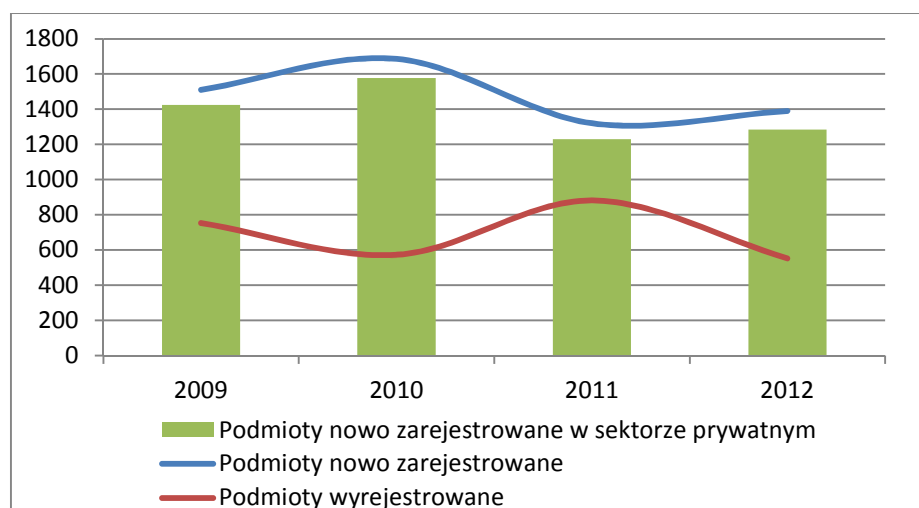
Wsparcie przedsiębiorców przez władze lokalne

Inwestorzy mogą korzystać z różnego rodzaju wsparcia. Oprócz wsparcia, jakie oferuje specjalna strefa ekonomiczna, inwestorzy mogą otrzymać dodatkowe wsparcie ze strony władz gmin na terenie których zlokalizowane są tereny inwestycyjne.

Miasto Krosno oferuje zwolnienie z podatku od nieruchomości dla inwestorów tworzących nowe miejsca pracy związane z nową inwestycją oraz dla pracodawców zatrudniających absolwentów. Okres zwolnienia uzależniony jest od liczby utworzonych miejsc pracy oraz od rodzaju prowadzonej działalności gospodarczej (branże priorytetowe dla miasta).

Podmioty gospodarcze

Wykres 2. Podmioty gospodarcze na terenie MOF Krosno w latach 2009 – 2012.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W roku 2012 na terenie krośnieńskiego MOF różnica pomiędzy **podmiotami wyrejestrowanymi i nowo zarejestrowanymi** ukształtowała się na korzyść nowo rejestrowanych podmiotów i wynosiła 267 jednostek gospodarczych. Rok wcześniej bilans rejestrowanych podmiotów gospodarczych wskazywał na przewagę wyrejestrowanych podmiotów, było ich o 91 więcej. Z wyjątkiem roku 2011 na terenie krośnieńskiego MOF wskaźnik ten był najwyższy w mieście Krośnie – średnia przewaga nowo rejestrowanych podmiotów nad podmiotami wyrejestrowanymi wynosiła tam w latach 2009-2012, 184 jednostki gospodarcze.

Wskaźnik przedsiębiorczości liczony jako relacja podmiotów nowo rejestrowanych do wyrejestrowanych w przeliczeniu na 1000 ludności wyniosła na terenie krośnieńskiego MOF w latach 2009-2012 średnio 1,6 punktów. Wartość ta jest wyższa w porównaniu do średniej kraju (1,5 punktów), jak i dla województwa (1,4 punktów). Na badanym obszarze najwyższą wartość tego wskaźnika zaobserwowano w mieście Krosno (3,3), a następnie w Gminach Miejsce Piastowe (2,9) i Korczyna (1,5), Gminie Jedlicze (1,4), Gminie Wojaszówka (0,1) i Chorkówka (1,8).

Tabela 19. Wskaźniki przedsiębiorczości na terenie gmin MOF Krosno w 2012 r.

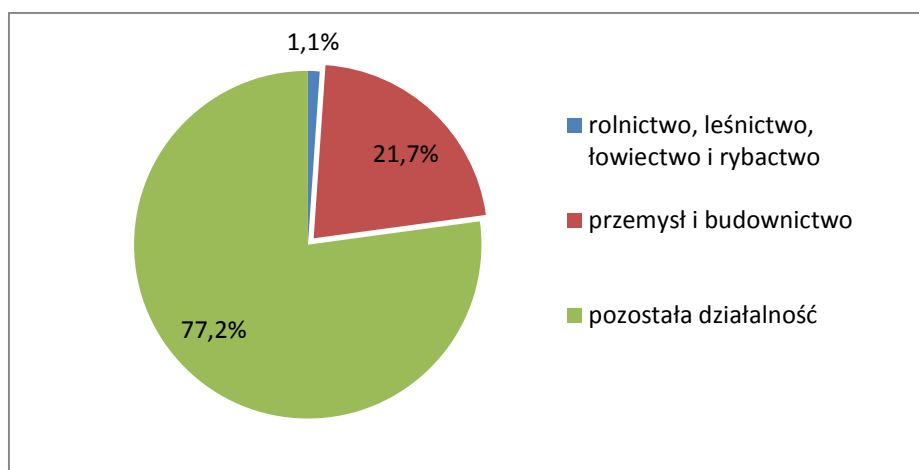
Gmina	Wskaźnik przedsiębiorczości	Nowo rejestrowane podmioty w sektorze prywatnym	Podmioty wpisane do rejestru REGON na tys. ludności	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym
Chorkówka (2)	1,8	62	53,0	7
Jedlicze (3)	1,4	83	58,6	7
Korczyna (2)	1,5	71	69,8	9
Krościenko Wyżne (2)	1,3	30	88,1	13
Miejsce Piastowe (2)	2,9	102	69,1	9
Wojaszówka (2)	0,1	38	61,0	8

Krosno (1)	3,3	425	116,6	13
-------------------	-----	-----	-------	----

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W woj. podkarpackim **liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą** na wsi w 2012 r. była mniejsza od liczby osób fizycznych prowadzącą działalność w miastach o 17,5%. Brak danych statystycznych na poziomie gminy nie pozwala jednoznacznie stwierdzić czy na terenie krośnieńskiego MOF jest podobnie, ale biorąc pod uwagę turystyczny potencjał regionu oraz obecność rozwijającej się agroturystyki najprawdopodobniej na badanym obszarze dobrze rozwija się przedsiębiorczość na wsi. Na terenie krośnieńskiego MOF znajduje się 76,3% wszystkich osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w powiecie krośnieńskim. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w MOF Krosno była w 2012 r. większa o 20,8% niż w całym powiecie krośnieńskim. W 2012 r. najwięcej osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na terenie krośnieńskiego MOF znajdowało się w mieście Krośnie (niewiele ponad 4 tys.) – o 32,1% więcej niż w Jaśle.

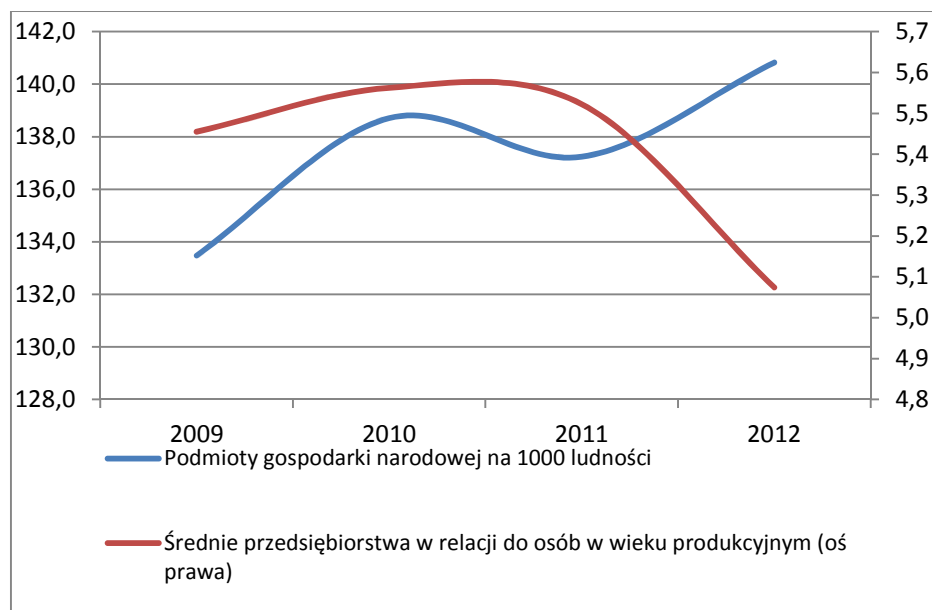
Wykres 3. Struktura podmiotów gospodarki narodowej wg PKD 2007 w latach 2009-2012 na terenie MOF Krosno

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Wszystkich **podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON** na obszarze krośnieńskiego MOF było w 2012 r. 10,8 tys. Większość stanowiły mikroprzedsiębiorstwa (95,3%), czyli nieznacznie mniej niż w powiecie krośnieńskim, gdzie mikroprzedsiębiorstwa (zatrudniające od 0-9 osób) stanowiły 96,0% wszystkich przedsiębiorstw. Na obszarze krośnieńskiego MOF sektor średnich przedsiębiorstw stanowił 3,6% wszystkich przedsiębiorstw obszaru, o 0,3 pkt. proc. więcej niż w całym powiecie krośnieńskim, co oznacza że większe przedsiębiorstwa koncentrują się wokół jego centrum. Sektor dużych przedsiębiorstw stanowił 0,1% wszystkich podmiotów gospodarki narodowej obszaru (przedsiębiorstw takich było na terenie obszaru 9). Na terenie krośnieńskiego MOF znajdowały się również 4 przedsiębiorstwa zatrudniające 1000 osób i więcej – w badanym okresie ich liczba nie zmieniała się.

Wykres 4. Podmioty gospodarki narodowej na terenie MOF Krosno w latach 2009 – 2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Na 9891 podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON wg PKD 2007 na terenie krośnieńskiego MOF w 2012 r. przemysł i budownictwo stanowiło 21,7% wszystkich podmiotów gospodarczych, podobnie było w całej Polsce, gdzie odsetek ten wynosił 21,5%. Sektor rolniczy stanowił 1,1% podmiotów wpisanych do REGON wg PKD 2007, a pozostała działalność 77,2% wszystkich przedsiębiorstw na MOF Krosno.

Główne branże i najważniejsze firmy

Gospodarka MOF Krosno rozwija się w oparciu m.in. o branżę lotniczą i okołolotniczą, motoryzacyjną, maszynową i elektromaszynową, chemiczną, przetwórstwo tworzyw sztucznych, szklarską, meblarską, teleinformatyczną i naftowo-gazowniczą. Wspieranie innowacyjnego przemysłu jest priorytetem dla MOF Krosno. Władze gmin MOF wspierają rozwój branż innowacyjnych w sposób szczególny. Dla przykładu miasto Krosno oferuje dłuższy okres zwolnienia z podatku od nieruchomości dla inwestorów tworzących nowe miejsca pracy związane z nową inwestycją w branży lotniczej, niż w przypadku innych branż. Miasto Krosno nazywane jest „Szklanym sercem Polski”²⁰. Teren MOF Krosno jest największym w Polsce ośrodkiem przemysłu szklarskiego, którego historia sięga 1923 r.

Przemysł szklarski zlokalizowany jest na terenie MOF Krosno z uwagi na występowanie źródeł energii (gazu ziemnego) używanego do produkcji szkła. Firmy szklarskie działające na terenie MOF Krosno, otrzymywały wiele różnych nagród i wyróżnień m. in. złote medale Międzynarodowych Targów Poznańskich oraz Godło Promocyjne²¹ dla Krośnieńskich Hut Szkła „Krosno” S.A. Na obszarze MOF Krosno znajduje się między innymi „Krosglass” S.A. - jedyne w Polsce przedsiębiorstwo zajmujące się

²⁰ Oficjalna strona miasta Krosno (2014) Najważniejsze Branże [dostępne online, 10.03.2014, <http://www.krosno.pl/pl/dla-przedsiębiorczych/wizytowka-gospodarcza-miasta/firmy-krosnienskie/najwazniejsze-branze/>].

²¹ Oficjalna strona miasta Krosno (2014) Najważniejsze Branże [dostępne online, 10.03.2014, <http://www.krosno.pl/pl/dla-przedsiębiorczych/wizytowka-gospodarcza-miasta/firmy-krosnienskie/najwazniejsze-branze/>].

produkcją włókna szklanego metodą jednostopniową. Długa historia produkcji szkła na terenie Obszaru, ubogacona jest przez obecność firm zajmujących się produkcją szkła artystycznego oraz firm produkujących szklane ozdoby, m.in. „Villa Glass Studio” Sp. z o.o., Zakład Zdobienia Szkła „Glasmark” Sp. z o.o., Zakład Usługowo-Wytwórczy „Decor”, „Mika – Glass”, „Glass Studio Habrat”. Obecnie firmy z sektora szklarskiego znajdują się w trudnej sytuacji z uwagi na światowe spowolnienie gospodarcze.

Na obszarze MOF Krosno znajdują się firmy high-tech zajmujące się produkcją sprzętu lotniczego, produkcją sprzętu komputerowego i/lub maszyn biurowych, przedsiębiorstwa z branży elektronicznej i telekomunikacyjnej oraz przedsiębiorstwa produkujące komponenty do aparatury pomiarowej²². Wspomniane przedsiębiorstwa z przemysłu lotniczego są częścią Stowarzyszenia Grupy Przedsiębiorców Przemysłu Lotniczego „Dolina Lotnicza”, które skupia łącznie ponad 100 firm z branży lotniczej. Rozwój branży lotniczej na terenie MOF Krosno związany jest nie tylko z obecnością lotniska, ale również z tradycjami budowy i serwisowania ultra-lekkich konstrukcji lotniczych - Lotnicze Zakłady Produkcyjno – Naprawcze „Aero – Kros” Sp. z o.o., Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo-Usługowe „EKOLOT”, FK Lightplanes Sp. z o.o., Peszke s.c.. Przedsiębiorstwa z sektora lotniczego na terenie MOF Krosno działają w ramach globalnych łańcuchów produkcji. Firma „Goodrich Aerospace Poland” Sp. z o.o. współpracuje między innymi z takimi firmami jak: Boeing, Airbus, Gulfstream i Bombardier²³.

Poddostawcą części lotniczych dla „Goodrich Aerospace Poland” Sp. z o.o. jest „Wietpol Aerospace” Sp. z o.o. Sp. k.. Dioxid Sp. z o.o. zajmuje się m.in. produkcją części dla przemysłu lotniczego i oprzyrządowania.

Wśród firm branży okołolotniczej działa m.in. PPHU Vacuma, która oferuje m.in. obsługę techniczną obiektów przemysłowych związanych z lotnictwem.

Podmioty branży lotniczej i okołolotniczej zrzesza również „Podkarpackie Powiązanie Kooperacyjne - Klaster Lotnictwa Lekkiego i Ultralekkiego” zlokalizowany na terenie Krosna. Do dyspozycji ponad 20 firm – członków klastra pozostają nowoczesne urządzenia badawcze i produkcyjne, umożliwiające realizację bardzo ciekawych, innowacyjnych konstrukcji lotniczych.

Do najważniejszych firm branży teleinformatycznej należą Mikrotech S.A. oraz Stimo Niedzielski Sp. J.

Na terenie MOF Krosno dobrze rozwija się również przemysł motoryzacyjny i naftowy. Pierwszy, podobnie jak w przypadku firm z sektora lotniczego, również działa w ramach globalnych łańcuchów produkcji. Firma „BWI Poland Technologies” Sp. z o.o., dla której komponenty produkuje „FA Krosno” S.A. współpracuje między innymi z takimi światowymi liderami jak: Ferrari, BMW, Fiat, Opel, Daimler-Chrysler, Ford/Land Rover, Suzuki, Daewoo oraz koncern PSA Peugeot Citroen²⁴.

Krosno nazywane jest też kolebką światowego przemysłu naftowego. W Bóbrce (Gmina Chorkówka) w 1854 roku powstała pierwsza w świecie kopalnia ropy naftowej. Do tej pory górnictwo ropy naftowej

---

²² P. Klimczak, P. Czapliński (2011) Zintegrowana analiza ekonomiczna gospodarki województwa podkarpackiego [dostępne online, 10.03.2014]<http://monitoruj.podkarpackie.pl/assets/files/bazawiedzy/analizy,%20ekspertyzy/Innowacyjne%20sektory%20gospodarki%20wojew%C3%B3dztwa-sektory%20wysokiej%20szansy.pdf>.

²³ Oficjalna strona miasta Krosna (2014) Najważniejsze Branże [dostępne online, 10.03.2014, <http://www.krosno.pl/pl/dla-przedsiębiorczych/wizytowka-gospodarcza-miasta/firmy-krosnienskie/najwazniejsze-branze/>].

²⁴ Oficjalna strona miasta Krosna (2014) Najważniejsze Branże [dostępne online, 10.03.2014, <http://www.krosno.pl/pl/dla-przedsiębiorczych/wizytowka-gospodarcza-miasta/firmy-krosnienskie/najwazniejsze-branze/>].

i gazu ziemnego stanowi jedną z głównych gałęzi gospodarki na Podkarpaciu²⁵. Na terenie Krosna funkcjonują oddziały „PGNiG Technologie” S.A. zajmujące się produkują urządzeń i aparatów do eksploatacji złóż ropy naftowej i gazu ziemnego. W Jedliczu działa rafineria nafty ORLEN Południe S.A. – Zakład Jedlicze zajmująca się przetwórstwem ropy naftowej oraz przeróbką olejów przepracowanych.

W Krośnie rozwija się również przemysł meblarski – m.in. „Nowy Styl” Sp. z o.o., Krośnieńskie Fabryki Mebli „Krofam” Sp. z o.o., Zakład Meblowy „Wist”, „Billkros”, WIPMEB Sp. z o.o. W Bajdach w Gminie Wojaszówka znajduje się zakład produkcji okien i drzwi z PCV - Invest-Profil Sp. z o.o. sp. k.

Do dużych firm działających na terenie Krosna należą również: „Cellfast” S.A. i „Splast” Sp. z o.o. Sp. k.-firmy specjalizujące się w przetwórstwie tworzyw sztucznych. „Splast” Sp. z o.o. Sp. k. oraz firma „Eco Line”, która prowadzi działalność związaną z obróbką metali i technologiami do malowania proszkowego, to firmy działające na terenie krośnieńskiej podstrefy Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec, które uzyskały opinie o innowacyjności.

Wśród firm branży budowlanej działają m.in. Krośnieńskie Przedsiębiorstwo Budowlane „KPB” S.A., Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjnych i Drogowych w Krośnie S.A., Rejon Budowy Dróg i Mostów Sp. z o.o., FHU „Efekt” – firma zajmująca się projektowaniem i budową obiektów kubaturowych.

Na terenie MOF Krosno działają również WSK „PZL – Krosno” S.A. – producent cystern i schładzalników mleka, firma „Walter” z Pustyn w Gminie Krościenko Wyżne - producent maszyn i pił do obróbki drewna, Zakłady Produkcyjno - Remontowe Energetyki w Jedliczu zajmujące się remontem, produkcją urządzeń do przesyłu energii, silników energetycznych oraz urządzeń do telefonii komórkowej.

Institucje otoczenia biznesu

Przedsiębiorstwa działające na terenie MOF Krosno mogą liczyć na wsparcie instytucjonalne Krośnieńskiego Inkubatora Technologicznego „KRINTECH” Sp. z o.o., Podkarpackiej Izby Gospodarczej, Podkarpackiego Powiązania Kooperacyjnego - Klastra Lotnictwa Lekkiego i Ultralekkiego, Cechu Rzemiosł Różnych, Unii Przedsiębiorców i Właścicieli Nieruchomości oraz Centrum Przedsiębiorczości Strefy Inwestycyjnej Innowacyjnych Technologii „Szczepańcowa – Lotnisko” Sp. z o.o. Wsparcie instytucjonalne otoczenia biznesowego skierowane jest głównie do MŚP. Każda z powyższych instytucji wspiera przedsiębiorców w innym zakresie, jednak oferowane przez nie wsparcie nie zaspokaja w pełni zapotrzebowania zgłaszanego zarówno przez przedsiębiorców, jak i przez osoby planujące rozpoczęcie prowadzenia własnej działalności gospodarczej, w tym osoby bezrobotne. Do najistotniejszych barier napotykanych przez osoby rozpoczynające działalność gospodarczą należą: brak praktycznej wiedzy w zakresie prowadzenia działalności, brak umiejętności identyfikacji nisz istniejących na lokalnym rynku, problemy z rejestracją firmy, brak zasobów finansowych, brak lub ograniczony dostęp do informacji o instrumentach polityki rynku pracy umożliwiających rozpoczęcie działalności oraz brak informacji o sieci instytucji kredytowych i poręczeniowych, zaangażowanych we wspieranie przedsiębiorczości. Krośnieński Inkubator Technologiczny „KRINTECH” Sp. z o.o. powstał z inicjatywy Prezydenta Miasta Krosna oraz Podkarpackiej Izby Gospodarczej. Jest to jedyny taki obiekt na terenie MOF Krosno oraz

---

²⁵ Oficjalna strona miasta Krosna (2014) Najważniejsze Branże [dostępne online, 10.03.2014, <http://www.krosno.pl/pl/dla-przedsiębiorczych/wizytowka-gospodarcza-miasta/firmy-krosnienskie/najwazniejsze-branze/>].

całego powiatu krośnieńskiego. Obecnie działa w nim 16 firm, m.in. z branży lotniczej, drogowo-budowlanej, informatycznej, meblowej, instalacji wodno-kanalizacyjnych, ciepłych, gazowych i klimatyzacyjnych, producent frezów monolitycznych VHM, producent akcesoriów wędkarskich, producent wózków dziecięcych, producent płyt, arkuszy, rur, kształtowników z tworzyw sztucznych, producent elementów stalowych dla potrzeb górnictwa naftowego, itd. W ostatnich latach z oferty Inkubatora skorzystało ponad 20 firm różnych branż, które po okresie inkubacji z powodzeniem rozwijają swoją działalność poza jego murami.

Głównym celem działalności Inkubatora: „jest promowanie przedsiębiorczości, w tym przede wszystkim działań innowacyjnych, zapewnienie początkującym przedsiębiorcom z sektora MŚP pomocy w uruchomieniu i prowadzeniu firmy oferującej produkt lub usługę powstałą w wyniku wdrożenia nowej technologii, a także kreowanie i stwarzanie warunków do powstawania nowych małych i średnich firm produkcyjnych i usługowych oraz poszerzanie działalności produkcyjnej i usługowej firm już istniejących”.

Krośnieński Inkubator Technologiczny „KRINTECH” Sp. z o.o. działa na zasadach non-profit. Oferta Inkubatora obejmuje:

atrakcyjne cenowo warunki lokalowe przystosowane do rozwoju działalności gospodarczej,

obsługę administracyjno-biurową firm w inkubatorze,

doradztwo biznesowe (kształtowanie profilu firmy, dostęp do pomocy prawnej, patentowej, pomoc w pozyskaniu zewnętrznego finansowania, dostęp do ekspertów technologicznych),

promocję firm działających w inkubatorze,

sprzyjające środowisko innych, nie konkurujących z sobą przedsiębiorców z inkubatora stojących w obliczu podobnych problemów.

W chwili obecnej wykorzystywana jest cała dostępna powierzchnia produkcyjno-usługowa Krośnieńskiego Inkubatora Technologicznego „KRINTECH” Sp. z o.o.

Ze względu na istotne wsparcie, jakie oferuje Inkubator, zainteresowanie możliwością skorzystania z jego oferty, zarówno ze strony początkujących przedsiębiorców, jak i osób planujących rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej jest bardzo duże. Wynika to z faktu, że mieszkańcy MOF Krosno, którzy chcieliby podjąć własną działalność, często nie dysponują odpowiednim zapleczem dla rozpoczęcia prowadzenia własnego biznesu. To przede wszystkim ograniczone środki finansowe, które znacznie utrudniają możliwość wynajęcia lokalu po cenach rynkowych, finansowania zaplecza księgowo-administracyjnego, korzystania z doradztwa (zarówno technicznego, uzależnionego od profilu firmy, jak i doradztwa w zakresie możliwości uzyskania wsparcia finansowego na rozwój firmy, różnego rodzaju szkoleń specjalistycznych, wsparcia w nawiązywaniu współpracy z ośrodkami badawczo – rozwojowymi), itd. Niestety, pomimo tak dużego zainteresowania, ze względu na brak wolnej powierzchni produkcyjno-usługowej, nowe podmioty nie mogą skorzystać ze wsparcia oferowanego przez Inkubator. Dlatego też niezwykle ważną inwestycją dla MOF Krosno będzie realizacja nowego inkubatora przedsiębiorczości z wyodrębnionym akademickim inkubatorem przedsiębiorczości, który pozwoli na stworzenie dogodnych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej w jej wstępnej fazie. Realizacja tego działania pozwoli nie tylko na rozwój nowych firm, w tym firm innowacyjnych, ale również na zatrzymanie na terenie MOF młodych, wykształconych ludzi, którzy niejednokrotnie posiadają bardzo interesujące pomysły na biznes, przed wyjazdem do

większych ośrodków miejskich, które oferują im lepsze perspektywy rozwoju. Pośrednio, będzie to miało również pozytywny wpływ na wzrost poziomu zatrudnienia na tym terenie. Celem powstania inkubatora jest również wspieranie inicjatyw i rozwiązań zmierzających do budowy postaw kreatywnych, służących rozwojowi przedsiębiorczości oraz aktywizacji osób bezrobotnych, a także ułatwienie osobom bezrobotnym z MOF Krosno podjęcia i prowadzenia działalności gospodarczej, m.in. poprzez ułatwienie dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania działalności gospodarczej poprzez udzielanie pożyczek.

Na terenie MOF Krosno jest zlokalizowana Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Krośnie oraz duża liczba szkół ponadgimnazjalnych. Uczelnia i szkoły, pomimo prowadzonych kierunków związanych z przedsiębiorczością, kształcą w tym zakresie jedynie teoretycznie. Wielu młodych ludzi po zakończeniu nauki ma ciekawe pomysły na własny biznes, jednak, głównie ze względu na brak środków finansowych i brak doświadczenia, ma duże trudności z rozpoczęciem działalności gospodarczej. W tym przypadku ogromną pomoc, skoncentrowaną na preinkubacji, jest możliwość skorzystania ze wsparcia akademickiego inkubatora przedsiębiorczości, którego zadaniem byłoby propagowanie i wspieranie przedsiębiorczości w środowisku akademickim, m.in. poprzez wsparcie w tworzeniu, działaniu i sprawdzaniu pomysłów opartych na wiedzy, w warunkach wolnorynkowych, bez konieczności ponoszenia kosztów i ryzyk związanych z zarejestrowaniem własnej działalności gospodarczej. Niestety na terenie MOF Krosno nie funkcjonuje tego rodzaju placówka. Stworzenie takiej instytucji byłoby dużą szansą dla młodych ludzi, którzy po zarejestrowaniu własnej działalności gospodarczej mogliby skorzystać z kolejnego etapu inkubacji w inkubatorze przedsiębiorczości.

Powstanie i rozwój nowego inkubatora przedsiębiorczości wraz z wyodrębnionym preinkubatorem może pozytywnie wpłynąć zarówno na potencjał MOF Krosno w zakresie powstawania i rozwoju przedsiębiorstw, jak i może powstrzymać migrację ludzi młodych (opis migracji ludności z obszaru MOF Krosno został przedstawiony w podrozdziale 2.9. Demografia).

Istotną kwestią przyczyniającą się do rozwoju gospodarki jest również dostosowanie systemu kształcenia do potrzeb lokalnego rynku pracy. W ostatnich latach na terenie MOF Krosno dokonały się w tej dziedzinie istotne zmiany (opis w rozdziale 2.11. Edukacja). Cały czas należy jednak dążyć do coraz ściślejszej współpracy sfery nauki i gospodarki. Dlatego też rekomendowane jest zorganizowanie platformy współpracy pomiędzy przedsiębiorcami działającymi na terenie MOF Krosno a Państwową Wyższą Szkołą Zawodową w Krośnie oraz lokalnymi szkołami ponadgimnazjalnymi, która pozwoli m.in. na zwiększenie możliwości odbywania staży i praktyk przez uczniów i studentów w przedsiębiorstwach, które przyczynią się do zdobycia przez nich praktycznej wiedzy w zakresie wyuczonego zawodu.

Rolnictwo

MOF Krosno tworzy 7 gmin – miasto Krosno, gmina miejsko-wiejska Jedlicze oraz 5 gmin wiejskich: Chorkówka, Korczyna, Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe i Wojaszówka. Na terenie wymienionych gmin w różnym stopniu rozwija się rolnictwo. Poniższe dane statystyczne z zakresu rolnictwa pochodzą z Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2010 r.

Tabela 20 Liczba i powierzchnia gospodarstw rolnych na terenie gmin MOF Krosno w 2010r.

Gmina	Liczba gospodarstw rolnych	Powierzchnia (ha)
Chorkówka (2)	2727	4208,20
Jedlicze (3)	2688	3939,17
Korczyna (2)	2165	4265,67
Krościenko Wyżne (2)	1019	1057,27
Miejsce Piastowe (2)	2124	2863,41
Wojaszówka (2)	1904	4188,27
Krosno (1)	1039	1846,71
razem	13664	22368,70

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Największa liczba gospodarstw rolnych w 2010 r. zlokalizowana była na terenie gmin Chorkówka i Jedlicze, natomiast najmniejsza – w Krośnie i w Gminie Krościenko Wyżne. Łączna powierzchnia gospodarstw rolnych była największa na terenie gmin: Korczyna, Chorkówka i Wojaszówka (powierzchnia gospodarstw na terenie tych trzech gmin wynosiła 12662,14 ha, co stanowiło ponad połowę łącznej powierzchni wszystkich gospodarstw na terenie całego MOF), a najmniejsza – na terenie Krosna, co wynika ze specyfiki gminy - obszaru miejskiego.

Tabela 21 Liczba gospodarstw rolnych na terenie gmin MOF Krosno w 2010r. w zależności od powierzchni gospodarstwa

Gmina	Liczba gospodarstw				
	Powierzchnia gospodarstwa				
	do 1 ha włącznie	1 - 5 ha	5 - 10 ha	10 -15 ha	15 ha i więcej
Chorkówka (2)	1603	1072	42	0	0
Jedlicze (3)	1726	918	29	4	11
Korczyna (2)	1195	896	54	11	9
Krościenko Wyżne (2)	746	262	5	0	0
Miejsce Piastowe (2)	1471	612	19	7	15
Wojaszówka (2)	913	905	59	15	12
Krosno (1)	608	404	16	4	7
razem	8262	5069	224	41	54

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Większość gospodarstw rolnych na terenie MOF Krosno to gospodarstwa małe – do 1 ha oraz od 1 do 5 ha, co stanowi 97,5% wszystkich gospodarstw. Gospodarstwa duże – powyżej 15 ha stanowiły zaledwie 0,4 % wszystkich gospodarstw MOF Krosno.

Najwięcej gospodarstw dużych – o powierzchni powyżej 15 ha - zlokalizowanych było w gminach: Miejsce Piastowe, Wojaszówka i Jedlicze, natomiast najwięcej gospodarstw małych – do 1 ha oraz od 1 do 5 ha – w gminach: Jedlicze, Chorkówka i Miejsce Piastowe.

Tabela 22 Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych na terenie gmin MOF Krosno w 2010 r.

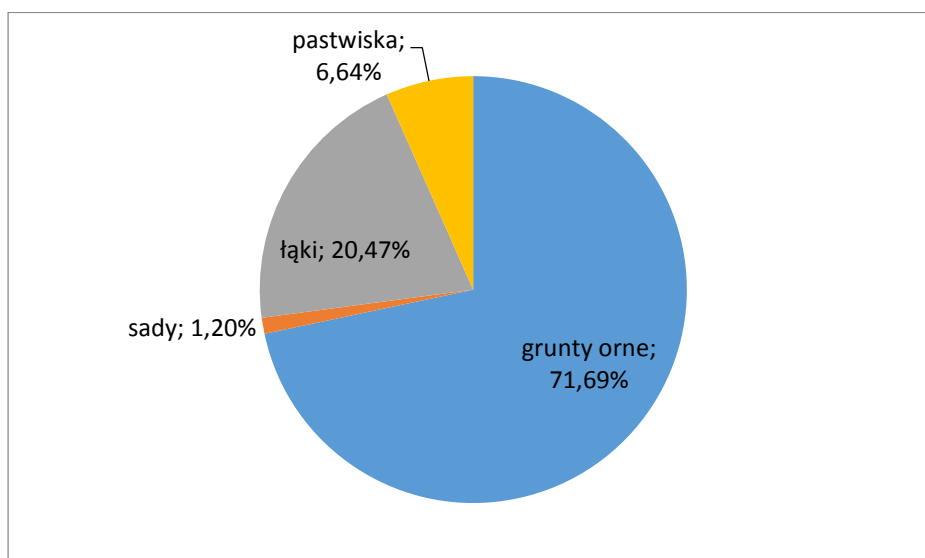
Gmina	Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego (ha)
Chorkówka (2)	1,54
Jedlicze (3)	1,47
Korczyna (2)	1,97
Krościenko Wyżne (2)	1,04
Miejsce Piastowe (2)	1,35
Wojaszówka (2)	2,20
Krosno (1)	1,78

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego na terenie MOF Krosno wynosiła w 2010 r. 1,6 ha. Średnio najmniejsze gospodarstwa funkcjonowały na terenie Gminy Krościenko Wyżne, a największe – w gminach Wojaszówka i Korczyna.

Duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych jest zdecydowanie negatywnym zjawiskiem, ponieważ powoduje, że większość z nich osiąga niską produkcję, która w dużym stopniu przeznaczona jest na własne spożycie. Ma to bezpośredni wpływ na dochody rolników. Konieczne jest podjęcie działań mających na celu scalanie gruntów w celu zwiększania powierzchni gospodarstw.

Wykres 5. Struktura użytków rolnych na terenie MOF Krosno w 2005 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W strukturze użytków rolnych na terenie MOF Krosno dominują grunty orne - prawie 72%. Dość znaczny udział stanowią również łąki.

Tabela 23 Powierzchnia wybranych zasiewów na terenie MOF Krosno w 2010 r.

Powierzchnia zasiewów (ha)	Wybrane rodzaje zasiewów						
	zboża razem	ziemniaki	uprawy przemysłowe	buraki cukrowe	Rzepak i rzepik razem	strączkowe jadalne na ziarno razem	warzywa gruntowe
4459,24	1061,52	411,89	15,91	383,04	10,35	59,15	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Wśród zasiewów na terenie MOF Krosno zdecydowanie największy udział miały zboża i ziemniaki. Stosunkowo dużą powierzchnię zajmowały uprawy przemysłowe.

Tabela 24 Pogłowie zwierząt gospodarskich na terenie MOF Krosno w 2010 r.

Liczba zwierząt gospodarskich (szt.)	Zwierzęta gospodarskie			
	bydło	trzoda chlewna	konie	drób ogółem razem
1888	4321	312	115145	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Największy udział wśród zwierząt gospodarskich na terenie MOF Krosno w 2010 r. miał drób. Stosunkowo duża liczba kur, kaczek, indyków i pozostałego drobiu wynika ze specyfiki chowu tych zwierząt (zbiorowego). Na drugim miejscu w pogłowie zwierząt gospodarskich była trzoda chlewna, na trzecim bydło. Stosunkowo duża była również liczba koni.

Na terenie MOF Krosno przeważają gleby brunatne kwaśne, rzadziej wylugowane, wytworzone z glin ilastych i pyłów, średnio głębokie i głębokie. Dominują klasy IIIb, IV i V. Na przeważającej części MOF Krosno istnieją odpowiednie warunki do prowadzenia upraw rolniczych (szczególnie zbóż) i ogrodnictwa. Stan gleb jest na ogół dobry, podstawowymi czynnikami degradacji gleb są zjawiska erozyjne, zakwaszenie gleb, zanieczyszczenie gleb substancjami chemicznymi i eksploatacja surowców. Zanieczyszczenia mają charakter punktowy (emisja zakładów przemysłowych i wysypiska śmieci) i liniowy (wzdłuż szlaków komunikacyjnych o znacznym natężeniu ruchu). Większość gleb mieści się w I klasie czystości pod względem zawartości metali ciężkich. Zarówno jakość gleb, jak i pozostałe warunki przyrodnicze, stwarzają dogodne możliwości rozwoju rolnictwa ekologicznego. Możliwości te są jednak wykorzystywane w niewielkim stopniu. W celu poprawy tego stanu rzeczy konieczne jest podjęcie zintensyfikowanych działań.

Według danych GUS, na terenie MOF Krosno w 2005 r. było 6366 ha gruntów zaliczonych do kategorii nieużytków i pozostałych gruntów. Powierzchnia ta systematycznie wzrastała - od 5987 ha w 2000 r. Postępujący wzrost powierzchni nieużytków związany jest z odchodzeniem od rolnictwa znacznej części mieszkańców MOF Krosno, co jest wynikiem pogłębiającej się nieopłacalności prowadzenia produkcji rolnej, wynikającej m.in. ze zbyt małej skali produkcji w niewielkich gospodarstwach. Pojawia

się problem związany z koniecznością racjonalnego zagospodarowania nieużytkowanych rolniczo gruntów.

Turystyka

Turystyka stanowi niewątpliwy potencjał MOF Krosno. Obszar posiada doskonałą lokalizację (zob. Środowisko naturalne) a w jego bliskiej okolicy znajdują się obszary z licznymi walorami uzdrowiskowymi. Zarówno środowisko przyrodnicze (opisane w punkcie 2.7), jak i dziedzictwo kulturowe (punkt 2.13), stanowią znaczące bogactwo MOF Krosno, które może być magnesem przyciągającym turystów. Na terenie MOF Krosno w 2012 r. z noclegów skorzystało 33009 turystów, w tym 3368 turystów zza zagranicy. W analogicznym okresie turystom w Mieście Krośnie udzielono 19444 noclegów (2802 turystom zagranicznym). W Gminie Korczyna turystom udzielono 4470 noclegów (548 turystom zagranicznym, a w Gminie Jedlicze 8989 noclegów (18 turystom zagranicznym). Z obiektów hotelowych skorzystało ponad 24,9 tys. polskich rezydentów o 81,2% więcej niż z innych obiektów noclegowych.

Tabela 25. Obiekty noclegowe na terenie MOF Krosno w 2015 r.

Gmina	Liczba innych obiektów, w których są świadczone usługi hotelarskie	Liczba miejsc noclegowych w innych obiektach, w których są świadczone usługi hotelarskie	Liczba obiektów hotelarskich (kategoryzowanych)	Liczba miejsc noclegowych w obiektach hotelarskich
Chorkówka	1	45	0	0
Jedlicze	0	0	2	brak danych
Korczyna	3	44	1	43
Krościenko Wyżne	0	0	0	0
Miejsce Piastowe	0	0	0	0
Wojaszówka	0	0	0	0
Krosno	10	196	7	325
razem	14	285	10	brak danych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z gmin MOF Krosno

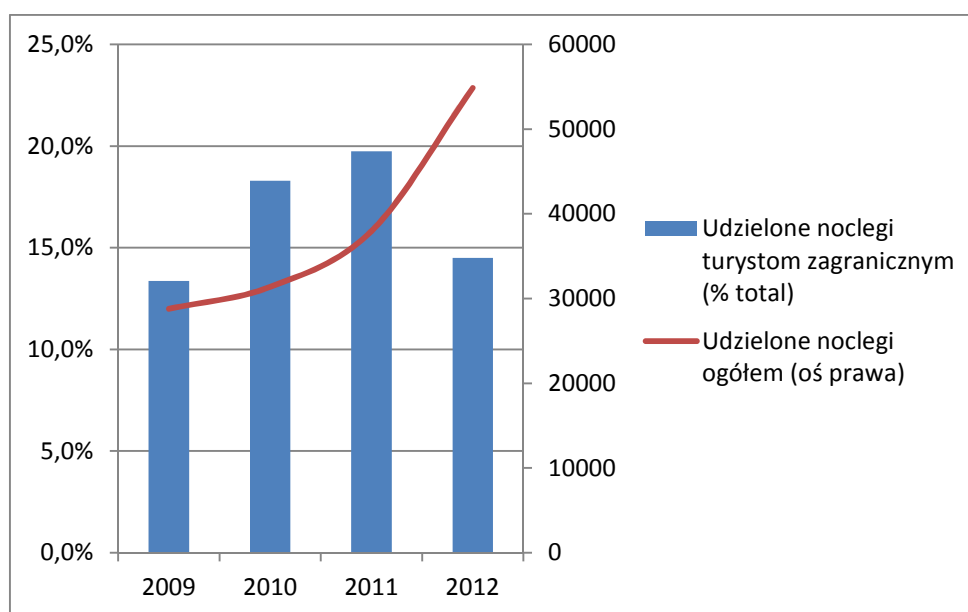
Bazę noclegową MOF Krosno tworzy 10 obiektów hotelarskich z ponad 300 miejscami noclegowymi oraz 14 innych obiektów, w których są świadczone usługi hotelarskie (obiektów niekategoryzowanych) z 285 miejscami noclegowymi. Są to obiekty o zróżnicowanym standardzie. Zdecydowana większość obiektów jest zlokalizowana na terenie miasta Krosna. Gminy: Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe i Wojaszówka nie dysponują na swoim terenie żadnymi obiektami noclegowymi. Istniejąca baza noclegowa MOF wymaga więc znacznego rozszerzenia, szczególnie biorąc pod uwagę potencjał turystyczny Obszaru.

Tabela 26. Korzystający z noclegów na terenie MOF Krosno w 2012 r. – dostępne dane GUS

Gmina	Korzystający z noclegów ogółem I-XII	Korzystający z noclegów turyści zagraniczni
Jedlicze (3)	8989	18
Korczyna (2)	4470	548
Miejsce Piastowe (2)	77	0
Wojaszówka (2)	29	0
Krosno (1)	19444	2802
Suma	33009	3368

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Wykres 6. Udzielone noclegi na terenie MOF Krosno w latach 2009 -2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Dane dotyczące udzielonych noclegów na terenie MOF Krosno nie są zadowalające. W celu zmiany tego stanu rzeczy należy podjąć działania zmierzające do poprawy infrastruktury turystycznej Obszaru, w tym bazy noclegowej. Konieczna jest również kompleksowa promocja Obszaru.

Atrakcje turystyczne oraz organizowane na terenie MOF Krosno imprezy zostały opisane w rozdziale „Kultura i dziedzictwo kulturowe”.

W celu rozwoju turystyki na terenie MOF Krosno niezbędne jest podjęcie szeregu działań promocyjnych, w tym promocja produktów turystycznych oraz wyrobów tradycyjnych. Ważnym elementem wpływającym na wzrost atrakcyjności turystycznej regionu powinien być nowoczesny system informacji turystycznej oraz stworzenie kompleksowej oferty pobytu dla turystów na terenie MOF Krosno, która pozwoli im zapoznać się z bogatą ofertą atrakcji turystycznych i pomoże zaplanować pobyt na terenie MOF Krosno.

Agroturystyka

MOF Krosno charakteryzuje się dobrymi warunkami do rozwoju agroturystyki - istniejące gospodarstwa rolne, bogactwo środowiska naturalnego, liczne obszary chronione.

Tabela 27 Gospodarstwa agroturystyczne na terenie MOF Krosno w 2015 r.

Gmina	Liczba gospodarstw agroturystycznych	Liczba miejsc noclegowych w gospodarstwach agroturystycznych
Chorkówka	6	38
Jedlicze	2	brak danych
Korczyna	15	brak danych
Krościenko Wyżne	0	0
Miejsce Piastowe	5	46
Wojaszówka	6	57
Krosno	0	0
razem	34	brak danych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z gmin MOF Krosno

Na terenie MOF Krosno w 2015 r. znajdowały się 34 gospodarstwa agroturystyczne, które stanowiły uzupełnienie bazy noclegowej Obszaru, z czego prawie połowa w Gminie Korczyna. Po 6 gospodarstw działało w Gminie Chorkówka i Wojaszówka, 5 - w Gminie Miejsce Piastowe i 2 w Gminie Jedlicze. Na terenie Gminy Krościenko Wyżne i w mieście Krośnie nie funkcjonowały gospodarstwa agroturystyczne.

PODSUMOWANIE

MOF Krosno skupiając ponad 75% podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w powiecie krośnieńskim stanowi niewątpliwie przedsiębiorczy rdzeń powiatu. Miejski Obszar Funkcjonalny Krosno posiada korzystne warunki zarówno do rozwoju rolnictwa ekologicznego, turystyki i agroturystyki, jak i innowacyjnego przemysłu. W dziedzinie gospodarki daje się zaobserwować unikatowe połączenie tradycji (przemysł szklarski) i nowoczesności (przemysł lotniczy), które należy podtrzymywać i rozwijać. Wsparcia wymaga aktywizacja osób bezrobotnych i rozwój przedsiębiorczości w początkowej jej fazie.

Na terenie MOF Krosno znajduje się infrastruktura energetyczna, drogowa i telekomunikacyjna, która, chociaż wymaga rozwoju i modernizacji, posłużyć może do pozyskiwania nowych inwestorów oraz budowania nowoczesnego społeczeństwa opartego na wiedzy, przy zachowaniu zasad poszanowania środowiska naturalnego. Potencjał regionu pozwala na częściowe zaspokojenie zapotrzebowania energetycznego MOF z ekologicznych źródeł energii, co pozytywnie wpłynęłoby na wizerunek Obszaru oraz umocniłoby jego turystyczną pozycję na tle innych regionów. Ze względu na walory środowiskowe MOF Krosno, które wykluczają realizację dużych inwestycji przemysłowych na znacznej części obszaru (obszary chronione, obszary cenne przyrodniczo), wskazane jest wspieranie tworzenia i rozwoju na tych obszarach mikro i małych przedsiębiorstw, których działalność nie będzie miała negatywnego wpływu na stan środowiska naturalnego. Z tego samego powodu niezbędne też jest koncentrowanie

działalności przemysłowej na obszarach wskazanych w planach zagospodarowania przestrzennego – na istniejących i planowanych do uzbrojenia terenach inwestycyjnych.

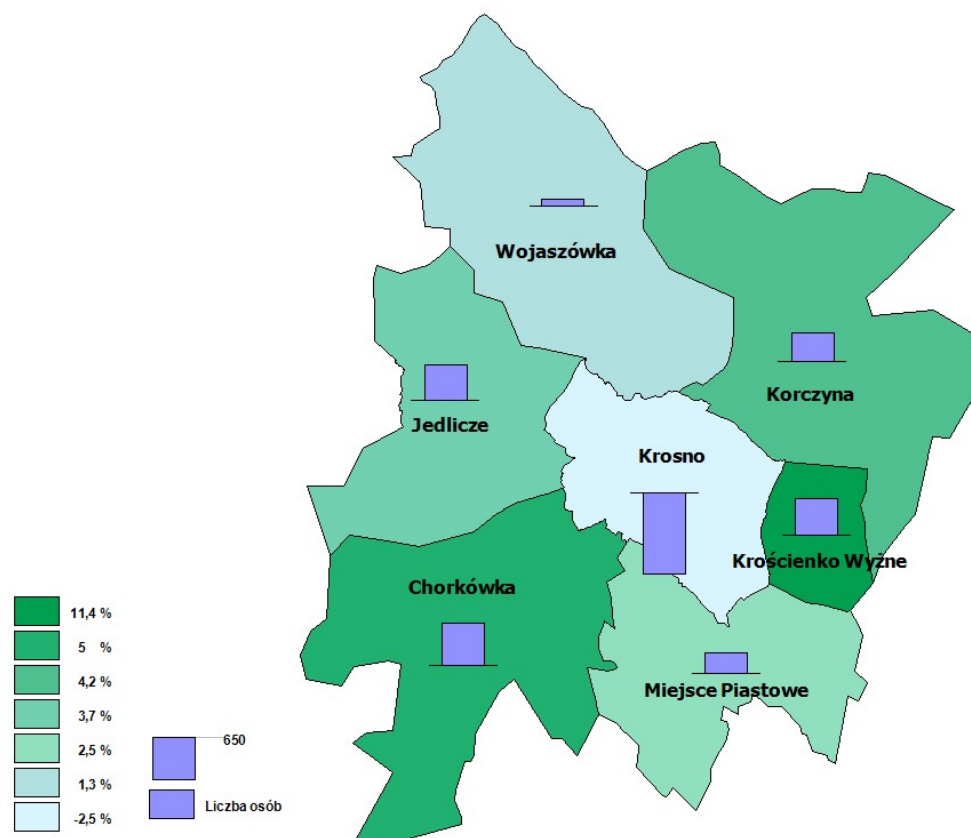
Pełne wykorzystanie powierzchni oraz możliwości Inkubatora Technologicznego „KRINTECH” Sp. z o.o. znacznie ogranicza potencjał MOF Krosno w zakresie powstawania i rozwoju przedsiębiorstw, w tym przedsiębiorstw innowacyjnych. Powstawanie i rozwój instytucji takich jak inkubatory przedsiębiorczości, będzie skutkować nie tylko wzrostem potencjału gospodarczego MOF Krosno, ale również powstrzymaniem odpływu młodych ludzi z tego terenu. W celu pozyskiwania nowych inwestorów konieczne jest kompleksowe uzbrajanie nowych terenów inwestycyjnych i poprawa dostępności komunikacyjnej. Istotną kwestią będzie możliwość korzystania przez przedsiębiorców ze wsparcia związanego z możliwością lokalizowania inwestycji na terenie specjalnych stref ekonomicznych, jak i z innych ulg oferowanych inwestorom przez władze lokalne.

MOF Krosno charakteryzuje się wysoką atrakcyjnością turystyczną, czego nie odzwierciedla ruch turystyczny na tym terenie. W celu zmiany tego stanu rzeczy - zwiększenia roli turystyki w gospodarce MOF Krosno, należy podjąć zintensyfikowane działania, m.in. działania w zakresie budowy lokalnych produktów turystycznych, działania promocyjne (promocja lokalnych atrakcji przyrodniczych i kulturowych, produktów lokalnych i wyrobów tradycyjnych, dziedzictwa kulturowego) oraz działania w zakresie rozbudowy infrastruktury turystycznej.

Na terenie MOF Krosno rozwija się również rolnictwo, pomimo że sektor rolniczy stanowił zaledwie 1,1% podmiotów wpisanych do REGON. Na przeważającej części MOF istnieją odpowiednie warunki do prowadzenia upraw rolniczych, w tym do prowadzenia produkcji ekologicznej oraz do rozwoju agroturystyki. Problemem jest duże rozdrobnienie gospodarstw oraz znaczna powierzchnia nieużytków. Zaleca się podjęcie działań w kierunku scalania gruntów i zwiększania powierzchni gospodarstw rolnych oraz w kierunku racjonalnego zagospodarowania nieużytków. Istotne jest przeprowadzenie szerokiej akcji informacyjnej wśród rolników MOF Krosno w zakresie uwarunkowań rynkowych i przyrodniczych produkcji rolnej oraz promocji rolnictwa ekologicznego. Szansą na zwiększenie dochodów rolników jest podjęcie przez nich prowadzenia dodatkowej działalności - świadczenia usług w zakresie agroturystyki.

3.9. Demografia

Rysunek 6. Bezwzględne i względne zmiany liczby ludności na terenie MOF Krosno w okresie 2000-2012 r.

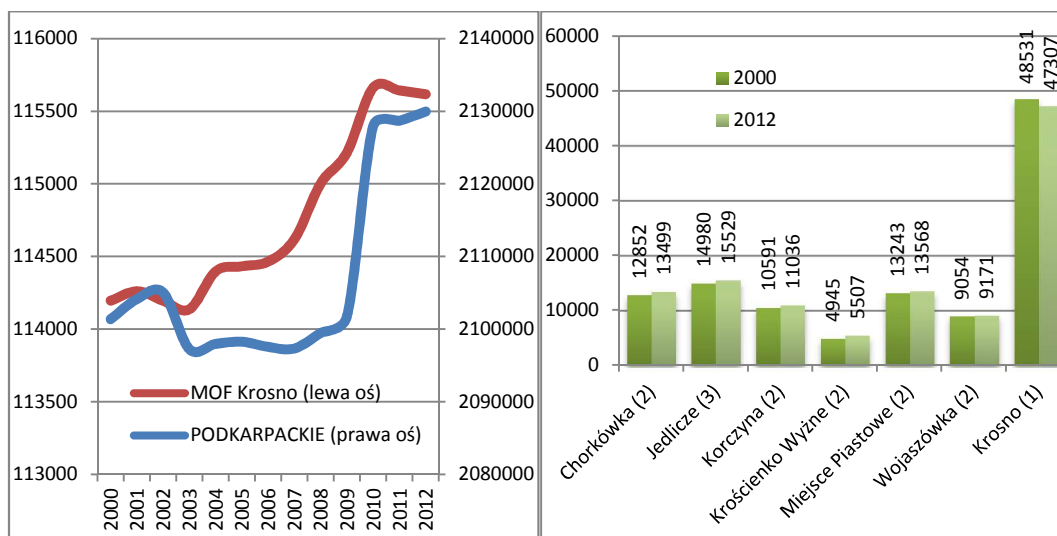

Kolorem zielonym przedstawiono względne zmiany liczby ludności w % w 2012 r. w stosunku do 2000 r. Za pomocą słupka oznaczono zmiany bezwzględne w tym samym okresie.

Źródło: Opracowanie własne w oparciu o Bank Danych Lokalnych GUS

Na koniec 2012 r. Miejski Obszar Funkcjonalny Krosno liczył 115617 **mieszkańców**. Stanowi to 5,4% potencjału ludnościowego woj. podkarpackiego. W latach 2000-2012 na badanym obszarze notuje się wzrost liczby ludności. Pod tym względem obszar nie odstaje znacząco od województwa, w którym również obserwuje się korzystne zmiany demograficzne. Wyjątkiem w powiecie jest miasto Krosno, w którym liczba ludności ustawicznie spada (spadek o 2,5% w latach 2000-2012, tj. o 1224 mieszkańców). W pozostałych gminach notuje się wzrost. W badanym okresie wzrost liczby mieszkańców w MOF Krosno wyniósł 1,2% (1421 osób), podczas gdy średnio w województwie było to 1,4%. Warto jednak zauważyć, że w latach 2010-2012 tendencja wzrostowa wyhamowała, a odnotowano nawet nieznaczny spadek liczby ludności (o 45 osób). W 2012 roku w stosunku do roku 2000 największy wzrost liczby mieszkańców spośród gmin MOF Krosno wystąpił w Gminie Krościenko Wyżne (o 11,4%). W pozostałych gminach wzrost wyniósł od 1,3% do 5%. MOF Krosno charakteryzuje się odpływem liczby ludności z miasta na prawach powiatu - Krosna do pobliskich gmin.

Wykres 7. Zmiany liczby ludności MOF Krosno na tle województwa w latach 2000 – 2012.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

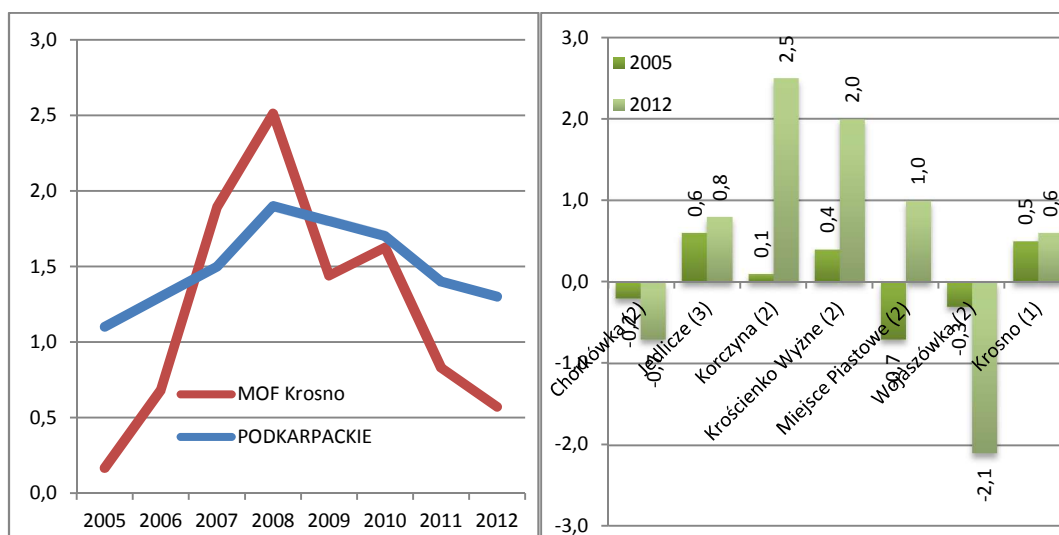
Wskaźniki modułu gminnego nie przedstawiają się już tak korzystnie. Gęstość zaludnienia w MOF Krosno w 2012 wyniosła 273 osoby na km² powierzchni wobec 119 osób w woj. podkarpackim. Pod tym względem obszar jest wewnętrznie stosunkowo zróżnicowany. Poza Krosnem o gęstości zaludnienia 1088 osób, wskaźnik ten waha się od 119 osób w Korczynie do 338 osób w Krościenku Wyżnym. Zróżnicowanie to jest wysokie nawet pośród gmin wiejskich. Daje ono rozstęp (różnicę pomiędzy najwyższą i najniższą wartością) w wysokości 219 osób, co znacznie przekracza wskaźnik zaludnienia w gminie o najniższej wartości wskaźnika. Może to stanowić utrudnienie w ustaleniu jednolitej strategii dla MOF. Kolejnym przejawem wewnętrznego zróżnicowania Obszaru, choć znacznie słabszym, jest nieco wyższa niż w województwie liczba kobiet przypadających na 100 mężczyzn. Współczynnik feminizacji wyniósł w 2012 r. 107 wobec 104 w województwie. Wskaźnik ten utrzymywał się w latach 2005-2012 na zbliżonym poziomie. Najniższy wskaźnik wystąpił w Krościenku Wyżnym – 102, najwyższy w Krośnie – 111.

W 2012 r. nieznacznie niższy niż przeciętnie w województwie był na badanym obszarze wskaźnik urodzeń żywych na 1000 ludności, wyższy natomiast zgonów. Wskaźnik zgonów (9,2 wobec 8,6 w województwie) był jednak niższy niż wskaźnik urodzeń żywych (9,8 wobec 9,9 w województwie). W rezultacie przyrost naturalny był dodatni choć, w przeliczeniu na 1000 ludności, niższy niż w województwie. Wskaźnik ten wyniósł w 2012 r. 0,6 wobec 1,3 w województwie. W latach 2005-2012 obserwowaliśmy zróżnicowane tendencje w zakresie urodzeń i zgonów. W rezultacie w latach 2005-2008 ich saldo (przyrost naturalny) wzrastało, natomiast w kolejnych 4 latach wykazywało tendencję spadkową. Tendencja taka występuje jednak również w województwie, jak i w kraju, będąc skutkiem niższej dzietności osób urodzonych po wyżu demograficznym początku lat 80. W dwóch gminach obszaru przyrost naturalny był w badanych latach ujemny (Wojaszówka i Chorkówka), w pozostałych był on dodatni (najwyższy w Krościenku Wyżnym i Korczynie).

W latach 2005-2012 na obszarze MOF Krosno **przyrost naturalny** w ujęciu bezwzględny, jak i w przeliczeniu na 1000 ludności zwiększył się. Ten ostatni wskaźnik przyrostu naturalnego wzrósł o 0,4 (z 0,2 do 0,6) wobec wzrostu o 0,2 w województwie. Przeciętnie w województwie był on jednak wyższy, wynosząc w 2012 r. 1,3. W większości gmin Obszaru w latach 2005-2012 wskaźnik ten wzrósł. Warto jednak zaznaczyć, że wynikało to z przeważenia wzrostowych tendencji obserwowanych

w latach 2006-2008, nad spadkowymi z lat 2009-2012 (rys. 4). Istnieje znaczne zagrożenie, że spadek będzie kontynuowany w kolejnych latach. W latach 2005-2012 wyraźny spadek wskaźnika przyrostu naturalnego na 1000 ludności wystąpił w Gminie Wojaszówka, gdzie w liczbach bezwzględnych przyrost naturalny zmniejszył się o 16 osób. Zmniejszenie wskaźnika wystąpiło również w Gminie Chorkówka (spadek wskaźnika o 0,5, tj. o 7 osób). Dodatni przyrost naturalny wystąpił w Gminie Jedlicze. W Gminach: Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe oraz Korczyna przyrost naturalny w ujęciu bezwzględnym, jak i względnym był najwyższy i dodatkowo w badanych latach wyraźnie zwiększył się.

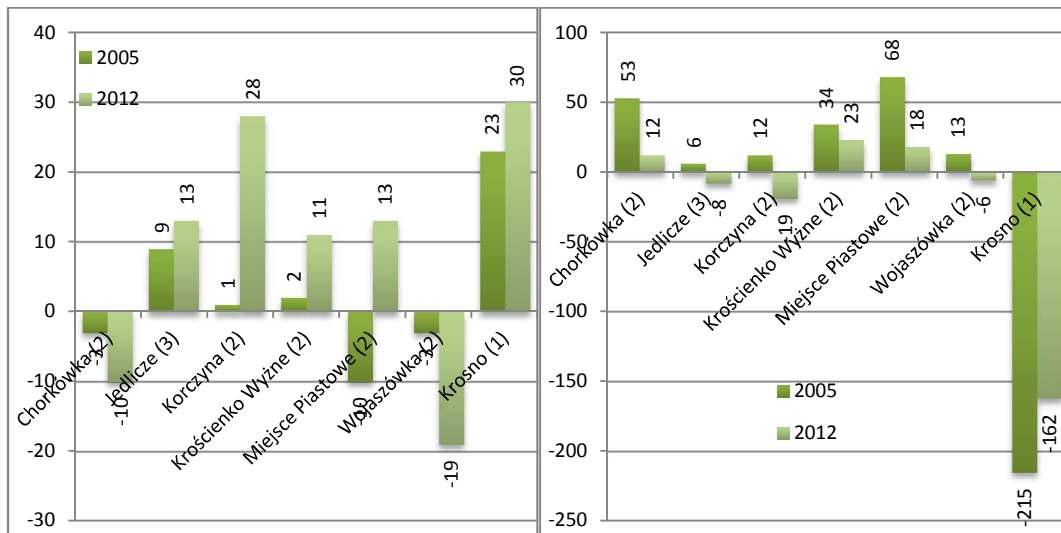
Wykres 8. Przyrost naturalny na 1000 ludności w latach 2005 – 2012.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Z powodu **migracji na pobyt stały** liczba ludności MOF Krosno od 2000 r. zmniejsza się. Dotyczy to zwłaszcza ludzi młodych, często dobrze wykształconych. Wyjątkiem był rok 2004, kiedy saldo migracji na pobyt stały było niskie lecz dodatnie. W latach 2010-2012 dodatkowo saldo to zmniejszało się. W poprzednich latach odpływ ludności rekompensowany był wyższym dodatnim przyrostem naturalnym. W latach 2011-2012 przeważało jednak ujemne saldo migracji, choć na razie nieznacznie. Głównym kierunkiem emigracji nie jest zagranica, a Polska. Saldo migracji wewnętrznych jest niższe od zewnętrznych. Wśród gmin obszaru najniższe saldo migracji występuje w Krośnie (-162 osoby w 2012 r.). W trzech Gminach jest ono ujemne, lecz wyższe (Korczyna, Jedlicze, Wojaszówka), natomiast w pozostałych trzech: Krościenku Wyżnym, Miejscu Piastowym i Chorkówce, utrzymuje się na dodatnim poziomie. Te ostatnie pozytywne tendencje utrzymywały się przez większość okresu 2000-2012. W Krośnie notowano ujemne saldo w całym okresie 2000-2012. W Gminach: Korczyna, Jedlicze i Wojaszówka saldo migracji nie wykazywało wyraźnej tendencji rozwojowej, wahając się od ujemnego do dodatniego, jednak w latach 2000-2012 było średnio dodatnie. Wskazuje to, że w badanym okresie największa liczba emigrujących pochodziła z miasta Krosna. W latach 2011-2012 analizując odpływ ludności ogółem (bez podziału wiekowego) odpływ ten skierowany był głównie poza MOF Krosno.

Wykres 9. Przyrost naturalny (wykres z lewej strony) oraz saldo migracji (wykres z prawej strony) na terenie MOF Krosno w latach 2005 i 2012 w osobach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W latach 2000-2012 na terenie MOF Krosno średnie saldo migracji wewnętrznych wyniosło -56, zaś zagranicznych -25. Obydwie wartości są ujemne, jest to niepokojące zjawisko, wpływające niekorzystnie na prognozę demograficzną. W 2012r. najwyższe ujemne saldo migracji wewnętrznych oraz zagranicznych miało miasto Krosno, odpowiednio -128 i -34. Najwyższy odsetek ludności w migracjach zagranicznych stanowią osoby w wieku produkcyjnym, ze szczególnym uwzględnieniem osób młodych.

Tabela 28 Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na terenie MOF Krosno w latach 2000 – 2012 r.

Rok	Saldo migracji wewnętrznych	Saldo migracji zagranicznych
2000	-22	-27
2001	-83	-4
2002	-141	-10
2003	-107	9
2004	8	3
2005	8	-37
2006	-6	-119
2007	-161	-55
2008	6	-30
2009	-14	2
2010	1	-26
2011	-105	-10
2012	-117	-25

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

MOF Krosno charakteryzuje się zbliżonym do przeciętnej dla województwa **odsetkiem osób w wieku produkcyjnym**²⁶. W 2012 r. ludność w tym wieku stanowiła 67% ogółu ludności obszaru (w województwie odsetek ten wyniósł 68%) z liczbą 77259 osób. W latach 2000-2012 odsetek ten wzrósł o 2 punkty proc. Różnicowanie wewnątrz obszaru pod względem analizowanego odsetka było bardzo nieznaczne i wyniosło 1 pkt. proc. Odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym wyraźnie natomiast zmniejszył się w badanych latach – z 20% do 15%. Jego różnicowanie wśród gmin obszaru było nieco większe niż w przypadku osób w wieku produkcyjnym, wynosząc od 14% w Krośnie do 18% w Gminach Krościenko Wyżne i Chorkówka. Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym wzrósł z 15% do 18% w latach 2000-2012, a jego różnicowanie wewnątrz obszaru było negatywnie skorelowane ze zróżnicowaniem odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym.

W 2012 r. na terenie MOF Krosno było 73119 osób w wieku produkcyjnym (do analizy przyjęto dane nt. osób od 18 roku życia – ujęcie według polskiego prawodawstwa). Stanowiło to 5,4% wszystkich osób w tym wieku w województwie, co oznacza nieznaczny spadek tego odsetka w stosunku do końca 2005 r., kiedy było ich 5,5%. Najwięcej osób w tym wieku (30198 osób, tj. 41,3% ogółu) było w mieście Krośnie. W stosunku do 2005 r. udział ten spadł z 43,7%, a więc sytuacja pod tym względem w mieście na prawach powiatu w latach 2005-2012 zmieniała się mniej korzystnie niż w pozostałych gminach obszaru. Udział tych osób we wszystkich pozostałych gminach zwiększył się w tych latach. W miejsko-wiejskiej Gminie Jedlicze było ich w 2012 r. 9900 osób, tj. 13,5%, wobec 13% w 2005 r. Najmniej osób w wieku produkcyjnym było w ostatnim badanym roku w Gminach Krościenko Wyżne (3438) i Wojaszówka (5784).

Wskaźnik ludności w wieku nieprodukcyjnym w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym na obszarze MOF Krosno wyniósł w 2012 r. 50 osób. Wskazuje to na zbliżone do przeciętnej dla województwa obciążenie demograficzne Obszaru, przeciętna w województwie wyniosła, bowiem 48 osób. Od 2000 r. skala tego obciążenia na badanym obszarze spadła jednak z 54 osób. Jest ona zbliżona w poszczególnych gminach obszaru, wynosząc pomiędzy 49 osób w Gminach Jedlicze, Miejsce Piastowe i mieście Krośnie do 52% w Chorkówce. Taka sytuacja świadczy o stosunkowo pozytywnej obecnej sytuacji badanych gmin z punktu widzenia ekonomicznych grup wieku. Gorsza sytuacja rysuje się w nadchodzących latach. Zgodnie z ogólnopolskimi tendencjami szybko wzrasta wskaźnik liczby osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym, stanowiąc ponurą prognozę na nadchodzące dziesięciolecie. W MOF Krosno wskaźnik ten wzrósł z 72 osób w 2000 r. do 115 osób w 2012 r. (z 66 do 106 w województwie). Oznacza to bardziej negatywny wynik niż w województwie. Różnicowanie tego wskaźnika w gminach Obszaru jest wysokie. Najniższy wskaźnik, świadczący o najlepszej pod tym względem sytuacji w 2012 r. wystąpił w Gminach: Krościenko Wyżne (84) oraz Chorkówka (93). W pozostałych gminach był on wyższy od 100. Zdecydowanie najwyższy odnotowano w Krośnie – 137 osób.

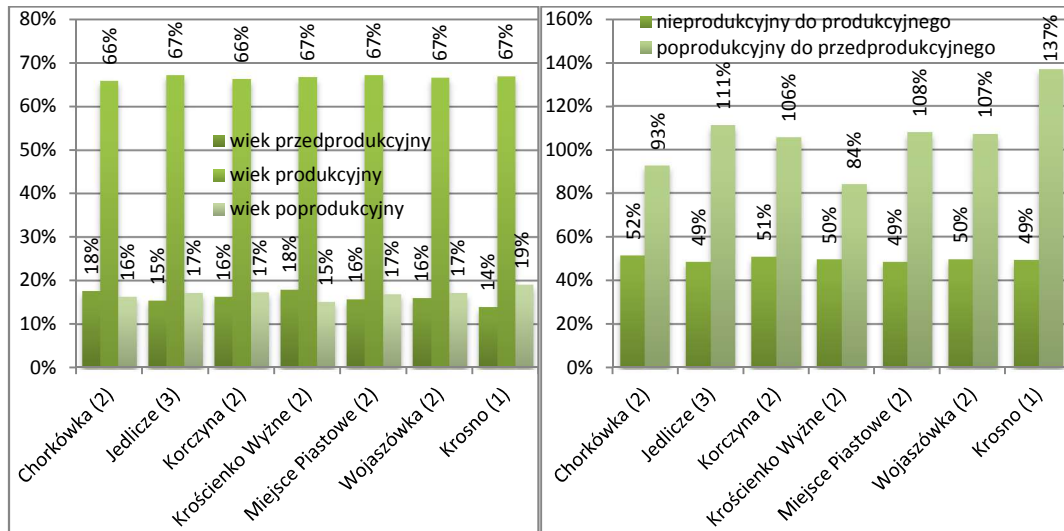
Sytuacja kobiet znacznie różni się od sytuacji mężczyzn pod względem ekonomicznych grup wieku. Odsetek kobiet w wieku produkcyjnym wyniósł w 2012 r. 61,6% wobec 72,4% w przypadku mężczyzn na obszarze MOF Krosno. Sytuacja w poszczególnych gminach należących do MOF Krosno jest pod tym względem zbliżona. Liczba kobiet w wieku nieprodukcyjnym na 100 kobiet w wieku produkcyjnym była znacznie wyższa niż mężczyzn – 62 kobiety wobec 38 mężczyzn. Pod tym względem dysproporcje są najmniejsze w Gminie Miejsce Piastowe, największe w Gminie Jedlicze. To rozwarstwienie ze względu

---

²⁶ Wiek produkcyjny rozumiany jest tu jako wiek od 15 do 59 lat w przypadku kobiet i od 15 do 64 lata w przypadku mężczyzn (ujęcie międzynarodowe).

na płeć będzie się nasilać, o czym świadczy prawie 2,5-krotnie wyższy wskaźnik liczby kobiet niż mężczyzn w wieku poprodukcyjnym do tych w wieku przedprodukcyjnym (165 w przypadku kobiet i 69 w przypadku mężczyzn). W przekroju gmin należących do obszaru najmniejsze dysproporcje występowały pod tym względem w Krośnie, największe w Gminie Jedlicze.

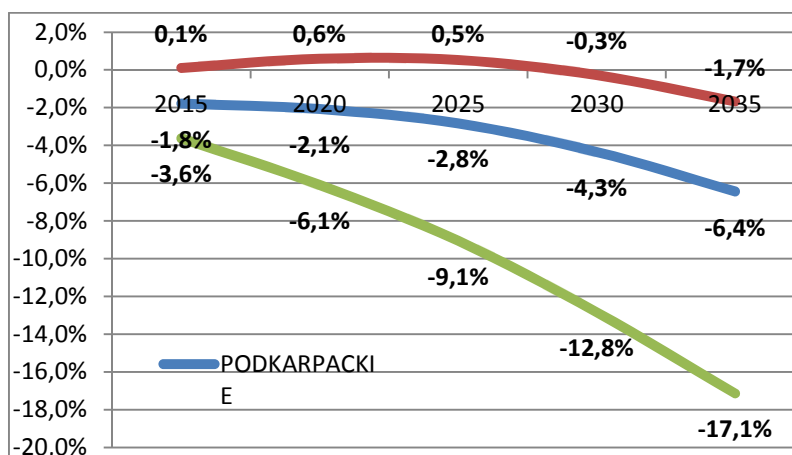
Wykres 10. Ludność wg ekonomicznych grup wieku oraz obciążenie demograficzne na terenie MOF Krosno w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Prognozy demograficzne dla Krosna są niekorzystne. GUS prognozuje, że liczba ludności w mieście w 2015 będzie o 3,6% mniejsza niż w 2012 r., w 2020 – o 6,1%, natomiast w 2035 r. o ok. 17,1%. Prognozy te są znacznie bardziej negatywne niż w przypadku przeciętnej dla województwa, gdzie prognozowany jest spadek liczby ludności o 6,4% do 2035 roku. Prognozy dla powiatu są optymistyczne do roku 2020, wskazując na przewidywany nieznaczny wzrost liczby ludności. Natomiast po tych latach prognozuje się jej spadek do poziomu o 1,7% niższego niż w 2012 r. Prognozy te należy jednak traktować z dużą ostrożnością monitorując zmiany liczby ludności gmin należących do badanego Obszaru, istnieje bowiem realne niebezpieczeństwo, że niekorzystne zmiany demograficzne, w szczególności emigracje i niski przyrost naturalny w mieście Krośnie przyczynią się do szybszego obniżenia liczby ludności na terenie MOF Krosno.

Wykres 11. Prognozy demograficzne – zmiany liczby ludności na lata 2015 – 2035, indeks ok bazowy 2012 = 0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

PODSUMOWANIE

Dotychczas na terenie MOF Krosno zmiany demograficzne w dłuższym okresie (lata 2000-2012) były pozytywne. W ostatnich latach 2010-2012 nastąpiła względna stabilizacja liczby ludności. Prognozy wskazują na sukcesywne obniżanie się liczby ludności. Na obszarze MOF Krosno występują:

- Pozytywne zmiany liczby ludności w gminach wiejskich i miejsko-wiejskiej obszarze;
- Sukcesywny spadek liczby ludności w mieście Krośnie;
- Wysoka gęstość zaludnienia;
- Dodatni na większości Obszaru przyrost naturalny, choć niższy niż w kraju i od 2009 r. malejący;
- Wzrastający odsetek osób w wieku produkcyjnym;
- Nieznacznie gorsza niż przeciętnie w województwie i od 2010 r. wzrastająca relacja liczby osób w wieku nieprodukcyjnym do produkcyjnego;
- Niejednorodność obszaru pod względem zaludnienia w gminach oraz wysoki odsetek kobiet przypadających na mężczyznę;
- Ujemne saldo migracji, głównie wśród ludzi młodych, często dobrze wykształconych, którego głównym źródłem było miasto Krosno;
- Przemieszczenie osób w wieku produkcyjnym z Krosna do pozostałych gmin obszaru;
- Rosnąca i niekorzystna relacja osób w wieku poprodukcyjnym do przedprodukcyjnego;
- Duże dysproporcje w przypadku mężczyzn i kobiet na niekorzyść kobiet pod względem ekonomicznych grup wieku i obciążenia demograficznego.

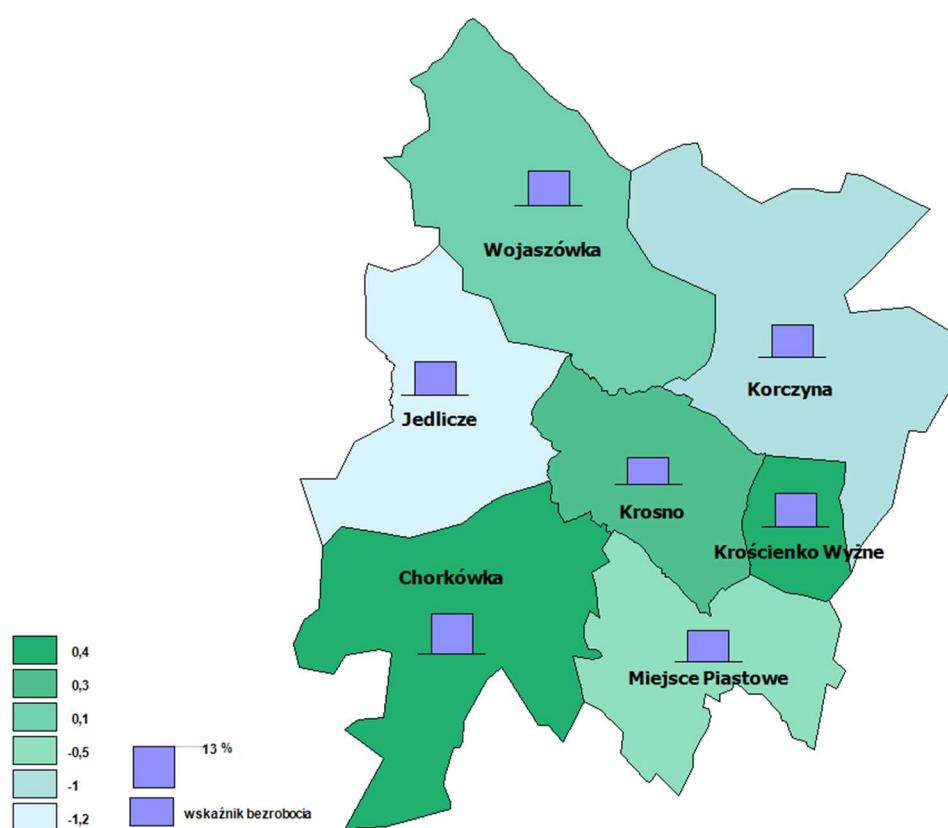
W rezultacie coraz bardziej niekorzystnych zmian migracyjnych, głównie za sprawą miasta Krosna, malejącego przyrostu naturalnego i perspektyw pogorszenia wskaźnika obciążenia demograficznego, istnieje wysokie zagrożenie spadku liczby ludności w MOF Krosno, choć nie tak dynamiczne, jak w samym mieście. Z punktu widzenia sytuacji Obszaru, nie jest niepokojące zjawisko deglomeracji Krosna o ile wynika z migracji do gmin MOF Krosno. Jest to obecnie zjawisko powszechne w dużych i średnich miastach. Nie powoduje ono większych problemów o ile nie prowadzi do niekontrolowanej suburbanizacji. Wyzwaniem będzie zahamowanie emigracji z Krosna poza obszar MOF Krosno oraz zachęcanie do osiedlania się w MOF Krosno. W tym celu niezbędne są działania nakierowane na

tworzenie miejsc pracy (m.in. wsparcie w zakładaniu i rozwoju mikroprzedsiębiorstw, uzbrajanie terenów inwestycyjnych), rozwój infrastruktury transportowej i sprawnego oraz dostępnego systemu transportu publicznego, tworzenie warunków rozwoju budownictwa mieszkaniowego (infrastruktura sieciowa, drogi), rozwój oferty edukacyjnej i kulturalnej MOF Krosno, itd. Ze względu na zjawisko „starzenia się społeczeństwa”, ważne będą także działania dedykowane seniorom, poprzez tworzenie warunków dla zachowania sprawności i aktywności fizycznej.

3.10. Rynek pracy

Rysunek 7. Wskaźnik bezrobocia na terenie MOF Krosno na koniec 2012 r. i jego zmiany w latach 2005-2012

Za pomocą słupka zaznaczono wskaźnik bezrobocia w 2012 r. Kolorem zielonym przedstawiono zmiany wskaźnika bezrobocia w 2012 r. w stosunku do 2005 r. w pkt. proc.

Źródło: Opracowanie własne w oparciu o Bank Danych Lokalnych GUS

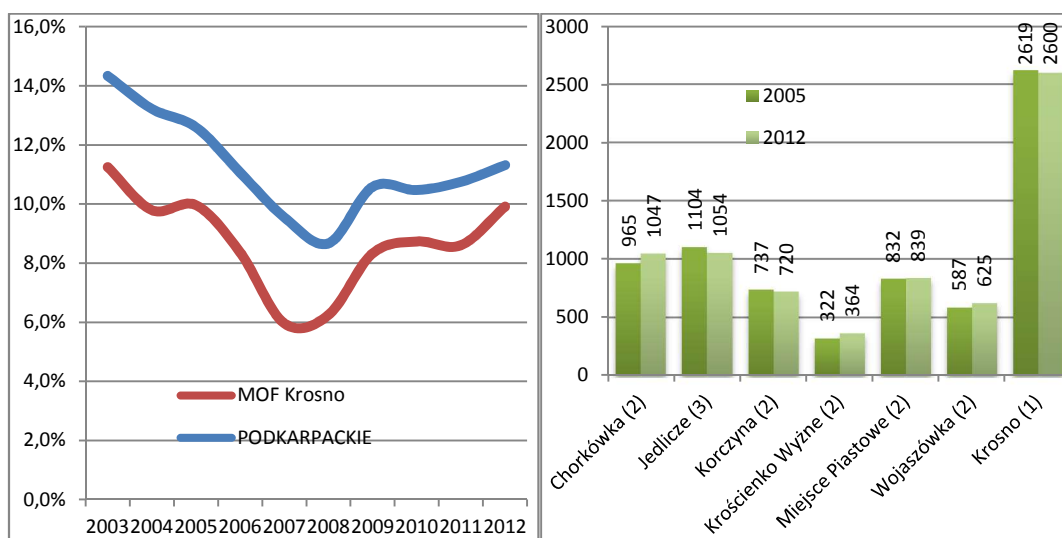
W końcu 2012 r. w Powiatowym Urzędzie Pracy w Krośnie zarejestrowanych było 7249 osób **bezrobotnych** z MOF Krosno. Stanowiło to 4,7% wszystkich bezrobotnych zarejestrowanych w województwie, co oznacza nieznaczny wzrost tego odsetka w stosunku do końca 2005 r., kiedy było ich 4,4%. Najwięcej bezrobotnych (2600 osób, tj. 35,9% ogółu zarejestrowanych na Obszarze) zarejestrowanych było w mieście Krosno. W stosunku do 2005 r. udział ten spadł z 36,5%, a więc sytuacja pod tym względem w mieście na prawach powiatu w latach 2005-2012 zmieniała się nieco

korzystniej niż w pozostałych gminach Obszaru. Z miejsko-wiejskiej Gminy Jedlicze zarejestrowanych było na koniec 2012 r. 1054 bezrobotnych, tj. 14,5% wobec 15,4% w 2005 r. i zarazem był to największy spadek odsetka bezrobotnych spośród całego Obszaru. Nieco mniej bezrobotnych zarejestrowanych pochodziło z Gminy Chorkówka (1047 osób). Najmniej bezrobotnych było w Gminie Krościenko Wyżne. W tych dwóch gminach odsetek bezrobotnych zwiększył się w ostatnich latach. Ostatnią gminą, w której zmniejszył się on była Korczyna, gdzie zarejestrowanych było w końcu 2012 r. 720 bezrobotnych. W Gminie Miejsce Piastowe odsetek ten pozostał bez zmian i odnotowano na koniec 2012 r. 839 bezrobotnych, natomiast w Gminie Wojaszówka zwiększył się i wyniósł 625 bezrobotnych.

Od 2008 r. na MOF Krosno **wskaźnik bezrobocia** wzrastał. W województwie wzrost rozpoczął się rok później i był łagodniejszy. W najbliższych latach prognozowane jest ożywienie gospodarcze, które najpierw złagodzi wzrost, a następnie powinno zmniejszyć bezrobocie na obszarze MOF Krosno. Jednak tendencje te prawdopodobnie będą mniej korzystne niż w województwie.

Według danych z końca 2012 r. udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (wskaźnik bezrobocia) na badanym obszarze wyniósł 9,9% i był niższy niż w województwie (11,3%)²⁷. Tendencje w tym zakresie były zbliżone do tych w kraju i w ostatnich latach zdeterminowane wahaniami koniunktury gospodarczej (ożywienie lat 2005-2007, następnie kryzys lat 2007-2009 i powolne wychodzenie gospodarki z dekonunktury w warunkach słabnącego zaangażowania środków publicznych oraz słabo rosnącego popytu). Jednak gospodarka badanego Obszaru charakteryzowała się mniej korzystną dynamiką zmian w latach 2005-2012 niż ta obserwowana w województwie. W 2005 r. różnica pomiędzy wojewódzkim wskaźnikiem bezrobocia, a tym w MOF Krosno wynosiła 2,6 punktu proc. na korzyść Obszaru, jednak w kolejnych latach zmniejszała się i w 2012 r. wyniosła już jedynie 1,4%.

Wykres 12. Wskaźnik bezrobocia i liczba zarejestrowanych bezrobotnych

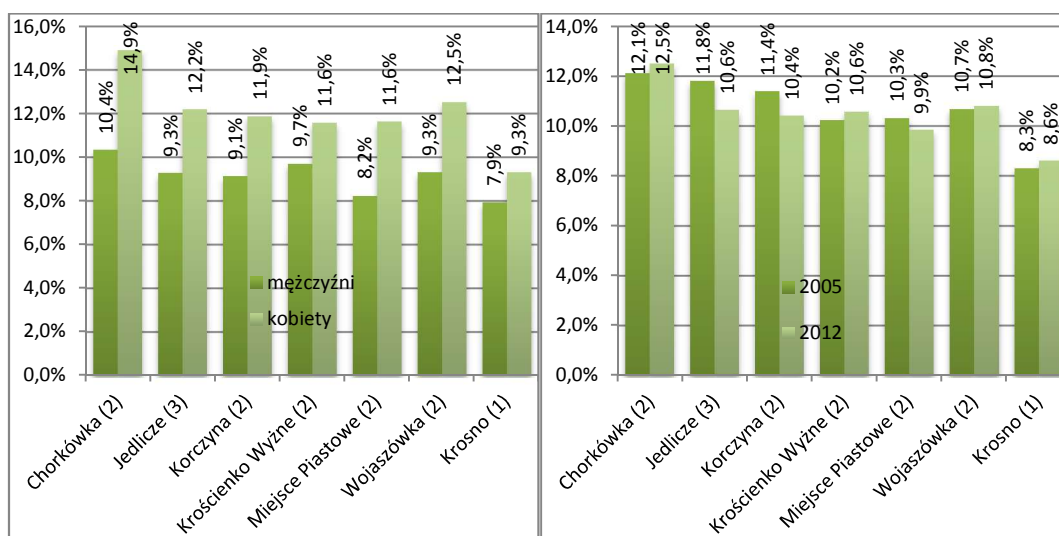
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

²⁷ Ze względu na brak danych nt. stopy bezrobocia w gminach obliczono wskaźnik bezrobocia jako liczbę osób bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym (18-59 lat w przypadku kobiet i 18-64 lata w przypadku mężczyzn). Umożliwia on porównanie relatywnego poziomu bezrobocia w gminach.

Wśród gmin obszaru najniższym wskaźnikiem bezrobocia charakteryzuje się Krosno (8,6%)²⁸, następnie Gmina Miejsce Piastowe (9,9%). Jedynie Gmina Chorkówka charakteryzuje się wskaźnikiem bezrobocia znacznie wyższym od przeciętnej (12,5%). W pozostałych gminach MOF Krosno jest on wyższy od średniej, jednak nie przekracza jej o więcej niż 1 punkt proc. Pod tym względem Obszar jest więc stosunkowo jednorodny, co sprzyja prowadzeniu wspólnej polityki. Zmiany wskaźnika bezrobocia w latach 2005-2012 były jednak mniej korzystne niż w województwie, gdzie spadł on o 1,3%. Natomiast średnio na badanym obszarze nie spadł on a jedynie zmieniła się struktura bezrobocia. W Gminach Jedlicze, Korczyna i Miejsce Piastowe wskaźnik ten spadł, podczas gdy w pozostałych zwiększył się.

W przypadku kobiet wskaźnik bezrobocia wyniósł w MOF Krosno 11,2% (wobec 8,8% dla mężczyzn). Daje to 1369 zarejestrowanych bezrobotnych kobiet i 1231 mężczyzn. Dysproporcje te (różnica wskaźnika bezrobocia w wysokości 2,4 punktu proc.) są większe niż w województwie, gdzie różnica wynosi 1,5 punktu proc. W latach 2005-2012 zarówno wskaźnik, jak i liczba bezrobotnych kobiet spadały, w przypadku mężczyzn - wzrastały. Tendencje te były jednak zbyt słabe żeby doprowadzić do wyrównania poziomów, jak i wskaźników bezrobocia wśród kobiet i mężczyzn.

Wykres 13. Wskaźnik bezrobocia dla mężczyzn i kobiet oraz ogółem w wybranych latach na terenie MOF Krosno.

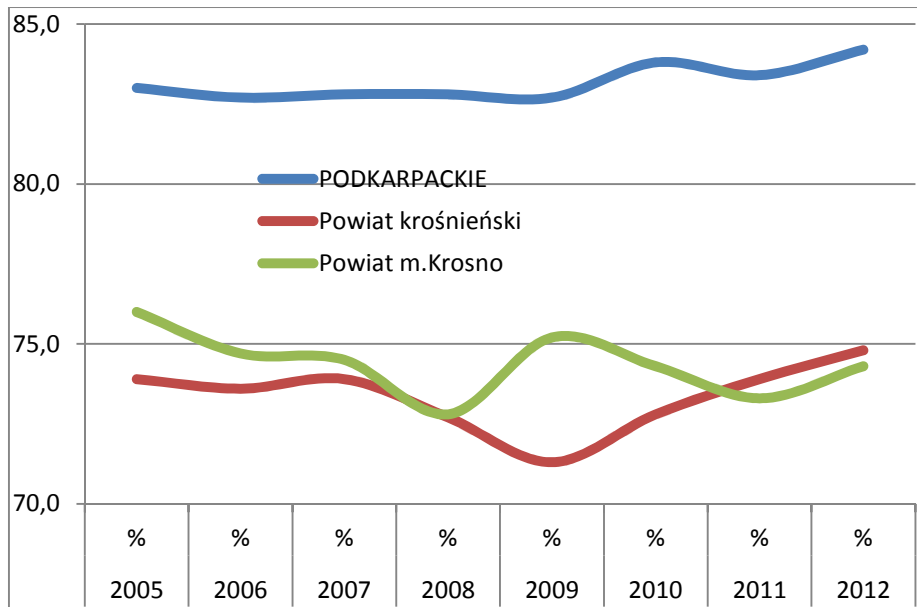
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w powiecie krośnieńskim, jak i mieście Krośnie były znacznie niższe od średniej krajowej. Relacja tych płac do płac w Polsce wzrosła w powiecie w latach 2010-2012, ale wzrost ten był znikomy i wyniósł 3,5 punktu proc. W rezultacie w 2012 r. były one na poziomie 74,8% w powiecie i 74,3% w Krośnie (Polska = 100%). To również znacznie poniżej przeciętnej dla województwa, gdzie kształtowały się one na poziomie 84,2% tych w kraju. Niskie płace z jednej strony powodują obniżenie popytu globalnego na badanym obszarze, z drugiej zaś mogą stanowić istotny

²⁸ Jak napisano w poprzednim komentarzu w niniejszym opracowaniu autorzy posługują się 'wskaźnikiem bezrobocia'. Stopa bezrobocia rozumiana jako procentowy udział liczby zarejestrowanych bezrobotnych w ludności aktywnej zawodowo nie jest podawana dla gmin. Można ją jednak podać dla powiatów. W mieście Krośnie w końcu 2012 r. wyniosła ona 8,4%, w powiecie krośnieńskim 19,5% wobec 16,4% w woj. podkarpackim i 13,4% w Polsce. Jej tendencje są zbliżone do analizowanego w opracowaniu 'wskaźnika bezrobocia'.

czynnik zachęcający inwestorów zagranicznych. Jednak musi to iść w parze z odpowiednią promocją regionu i przygotowaniem terenów pod inwestycje.

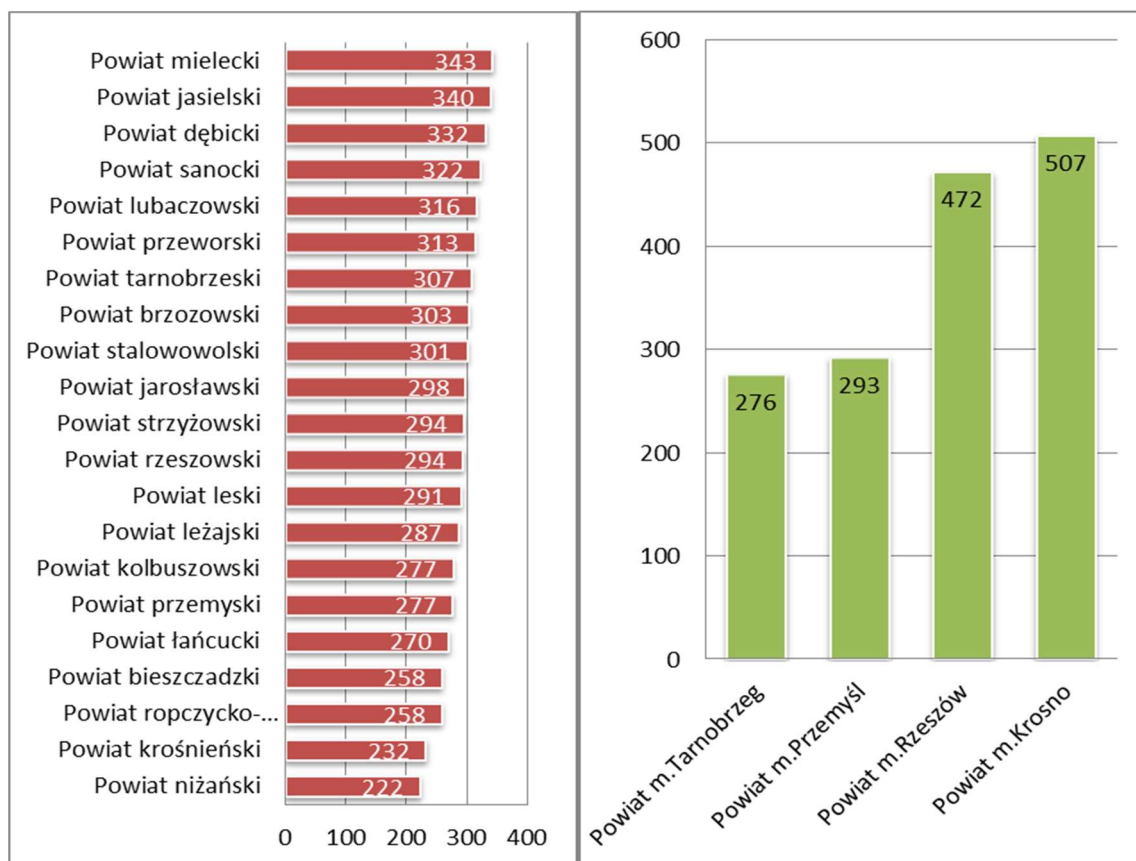
Wykres 14. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej (Polska = 100) w latach 2005 – 2012.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Powiat krośnieński charakteryzuje się jedną z najniższych wśród powiatów woj. podkarpackiego liczbą **pracujących** przypadającą na 1000 ludności. W 2012 r. wskaźnik ten wyniósł 232 osoby na 1000 ludności. Plasuje to powiat krośnieński na 20 spośród 21 powiatów województwa (z wyłączeniem miast na prawach powiatu). Tym samym analizowany powiat cechuje się wskaźnikiem niższym o 111 osób niż najlepszy pod tym względem w województwie powiat mielecki. **Współczynnik ten w Mieście Krośnie wyniósł natomiast 507 osób pracujących na 1000 ludności**, co oznacza najwyższy wskaźnik spośród czterech miast na prawach powiatu w województwie. W Rzeszowie wskaźnik ten wyniósł 472 osoby pracujące na 1000 ludności, natomiast w znacznie mniej rozwiniętych pod tym względem Przemysłu i Tarnobrzegu odpowiednio 293 oraz 276 osób pracujących na 1000 ludności.

Rysunek 8. Pracujący na 1000 ludności w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Na terenie MOF Krosno w 2011 r. zarejestrowanych było 20123 pracujących. 78,9% z nich pracowało w Mieście Krośnie, 21,1% w pozostałych gminach Obszaru. Pracujący w 6 gminach MOF należących do powiatu krośnieńskiego stanowili 51,7% ogółu pracujących w powiecie.

Poza Krosnem największy odsetek pracujących na terenie MOF Krosno wystąpił w Gminie Jedlicze (8,4% ogółu pracujących na terenie MOF), najniższy w Gminie Krościenko Wyżne (1,3%). Głównym sektorem lokalnej gospodarki pod względem zatrudnienia są usługi, w których pracuje ponad 57% ogółu pracujących, następnie sektor produkcyjny (przemysł i budownictwo) – 42% ogółu pracujących oraz rolnictwo – poniżej 1% ogółu pracujących²⁹. Najbardziej uprzemysłowioną gminą pod względem odsetka pracujących jest Gmina Jedlicze (57,7% pracujących w sektorze produkcyjnym). Najmniej uprzemysłowioną gminą jest Chorkówka (32,5% pracujących w sektorze produkcyjnym). Lokalna gospodarka tej gminy w największym stopniu polega na pozostałych (nierynkowych) usługach. Usługi rynkowe są najlepiej rozwinięte w mieście Krośnie, w którym tworzą 29,5% miejsc pracy.

²⁹ Dane zaprezentowane z dokładnością do 1% ze względu na zapisy Ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 o ochronie danych osobowych wraz z późniejszymi zmianami.

Tabela 29 Pracujący na terenie MOF Krosno w 2011 r. wraz z ich strukturą

	Ogółem	Kobiety	Rolnictwo	Przemysł i budownictwo	Pozafinansowe usługi rynkowe	Finansowe usługi rynkowe	Pozostałe usługi
Chorkówka (2)	647	419	b.d.	210	68	b.d.	361
Jedlicze (3)	2521	860	4	1455	403	28	631
Korczyna (2)	936	447	b.d.	436	180	b.d.	306
Krościenko Wyżne (2)	402	233	b.d.	189	73	b.d.	136
Miejsce Piastowe (2)	1220	610	b.d.	545	146	b.d.	514
Wojaszówka (2)	632	320	b.d.	299	b.d.	b.d.	249
Krosno (1)	23765	10492	42	9517	6491	513	7202
MOF Krosno	30123	13381	46	12651	7361	541	9399

Braki danych (b.d.) dotyczą sytuacji, w której liczba podmiotów gospodarczych danego typu jest na tyle niska, że podanie danych umożliwiłoby ich identyfikację, co jest sprzeczne z Ustawą z dnia 29 sierpnia 1997 o ochronie danych osobowych wraz z późniejszymi zmianami.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województwa Podkarpackiego 2012

PODSUMOWANIE

W poszczególnych gminach MOF Krosno wskaźnik bezrobocia jest zbliżony, co sprzyja prowadzeniu wspólnej polityki rynku pracy. Wyjątkiem jest w tym przypadku Gmina Chorkówka, w której sytuacja na rynku pracy jest najgorsza spośród badanych gmin, oraz miasto Krosno, odznaczające się w sposób pozytywny. Wskaźniki bezrobocia w badanych gminach wykazywały jednak w latach 2005-2012 zróżnicowane zmiany, które nie w każdym przypadku prowadziły do zrównania się wysokości wskaźnika w danej gminie do średniej na obszarze MOF Krosno. Dysproporcje pomiędzy bezrobociem wśród mężczyzn i kobiet są większe od tych w województwie, jednak zmniejszały się w ostatnich latach. Wzrosło bezrobocie wśród mężczyzn, spadło wśród kobiet. Zmniejszył się udział liczby bezrobotnych w Gminach: Krosno, Jedlicze i Korczyna na rzecz pozostałych gmin Obszaru. Poza Korczyną udział bezrobotnych na wsi zwiększył się. Wskaźnik bezrobocia na Obszarze jest niższy niż w województwie, jednak ta korzystna różnica ustawicznie się zmniejsza, a zjawiska kryzysowe i pokryzysowe spowodowały trwalsze strukturalne zmiany bezrobocia. Zmniejszanie bezrobocia strukturalnego powinno być jednym z głównych priorytetów polityki lokalnego rynku pracy. Gminy należące do MOF Krosno charakteryzują się bardzo niskim na tle województwa wskaźnikiem liczby pracujących przypadających na 1000 ludności. Wyjątkiem jest miasto Krosno, w którym relacja ta jest najwyższa w województwie. Świadczy to o ponadlokalnej roli Krosna jako rdzenia obszaru funkcjonalnego, zapewniającego miejsca pracy mieszkańcom gmin ościennych.

Sytuacja na rynku pracy MOF Krosno wymaga podjęcia kompleksowych działań stymulujących rynek pracy w skali całego Obszaru. Dotyczy to zwłaszcza osób powyżej 30 roku życia, które ze względu na ograniczone możliwości znalezienia pracy oraz brak środków na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej stanowią znaczną grupę osób bezrobotnych. Ważne jest, aby stosunkowo dobrze rozwinięty rynek pracy i potencjał gospodarczy miasta Krosna oddziaływał w większym niż obecnie stopniu na gminy ościennie. Z jednej strony niezbędne są działania związane z pozyskiwaniem

inwestorów oraz wspieraniem tworzenia mikroprzedsiębiorstw (opisane w poprzednich rozdziałach), z drugiej zaś współpraca JST i służb zatrudnienia w zakresie planowej aktywizacji osób bezrobotnych, rozwoju kwalifikacji zawodowych społeczeństwa oraz edukacji. Istotnym elementem w tym zakresie będzie organizowanie różnego rodzaju szkoleń dla osób bezrobotnych, a także funkcjonowanie w placówkach edukacyjnych MOF Krosno, na wszystkich poziomach, kierunków nauczania zgodnych z wymaganiami lokalnego rynku pracy. Ważna będzie działalność instytucji otoczenia biznesu, które oferują zarówno wsparcie merytoryczne (doradztwo w zakresie rozpoczęcia i prowadzenia działalności gospodarczej, możliwości uzyskania wsparcia finansowego, a także pomoc w nawiązywaniu współpracy z ośrodkami badawczo - rozwojowymi), finansowe (środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej, finansowanie rozwoju w początkowym okresie działalności), jak i lokalowe (m.in. udostępnianie pomieszczeń inkubatora przedsiębiorczości).

Płace nominalne w powiecie krośnieńskim oraz mieście Krośnie są znacznie niższe od tych w województwie i w kraju, co, z jednej strony, zniechęca mieszkańców do podejmowania pracy na tym terenie i skłania do emigracji, a z drugiej strony, może być wykorzystane, jako jeden z czynników zachęcających do lokalizowania przez przedsiębiorców na terenie MOF inwestycji bezpośrednich.

3.11. Edukacja

W 2012 roku na terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno funkcjonowały 23 **przedszkola**, dysponujące 2513 miejscami, a w tym 1 specjalne przedszkole z 12 miejscami. W stosunku do 2005 roku liczba przedszkoli zwiększyła się o 5 (dynamika 128%), a liczba miejsc o 486 (dynamika 124%). Jednocześnie liczba dzieci korzystających z opieki przedszkolnej wzrosła z 1906 do 2536 (dynamika 133%). Popyt na miejsca przedszkolne w ostatnich latach przekraczał liczbę oferowanych miejsc. Najwięcej przedszkoli (11) zlokalizowanych było w Krośnie. Oferowały one łącznie 1425 miejsc. W Krośnie zarówno liczba przedszkoli, jak i liczba miejsc wzrosła w stosunku do 2005r., a wskaźnik dynamiki kształtował się odpowiednio na poziomie 138 i 121. W tym samym czasie liczba dzieci uczęszczających do przedszkola zwiększyła się z 1140 do 1450 (dynamika 127%). W stosunku do 2005 r. w żadnej z gmin Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno nie zmniejszyła się liczba przedszkoli. W 3 gminach liczba przedszkoli w latach 2005-2012 pozostała bez zmian, tj. Gminie Chorkówka, Gminie Korczyna, Gminie Wojaszówka, ale zwiększyła się liczba miejsc w przedszkolach. Ze wszystkich gmin tworzących Miejski Obszar Funkcjonalny Krosno, tylko trzy: Chorkówka, Jedlicze, Korczyna miały komplet dzieci w przedszkolach. W Gminach Krościenko Wyżne i Wojaszówka liczba miejsc przewyższała liczbę zapisanych dzieci. W Krośnie liczba dzieci (1450) przewyższała liczbę miejsc (1425) o 25 dzieci. Na terenie miasta Krosna w 2012r. zarejestrowane były 2 **żłobki** i 3 oddziały żłobkowe. Było w nich łącznie 140 miejsc, w których w ciągu całego roku przebywało 151 dzieci.

W Miejskim Obszarze Funkcjonalnym w latach 2005-2012 **liczba uczniów szkół podstawowych** spadła z 8194 do 6744, a gimnazjów z 5053 do 3790. W przypadku szkolnictwa podstawowego największe natężenie niniejszego zjawiska zaobserwować można w Gminie Miejsce Piastowe (wskaźnik dynamiki 71%) i w Gminie Jedlicze (wskaźnik dynamiki 73%), Gminie Krościenko Wyżne (wskaźnik dynamiki 78%). W najmniejszym stopniu dotknęło ono Gminy Wojaszówka (wskaźnik dynamiki 94%), Krosno (wskaźnik dynamiki 87%), Gminy Chorkówka (wskaźnik dynamiki 86%), Gminy Korczyna (wskaźnik dynamiki 81%). W przypadku **gimnazjalistów** w najgorszej sytuacji znajdują się Gminy: Korczyna (wskaźnik dynamiki 69%), Jedlicze (wskaźnik dynamiki 71%), Krosno (wskaźnik dynamiki 72%), a w najlepszej: Krościenko

Wyżne (wskaźnik dynamiki 100%), Miejsce Piastowe (wskaźnik dynamiki 86%), Chorkówka (wskaźnik dynamiki 78%), Wojaszówka (wskaźnik dynamiki 75%).

W Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Krosno w latach 2005-2012 nastąpił nieznaczny rozwój **gimnazjalnej infrastruktury edukacyjnej** (mierzonej liczbą szkół) oraz spadek liczby szkół podstawowych. W 2012 roku w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Krosno istniały 55 szkoły podstawowe, funkcjonowało również 26 gimnazjów. W stosunku do 2005 roku wskaźnik dynamiki wynosił odpowiednio: 98% i 104%. Najwięcej szkół było zlokalizowanych w Gminach: Krosno (13 i 8), Chorkówka (12 i 3), Jedlicze (9 i 4), Miejsce Piastowe (8 i 4), Korczyna (7 i 4). Najmniej szkół działało w Gminach: Wojaszówka (5 i 2), Krościenko Wyżne (1 i 1). W latach 2008-2012 w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Krosno wzrosła liczba uczniów w oddziałach specjalnych, integracyjnych, ogólnodostępnych w szkołach podstawowych z 85 do 104 uczniów (wskaźnik dynamiki 122%). Najwięcej takich uczniów w 2012r. było w Krośnie – 50, Gminie Chorkówka – 17 uczniów, Gminie Miejsce Piastowe -14. Uczniów nauczanych indywidualnie było 14. Liczba uczniów w oddziałach specjalnych, integracyjnych, ogólnodostępnych w gimnazjum spadła do poziomu 72 osób (wskaźnik dynamiki 92%) w całym Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Krosno, a liczba uczniów nauczanych indywidualnie w 2012r. wyniosła 12 osób.

W latach 2005-2012 liczba uczniów w **technikach** dla młodzieży w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Krosno zmniejszyła się z 2918 do 2652. Najwięcej uczniów kształciło się w Krośnie (2288 uczniów), Gminie Miejsce Piastowe (208 uczniów) i Gminie Jedlicze (143 uczniów), a najmniej w Gminie Korczyna (13 uczniów). W Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Krosno w 2012 r. istniało 14 techników dla młodzieży, ich infrastruktura edukacyjna pod względem liczby szkół niewiele się zmieniła od 2005 r., cechuje się dynamiką o wartości 93% (spadek o 7%).

W 2012 roku w mieście Krośnie istniała:

- 1 specjalna szkoła przysposabiająca do pracy zawodowej. Liczba uczniów w latach 2005-2012 wzrosła do poziomu 28 osób (wskaźnik dynamiki 107%),
- 1 specjalna zasadnicza szkoła zawodowa dla młodzieży. Liczba uczniów w latach 2005-2012 spadła do poziomu 41 osób (wskaźnik dynamiki 85%).

W Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Krosno w 2012 r. znajdowało się 6 zasadniczych szkół zawodowych: 4 z nich były w mieście Krośnie, 1 w Gminie Jedlicze, 1 w Gminie Miejsce Piastowe. Na przestrzeni lat 2005-2012 liczba uczniów spadła z 1017 do 792 (wskaźnik dynamiki 78%). W 2012 roku najwięcej uczniów kształciło się w Krośnie (699), w Gminie Jedlicze 75 uczniów, a w Gminie Miejsce Piastowe – 18 uczniów. W Krośnie w 2012 roku 22 osoby uczyły się w specjalnych oddziałach integracyjnych i ogólnodostępnych. W Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Krosno w 2012 roku było 10 liceów ogólnokształcących dla młodzieży, znajdujących się w 4 gminach. W Krośnie było ich 6, w Gminie Miejsce Piastowe 2, w Gminie Jedlicze 1, w Gminie Korczyna 1. Liczba uczniów w latach 2005-2012 spadła z poziomu 3616 do 3287 (wskaźnik dynamiki 91%). Kształcenie osób dorosłych w liceum ogólnokształcącym możliwe było w roku 2012 w Krośnie. Znajdowało się tam jedno takie liceum. Liczba uczniów w latach 2005-2012 wzrosła od 200 do 391 osób (wskaźnik dynamiki 196%). W Krośnie w 2012 r. istniało 1 specjalne uzupełniające liceum ogólnokształcące dla młodzieży oraz 2 uzupełniające licea ogólnokształcące dla dorosłych. W latach 2007-2012 nastąpił spadek liczby uczniów specjalnego liceum ogólnokształcącego do poziomu 6 osób (wskaźnik dynamiki 50%). Ilość uczniów uzupełniających liceów dla dorosłych miała tendencję wzrostową w latach 2005-2010 osiągając poziom 362 uczniów, zaś w kolejnych latach nastąpił spadek i w 2012 roku było zaledwie 185 uczniów. W 2012 roku w Krośnie

istniały 2 szkoły policealne dla młodzieży oraz 4 szkoły policealne dla dorosłych. W liceach ogólnokształcących i uzupełniających liceach ogólnokształcących, nie uwzględniając specjalnego liceum, w 2012 roku uczyło się 6 osób w oddziałach specjalnych, integracyjnych i ogólnodostępnych, a niepełnosprawnych indywidualnie nauczanych było 5. W technikach (łącznie z technikami uzupełniającymi, liceami profilowanymi oraz szkołami ogólnokształcącymi, szkołami artystycznymi dającymi uprawnienia zawodowe) pomijając szkoły specjalne w mieście Krosno, uczniów w oddziałach specjalnych, integracyjnych, ogólnodostępnych było 7.

Na terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno tylko w mieście Krosno w 2012 r. znajdowały się szkoły artystyczne: 3 niedające uprawnień zawodowych, 2 ogólnokształcące szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe oraz 2 szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe kształcące wyłącznie w zakresie przedmiotów artystycznych. W latach 2005-2012 w szkołach artystycznych niedających uprawnień liczba uczniów spadła z 190 do 158 (wskaźnik dynamiki 83%). W ogólnokształcących szkołach artystycznych dających uprawnienia zawodowe w latach 2008-2012 również występowała tendencja spadkowa liczby uczniów, na koniec 2012 roku wynosiła 150 (wskaźnik dynamiki 77%). Wzrost liczby uczniów od 32 do 47 osób odnotowały szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe kształcące wyłącznie w zakresie przedmiotów artystycznych.

W latach 2005-2012 na terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego spadła liczba **absolwentów**, którzy otrzymali świadectwo dojrzałości szkół ponadgimnazjalnych zawodowych z liczby 994 do 526 (wskaźnik dynamiki 53%) oraz liczba absolwentów, którzy przystąpili do matury z 885 do 680 (wskaźnik dynamiki 62%). Najwięcej absolwentów, którzy otrzymali świadectwo i przystąpili do matury było w Krośnie, odpowiednio 462 i 588. Jeśli chodzi o liczbę absolwentów Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego, którzy otrzymali świadectwo i przystąpili do matury w 2007-2012 roku szkół licealnych ogólnokształcących spadła odpowiednio z liczby 1158 do 1023 (dynamika 88%), 1167 do 1065 (dynamika 91%). Tendencją spadkową charakteryzowała się także liczba absolwentów szkół licealnych dla dorosłych, którzy otrzymali świadectwo – spadek z 25 (2008 rok) do 6 osób w 2012 roku (dynamika 24%) oraz przystąpili do matury 32 (2008 rok) do 22 osób w roku 2012 (wskaźnik dynamiki 69%). W 2012 roku w Krośnie nie było absolwentów uzupełniających szkół licealnych dla dorosłych, którzy otrzymali świadectwo dojrzałości i przystąpili do matury.

W 2012 roku w Krośnie w:

- technikach 51 osób kształciło się na kierunku inżynieryjno-technicznym, a 53 w kierunku architektury i budownictwa,
- szkołach policealnych dla dorosłych kształciło się 200 osób w kierunku ochrona i bezpieczeństwo, 128 w usługach dla ludzi, 117 w kierunku ekonomicznym i administracyjnym, 111 w kierunku produkcji i przetwórstwa, 57 w kierunku informatycznym i 46 w kierunku opieki społecznej,
- specjalnych szkołach zawodowych kształciło się 22 osoby w kierunku usług dla ludności, 14 osób w kierunku inżynieryjno-technicznym, 5 osób w kierunku produkcji i przetwórstwa,
- szkołach policealnych Krosna bez specjalnych 47 uczniów kształciło się w kierunku społecznym, a 33 w kierunku medycznym.

W 2012 roku w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Krosno w:

- zasadniczych szkołach zawodowych dla młodzieży 309 osób (234 w Krośnie, 75 Gminie Jedlicze) uczyło się w kierunku inżynieryjno-technicznym, 235 osób (Krosno) w kierunku architektury i budownictwa, 132 osoby (Krosno) w kierunku usług dla ludzi, 95 osób (77 Krosno, 18 Gminie Miejsce Piastowe) w kierunku produkcji i przetwórstwa i 20 osób (Krosno) w kierunku ekonomiczno-administracyjnym,
- technikach, technikach uzupełniających, liceach profilowanych oraz szkołach ogólnokształcących, szkołach artystycznych dających uprawnienia zawodowe pomijając szkoły specjalne 637 (528 Krosno, 109 Gminie Jedlicze) uczniów kształciło się w kierunku inżynieryjno-technicznym, 451 (334 Krosno, 104 Gminie Miejsce Piastowe, 13 Gminie Korczyna) uczniów w kierunku informatycznym, 351 (Krosno) w kierunku usług dla ludzi, 329 (291 Krosno, 38 Gminie Miejsce Piastowe) w kierunku produkcji i przetwórstwa, 278 (216 Krosno, 34 Gminie Jedlicze, 28 Gminie Miejsce Piastowe) w kierunku ekonomiczno-administracyjnym, 245 osób (Krosno) w kierunku architektury i budownictwa, 201 (163 Krosno, 38 Gminie Miejsce Piastowe) w kierunku artystycznym, 139 (Krosno) w kierunku społecznym, 88 (Krosno) w kierunku usług transportowych, 61 (Krosno) w kierunku fizycznym, 22 (Krosno) w kierunku ochrony środowiska.

W Krośnie ma siedzibę 1 **uczelnia wyższa** – Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Pigonia, która kształci na 19 kierunkach studiów licencjackich i inżynierskich: Budownictwo, Energetyka, Górnictwo i geologia, Filologia angielska, Filologia polska, Język niemiecki w biznesie, Język rosyjski dla biznesu, Informatyka, Inżynieria środowiska, Mechanika i budowa maszyn, Pielęgniarstwo, Pedagogika, Rolnictwo, Towaroznawstwo, Turystyka i rekreacja, Wychowanie fizyczne, Zarządzanie, Produkcja i bezpieczeństwo żywności, Dwujęzyczne studia dla tłumaczy. Absolwenci z tytułem inżyniera kontynuują naukę głównie na uczelniach wyższych w Rzeszowie (60 km) i Krakowie (180 km). Uczelnia oferuje również 15 kierunków studiów podyplomowych.

Według stanu na 30.11.2012 r. w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Krośnie kształciło się 3449 studentów. W 2012 r. ukończyło ją 903 osoby.

W Krośnie ma swoją siedzibę również Zamiejskowy Ośrodek Dydaktyczny Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, Wydział Wiertnictwa Nafty i Gazu.

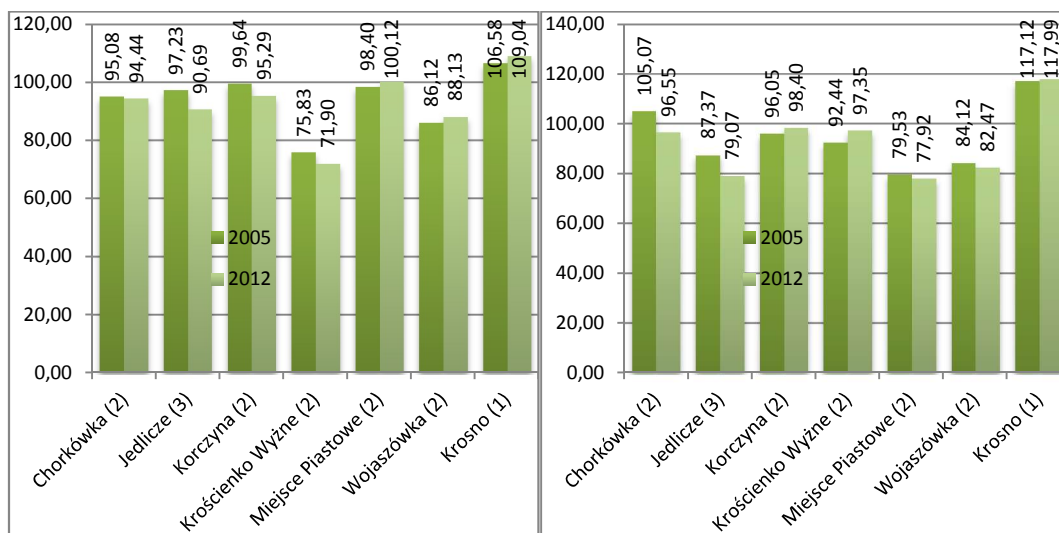
Współczynniki skolaryzacji brutto³⁰ w gminach MOF Krosno były zróżnicowane. W przypadku szkół podstawowych w 2012 r. był na poziomie od 71,9% w Gminie Krościenko Wyżne do 109,4% w mieście Krośnie wobec 95,9% przeciętnie w województwie. W przypadku gimnazjów Gmina Krościenko Wyżne charakteryzuje się najniższą skolaryzacją w wysokości 77,9%, najwyższą natomiast Krosno (118%). Skolaryzacja na poziomie wyższym niż 100% charakteryzuje miasta na prawach powiatu i pod tym względem Krosno nie odbiega od innych tego typu miejscowości. Jednak duże zróżnicowanie współczynników skolaryzacji w pozostałych gminach powiatu powoduje wewnętrzną niejednorodność badanego obszaru. Zróżnicowanie to jest widoczne nawet wewnątrz grupy gmin

---

³⁰**Współczynnik skolaryzacji brutto** to „relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania”. **Współczynnik skolaryzacji netto** to „relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (w danej grupie wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania”. Źródło: www.stat.gov.pl

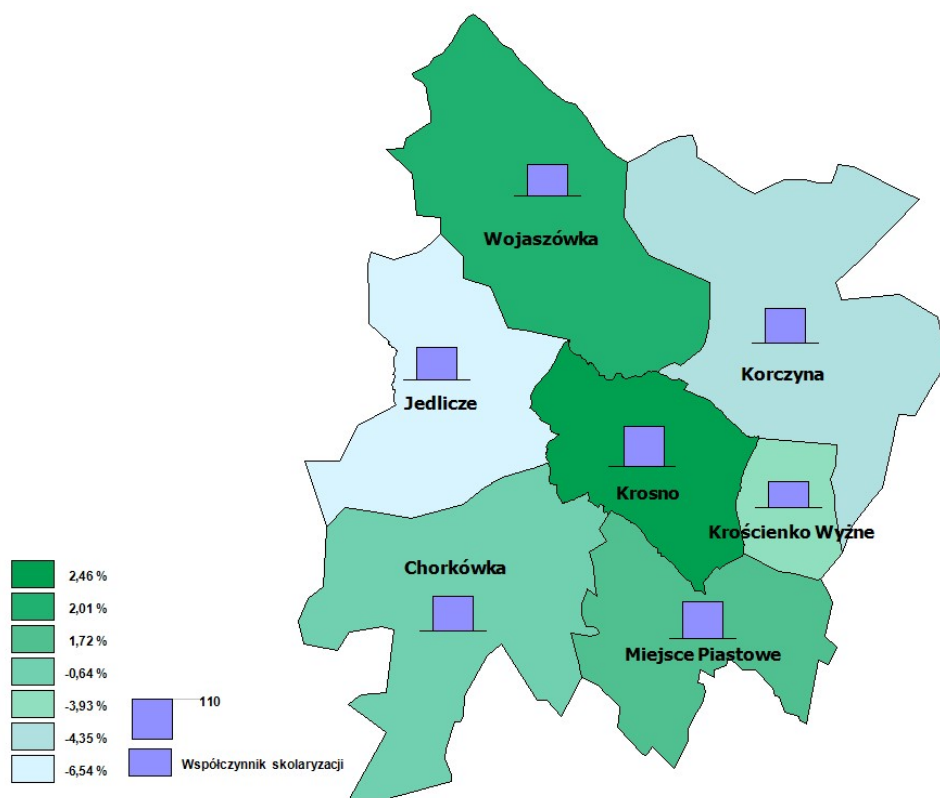
o charakterze wiejskim. Wynikać to może zarówno z siły istniejących powiązań funkcjonalnych pomiędzy gminami MOF Krosno a miastem rdzeniowym (dojazdy części rodziców do pracy w Krośnie) jak również z lokalnych uwarunkowań w poszczególnych gminach, w szczególności jakości oferty edukacyjnej w gminach wiejskich.

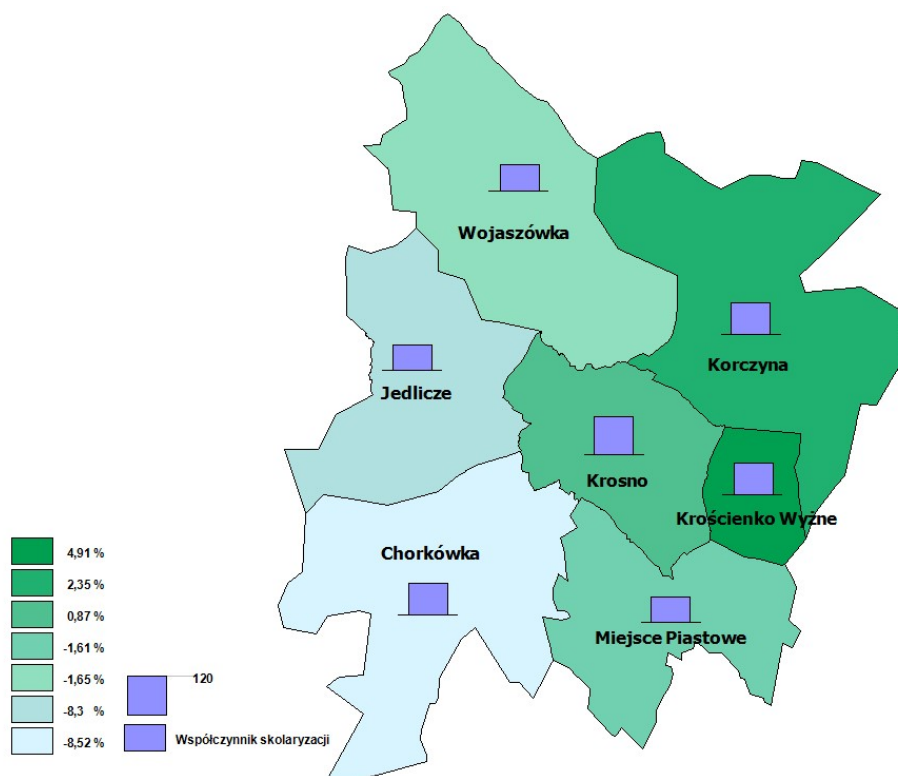
Wykres 15. Współczynniki skolaryzacji brutto dla szkół podstawowych i gimnazjów na terenie MOF Krosno w latach 2005 i 2012.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Rysunek 9. Współczynniki skolaryzacji brutto w szkołach podstawowych (górny rysunek) i gimnazjach (dolny rysunek) i ich zmiany w latach 2005-2012

Za pomocą słupków przedstawiono współczynniki skolaryzacji. Kolorem zielonym oznaczono względną zmianę współczynników skolaryzacji w % w 2012 r. w stosunku do 2005 r.

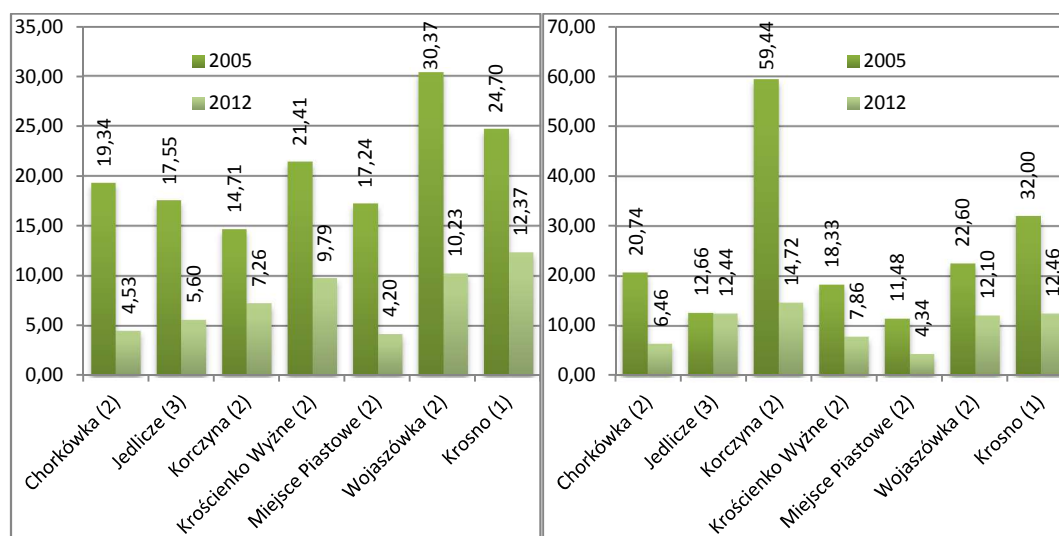
Źródło: Opracowanie własne w oparciu o Bank Danych Lokalnych GUS

W 2012 r. niemal wszystkie szkoły podstawowe (nie licząc tych dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi) zlokalizowane na terenie MOF Krosno posiadały **komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu**. Wyjątkiem jest Krosno, w którym komputery te posiadało 91,7% szkół podstawowych. Wyraźną poprawę w stosunku do 2005 r. zanotowano w przypadku gimnazjów (wyłączając gimnazja dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi). Informacje płynące z gmin świadczą o wysokiej informatyzacji szkół – zarówno w szkołach podstawowych jak i w gimnazjach uczniowie mają możliwość korzystania z Internetu.

Znaczne rozbieżności pomiędzy badanymi gminami występowały w przypadku liczby **uczniów przypadających na 1 komputer**. W 2012 r. był on najwyższy w Krośnie, gdzie wyniósł w szkołach podstawowych 12 (uczniów) wobec 8 przeciętnie w województwie. Jedynie nieznacznie lepsza sytuacja panowała w Gminach Krościenko Wyzne i Wojaszówka, gdzie na 1 komputer przypadało 10 uczniów. W pozostałych gminach było lepiej. Najmniej uczniów na 1 komputer przypadało w szkołach podstawowych w Gminach Miejsce Piastowe (4), Chorkówka (5), Jedlicze (6) i Korczyna (7). We wszystkich gminach sytuacja w tym zakresie poprawiła się w ostatnich latach.

Wskaźnik liczby uczniów przypadających na 1 komputer poprawił się również w przypadku gimnazjów. Jednak rozbieżności pod tym względem nadal są wysokie. Najgorzej wypada Gmina Korczyna (15 uczniów na 1 komputer), następnie Gminy: Krosno, Jedlicze i Wojaszówka – po 12. Lepsza sytuacja panuje w Gminach: Krościenko Wyzne (8), Chorkówka (6), a najlepsza w Gminie Miejsce Piastowe (4). W woj. podkarpackim średnia wynosi 9 uczniów na 1 komputer.

Wykres 16. Uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów w 2010 r. w szkołach podstawowych i gimnazjach wyłączając szkoły specjalne na terenie MOF Krosno.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Nie wszystkie szkoły ponadgimnazjalne (dla młodzieży, bez specjalnych) zlokalizowane na obszarze MOF Krosno są skomputeryzowane (pod względem komputerów z dostępem do Internetu udostępnionych dla uczniów). Średnia dla województwa to 64,7%. Blisko tego odsetka są miasto Krosno (dwie trzecie szkół posiada komputery z dostępem do Internetu przeznaczone do użytku uczniów) i Gmina Jedlicze (61,9% szkół). Gorzej jest w Gminie Korczyna (połowa szkół) i Miejsce Piastowe (25% szkół). Pod względem liczby uczniów przypadających na 1 komputer najlepiej z informatyzowane są technika, a następnie szkoły zawodowe, w których wskaźniki te są niższe od przeciętnej w województwie. Gorsza sytuacja panuje w liceach ogólnokształcących.

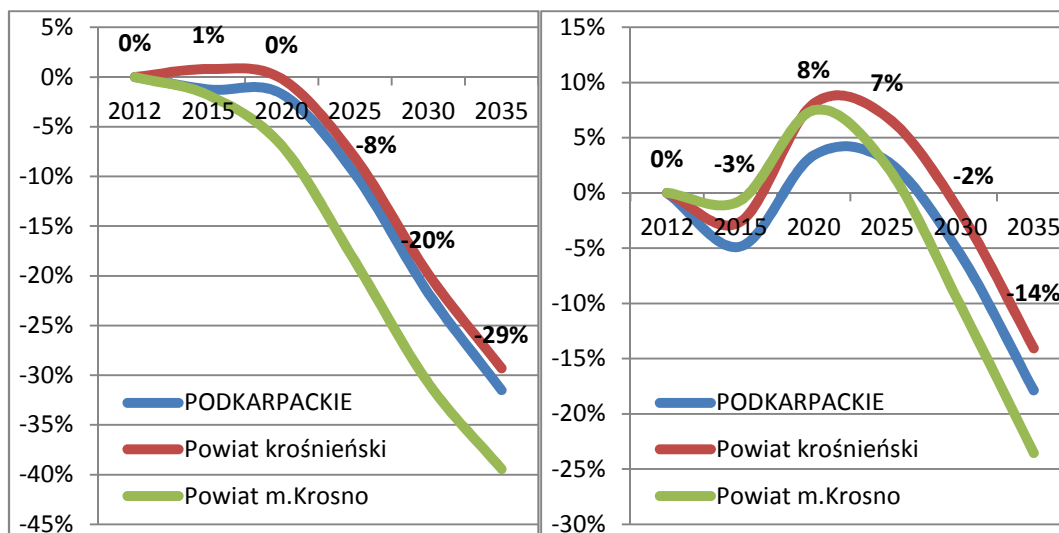
Na badanym Obszarze w 2012 r. niemal wszyscy uczniowie uczyli się **obowiązkowo języka obcego**. W przypadku **nauczania dodatkowego** jedynie w Gminach Jedlicze i Wojaszówka po 7% uczniów korzystało z tej formy nauki języków obcych. W gimnazjach na całym badanym obszarze uczono dwóch języków obcych, co jest lepszym rezultatem niż przeciętnie w województwie. Dodatkowo języków obcych uczyło się 12% uczniów ze szkół gimnazjalnych w Gminie Jedlicze i 17% w Gminie Korczyna. W przypadku szkół ponadgimnazjalnych w Gminach Korczyna, Krosno i Jedlicze większość uczniów uczyła się obowiązkowo dwóch języków, natomiast w Gminie Miejsce Piastowe uczniowie uczyli się jednego języka obcego. W przypadku dodatkowo uczących się języków obcych pozytywnie wyróżnia się Gmina Miejsce Piastowe. W Krośnie znikomy odsetek uczniów korzystał z tej metody nauczania, a w pozostałych gminach w ogóle nie zarejestrowano takiego nauczania.

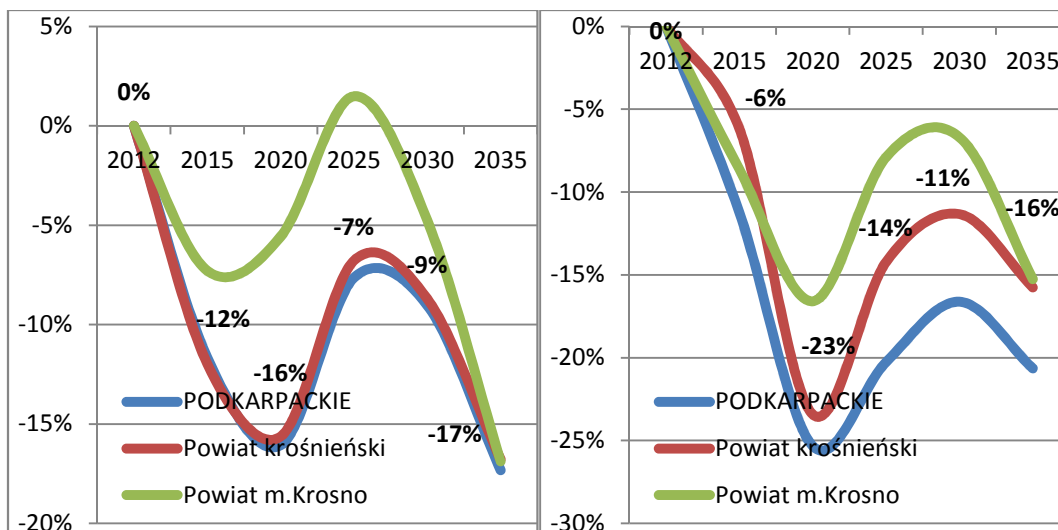
Niezwykle ważne dla sektora edukacji jest zaplanowanie podaży miejsc w szkolnictwie w świetle **prognoz demograficznych**. Prognozy te dla nadchodzących lat są niekorzystne, wskazujące na spadek liczby ludności w większości grup wiekowych, a co za tym idzie zapotrzebowania na edukację. Prognozy są wykonywane na poziomie powiatów, w poszczególnych gminach mogą występować rozbieżności, jednak ogólne tendencje powinny być zbliżone, na co wskazują dotychczasowe zmiany liczby uczniów. Warto zaznaczyć, że na niższych poziomach edukacji rozkład zmian demograficznych w gminach może być zbliżony. Jednak na poziomach wyższych (młodzież) łagodniejszy spadek może wystąpić w gminach, w których szkoły cieszą się większą renomą, ostrzejszy w mniej renomowanych szkołach, co powinno

zwiększyć poziom konkurencji pomiędzy szkołami ponadgimnazjalnymi. Wiele zależało będzie również od zmian współczynnika skolaryzacji.

W grupie wiekowej 3-6 lat negatywne tendencje demograficzne są najwyraźniejsze, choć nie natychmiastowe. W stosunku do danych z 2012 r. prognozy GUS wskazują na wzrost liczby dzieci w tym wieku w 2015 r. o 1% w powiecie krośnieńskim. W kolejnych pięciu latach łagodna tendencja wzrostowa odwróci się i w 2020 r. przewiduje się liczbę 3-6-latków na poziomie zbliżonym do tego w 2012 r. W kolejnych latach prognozuje się ostry spadek i w 2035 r. przewiduje się, że będzie ich w powiecie o 29% mniej niż w 2012 r. W przypadku dzieci w wieku 7-12 lat prognozy są nieco bardziej optymistyczne. Wprawdzie do 2015 r. należy się spodziewać spadku ich liczby (średnio o 3%), jednak w kolejnych latach powinien nastąpić wzrost w związku z boorem demograficznym końca pierwszej dekady obecnego wieku – o 8% w 2020. W kolejnych latach ich liczba będzie spadać, choć jeszcze w 2025 powinna być wyższa od tej w 2012 r. (o 7%). W 2035 będzie jednak o ok.14% niższa. W przypadku młodzieży w wieku 13-15 lat nie przewiduje się, że w perspektywie nadchodzących 22 lat liczba uczniów w powiecie powróci do poziomu z 2012 r., choć może się to stać w przypadku miasta Krosna. Do 2020 r. przewiduje się ustawiczny spadek liczby uczniów, następnie w kolejnych 5 latach ich wzrost i ponowny spadek. Ostrzejszy spadek do 2020 r. sięgający 23% prawdopodobnie wystąpi w powiecie w przypadku młodzieży w wieku 16-18. Przez kolejne 10 lat należy się spodziewać wzrostu (do poziomu o 11% niższego niż w 2012 r.), a następnie ponownego spadku.

**Wykres 17. Prognozy zmian demograficznych w wybranych grupach wiekowych,
indeks 0% (rok bazowy) = rok 2012**

Lewy górny wykres dotyczy grupy wiekowej: 3-6 lat (w przybliżeniu odpowiadającej wiekowi przedszkolnemu)

Prawy górny wykres dotyczy grupy wiekowej: 7-12 lat (w przybliżeniu odpowiadającej wiekowi uczniów szkoły podstawowej)

Lewy dolny wykres dotyczy grupy wiekowej: 13-15 lat (w przybliżeniu odpowiadającej wiekowi uczniów gimnazjum)

Prawy dolny wykres dotyczy grupy wiekowej: 16-18 lat (w przybliżeniu odpowiadającej wiekowi uczniów młodzieży ponadgimnazjalnej)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W placówkach edukacyjnych na terenie MOF Krosno, zarówno na poziomie ponadgimnazjalnym, jak i w wyższych uczelniach, funkcjonuje wiele kierunków nauczania, odpowiadających na potrzeby lokalnego rynku pracy.

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Krośnie kształci m.in. na kierunku mechanika i budowa maszyn (w tym obrabiarki sterowane numerycznie, mechatronika i diagnostyka samochodowa, mechanika lotnicza, nawigacja powietrzna), informatyka, inżynieria środowiska, budownictwo, górnictwo i geologia.

Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 3 im. Stanisława Staszica w Krośnie „Mechanik” wraz z Regionalnym Centrum Edukacji Zawodowej i Nowoczesnych Technologii, stanowi kuźnię wysoko wykwalifikowanej kadry przemysłu lotniczego, samochodowego i elektromechanicznego. Placówka posiada wyposażone w najnowocześniejszy sprzęt specjalistyczne pracownie i laboratoria, m.in.: lotnicze, elektroniki i elektrotechniki, mechatroniki, elektryczną, obrabiarek sterowanych numerycznie CNC, technik projektowania przestrzennego i komputerowych technik wytwarzania CAD/CAM. Infrastruktura jest wykorzystywana do prowadzenia kształcenia w ramach systemu oświaty przez ZSP Nr 3 i Centrum Kształcenia Praktycznego (m.in. kształcenie w zawodach: technik mechanik lotniczy, technik awionik, technik mechanik, technik mechatronik, technik pojazdów samochodowych). Infrastruktura została również udostępniona operatorom komercyjnym, prowadzącym szkolenia dla podmiotów zewnętrznych, ze szczególnym uwzględnieniem pracowników przedsiębiorstw. Operatorem branży mechanicznej i motoryzacyjnej jest Automobilklub Małopolski, a branży lotniczej – Aeroklub Podkarpacki – Szkoła Lotnicza.

Szkoła od lat utrzymuje się w czołówce najlepszych polskich szkół mechanicznych (m.in. 2006 r. - tytuł Pierwszej Szkoły Samochodowej w Polsce, 2014 r. – tytuł Najlepszej Szkoły Samochodowej w Polsce).

Wśród innych ważnych szkół MOF Krosno można wskazać m.in.:

- ☐ Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 4 im. Ignacego Łukasiewicza w Krośnie „Naftówka” – szkołę z ponad 60- letnią tradycją kształcenia dla przemysłu naftowego i gazowniczego, która posiada obecnie bogatą ofertę kształcenia także dla innych branż,
- ☐ Zespół Ponadgimnazjalnych Nr 5 w Krośnie „Elektryk” – który przygotowuje do studiów na kierunkach elektronicznych, elektrycznych, informatycznych, telekomunikacyjnych i pokrewnych, zapewnia specjalistyczne przygotowanie zawodowe do podjęcia pracy w wymienionych branżach,
- ☐ Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 1 im. Jana Szczepanika w Krośnie - jedną z największych i najstarszych szkół zawodowych na Podkarpaciu, która realizuje szeroką ofertę kierunków kształcenia w liceum i technikum,
- ☐ Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 6 w Krośnie "Budowlanka" - szkołę kształcąca młodzież w zawodach związanych z branżą budowlaną,
- ☐ Zespół Szkół im. Armii Krajowej w Jedliczu – szkoła kształcąca m.in. w następujących zawodach: technik mechanik, technik mechatronik, technik handlowiec, technik pojazdów samochodowych,
- ☐ Michalicki Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. Ks. Bronisława Markiewicza w Miejscu Piastowym –w skład którego wchodzi m.in.. technikum informatyczne.

PODSUMOWANIE

W MOF Krosno w ostatnich latach popyt na miejsca w przedszkolach przekraczał ich podaż, zgodnie z tendencjami. Prognozy demograficzne sugerują, że popyt ten może mieć charakter trwały na przestrzeni najbliższych lat. Może to powodować potrzebę rozwoju infrastruktury przedszkolnej. Wydaje się, że w sytuacji znacznego spadku na zapotrzebowanie na miejsca w szkołach podstawowych i gimnazjach, właściwym może być częściowa lub całościowa adaptacja budynków szkół na przedszkola.

Jednocześnie, ze względu na postępujący spadek liczby uczniów w szkołach na wszystkich poziomach edukacji, nie występują w zasadzie potrzeby w zakresie rozwoju infrastruktury edukacyjnej. Wyjątkiem może być miasto Krosno, na skutek zapotrzebowania na miejsca w przedszkolach i szkołach podstawowych ze strony mieszkańców okolicznych gmin, co jest zjawiskiem powszechnym w ośrodkach miejskich o znaczącym potencjale gospodarczym.

Na obszarze MOF Krosno zaobserwowano stosunkowo wysoki stopień z informatyzowania szkół. Niemniej jednak są jeszcze szkoły, które nie posiadają odpowiedniej ilości komputerów z dostępem do sieci Internet. Niezbędne są inwestycje w tym zakresie. Ponadto niezbędne są inwestycje we wszystkich szkołach MOF Krosno, ze względu na konieczność okresowej modernizacji sprzętu, aby nadążyć za postępem technicznym.

Na obszarze MOF Krosno zaobserwowano powszechne nauczanie obowiązkowe języków obcych, często dwóch języków. Jest to zgodne z wyzwaniami, jakie stawia rynek pracy. Należy dążyć do rozwoju kompetencji językowych dzieci i młodzieży także poprzez zajęcia dodatkowe. Rekomenduje się ponadto stworzenie jak najszerszej oferty innych zajęć dodatkowych (pozalekcyjnych) dzieciom

i młodzieży MOF Krosno, co pozwoli uzyskiwać wysokie wyniki w nauce i nabywać kompetencje przydatne w przyszłości na rynku pracy. Ważne, aby działania te objęły cały teren MOF Krosno. Obserwuje się obecnie renesans szkolnictwa zawodowego, co wynika z rozwoju wielu branż przemysłu. Ponieważ MOF Krosno posiada znaczący potencjał gospodarczy, który może owocować nowymi miejscami pracy w branżach wysokich technologii, niezwykle ważne jest zapewnienie kształcenia zawodowego zgodnego z potrzebami rynku pracy. Może to powstrzymać tendencje spadkowe w ilości uczniów szkół zawodowych i techników oraz poprzez zapewnienie wykwalifikowanej kadry, przyczynić się do rozwoju gospodarczego MOF Krosno. Rekomenduje się także zapewnienie doradztwa zawodowego w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych dla poprawy efektów edukacji i sytuacji na rynku pracy. Konieczna jest również współpraca z lokalnymi przedsiębiorcami, która pozwoli na dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy oraz na zwiększenie możliwości odbywania staży i praktyk przez uczniów i studentów w przedsiębiorstwach, co umożliwi im zdobycie praktycznych umiejętności w zakresie wyuczonego zawodu.

3.12. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna

Na terenie MOF Krosno w 2012 r. zlokalizowane były 62 **placówki ambulatoryjnej opieki zdrowotnej**, co oznacza spadek ich liczby w stosunku do 2005 r. o 7 placówek. W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców poszczególnych gmin Obszaru liczba ta oscylowała pomiędzy 2 placówkami w Gminie Krościenko Wyżne, a 8 w Gminie Wojaszówka (wobec 5 w województwie).

W większości gmin należących do MOF Krosno w 2012 r. **liczba mieszkańców przypadających na 1 aptekę ogólnodostępną** była większa niż w województwie. Wyjątkiem jest Krosno. W Gminie Krościenko Wyżne apteka w 2012 r. została zlikwidowana. Najwięcej osób przypadało na aptekę w Gminie Wojaszówka (9171)³¹. W pozostałych gminach relacja ta była korzystniejsza, poza Krosnem (1526 osób) najlepsza była w Gminie Chorkówka (3375 osób) i w Gminie Korczyńska (3679 osób).

Powiat krośnieński charakteryzuje się zbliżonymi statystykami do wojewódzkich dot. **odsetka zgonów w podziale według chorób**³². Pod tym względem na niekorzyść w latach 2005-2011 zmieniła się umieralność na nowotwory w powiecie (z 20% ogółu zgonów do 23%), wobec stabilizacji w województwie, oraz na choroby układu krążenia (z 44% do 50%) również przy stabilizacji w województwie. Wzrosła również liczba zgonów z powyższych przyczyn, odpowiednio z 216 do 241 oraz z 480 do 528. Udział zgonów z przyczyn chorób układu krążenia wzrósł z 4% do 7% (w województwie z 4% do 5%), a ich liczba z 44 do 74, co należy uznać za ostry wzrost. Wyraźnie zmniejszył się natomiast udział zgonów z przyczyn objawów i cech chorobowych oraz nieprawidłowych wyników badań klinicznych, laboratoryjnych gdzie indziej niesklasyfikowanych (z 15% do 5%), co oznacza poprawę diagnostyki medycznej w powiecie. Z 7% do 5% spadł odsetek zgonów z powodu zewnętrznych przyczyn (w województwie odsetek ten był stabilny)³³. Z powodu pozostałych przyczyn zgonów nie występowały tak wyraźne różnice w ostatnich latach.

---

³¹ W gminie funkcjonował również 1 punkt apteczny.

³² Wg Międzynarodowej Statystycznej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych. Tom 1, World Health Organization 2009, wydanie Polskie Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia 2012, zob. <http://www.csioz.gov.pl/src/files/klasyfikacje/ICD10TomI.pdf>

³³ Zob. Międzynarodowa Statystyczna Klasyfikacja Chorób i Problemów Zdrowotnych. Tom 1, World Health Organization 2009, wydanie Polskie Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia 2012, s. 65-72.

Na obszarze MOF Krosno znajdują się 4 **placówki stacjonarnej opieki społecznej** – 3 w Krośnie i 1 w Gminie Korczyna. Liczba ich mieszkańców w Krośnie od dwóch lat spadała i na koniec 2012 r. wyniosła 141 osób, w Gminie Korczyna natomiast – wyniosła w 2012 r. 25 osób.

W Krośnie ma siedzibę Wojewódzki Szpital Podkarpacki im. Jana Pawła II, jeden z 5 szpitali wojewódzkich na Podkarpaciu. Szpital posiada 21 oddziałów, 31 poradni i 6 jednostek. Zawiera on 726 łóżek szpitalnych³⁴.

W 2011 r. 3563 gospodarstwa domowe z badanego Obszaru korzystały ze **środowiskowej pomocy społecznej**. Tym samym liczba korzystających zmniejszyła się na przestrzeni roku o 191 osób. W ujęciu procentowym w skali województwa spadek był jednak większy wynosząc 8,2% wobec 5,1% na badanym obszarze. Najwięcej korzystających z pomocy pochodziło z miasta Krosna – 1476 osób. W mieście tym wzrosła liczba beneficjentów pomocy społecznej. Ich liczba wzrosła jeszcze w Gminach Krościenko Wyżne i Korczyna. W pozostałych gminach obserwowaliśmy wyraźny spadek, największy w Wojaszówce (o 22,4%) i Miejscu Piastowym (15,6%). Pod względem udziału osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w 2011 r. najtrudniejsza sytuacja została zarejestrowana w Gminach Miejsce Piastowe (12,1% ogółu ludności) i Korczyna (11,3%). Były to jedyne gminy z Obszaru, w których współczynnik ten był wyższy niż przeciętnie w województwie (10,8%). W Gminie Krościenko Wyżne wskaźnik ten nie odbiegał znacznie od tej średniej wynosząc 10,4%. W Krośnie i Gminie Wojaszówka był najniższy (wynosząc odpowiednio, 7,5% i 7,4%), nieco wyższy w Gminach Jedlicze i Chorkówka (odpowiednio 8,5% i 8,2%).

W 2011 r. 4918 rodzin z MOF Krosno otrzymywało **zasiłki rodzinne dla dzieci**. Zdecydowanie najwięcej było ich w Krośnie (1498 rodzin), najmniej w Gminie Krościenko Wyżne. Procentowy udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymywali zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku w Krośnie był jednak najniższy (30,8%). Wśród pozostałych gmin w Krościenku Wyżnym, Jedliczu i Miejscu Piastowym odsetek ten był niższy od przeciętnej dla województwa (44,8%). W pozostałych przekraczał on ten udział, w największym stopniu w Gminie Chorkówka, gdzie wyniósł 48,4%. Kwota zasiłków rodzinnych w 2011 r. wyniosła na badanym obszarze 27,4 mln zł., kwota zasiłków rodzinnych (wraz z dodatkami) była na poziomie 16,8 mln zł, natomiast wartość zasiłków pielęgnacyjnych – 7 mln zł.

Na terenie MOF Krosno funkcjonują 353 organizacje pozarządowe zarejestrowane w bazie www.bazy.ngo.pl³⁵. Największa liczba organizacji pozarządowych jest w Gminie Krosno – 278. 36,3% z nich cechuje się działaniami związanymi ze sportem, turystyką i wypoczynkiem, 20,5% działa w kierunku przeciwdziałania trudnym sytuacjom życiowym, działalnością wspierającą, 20,1% to organizacje zajmujące się nauką, kulturą oraz ekologią. Drugą pod względem liczby organizacji pozarządowych jest Gmina Jedlicze - 20 organizacji pozarządowych, z czego 55% z nich zajmuje się działaniami związanymi ze sportem, turystyką i wypoczynkiem. Niewiele mniej jest w Gminie Korczyna – 18 organizacji pozarządowych (33,3% z nich zajmują się działaniami związanymi ze sportem, turystyką i wypoczynkiem.). W Gminie Miejsce Piastowe funkcjonuje 15 organizacji pozarządowych, z czego najwięcej w działaniach związanych ze sportem, turystyką i wypoczynkiem. 10 organizacji pozarządowych znajduje się w Gminie Krościenko Wyżne – 40% zajmuje się działaniami sportu, turystyki i wypoczynku. Najmniej, bo po 6 organizacji pozarządowych znajduje się w gminach Chorkówka i Wojaszówka.

³⁴ Źródło: <http://www.krosno.med.pl/index.php?menu=historia>; wg stanu na dzień 01.12.2013 r.

³⁵ Baza ta nie stanowi wyczerpującego źródła danych na temat organizacji pozarządowych. Zarejestrowane są jedynie ważniejsze organizacje.

Tabela 30 Liczba i odsetek rodzajów działań organizacji pozarządowych MOF Krosno

Obszar działania jednostki / Jednostka terytorialna	Gmina Krosno	Gmina Jedlicze	Gmina Chorkówka	Gmina Korczyn	Gmina Krościenko Wyżne	Gmina Miejsce Piastowe	Gmina Wojaszówka
Ogółem	278	20	6	18	10	15	6
Przewycięzanie trudnych sytuacji życiowych, działalność wspierająca	20,5%	25,0%	16,7%	11,1%	10,0%	20,0%	16,7%
Ochrona zdrowia	12,6%	15,0%	0,0%	11,1%	0,0%	0,0%	0,0%
Ochrona praw	6,1%	5,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Przeciwdziałanie bezrobociu, rozwój gospodarczy	6,1%	0,0%	16,7%	0,0%	0,0%	6,7%	0,0%
Nauka kultura ekologia	20,1%	10,0%	0,0%	11,1%	10,0%	13,3%	0,0%
Działalność międzynarodowa, wspólnoty lokalne, aktywność społeczna	9,7%	10,0%	0,0%	5,6%	10,0%	6,7%	0,0%
Tożsamość, tradycja narodowa	4,0%	5,0%	0,0%	5,6%	0,0%	0,0%	0,0%
Sport, turystyka, wypoczynek	36,3%	55,0%	16,7%	33,3%	40,0%	26,7%	50,0%
Bezpieczeństwo publiczne	3,6%	10,0%	16,7%	11,1%	10,0%	6,7%	16,7%
Inne	5,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	6,7%	0,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z: www.bazy.ngo.pl

PODSUMOWANIE

Na terenie MOF Krosno w latach 2005-2012 zaobserwowano spadek liczby placówek ambulatoryjnych. Relatywnie w przeliczeniu na 10 tys. ludności ich liczba w poszczególnych gminach była zróżnicowana, co wskazuje na niejednorodny rozkład opieki zdrowotnej na Obszarze. Zjawisko to może wynikać z rosnącej mobilności mieszkańców, która prowadzi do „ponadlokalnego” korzystania z usług służby zdrowia. Powiat krośnieński charakteryzuje się zasadniczo zbliżonymi do wojewódzkich statystykami zgonów w wyniku ciężkich chorób, choć niepokojące mogą być statystyki dotyczące chorób nowotworowych i chorób układu krążenia.. Oznacza to, że na obszarze powinna być prowadzona szersza promocja zdrowego stylu życia oraz profilaktyki zdrowotnej. Pożądane byłoby wdrożenie programów profilaktyki ww. chorób. Ogólny stan diagnostyki medycznej w powiecie poprawia się.

Dane dotyczące opieki społecznej oraz sektora organizacji pozarządowych nie wskazują na potrzebę zdecydowanych działań strategicznych.

3.13. Kultura i dziedzictwo kulturowe

Krośnieński MOF charakteryzuje się licznymi **walorami kulturowymi**. Na Obszarze działają muzea, które realizują projekty wspólnie z ośrodkami ze Słowacji (muzea w Krośnie i Koszycach współpracują od lat 90-tych). Na terenie MOF występują liczne obiekty sakralne i cmentarze, w tym wojenne. Niezwykle barwna jest kultura ludowa opisywanego Obszaru.

Rozwój kultury na poziomie lokalnym ma znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego gmin, jako czynnik wpływający na jakość życia. Na terenie MOF Krosno funkcjonują Gminne Ośrodki Kultury, które prowadzą działalność edukacyjną w dziedzinie muzyki, plastyki, poezji, teatru, organizacji spektakli, warsztatów teatralnych, konkursów plastycznych, muzycznych i recytatorskich. Imprezy organizowane przez ww. instytucje mają zazwyczaj charakter lokalny. Na terenie miasta Krosna zgodnie z Rejestrem Instytucji Kultury swoją działalność prowadzi:

1. Muzeum Rzemiosła w Krośnie

Do zadań Muzeum należy gromadzenie, przechowywanie, zabezpieczanie i udostępnianie zabytków związanych z historią: sztuki, rzemiosła i przemysłu, rzemiosł artystycznych oraz zabytków archeologicznych terenów Polski południowo-wschodniej, ze szczególnym uwzględnieniem dziejów Krosna i najbliższych okolic.³⁶

Muzeum Rzemiosła w Krośnie mieści się w budynku dawnej Pierwszej Krajowej Fabryki Zegarów Wieżowych Michała Mięśowicza. Wystawę stałą „Dzieje rzemiosła Polski południowo-wschodniej” tworzą dokumenty rzemieślnicze /XVIII-XX w./, a także wyroby i narzędzia rzemiosła użytkowego /XIX i XX w./. Ekspozycja została urządzona w formie kilkunastu małych pracowni rzemieślniczych, takich jak: szewstwo i rymarstwo, stolarstwo i snycerstwo, bednarstwo, odlewnictwo, zegarmistrzostwo, ślusarstwo, kowalstwo, pszczelarstwo, modniarstwo, krawiectwo, tkactwo, fryzjerstwo, rzemiosła spożywcze. Muzeum jest organizatorem wielu istotnych wydarzeń o charakterze kulturalnym oraz społecznym.

2. Biuro Wystaw Artystycznych

Podstawowym celem BWA jest działalność wystawiennicza, promocyjna i popularyzatorska z dziedziny sztuki współczesnej, dokumentacja i informacja w zakresie sztuki współczesnej i jej twórców, a także popieranie wszechstronnego rozwoju kultury i edukacji plastycznej w Polsce.³⁷

3. Krośnieńska Biblioteka Publiczna

KBP prowadzi wielokierunkową działalność w dziedzinie kultury i sztuki, a w szczególności literatury oraz promocji i upowszechniania czytelnictwa. Biblioteka służy rozwijaniu i zaspokajaniu potrzeb czytelniczych i informacyjnych mieszkańców miasta oraz upowszechnianiu wiedzy, nauki i rozwojowi kultury.³⁸

4. Regionalne Centrum Kultur Pogranicza

Podstawowym celem RCKP jest przygotowywanie i pozyskiwanie społeczeństwa do aktywnego uczestnictwa w kulturze oraz współtworzenia jej wartości poprzez nowoczesną organizację działalności kulturalnej w warunkach samorządu lokalnego i gospodarki rynkowej. RCKP prowadzi szeroką

---

³⁶Źródło: Statut Muzeum Rzemiosła

³⁷Źródło: Statut Biura Wystaw Artystycznych

³⁸Źródło: Statut Krośnieńskiej Biblioteki Publicznej

działalność międzynarodową, szczególnie skierowaną na kraje pogranicza. Do podstawowych zadań RCKP należy: rozpoznawanie, rozbudzanie i zaspakajanie potrzeb oraz zainteresowań kulturalnych, przygotowywanie do odbioru i tworzenia wartości kultury, kształtowania wzorów aktywnego uczestnictwa w kulturze, szeroka współpraca transgraniczna w dziedzinie kultury.³⁹

Dodatkowo na terenie miasta Krosna funkcjonują następujące muzea:

- **Muzeum Podkarpackie**

Muzeum Podkarpackie od ponad półwiecza, gromadzi oraz udostępnia dobra kultury związane z historią regionalną i unikalne na skalę europejską zbiory. Ekspozycje są prezentowane w zabytkowych wnętrzach Pałacu Biskupiego. Muzeum oferuje wystawy stałe, czasowe oraz imprezy kulturalne.

- **Muzeum Misyjne Sióstr Misjonarek św. Piotra Klawera**

Muzeum Misyjne jest bogatym zbiorem eksponatów z Afryki, Azji, Oceanii i Ameryki Południowej. Zbiory są ułożone według przynależności kontynentalnej, przybliżają pracę misjonarzy i kraje czy grupy etniczne do których zostali posłani.

W muzeum można zobaczyć przedmioty użytku codziennego wykonane z traw, liści palmowych, rafii, tykwy, z drewna, skóry, bogatą kolekcję biżuterii, instrumenty muzyczne, kolorowe batik, tradycyjne stroje z Indii, z Wietnamu, z Wysp Tonga.

- **Muzeum Motoryzacji przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 3**

W muzeum gromadzone są stare motocykle, motorowery oraz samochody odrestaurowane przez młodzież Zespołu Szkół Mechanicznych w Krośnie w ramach prac dyplomowych.

Zbiory muzeum obejmują:

- 21 motocykli prod. polskiej (SHL, Junak, WFM, WSK), czeskosłowackiej (Jawa, motocykl żuźlowy 897 DT 500), DDR (MZ, Simson), RFN (NSU), ZSRR (IŻ) i węgierskiej (Panonia),
- 16 motorowerów (m.in. Ryś, Zak, Komar, Cilo, Simson)
- 13 samochodów (Warszawa, Syrena, Zastawa, Moskwicz, Skoda i Trabant).

W Gminie Jedlicze funkcjonuje **Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu**. Misją muzeum jest gromadzenie i przechowywanie dóbr kultury po wybitnej poetce i pisarce, w tym zabytków i materiałów dokumentacyjnych w zakresie literatury polskiej, sztuki, historii oraz upowszechnianie wiedzy o Marii Konopnickiej, wartościach literatury, nauki i kultury, a także kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz prowadzenie działalności naukowej, kulturalnej i edukacyjnej, jak również utrwalanie znaczenia Muzeum jako Daru Narodowego w dziedzictwie kulturowym kraju i wśród Polaków za granicą.⁴⁰

Na terenie Gminy Chorkówka - w Bóbrce - znajduje się **Skansen-Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego**, gdzie zlokalizowana była pierwsza na świecie, założona w 1854 r. przez Ignacego Łukasiewicza, kopalnia ropy naftowej. Prezentowane są tam unikatowe w skali świata eksponaty. To

---

³⁹Źródło: Statut Regionalnego Centrum Kultury Pogranicza

⁴⁰Źródło: www.muzeumzarnowiec.pl

tam dokonywano jednej z pierwszych rafinacji ropy naftowej, która ukształtowała strukturę gospodarczą współczesnego świata.

W Kopytowej swoją siedzibę ma **Muzeum Kultury Szlacheckiej**, którego wyposażenie obejmuje okres od końca XVIII wieku do lat 60-tych wieku XIX. Ekspozycję stanowią pamiątki z powstań narodowych, meble, malarstwo polskie i obce, kobierce i bibeloty.⁴¹

Na granicy Gmin Korczyna i Wojaszówka działa **Muzeum Zamkowe** w Zamku „Kamieniec” w Korczyni-Odrzykoniu. Do obecnej ekspozycji należą militaria i przedmioty związane z kolejnymi właścicielami zamku. Zaś do najciekawszych należą: fragmenty kamieniarki renesansowej, portret Mikołaja Kamienieckiego, herb z bramy zamkowej, skrzynia skarbiec.⁴²

W Odrzykoniu w Gminie Wojaszówka od 1994r. funkcjonuje **Muzeum Wsi**. W muzeum zgromadzono liczne eksponaty, które są związane z historią Odrzykonia i "Kamieńca": zbiory etnograficzne, wyroby rzemiosła ludowego, dawny sprzęt strażacki, dokumenty, zdjęcia, pamiątki, stroje ludowe, stare narzędzia, instrumenty muzyczne, akcesoria strażackie, fotografie dokumentujące przeobrażenia gospodarcze i społeczne, mundury i odznaczenia żołnierzy, uczestników ruchu oporu, przedmioty codziennego użytku.⁴³

Pod opieką Koła Gospodyń Wiejskich z Krościenka Wyżnego znajduje się **Izba Muzealna**. Do eksponatów prezentowanych w Izbie należą m.in. makiety strojów ludowych, sprzęt kuchenny, warsztaty: tkacki i szewski, narzędzia do obróbki lnu, przędzenia, prania, prasowania, dokumenty i sprzęt szkolny, dawne zdjęcia, czasopisma, a także figurki, obrazy, sprzęt liturgiczny i księgozbiór ze starego kościoła pochodzącego z 1450 r., a nielegalnie rozebranego w 1911 r., ciężki sprzęt gospodarski.⁴⁴

W Miejscu Piastowym swoją działalność prowadzi **Muzeum Misyjne Sióstr Michalitek** oraz **Muzeum im. bł. Bronisława Markiewicza**. Muzeum Misyjne Sióstr Michalitek posiada zbiory gromadzone od lat 70-tych XX wieku przez siostry misjonarki pracujące w Afryce i dary od różnych osób. Ekspozycje muzealne pochodzą z różnych krajów i kontynentów, ze szczególnym uwzględnieniem Afryki. W Muzeum im. bł. Bronisława Markiewicza zgromadzono zdjęcia, przedmioty, pozycje wydawnicze oraz inne pamiątki związane z życiem oraz działalnością ks. Bronisława Markiewicza. Dodatkowo obejrzyć można eksponaty związane z Janem Pawłem II, oraz z ks. Biskupem Janem Chrapkiem.⁴⁵

Krosno wraz z okolicami jest największym w Europie centrum produkcji szkła użytkowego, ozdobnego i gospodarczego oraz włókna szklanego. W mieście oraz okolicy funkcjonuje kilkadziesiąt firm, których działalność związana jest z produkcją i zdobieniem szkła. Najstarszym zakładem są **Krośnieńskie Huty Szkła KROSNO S.A.**, który ma ponad 80-letnią tradycję. Jest to największy oraz najbardziej znany producent szkła w Polsce, jeden z liderów rynku światowego. Istnieje możliwość zwiedzenia huty, gdzie można przyjrzeć się całemu cyklowi produkcyjnemu od przygotowania surowców do produkcji szkła, poprzez wytop szkła, wydmuchiwanie szkła oraz kształtowania, odprężania i zdobienia, do pakowania gotowego produktu.

---

⁴¹Źródło: www.beskidniski.org.pl/rowery/pl/muzea/kopytowa.php

⁴²Źródło: www.zamekkamieniec.iq.pl

⁴³Źródło: http://www.wojaszowka.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&menu=104&strona=1

⁴⁴Źródło: <http://www.projektatlas.eu/obiekt.php?id=133>

⁴⁵Źródło: <http://www.beskidniski.org.pl/rowery/pl/muzea/mpiastowe-markiewicz.php>

W Krośnie działa **Centrum Dziedzictwa Szkła**, które jest pierwszym w Polsce interaktywnym obiektem turystyczno-kulturalnym prezentującym tematykę związaną z hutnictwem szkła oraz szklaną twórczością artystyczną. Najważniejszymi atrakcjami Centrum są:

- interaktywne pokazy produkcji i zdobienia szkła, w których turyści mogą brać czynny udział.
- ekspozycje szkła artystycznego oraz użytkowego w piwnicach przedprożnych oraz w sali wystaw czasowych,
- zajęcia z edukacji plastycznej,
- bogata oferta wydarzeń kulturalno-rozrywkowych,
- sklep z ręcznie wykonanymi pamiątkami.⁴⁶

Na terenie krośnieńskiego MOF znajdują się liczne szlaki turystyczne takie jak: Szlak Dziedzictwa Kulturowego Miasta Krosna, Szlak Architektury Drewnianej, Szlak Świętyń Karpackich, Szlak Naftowy oraz unikatowy transgraniczny szlak rowerowy „Beskidzkie Muzea”.

Do zabytków poszczególnych gmin MOF Krosno należy:

Gmina Chorkówka:

- Neogotycki kościół parafialny p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Bóbrce z 1905 r.,
- Grodzisko wczesnośredniowieczne „Grodzisko” w Bóbrce,
- Późnobarokowy kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP z 1775 r. w Kobylanach,
- Kościół parafialny pw. Św. Stanisława Biskupa i Męczennika z 1878r. w Zręcinie,
- Dwór Sulimirskich w Kobylanach.

Gmina Jedlicze:

- Zespół dworski z XIX w. w Jaszczwi,
- Eklektyczny kościół parafialny p.w. św. Antoniego Padewskiego z 1925 r. w Jedliczu,
- Dwór Marii Konopnickiej z 1750 r. w Żarnowcu,
- „Stara Szkoła” w Żarnowcu - szkoła z XIX wieku,
- Pałac Stawiarskich,
- Dwór Łozińskich w Potoku,
- Dwór Stojowskich w Jaszczwi,
- Cmentarz.

---

⁴⁶Źródło: www.krosno.pl/pl/dla-turystow/

Gmina Korczyna:

- Zespół dworski Urbańskich w Komborni z XVIII i XIX w.,
- Ruiny zamku Kamieniec z XIV w.,
- Kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP w Węglówce z 1898 r.,
- Kapliczki w: Czarnorzekach, Węglówce, Korczynie, Iskrzyni, Krasnej, Woli Komborskiej,
- Cerkiew w Węglówce wybudowana w roku 1898,
- Kościół p.w. NMP Królowej Polski w Korczynie - neogotycka świątynia wybudowana w latach: 1910-1914 - Sanktuarium Św. Józefa Sebastiana Pelczara,
- Kościół pw. Matki Bożej Pocieszenia w Komborni – 1933 r.,
- Chałupa – Korczyna- wybudowana w latach 1800-1850,
- Cerkiew pw. św. Michała Archanioła w Krasnej - od roku 1947 kościół rzymskokatolicki p.w. Niepokalanego Serca NMP,
- Cmentarze: protestancki w Węglówce, rzymskokatolickie w Korczynie, Komborni, greckokatolickie w Czarnorzekach, w Krasnej, rzymsko i greckokatolicki w Węglówce,
- Cerkiew pw. św. Dymitra w Czarnorzekach, wzniesiona w roku 1918 - obecnie kościół rzymskokatolicki p.w. Przemienienia Pańskiego.
- Mogiła z I wojny światowej – Iskrzynia,
- Klasztor Sióstr Sercanek wybudowany w latach 1900-1925,
- Kirkut – Korczyna.

Gmina Krościenko Wyżne:

- Neogotycki kościół parafialny p.w. św. Marcina z początku XX w. w Krościenku Wyżnym,
- Zespół dworski w Krościenku Wyżnym,
- Stare kościelisko w Krościenku Wyżnym,
- Zabytkowa kapliczka Najświętszego Serca Jezusowego - (obok szkoły) murowana, z 1840-1859 roku,
- Krypta grobowa - kamiennie-żelazny nagrobek Cecylii z Fredrów Jabłonowskiej z 1847 r.,
- Cmentarz rzymsko-katolicki - założony w 1853 roku,
- Pomnik obchodów grunwaldzkich.

Gmina Miejsce Piastowe:

- Kościół parafialny p.w. Nawiedzenia NMP i bł. Strzemińczyka w Miejscu Piastowym z 1888r.,
- Klasycystyczny zespół dworski Trzecieckich z 1791 r. w Miejscu Piastowym,
- Kościół parafialny p.w. św. Bartłomieja Apostoła w Rogach,
- Kościół parafialny p.w. św. Małgorzaty w Targowiskach,

- Zespół dworski z 2 poł. XVIII w. w Targowiskach,
- Kościół p.w. Wszystkich Świętych we Wrocance.

Gmina Wojaszówka:

- Zespół dworski z XIX w. w Bratkówce,
- Kościół parafialny p.w. św. Narodzenia NMP i św. Andrzeja Apostoła z XVIII w. w Łączkach Jagiellońskich,
- Zespół dworski w Łękach Strzyżowskich,
- Kościół parafialny p.w. św. Katarzyny w Odrzykoniu,
- Kamienne ruiny zamku „Kamieniec” w Odrzykoniu,
- Zespół dworski w Przybówce,
- Pomnik Tadeusza Kościuszki,
- Kaplica pw. Św. Zofii w Wojkówce - murowana pochodzi z 1891 roku,
- Kościół pw. Matki Boskiej Bolesnej w Łękach Strzyżowskich - murowana budowla, w stylu neogotyckim z 1902 r.,
- Kościół Filialny pw. Bł. Królowej Jadwigi w Bajdach - wzniesiony w 1981 r.,
- Kościół Parafialny pw. Św. Jana Kantego w Ustrobnej - budowla w stylu neogotyckim, murowana, pochodząca w 1877 r.,
- Dawna Cerkiew Greckokatolicka pw. Św. Paraskewy w Rzepniku - akt erekcyjny cerkwi datowany jest na 1581 rok.

Miasto Krosno:

- Zabytkowy rynek, wytyczony prawdopodobnie w XIV w., m.in. z renesansowym ratuszem, domem wójtowskim oraz zabytkowymi kamienicami,
- Mury obronne, których budowę rozpoczęto w II połowie XIV w.,
- Bazylika Farna, której najstarsze fragmenty pochodzą z XIV w.,
- Kościół OO. Franciszkanów, którego najstarsze fragmenty pochodzą z XIII w.,
- Kościół Kapucynów p.w. Podwyższenia Krzyża Św. wzniesiony w latach 1771–1811,
- Kościół św. Wojciecha z połowy XV w.,
- Stary Cmentarz przy ul. Krakowskiej z XVIII w.,
- Kirkut (cmentarz żydowski) z II połowy XIX w.,
- Gmach Sądu (ul. Sienkiewicza 12),
- Dawny Gmach Rady Powiatowej (ul. Staszica 2),
- Dawny budynek Towarzystwa Zaliczkowego (ul. Kapucyńska 1),
- Dom Malarza Stanisława Bergmana (ul. Staszica 3),

- Budynek dawnej Szkoły Realnej (ul. Skargi 2),
- Dom rzeźbiarza Andrzeja Lenika (ul. Lwowska 6),
- Pomnik Ignacego Łukasiewicza (pl. Konstytucji 3 Maja),
- Pomnik Mikołaja Kopernika (ul. P. Skargi),
- Krzyż papieski i pomnik Jana Pawła II (ul. Bieszczadzka),
- Pomnika Marszałka Józefa Piłsudskiego (Rynek),
- Pomnik ku czci poległych powstańców styczniowych (ul. Krakowska).

Tego rodzaju obiekty można podziwiać również w miejscowościach zlokalizowanych w pobliżu MOF Krosno, między innymi w leżącej nieopodal Dukli, Iwoniczu, Rymanowie i w Rogach, cerkwie w Tylawie, Rzepniku i Daliowej oraz synagogi w Rymanowie i Dukli. W Odrzykoniu znajdują się pozostałości fortyfikacji zamkowej z XIV w. – znane z „Zemsty” Aleksandra Fredry.

Na terenie gmin Krośnieńskiego MOF w roku 2012 znajdowało się 35 **bibliotek** łącznie z filiami. Liczba ta na przestrzeni ostatnich 12 lat była stała. Najwięcej bibliotek znajduje się na terenie Gminy Chorkówka (9 bibliotek i filii) oraz miasta Krosna (8 bibliotek wraz z filiami). Najmniejsza liczba bibliotek spośród badanych gmin jest w Krościenku Wyżnym (2 biblioteki). Liczba bibliotek w danej gminie nie przekłada się bezpośrednio na ilość czytelników, którzy korzystają z ich księgozbiorów. Ma na to wpływ zarówno wielkość posiadanych przez daną instytucję zasobów, jak również ilość mieszkańców w danej gminie. Według danych zdecydowanie największa liczba czytelników znajduje się na terenie miasta Krosna (17851 w roku 2012). Dane dla większości gmin jednoznacznie wskazują na tendencję spadkową liczby osób korzystających z bibliotek każdego roku. Najwięcej komputerów z dostępem do Internetu przeznaczonych do użytku czytelników było w Krośnie (41), następnie w Gminie Miejsce Piastowe (21), najmniej w Gminach Krościenko Wyżne (4) oraz Korczyna (6). Na przestrzeni ostatnich 5 lat sytuacja w tym zakresie poprawiła się we wszystkich gminach MOF Krosno, w najmniejszym stopniu w Krościenku Wyżnym. Na badanym Obszarze znajduje się 6 bibliotek naukowych i fachowych, z czego 5 w Krośnie i 1 w Gminie Jedlicze.

Na terenie MOF znajdują się 2 **kina**, oba na terenie miasta Krosna. Liczba widzów w roku 2012 wyniosła 58224 i w odniesieniu do roku wcześniejszego (71542 widzów) znacząco zmalała. Liczba ta jest jednak zbliżona do frekwencji w latach wcześniejszych.

Największa liczba **impresz** odbywa się w Krośnie. W 2012 roku odbyły się na tym obszarze 157 imprez, w których udział wzięło 47701 uczestników. W gminach wchodzących w skład powiatu krośnieńskiego liczba organizowanych imprez w ostatnich latach wzrastała. Szczególnie widoczne jest to w Gminie Chorkówka, w której w roku 2009 odbyło się 36 imprez, a już trzy lata później w 2012 roku – 66. Tendencję tą potwierdza również ilość osób uczestniczących w imprezach na terenie Gminy Chorkówka, w roku 2009 w 36 imprezach udział wzięło 3150 osób, a już w roku 2012 liczba ta wzrosła do 8150 osób. Wybrane imprezy odbywające się na terenie MOF Krosno zostały wyszczególnione poniżej.

Gmina Chorkówka:

- Biesiada Karpacka,
- Przegląd Zespołów Śpiewaczych i Kapel Ludowych,

- Karpacka Wielkanoc,
- Gminny Konkurs Kolęd i Pastoralek.

Gmina Jedlicze:

- Jarmark Jedlicki,
- Konkurs Poezji Współczesnej,
- Koncerty muzyki operetkowej.

Gmina Korczyna:

- Przegląd Chórów w Korczynie,
- Gminny Przegląd Pieśni i Obrzędów Bożonarodzeniowych w Iskrzynie,
- konkursy poezji i przeglądy teatralne,
- Przegląd Pieśni i Muzyki Ludowej KROPA w Korczynie,
- Jarmark Korczyński,
- Zlot Samochodów Terenowych 4x4,
- Plener Artystyczny (cyklicznie: rzeźbiarstwo, malarstwo),
- Dożynki Gminne,
- Wyścig Górski PRZĄDKI,
- Międzynarodowa Biesiada Artystyczna.

Gmina Krościenko Wyżne:

- Dożynki gminne,
- Koncert w Altanie.

Gmina Miejsce Piastowe:

- Biesiada Rogowska,
- Gminny Przegląd Grup Kolędniczych,
- Gminny Konkurs Piosenki Religijnej,
- Przegląd Amatorskich Zespołów Muzycznych "BALMUZ",
- Przegląd Amatorskich Zespołów Teatralnych "TEATRALIA".

Gmina Wojaszówka:

- Dożynki gminne,
- Turniej Wsi,
- Biesiady kół gospodyń wiejskich,
- Dzień seniora.

Miasto Krosno:

- Festiwal Kultur Pogranicza - Karpackie Klimaty,
- Balony nad Krosnem,
- Świet(l)ne Miasto,
- Dni Krosna,
- Widowisko Obrzędowe Sobótka nad Wisłokiem,
- Letnie Niedziele w Rynku.

Na terenie MOF Krosno jest wielu twórców ludowych zajmujących się m.in. haftowaniem, rzeźbieniem, malarstwem, wikliniarstwem, tkactwem, kompozycjami kwiatowymi, origami. Wykaz twórców ludowych w poszczególnych gminach MOF Krosno, można odnaleźć m.in. na:

- stronie Biura Wystaw Artystycznych w Krośnie: www.bwakrosno.pl,
- stronie Gminnego Ośrodka Kultury w Miejscu Piastowym: www.gokmp.net,
- stronie Gminnego Ośrodka Kultury w Korczynie: www.gok.korczyna.pl,
- stronie Czarnorzecko-Strzyżowskiej Lokalnej Grupy Działania: www.lgdleader.pl,
- stronie Lokalnej Grupy Działania „Kraina Nafty”: www.kraina-nafty.pl.

Miejski Obszar Funkcjonalny Krosno posiada bogate dziedzictwo kulturowe, które tworzy m.in. historia poszczególnych miejscowości i ich mieszkańców, historyczne budownictwo, charakterystyczne rzemiosło uprawiane w danych miejscowościach, twórczość lokalnych artystów, tradycyjne obrzędy świąteczne, regionalna kuchnia, zespoły ludowe.

W kategoriach etnograficznych tereny MOF Krosno należą dziś zasadniczo do dwóch regionów: Pogórza Zachodniego oraz Pogórza Wschodniego, z rzeką Wisłok jako granicą między tymi terytoriami kulturowymi. Kilka wsi, wchodzących w skład Gminy Korczyna (Czarnorzeki, Krasna, Węglówka) oraz gminy Wojaszówka (Pietrusza Wola, Rzepnik), do 1945 roku tworzyło południową część regionu etnograficznego Zamieszkańców – grupy ruskiej, przesiedlonej po II wojnie światowej na Ukrainę. Kultura ludowa Pogórczan podlegała w XX wieku naturalnym procesom przemian, jakie nastąpiły na wsi polskiej. Natomiast kultura ludowa Zamieszkańców – słabo rozpoznana i zbadana przez etnografów w okresie międzywojennym – po wojnie została kompletnie zdeintegrowana poprzez przymusowe wysiedlenia ludności ruskiej, po której w terenie pozostały jedynie nieliczne ślady jej wielowiekowej obecności (cerkwie, nagrobki na cmentarzach, przydrożna architektura sakralna). Podobny los spotkał także kulturę żydowską.

Chociaż region utworzony przez MOF Krosno ma charakter wybitnie wiejski, to widoczne jest też silne oddziaływanie kulturotwórcze Krosna oraz Jedlicza, jakiemu przez wiek XIX, a przede wszystkim XX, poddana była kultura ludowa okolicznych wsi. Środowisko miejskie, prężny przemysł (przede wszystkim naftowy), silne oddziaływanie lokalnego rynku wymiany towarów itd. spowodowały, iż tradycyjna kultura ludowa okolicy została dość wcześnie poddana procesom głębokich przemian cywilizacyjnych, które spowodowały stosunkowo szybkie zarzucenie stroju ludowego (najwcześniej u mężczyzn), liczne przemiany technologiczne w rzemiosłach wiejskich, rolnictwie, tradycyjnym pożywieniu ludowym, pojawienie się nowych wątków w folklorze słownym i muzycznym oraz elementach kultury społecznej i duchowej.

Wiele cennych zabytków budownictwa ludowego i małomiasteczkowego pochodzącego z MOF Krosno znajduje się w ekspozycji Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku oraz Muzeum Regionalnego w Jaśle – a zatem poza granicami MOF Krosno. Wiele cennych muzealiów etnograficznych z Krośnieńskiego (głównie okolic Bajdów i Moderówki) zgromadził też w swej kolekcji Stanisław Witkoś z Białkówki. Kolekcja ta została w końcu lat siedemdziesiątych XX w. przekazana przez kolekcjonera do Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu, gdzie jednak udostępniana jest dziś jedynie w niewielkiej części. W Krościenku Wyżnym od wielu lat działa dobrze zorganizowana Izba Muzealna, której trzon zbiorów regionalnych ma charakter etnograficzny. W 2012 r. otwarto w Rogach Zagrodę Etnograficzną – ekspozycję, dla której tłem stał się zakupiony w tym celu dom drewniany, naprzeciw siedemnastowiecznego kościoła pw. św. Bartłomieja. Ten chroniony i udostępniany in situ dom, prezentuje typowe wyposażenie wnętrz mieszkalnych i gospodarczych na wsi dwudziestowiecznej. W skład zagrody wchodzi ponadto wiatrak, zrębowy budynek gospodarczy i spichlerz.

Cennym uzupełnieniem zbiorów muzealnych i kolekcjonerskich jest bogata literatura tematu. Bibliografię te otwierają powstałe w latach osiemdziesiątych XIX wieku trzy tomy autorstwa Oskara Kolberga, pod ogólnym tytułem „Sanockie – Krośnieńskie”. Cenne dane historyczne i statystyczne przynosi „Opis powiatu krośnieńskiego pod względem geograficzno-historycznym” Władysława Sarny z 1898 r. Kolejne prace, których szczególnie wiele opublikowano w wieku XX, skupiają się zwykle na zagadnieniach szczegółowych, Najwięcej z nich dotyczy budownictwa ludowego, ale też rzemiosł wiejskich, zagadnień kultury społecznej i duchowej. Studia te, a także prace o charakterze stricte materiałowym i dokumentacyjnym, przynoszą bezcenną wiedzę o tym fragmencie nieodległej przecież przeszłości regionu krośnieńskiego, która do dziś zachowała się już jedynie w reliktach. Stanowi ona jednak ciągle mocny fundament identyfikacji grupowej regionu, wyznacza granice małej ojczyzny i zaświadcza o jej bogatej przeszłości.

Obecnie na terenie MOF Krosno działa wielu artystów ludowych. Poniżej zostali wymienieni najważniejsi twórcy z poszczególnych gmin MOF Krosno.

Gmina Chorkówka:

- ☒ Zofia Bourne – ur. w Haczowie, zam. w Chorkówce – malarka, hafciarka, pisankarka
- ☒ Tadeusz Kobak ze Zręcina – rzeźbiarz w drewnie
- ☒ Krystyna Krzywda z Bóbrki – wykonująca szydełkiem obrusy i serwety
- ☒ Bogusława Soboń z Chorkówki – malarka i akwarelistka

Gmina Jedlicze:

- ☒ Jan Gajda z Chlebnej – rzeźbiarz w drewnie
- ☒ Władysław Ingłot z Podniebyla – wytwórca makiet
- ☒ Zofia Kędziarska z Jedlicza – wykonująca gobeliny
- ☒ Stanisław Stopkowicz z Jedlicza – płatnerz

Gmina Korczyna:

- ☒ Teresa Abratowska z Korczyny – hafciarstwo
- ☒ Jolanta Bęben z Korczyny – wyroby z wosku pszczelego
- ☒ Wioletta Błaż z Iskrzyni – decoupage
- ☒ Ewa Burdzy z Korczyny – malarstwo
- ☒ Marek Burdzy z Korczyny – malarstwo
- ☒ Anna Cymerman z Iskrzyni – decoupage
- ☒ Judyta Kasprzyk z Komborni – malarstwo

- ☒ Stanisław Kawa z Iskrzyni – budowniczy cymbałów
- ☒ Bartłomiej Krzanowski – rzeźba
- ☒ Urszula Mateja z Krasnej – szydełkowanie
- ☒ Bogusława Młócek z Czarnorzek – hafciarstwo
- ☒ Aurelia Nowostawska z Korczyny – hafciarstwo
- ☒ Renata Pelczar z Korczyny – malarstwo
- ☒ Antoni Pitera z Krasnej – rzeźbiarstwo
- ☒ Waleria Prajzner z Czarnorzek – hafciarstwo
- ☒ Jan Stachyrak z Korczyny – rzeźbiarstwo
- ☒ Teresa Szpojnarowicz z Krasnej – hafciarstwo
- ☒ Danuta Typrowicz z Węglówki – hafciarstwo
- ☒ Zygmunt Wróblewski z Korczyny – ikonopisanie

Gmina Miejsce Piastowe:

- ☒ Mirosław Gunia z Miejsca Piastowego – korzenioplastyka
- ☒ Jan Jucha z Rogów – rzeźbiarz w drewnie, hafciarz
- ☒ Stanisław Rajs z Miejsca Piastowego – stolarz i rzeźbiarz w drewnie
- ☒ Małgorzata Twardzik-Wilk – malarka

Gmina Wojaszówka:

- ☒ Elżbieta Musiał z Łęk Strzyżowskich – malarka
- ☒ Władysław Nabożny z Łączek Jagiellońskich – malarz, kolekcjoner zegarów
- ☒ Aneta Pfajfer z Przybówki – rzemiosło artystyczne
- ☒ Stanisław Rybicki z Ustrobnej – malarz, poeta
- ☒ Anna Tabak z Pietruszej Woli – galanteria papierowa

Gmina Krościenko Wyżne:

- ☒ Marta Czajkowska – rękodzieło,
- ☒ Maria Glazar – rysunek
- ☒ Błażej Kmonk – rękodzieło.
- ☒ Helena Kmonk – rękodzieło
- ☒ Maria Kmonk – rękodzieło,
- ☒ AndriusKovelinas – malarstwo
- ☒ Ryszard Kryński – malarstwo,
- ☒ Edward Marszałek – rzeźbiarstwo
- ☒ Tadeusz Marszałek – malarstwo,
- ☒ Maria Nowak – rękodzieło,
- ☒ Bożena Pelczar – rękodzieło (filcowanie)
- ☒ Dawid Podkul – malarstwo
- ☒ Krystyna Pórchłopek – rękodzieło
- ☒ Agata Przybyła – rękodzieło,
- ☒ Andrzej Pudło – rękodzieło,
- ☒ Bolesław Pudłowski – wytwórca makiet
- ☒ Nina Rostkowska – malarstwo,
- ☒ Maria Sajdak – rękodzieło,
- ☒ Halina Skoczylas – rękodzieło,
- ☒ Beata Szajna – szkło artystyczne

Miasto Krosno:

- ☒ Jacek Bukowski – malarz, grafik,
- ☒ Zdzisław Gil - plastyk, wykonawca prac konserwatorskich przy zabytkach ruchomych(ikonach, krzyżach ołtarzowych i procesyjnych z cerkwi prawosławnych),

- ☒ Anna Munia - slawistka, dziennikarka prasowa i telewizyjna, malarka,
- ☒ Anna Romańczak-Polańska – obszary działalności - teatr, rysunek, rękodzieło, batik,
- ☒ Jan Tulik - poeta, prozaik, recenzent, eseista i felietonista,
- ☒ Wacław Turek - fotografik, muzyk, poeta.

W Miejskim Obszarze Funkcjonalnym KROSNO działa – często od dziesięcioleci i ze znacznymi sukcesami – szereg zespołów śpiewaczych, tanecznych, grup obrzędowych, kapel ludowych, orkiestr dętych, chórów, zespołów dziecięcych oraz instrumentalistów indywidualnych. Do tej grupy należą m.in.:

- ☒ Kapela ludowa „Bobrzanie” z Bóbrki
- ☒ Kapela podwórkowa „Stara wiara” ze Zręcina
- ☒ Zespół pieśni i tańca „Bobrzanie” z Bóbrki
- ☒ Zespół śpiewaczy „Bobrzanie” z Bóbrki
- ☒ Zespół śpiewaczy „Chorkowianie” z Chorkówki
- ☒ Zespół śpiewaczy „Jutrzenka” z Kopytowej
- ☒ Zespół śpiewaczy „Nadzieja” ze Zręcina
- ☒ Zespół śpiewaczy „Seniorzy” ze Świerzowej Polskiej
- ☒ Chór „Szczepańcowa” ze Szczepańcowej
- ☒ Kapelę ludową „Kamfinioki” z Jedlicza
- ☒ Zespół śpiewaczy Magnolia z Podniebyla
- ☒ Zespół śpiewaczy „Jarzębina” z Piotrówki
- ☒ Zespół ludowy „Kombornia” z Komborni
- ☒ Kapela ludowa „Kombornia” z Komborni
- ☒ Chór „Chorus” z Korczyny
- ☒ Orkiestra dęta OSP z Iskrzyni
- ☒ Kapela ludowa „Pogórzanie” z Głowienki
- ☒ Zespół tańca ludowego „Pogórzanie”
- ☒ Zespół tańca ludowego „Mali Pogórzanie”
- ☒ Zespół śpiewaczy „Rogowice” z Rogów
- ☒ Zespół śpiewaczy „Mali Rogowice” z Rogów
- ☒ Zespół obrzędowy „Rogowice” z Rogów
- ☒ Kapela ludowa „Piasty” z Miejsca Piastowego
- ☒ Zespół śpiewaczy „Wrocianki” z Wrocanki
- ☒ Zespół śpiewaczy „Zalaski” z Zalesia
- ☒ Orkiestra dęta „Targowiska” z Targowisk
- ☒ Orkiestra dęta „Miejsce Piastowe” z Miejsca Piastowego
- ☒ Orkiestra dęta z Odrzykononia
- ☒ Zespół śpiewaczy „Przybowianki z Przybówki
- ☒ Zespół śpiewaczy „Odrzykonianki” z Odrzykononia
- ☒ Zespół śpiewaczy „Ustrobianki” z Ustrobnej
- ☒ Dziecięcy Zespół ludowy „Wesołe smyki” z Wojaszówki
- ☒ Chór mieszany „Impresja” z Łączek Jagiellońskich
- ☒ Gminna Orkiestra Dęta z Krościenka Wyżnego
- ☒ Kapela Ludowa "Krościeniacy" z Krościenka Wyżnego
- ☒ Kapela Ludowa Białobrzeżanie z Krosna
- ☒ Zespół śpiewaczy „Kamratki” z Krosna,
- ☒ Miejska Górnicza Orkiestra Dęta z Krosna.

Dziedzictwo kulturowe MOF Krosno nie jest szerzej znane. W celu jego popularyzacji, zarówno wśród mieszkańców, jak i turystów, konieczne jest podjęcie w tym celu zintensyfikowanych działań. Powinna zostać utworzona instytucja, która będzie prezentować zachowane relikty kultury ludowej, jak

i działalność współczesnych twórców lokalnych, artystów nieprofesjonalnych, rzemieślników uprawiających tradycyjne rzemiosła, zespołów i kapel kultywujących tradycje muzyczne. Działalność placówki powinna z jednej strony pozytywnie wpłynąć na wzrost świadomości i identyfikacji z regionem jego mieszkańców, z drugiej strony, powinna upowszechnić najbardziej wartościowe z tradycji regionalnych.

PODSUMOWANIE

Obszar MOF Krosno charakteryzuje się bogatą historią i znacząca liczbą zabytków oraz bogactwem dziedzictwa kulturowego i aktywnych twórców ludowych. Jest to istotne ze względu na rolę turystyki dla tego obszaru. Na terenie MOF Krosno odbywają się imprezy kulturalne, świadczące o lokalnej tożsamości kulturowej, znajdują się muzea i ośrodki kultury. Zdecydowana większość z nich ma charakter lokalny. Żadna z instytucji kultury funkcjonująca na terenie MOF Krosno nie zajmuje się lokalnym dziedzictwem kulturowym i twórczością artystów ludowych w pełnym zakresie, a mniejsze placówki lokalne mają stosunkowo niewielki zasięg oddziaływania. Działania w tym obszarze są jednymi z wielu ww. instytucji, co powoduje iż są realizowane w niewystarczającym zakresie. Problemem jest również brak odpowiedniego miejsca, w którym można by było te działania rozwijać, ponieważ obecna baza lokalowa istniejących instytucji kultury jest niewystarczająca.

Ze względu na oczekiwaną integrację MOF Krosno jak również w celu zachowania dziedzictwa kulturowego Obszaru oraz wsparcia rozwoju turystyki, rodzi się potrzeba powołania ponadlokalnej placówki kultury, która prowadziłaby zróżnicowaną działalność w sferze kultury i sztuki ludowej oraz promowałaby walory dziedzictwa kulturowego całego Obszaru. Z obserwacji wynika, że największym zainteresowaniem zarówno mieszkańców jak i turystów odwiedzających region cieszą się prezentacje pokoleniowego przekazu treści kulturowych (umiejętności, wiedzy, przekonań) realizowane głównie poprzez formy czynnego w nich uczestnictwa (np. warsztaty). Stworzenie na terenie MOF instytucji, która prezentowałaby dziedzictwo kulturowe m.in. w ten sposób, pozwoli dotrzeć nie tylko do mieszkańców całego MOF Krosno, ale również do odwiedzających go turystów. Innym rekomendowanym działaniem powinna być wspólna promocja działalności obecnych oraz tworzenie nowych, ponadlokalnych szlaków turystycznych, prezentujących dziedzictwo kulturowe MOF Krosno. Rozważyć należałoby także podjęcie działań, mających na celu promocję czytelnictwa, aby zahamować tendencję spadkową liczby osób korzystających z bibliotek. Ponadto zalecana byłaby Modernizacja budynku ArtKina, która pozwoliłaby na rozbudowę bazy kulturalnej służącej codziennie edukacji artystycznej. W odremontowanej części budynku planuje się min.: salę prób orkiestry dętej wraz z odpowiednim zapleczem technicznym i magazynowym, salę kinową z funkcją sali konferencyjnej, sale taneczne do działalności merytorycznej. Realizacja przedmiotowych inwestycji jest spełnieniem oczekiwań środowiska lokalnego poprzez zapewnienie odpowiedniej bazy lokalowej.

Jednocześnie konieczne jest podjęcie działań związanych z Biurem Wystaw Artystycznych. Od 1 stycznia 2011 roku Galeria mieści się w tymczasowej siedzibie powstałej z wydzielenia powierzchni w holu Regionalnego Centrum Kultur Pogranicza w Krośnie przy ul. Kolejowej 1. Przestrzeń wystawiennicza odbiega daleko od obowiązujących standardów ponieważ oddzielają je od holu jedynie niskie tymczasowe ścianki, brak jest pomieszczeń w których BWA mogło prowadzi działalność edukacyjną z zakresu różnych form min. malarstwa, rzeźby i inne.

Dlatego też w planie jest przeniesienie galerii do nowego budynku. Wymieniony budynek nie jest wpisany do rejestru zabytków, ale stanowi element Zespołu Staromiejskiego, znajduje się w

bezpośredniej bliskości Rynku. Wybudowany został w ostatniej dekadzie XIX wieku. Modernizacja budynku przy ul. Portiusa 4, której właścicielem jest Gmina Miasto Krosno, pozwoli na dostosowanie bazy kulturalnej służącej upowszechnianiu edukacji kulturalnej. W odremontowanym budynku zaplanowano przygotowanie sal wystawienniczych, sal do prowadzenia edukacji dla dzieci i młodzieży w zakresie rzeźby, malarstwa itp.,. Istotnym celem zadania jest również zmodernizowanie mediów znajdujących się w budynku i dostosowanie ich do obowiązujących przepisów. Stworzenie takiej bazy lokalowej dać będzie możliwość poszerzenia oferty kulturalnej skierowanej do mieszkańców MOF Krosno, jak również turystów odwiedzających Krosno, których z roku na rok jest coraz więcej. Ważną rzeczą jest również udostępnienie obiektu dla osób niepełnosprawnych poprzez montaż windy.

3.14. Sport i rekreacja

Istotną częścią życia społecznego są również aspekty związane z **kulturą fizyczną i sportem**. Na terenie objętego badaniami Obszaru w roku 2012 funkcjonowało 75 klubów sportowych (łącznie z klubami wyznaniowymi i UKS), w których zrzeszonych było 4101 członków. Najwięcej klubów znajduje się na terenie Krosna (29), do których należy 1940 osób. Gdy spojrzymy na powiat krośnieński, to gminą posiadającą najwięcej klubów jest Gmina Chorkówka, w której istnieje 12 klubów zrzeszających 363 osoby.

Do najważniejszych obiektów sportowych MOF Krosno możemy zaliczyć:

- a) Baseny kryte: Krosno (2), Kombornia (Dwór Kombornia),
- b) Baseny otwarte w Krośnie,
- c) Stadion piłkarski w Krośnie,
- d) Stadion piłkarski i kompleks rekreacyjny w Korczynie,
- e) Stadion lekkoatletyczny w Krośnie,
- f) Korty tenisowe: Widacz, Głowienka (Karczma pod Kołami), Korczyzna (przy ZS w Korczynie), Krosno,
- g) Wyciągi narciarskie: Czarnorzeki,
- h) Strzelnice sportowe: Miejsce Piastowe (przy MZSP), Jaszczew (przy ZS), Jedlicze (przy LO), Korczyzna (ZS Korczyzna), Krosno,
- i) Hale sportowe: Krosno (2), Jedlicze, Krościenko Wyżne, Kopytowa, Zręcin,
- j) Sale gimnastyczne: Krosno, Głowienka, Łężany, Targowiska, Wrocanka, Miejsce Piastowe, Rogi, Bratkówka, Ustrobną, Łęki Strzyżowskie, Odrzykoń, Przybówka, Wojaszówka, Jedlicze, Krościenko Wyżne, Świerzowa Polska, Szczepańcowa, Kopytowa, Zręcin, Korczyzna, Węglówka, Iskrzynia, Kombornia,
- k) Boiska do gier:
  - boiska do gier wielkich: Rogi, Miejsce Piastowe, Wrocanka, Głowienka, Targowiska, Bratkówka, Łęki Strzyżowskie, Odrzykoń, Pietrusza Wola, Przybówka, Ustrobną, Wojkówka, Wojaszówka, Długie, Dobieszyn, Piotrówka, Żarnowiec, Jaszczew, Jedlicze, Potok, Chlebna, Moderówka, Krościenko Wyżne, Pustyny, Bobrka, Chorkówka, Draganowa, Faliszówka,

Kobylany, Kopytowa, Szczepańcowa, Świerzowa Polska, Zręcin, Żeglce, Korczyna, Kombornia, Iskrzynia, Węglówka, Krosno,

- „orliki”: Miejsce Piastowe, Rogi, Korczyna, Krościenko Wyżne, Krosno, Bajdy,

- boiska wielofunkcyjne: Krosno, Targowiska, Jedlicze (przy ZS w Jedliczu), Iskrzynia, Odrzykoń,

l) Inne:

- trasa rowerowa i boisko do piłki plażowej: Niżna Łąka, Faliszówka, Krosno,

- miasteczko ruchu drogowego: Jedlicze, Krosno,

- place zabaw: Krosno, SP w Czarnorzekach, ZS w Korczynie, ZS w Iskrzyni, SP w Woli Komborskiej, w Węglówce i Komborni, teren Krościenka Wyżnego, SP w Chorkówce, Kobylany, SP w Zręcinie, Zręcin, Poraj, SP Sulistrowa, Szczepańcowa, Świerzowa Polska, Odrzykoń, Ustrobna, Bajdy, Łęki Strzyżowskie, Przybówka, Bratkówka, Wojkówka, Wojaszówka,

- stadniny: Jedlicze, Krosno,

- siłownie -Krosno,

- Linowy Park Przygody w Krośnie,

- Lodowisko w Krośnie,

- Vita Park w Krośnie⁴⁷,

- tor żużlowy w Krośnie.

PODSUMOWANIE

MOF Krosno posiada dość dobrze rozwiniętą infrastrukturę sportową w ujęciu amatorskim i wyczynowym. Biorąc jednak pod uwagę wzrastające zapotrzebowanie na korzystanie z infrastruktury sportowej, konieczne są dalsze inwestycje w tym zakresie. Uwzględniając natomiast potrzebę promowania zdrowego trybu życia, o czym świadczą choćby dane dotyczące chorób układu krążenia, niezbędna wydaje się aktywizacja mieszkańców MOF Krosno w zakresie kultury fizycznej. Dotyczy to wszystkich grup wiekowych, natomiast mając na uwadze zachodzące zmiany demograficzne, szczególne potrzeby w tym zakresie występować będą wśród seniorów. Należy dążyć do upowszechnienia aktywności fizycznej poprzez organizowanie imprez sportowych oraz zajęć rekreacyjnych. Działaniom tym powinien towarzyszyć rozwój ogólnodostępnej infrastruktury w postaci rekreacyjnych ścieżek rowerowych i spacerowych.

3.15. Porządek publiczny

Na rozwój społeczno-gospodarczy na poziomie gmin, powiatów jak i również województwa kluczowy wpływ ma poczucie bezpieczeństwa mieszkańców. Oddziałuje na nie poziom przestępczości. Liczba **przestępstw stwierdzonych** w podregionie krośnieńskim w 2011 roku wynosiła 8786, co stanowiło 0,8% wszystkich przestępstw stwierdzonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w tym roku.

---

⁴⁷ Źródło: <http://www.powiat.krosno.pl>, www.krosno.pl

W stosunku do 2005 r. liczba ta spadła o 1,5% wobec spadku o 11,7% przeciętnie w województwie. Wskaźnik wykrywalności przestępców wzrósł w badanym okresie z 74,4% do 76,5% i był wyższy niż przeciętnie w województwie, gdzie wyniósł 73,8%.

Placówki OSP działające w KSRG⁴⁸ zlokalizowane w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Krosno

1. Gmina Chorkówka
  - a) Ochotnicza Straż Pożarna – Kobylany
  - b) Ochotnicza Straż Pożarna – Szczepańcowa
2. Gmina Jedlicze
  - a) Ochotnicza Straż Pożarna – Żarnowiec
3. Gmina Korczyna
  - a) Ochotnicza Straż Pożarna – Iskrzynia
  - b) Ochotnicza Straż Pożarna – Kombornia
  - c) Ochotnicza Straż Pożarna – Korczyna
4. Gmina Krościenko Wyżne
  - a) Ochotnicza Straż Pożarna – Krościenko Wyżne
  - b) Ochotnicza Straż Pożarna – Pustyny
5. Gmina Miejsce Piastowe
  - a) Ochotnicza Straż Pożarna – Miejsce Piastowe
  - b) Ochotnicza Straż Pożarna – Rogi – Miejsce Piastowe
6. Gmina Wojaszówka
  - a) Ochotnicza Straż Pożarna – Bratkówka – Odrzykoń
  - b) Ochotnicza Straż Pożarna – Odrzykoń – Odrzykoń
7. Miasto Krosno
  - a) Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej – Krosno
  - b) Ochotnicza Straż Pożarna - Krosno

---

⁴⁸Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy

Jednostki policji MOF Krosno

1. Komenda Miejska Policji w Krośnie.
  - a) Zespół Dzielnicowych Wydziału Prewencji w Korczynie
  - b) Zespół Dzielnicowych Wydziału Prewencji w Miejscu Piastowym
  - c) Zespół Dzielnicowych Wydziału Prewencji Krościenko Wyżne
2. Komisariat Policji w Dukli
  - a) Zespół Dzielnicowych w Chorkówce
3. Komisariat Policji w Jedliczu
  - a) Zespół Dzielnicowych w Jedliczu
4. Zespół Dzielnicowych w Bratkówce rejon Wojaszówka.

PODSUMOWANIE

Statystyki dotyczące przestępczości nie odbiegają istotnie od danych dla województwa i kraju. MOF Krosno posiada sieć jednostek policji i straży pożarnej. Ze względu na nasilenie się niekorzystnych zjawisk wynikających ze zmian klimatu (powódzie, podtopienia, wichury), jak również rosnącą liczbę wypadków drogowych wynikającą z rozwoju motoryzacji, istotne jest posiadanie przez jednostki straży pożarnej odpowiedniego wyposażenia, umożliwiającego reagowanie w różnych sytuacjach. Niezbędna jest okresowa modernizacja wyposażenia tych jednostek oraz uzupełnienie ich wyposażenia.

3.16. Analiza SWOT

Poniżej znajduje się analiza SWOT podsumowująca część diagnostyczną opracowania.

Tabela 31 Mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia MOF Krosno

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Położenie przy ważnych trasach komunikacyjnych (drogi i wojewódzkie), międzynarodowej, bliskość dróg krajowe • Sieć kolejowa o zasięgu międzynarodowym i krajowym • Lotnisko w Krośnie • Bliskość granicy słowackiej • Wysoka gęstość zaludnienia • Wskaźnik bezrobocia niższy niż w województwie	<ul style="list-style-type: none"> • Peryferyjne położenie MOF Krosno w stosunku do głównych ośrodków gospodarczych • Brak dróg ekspresowych i autostrad • Brak bezpośredniego połączenia kolejowego z Rzeszowem • Rozdrobnienie własności gruntów rolnych • Znaczny odsetek terenów nieobjętych planem zagospodarowania przestrzennego

- **Funkcjonowanie szkoły wyższej oraz licznych średnich szkół technicznych oferujących szeroki zakres nauczania**
- **Kierunki nauczania dostosowywane do wymagań lokalnego rynku pracy**
- **Szeroki zakres świadczeń medycznych Wojewódzkiego Szpitala Podkarpackiego im. Jana Pawła II**
- **Instytucje kultury, muzea i zabytki**
- **Dziedzictwo kulturowe**
- **Baza sportowa i rekreacyjna**
- **Duże zróżnicowanie branżowe gospodarki**
- **Atrakcyjne tereny inwestycyjne i zachęty inwestycyjne (w tym SSE)**
- **Nowoczesna infrastruktura gospodarki komunalnej (Zakład Unieszkodliwiania Odpadów i oczyszczalnia ścieków w Krośnie)**
- **Liczne walory kulturowe, krajobrazowe, środowiskowe i turystyczne**
- **Bioróżnorodność**
- **Dobrze rozwinięta infrastruktura sieciowa (energetyczna, gazowa i ICT)**
- **Wysoko oceniana atrakcyjność inwestycyjna**
- **Warunki sprzyjające produkcji energii z OZE**
- **Przedsiębiorczość mieszkańców**
- **Silna koncentracja przedsiębiorstw z kluczowych branż (m.in. branża lotnicza, szklarska, naftowa)**
- Ujemne saldo migracji, znaczny odpływ młodych, często dobrze wykształconych mieszkańców
- Wysokie zróżnicowanie współczynników skolaryzacji pomiędzy gminami Obszaru
- Zróżnicowany poziom wyposażenia szkół w komputery z dostępem do sieci Internet
- Braki w infrastrukturze sieciowej (wodociągowej i kanalizacyjnej)
- Przystarzała, energochłonna infrastruktura publicznego oświetlenia ulicznego
- Stosunkowo wysoki wskaźnik zgonów w powiecie spowodowanych nowotworami oraz chorobami układu krążenia
- Brak wspólnej dla gmin MOF oferty turystycznej
- Niskie zarobki mieszkańców
- Wysoki odsetek osób długotrwale bezrobotnych
- Emigracja zarobkowa mieszkańców
- Niewystarczająca infrastruktura IOB, w tym Inkubatora Technologicznego, brak wolnej przestrzeni dla inkubowania nowych przedsiębiorstw
- Brak inkubatora przedsiębiorczości i inkubatora akademickiego
- Niewystarczające wsparcie IOB w zakresie doradztwa i szkoleń oraz wsparcia finansowego dla przedsiębiorców
- Brak instytucji kultury zajmującej się ochroną i promocją dziedzictwa kulturowego MOF Krosno na szeroką skalę
- Przystarzały tabor MKS Krosno Sp. z o.o. – głównego wykonawcy komunikacji publicznej na terenie MOF
- System gospodarki odpadami wymagający rozbudowy, modernizacji i ujednoczenia na terenie całego MOF
- Niewystarczające działania mające na celu ochronę zasobów przyrodniczych

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Budowa drogi ekspresowej S19 • Bliskość autostrady A4 • Przywrócenie przez PKP połączeń pasażerskich na linii nr 108 – przebiegających przez MOF Krosno • Modernizacja i rozbudowa sieci kolejowej w regionie, w tym m.in. wybudowanie łącznicy kolejowej skracającej czas dojazdu z Krosna do Rzeszowa, • Polityka Unii Europejskiej w zakresie wspierania rozwiązań „niskoemisyjnych” • Polityka Unii Europejskiej w zakresie wspierania słabiej rozwiniętych regionów • Popularyzacja Podkarpacia, jako regionu turystycznego i zwiększenie ruchu turystycznego na terenie MOF Krosno • Rosnąca atrakcyjność inwestycyjna Podkarpacia, w tym MOF Krosno • Oczekiwana poprawa koniunktury gospodarczej w Europie (w tym w Polsce) • Przyciągnięcie inwestorów do MOF Krosno • Wzrost znaczenia transportu lotniczego w Polsce • Realizacja projektów strategicznych MOF Krosno • Zacieśnienie współpracy z gminami sąsiadującymi z MOF Krosno 	<ul style="list-style-type: none"> • Niekorzystne prognozy demograficzne • Ryzyko zaniechania lub odłożenia w czasie budowy drogi S-19 • Ryzyko wstrzymania bądź opóźnienia inwestycji w sieć kolejową, w szczególności ryzyko dalszej degradacji linii kolejowej nr 108 • Dalsza migracja mieszkańców z terenu MOF

4. Założenia strategiczne MOF Krosno

W czasach dynamicznych zmian gospodarczych, a także zachodzących przemian cywilizacyjno - kulturowych, zmierzających do wykształcenia społeczeństw informacyjnych tylko rozwinięte gospodarczo jednostki są w stanie sprostać europejskiej i światowej konkurencji.

Podstawowym zadaniem realizowanym poprzez Strategię Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego (MOF) Krosno powinno być zapewnienie ciągłości procesów rozwoju oraz eliminacja wspólnych problemów funkcjonowania członków MOF Krosno. Rozwiązanie szeregu problemów jest możliwe dzięki zaangażowaniu samorządów wchodzących w skład MOF Krosno i zintegrowaniu ich działań wokół wyznaczonych wspólnie celów i kierunków działań.

W uwarunkowaniach prawno-organizacyjnych podstawę sukcesu realizacji Strategii MOF Krosno będzie stanowić współpraca na zasadach partnerstwa wszystkich jednostek samorządu terytorialnego.

Rozwój społeczno- gospodarczy Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno związany jest z podejmowaniem wielu wyzwań rozwojowych, wśród których należy między innymi wymienić:

- zmniejszenie bezrobocia, poprzez stymulowanie tworzenia nowych miejsc pracy oraz aktywizację osób bezrobotnych i biernych zawodowo,
- rozwój innowacyjnego przemysłu, poprzez stworzenie systemu wsparcia dla przedsiębiorców oraz odpowiednich warunków do ich działania,
- zwiększanie dostępności komunikacyjnej, poprzez inwestycje w infrastrukturę drogową, kolejową i lotniczą,
- przeciwdziałanie wyludnianiu się Obszaru, poprzez tworzenie coraz lepszych warunków życia dla mieszkańców,
- poprawę stanu środowiska, poprzez inwestycje w systemy niskoemisyjne oraz efektywne energetycznie,
- potrzebę zwiększania atrakcyjności turystycznej, poprzez działania promocyjne, popularyzację dziedzictwa kulturowego i walorów środowiskowych Obszaru,
- rewitalizację obszarów zdiagnozowanych jako obszary zdegradowane na terenie poszczególnych gmin MOF.

Celem strategicznym tej współpracy jest:

Zrównoważony rozwój MOF Krosno, bazujący na lokalnym potencjale, sprzyjający poprawie jakości życia mieszkańców.

Realizacja tak zapisanego celu strategicznego wymaga podjęcia działań w trzech szeroko rozumianych obszarach:

1. **Gospodarka** - w zakresie zrównoważonego rozwoju opartego o innowacyjny przemysł (Priorytet 3), turystykę (Priorytet 1) oraz rolnictwo (Priorytet 2),
2. **Infrastruktura i środowisko** - w zakresie poprawy dostępności komunikacyjnej (Priorytet 4) oraz ochrony środowiska (Priorytet 5),
3. **Kapitał społeczny i bezpieczeństwo** - w zakresie wszechstronnego rozwoju mieszkańców (Priorytety 6, 7, 8) oraz zapewnienia im bezpieczeństwa (Priorytet 9).

Obszary te są ze sobą powiązane i wzajemnie się przenikają. Gospodarka regionu wpływa na rynek pracy, determinuje określone działania w zakresie infrastruktury i środowiska i w konsekwencji oddziałuje na rozwój kapitału społecznego.

4.1. Priorytety i działania w ramach Strategii MOF Krosno

Układ celu, priorytetów i działań Strategii Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno (MOF Krosno) opracowany został na podstawie zidentyfikowanych potrzeb, w trakcie przeprowadzonych warsztatów moderowanych. Prace nad jego określeniem zostały podporządkowane ideom przewodnim i wymaganiom określonym w dokumentach szczebla ponadnarodowego i krajowego. Podejście to wynika ze sposobu realizacji unijnej polityki rozwoju. Zakłada ona, że dla osiągnięcia zaplanowanych celów istnieje potrzeba zastosowania silniejszego modelu zarządzania gospodarczego. Na poziomie Unii Europejskiej zostały opracowane wytyczne, które obejmują priorytety ogólne i wymierne cele. Państwom członkowskim Unii Europejskiej zostały przekazane odpowiednie zalecenia.

Procesy integracyjne w warunkach MOF Krosno dotyczą dziewięciu podstawowych, wyselekcjonowanych priorytetów, które dają szansę realizacji wizji kompleksowości, zrównoważenia oraz harmonizacji rozwoju. W praktyce mają one przynieść efekt wzmocnienia procesów rozwojowych, a nie ich zastępowania. Wobec wyżej wymienionych uwarunkowań analiza zagadnień związanych z priorytetami inwestycyjnymi, z uwzględnieniem tych, które będą mogły zostać wdrożone w ramach projektów strategicznych MOF Krosno, pozwala określić przedstawiony w poniższej tabeli układ Celu strategicznego, Priorytetów, Celów nadrzędnych i szczegółowych priorytetów, Działań oraz przykładowych rodzajów projektów w ramach poszczególnych działań.

Poniższa tabela przedstawia zestawienie wszystkich działań w ramach poszczególnych priorytetów-przyczyniających się do rozwoju MOF Krosno, które mogą być realizowane, jako:

- projekty strategiczne MOF Krosno w trybie konkursowym,
- projekty strategiczne komplementarne, których możliwość realizacji będzie uwarunkowana uzyskaniem wsparcia z programów operacyjnych,

- projekty komplementarne niefinansowane ze środków Unii Europejskiej, istotne z punktu widzenia celów Strategii.

Wszystkie projekty w ramach Strategii MOF Krosno realizowane będą na terenie MOF Krosno. Źródła finansowania poszczególnych działań zostały przedstawione w oparciu o Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 oraz pozostałe programy operacyjne.

Tabela 32 Zestawienie celów, priorytetów i działań przyczyniających się do rozwoju MOF Krosno

Cel strategiczny MOF Krosno	Priorytety MOF Krosno	Cel nadrzędny priorytetu	Działania MOF Krosno
ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ MOF KROSNO, BAZUJĄCY NA LOKALNYM POTENCJALE, SPRZYJAJĄCY POPRAWIE JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW	PRIORYTET 1: Turystyka	Wzrost poziomu atrakcyjności turystycznej MOF Krosno.	1.1. Tworzenie i promocja lokalnych produktów turystycznych MOF Krosno
			1.2. Stworzenie kompleksowej oferty pobytu dla turystów na terenie gmin MOF Krosno (z uwzględnieniem atrakcji w otoczeniu MOF Krosno)
			1.3. Zagospodarowanie przestrzeni publicznej służące poprawie jej estetyki i funkcjonalności
			1.4. Opracowanie spójnego systemu informacji turystycznej MOF Krosno
			1.5. Działania promocyjne obszaru turystycznego MOF Krosno
	PRIORYTET 2: Rolnictwo	Wzrost poziomu konkurencyjności rolnictwa na terenie MOF Krosno.	2.1. Wspieranie procesu scalania gruntów i powiększania gospodarstw rolnych
			2.2. Ustawiczne edukowanie rolników w zakresie uwarunkowań rynkowych i przyrodniczych produkcji rolnej, produkcji ekologicznej
			2.3. Wspieranie działań zmierzających do zagospodarowania nieużytków MOF Krosno
	PRIORYTET 3: Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł	Rozwój przedsiębiorczości, rynku pracy i innowacyjnego przemysłu MOF Krosno.	3.1. Wyznaczenie i uzbrojenie nowych terenów inwestycyjnych
			3.2. Dostosowanie systemu preferencji dla przedsiębiorstw, w tym nowopowstających.
			3.3. Wspieranie i rozwój instytucji otoczenia biznesu stymulujących rozwój przedsiębiorczości, w tym przedsiębiorczości akademickiej
			3.4. Promowanie powstawania małych przetwórci rolno – spożywczych
			3.5. Promowanie inwestycji innowacyjnych niemających negatywnego wpływu na środowisko
			3.6. Aktywizacja osób bezrobotnych
			3.7. Wspieranie działań zmierzających do pogłębienia współpracy nauki i gospodarki.
	PRIORYTET 4: Infrastruktura komunikacyjna	Poprawa dostępności komunikacyjnej MOF Krosno.	4.1. Modernizacja i rozbudowa istniejącej sieci dróg MOF Krosno
4.2. Wspieranie działań na rzecz połączenia istniejących sieci dróg powiatowych i gminnych z drogami wyższej kategorii			
4.3. Wspieranie inicjatyw na rzecz modernizacji i rozbudowy linii kolejowych na terenie gmin MOF Krosno			

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ MOF KROSNO, BAZUJĄCY NA LOKALNYM POTENCJALE, SPRZYJAJĄCY POPRAWIE JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW

			<p>4.4. Poprawa jakości i efektywności miejskiego transportu publicznego MOF Krosno</p> <p>4.5. Zapewnienie mieszkańcom MOF Krosno dostępu do szerokopasmowego Internetu</p> <p>4.6. Wspieranie działań na rzecz rozwoju lotniska w Krośnie</p> <p>4.7. Tworzenie dogodnych warunków dojazdu rowerowego do miejscowości MOF Krosno poprzez budowę spójnego systemu ścieżek i tras rowerowych</p>
PRIORYTET 5: Ochrona środowiska	Poprawa stanu środowiska i obniżenie emisyjności gospodarki MOF Krosno.		<p>5.1. Wspieranie rozwoju gospodarki niskoemisyjnej</p> <p>5.2. Dostosowanie instalacji RIPOK⁴⁹ Krosno pozwalające na termiczne unieszkodliwianie odpadów</p> <p>5.3. Wspieranie tworzenia zintegrowanego systemu gospodarki odpadami</p> <p>5.4. Uporządkowanie istniejącej gospodarki ściekami poprzez rozdzielanie kanalizacji sanitarnej i deszczowej</p> <p>5.5. Rozbudowa sieci kanalizacyjnej</p> <p>5.6. Wspieranie inicjatyw na rzecz efektywności energetycznej oraz odnawialnych źródeł energii</p> <p>5.7. Prowadzenie edukacji ekologicznej adresowanej do różnych grup mieszkańców</p> <p>5.8. Realizacja efektywnego energetycznie systemu oświetlenia ulicznego na terenie gmin MOF Krosno</p> <p>5.9. Ochrona i popularyzacja zasobów przyrodniczych i krajobrazowych MOF Krosno</p>
PRIORYTET 6: Kultura i dziedzictwo kulturowe	Popularyzacja kultury i dziedzictwa kulturowego MOF Krosno.		<p>6.1. Wspieranie procesu odnowy i konserwacji obiektów zabytkowych i innych atrakcji turystycznych MOF Krosno</p> <p>6.2. Rozszerzenie oferty kulturalnej MOF Krosno</p> <p>6.3. Stworzenie mapy i kalendarza imprez kulturalnych</p> <p>6.4. Poprawa infrastruktury i wyposażenia ośrodków kultury</p> <p>6.5. Promowanie twórców kultury MOF Krosno</p> <p>6.6. Rozwój edukacji artystycznej mieszkańców MOF Krosno</p> <p>6.7. Zachowanie i popularyzacja dziedzictwa kulturowego MOF Krosno</p>
PRIORYTET 7: Edukacja	Podniesienie efektywności kształcenia dzieci i młodzieży MOF Krosno.		<p>7.1. Organizowanie zróżnicowanych zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży</p> <p>7.2. Dostosowanie do potrzeb rynku pracy realizowanych na terenie gmin MOF Krosno kierunków kształcenia i programów nauczania (we współpracy z pracodawcami)</p> <p>7.3. Zapewnienie właściwych warunków nauczania poprzez doposażenie bazy dydaktycznej.</p>
PRIORYTET 8: Zdrowie	Poprawa stanu zdrowia mieszkańców oraz wzrost aktywności fizycznej.		<p>8.1. Organizowanie imprez sportowych na terenie gmin MOF Krosno</p> <p>8.2. Wspieranie działań na rzecz upowszechnienia nauki pływania</p> <p>8.3. Rozbudowa infrastruktury sportowo-rekreacyjnej Obszaru</p> <p>8.4. Organizowanie zajęć rekreacyjnych dla seniorów</p> <p>8.5. Prowadzenie edukacji prozdrowotnej oraz działań profilaktycznych.</p>

⁴⁹ Regionalna Instalacja Przetwarzania Odpadów Komunalnych

PRIORYTET 9: Bezpieczeństwo	Zapewnienie bezpieczeństwa dla mieszkańców MOF Krosno.	9.1. Wspieranie działań na rzecz lepszego wyposażenia sprzętowego jednostek straży pożarnej
		9.2. Implementacja zintegrowanego systemu ostrzegania przed kataklizmami
		9.3. Poprawa stanu bezpieczeństwa przeciwpowodziowego MOF Krosno
		9.4. Upowszechnienie monitoringu wizyjnego miejsc publicznych
		9.5. Powołanie do życia Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych oraz Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii
		9.6. Budowa schroniska dla bezdomnych zwierząt na terenie MOF Krosno

3.1.1 Opis priorytetów i działań

Poniżej zostały przedstawione działania oraz przykładowe projekty, które w znaczącym stopniu przyczynią się do rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno.

W tabelach opisane zostały planowane do realizacji projekty strategiczne MOF Krosno. Projekty te będą mogły zostać sfinansowane z RPO WP 2014 – 2020 w ramach konkursów dedykowanych.

Pozostałe projekty strategiczne planowane do realizacji przez MOF Krosno mogą uzyskać dofinansowanie z podstawowej alokacji RPO WP 2014-2020 lub z innych programów operacyjnych na lata 2014 – 2020 oraz z innych źródeł.

Lista planowanych do realizacji projektów strategicznych MOF Krosno została zamieszczona w punkcie 3.1.2.

Lista projektów komplementarnych została zamieszczona w punkcie 3.1.3.

Projekty komplementarne do projektów strategicznych są w wysokim stopniu powiązane tematycznie i celowościowo z projektami strategicznymi MOF Krosno oraz mają istotne znaczenie dla realizacji celów Strategii MOF Krosno. Cechuje je ponadlokalne oddziaływanie oraz pełna zgodność z celami polityki spójności UE 2014 - 2020.

Dla planowanych do realizacji projektów strategicznych MOF Krosno, wskazane zostały konkretne miejsca / obszary ich realizacji oraz obszary, na które projekty te będą oddziaływać ("lokalizacja projektu/ zasięg oddziaływania"). Natomiast jeśli chodzi o przykładowe rodzaje projektów ujęte w ramach poszczególnych działań dla każdego z priorytetów Strategii MOF Krosno, to ze względu na ich bardzo ogólny charakter, na tym etapie prac nie ma możliwości wskazania konkretnego miejsca ich realizacji. Wszystkie przykładowe projekty ujęte w Strategii planowane są do realizacji na terenie MOF Krosno. Jeżeli nie wskazano konkretnej lokalizacji dla przykładowego projektu, należy przyjąć, że działanie będzie realizowane na terenie wszystkich lub większości gmin MOF Krosno. Przy niektórych przykładowych projektach, które będą realizowane jako inwestycje punktowe, nie wskazano miejsc lokalizacji, ponieważ nie ustalono jeszcze, gdzie te inwestycje miałyby powstać.

PRIORYTET 1: Turystyka

Celem nadrzędnym priorytetu jest:

Wzrost poziomu atrakcyjności turystycznej MOF Krosno.

Realizacja tego celu będzie następować poprzez cele szczegółowe:

1. Promocja walorów turystycznych terenu MOF Krosno.
2. Kreowanie atrakcyjnej oferty turystycznej MOF Krosno.

Opis i uzasadnienie realizacji priorytetu:

Turystyka stanowi niewątpliwą potencjał Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno. Obszar posiada doskonałą lokalizację, a w jego bliskiej okolicy znajdują się miejscowości uzdrowiskowe, co ma wpływ na zwiększenie atrakcyjności turystycznej MOF Krosno. Na terenie krośnieńskiego MOF znajdują się liczne atrakcje turystyczne w postaci obiektów zabytkowych, obiektów dziedzictwa kulturowego i naturalnego, a także liczne szlaki turystyczne. Aktywnie działają twórcy ludowi. Środowisko przyrodnicze MOF charakteryzuje się wysokimi walorami ekologicznymi i krajobrazowymi.

Aby móc w pełni wykorzystać potencjał turystyczny Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno potrzebne jest zrealizowanie działań, które doprowadzą do wzrostu liczby turystów odwiedzających region. Do tej pory MOF Krosno cechował się niewystarczająco rozwiniętą promocją turystyczną. Brak odpowiedniej promocji lokalnych produktów turystycznych sprawia, iż konieczne jest podjęcie odpowiednich działań w tym zakresie. Ważnym elementem rozwoju atrakcyjności turystycznej regionu powinien być nowoczesny system informacji turystycznej oraz stworzenie kompleksowej oferty pobytu dla turystów na terenie MOF Krosno, która pozwoli turystom zapoznać się z bogatą ofertą atrakcji turystycznych i pomoże zaplanować pobyt na terenie MOF Krosno.

Kolejnym istotnym aspektem w rozwoju potencjału turystycznego MOF Krosno powinno być zagospodarowanie przestrzeni publicznej. Adaptacja budynków na cele kulturalne, modernizacja obiektów małej architektury, tworzenie i rozbudowa terenów zielonych na obszarach miejskich umożliwi zarówno dalszy rozwój w zakresie kultury wśród mieszkańców, a także zwiększy atrakcyjność oferty turystycznej MOF Krosno, tym samym wzmacniając istniejący potencjał turystyczny obszaru.

Tabela 33 Przykładowe wskaźniki produktu celów szczegółowych Priorytetu 1: Turystyka

Cel szczegółowy	Wskaźniki produktu	Źródło danych do określenia wartości docelowych wskaźników
Promocja walorów turystycznych MOF Krosno	Liczba projektów z zakresu promocji turystycznej MOF Krosno - szt.	JST ⁵⁰
Kreowanie atrakcyjnej oferty turystycznej MOF Krosno.	Liczba przygotowanych kompleksowych ofert pobytowych dla turystów na terenie MOF Krosno – szt.	JST
	Liczba utworzonych punktów informacji turystycznej - szt.	JST

⁵⁰Jednostka Samorządu Terytorialnego

Zagospodarowanie przestrzeni publicznej służące poprawie jej estetyki i funkcjonalności.	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją – ha	JST
	Liczba obiektów i przestrzeni dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych – szt.	JST
	Liczba zabytków nieruchomości objętych wsparciem – szt.	UM Krosno
	Liczba obiektów objętych wsparciem – szt.	UM Krosno

Tabela 34 Przykładowe wskaźniki rezultatu celów szczegółowych Priorytetu 1: Turystyka

Cel szczegółowy	Wskaźniki rezultatu	Źródło danych do określenia wartości docelowych wskaźników
Promocja walorów turystycznych MOF Krosno	Korzystający z noclegów ogółem I-XII – os.	BDL ⁵¹
	Udzielone noclegi ogółem I-XII – szt.	BDL
Kreowanie atrakcyjnej oferty turystycznej MOF Krosno.	Liczba odwiedzających największe atrakcje turystyczne MOF Krosno – Centrum Dziedzictwa Szklą w Krośnie, Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego w Bóbrce – os.	Centrum Dziedzictwa Szklą w Krośnie, Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego w Bóbrce
Zagospodarowanie przestrzeni publicznej służące poprawie jej estetyki i funkcjonalności.	Liczba osób mieszkających na podobszarach rewitalizacji, którym udzielono wsparcia – os.	JST.
	Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na zrewitalizowanych obszarach – szt.	JST.
	Liczba osób korzystających z projektu – os.	UM Krosno
	Liczba nowych wydarzeń kulturalnych/edukacyjnych/spotecznych – szt.	UM Krosno

Działania priorytetu:

DZIAŁANIE 1.1. Tworzenie i promocja lokalnych produktów turystycznych MOF Krosno.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 1.1:

- Wyznaczenie szlaków rowerowych,
- Promocja produktów turystycznych oraz wyrobów tradycyjnych.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 1.1 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

⁵¹Bank Danych Lokalnych GUS

- Programu Interreg V-A Polska-Słowacja 2014-2020, Oś priorytetowa pierwsza: Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego pogranicza, priorytet inwestycyjny 6c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego,
- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, Oś priorytetowa II Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu, Działanie 2.5 Poprawa jakości środowiska miejskiego,
- Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020, Cel Tematyczny CT3 Promocja kultury lokalnej i zachowanie dziedzictwa historycznego, Priorytet 1.2 Promocja i zachowanie dziedzictwa naturalnego,
- Środków pochodzących z dotacji z programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

DZIAŁANIE 1.2. Stworzenie kompleksowej oferty pobytu turystów na terenie gmin MOF Krosno (z uwzględnieniem atrakcji w otoczeniu MOF Krosno).

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 1.2:

- Opracowanie pakietów pobytowych dla turystów oraz ich promocja.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 1.2 mogą zostać sfinansowane m.in. z

- Programu Interreg V-A Polska-Słowacja 2014-2020, Oś priorytetowa pierwsza: Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego pogranicza, priorytet inwestycyjny 6c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

DZIAŁANIE 1.3. Zagospodarowanie przestrzeni publicznej służące poprawie jej estetyki i funkcjonalności.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 1.3:

- Adaptacja budynków i przestrzeni na cele kulturalne, społeczne, gospodarcze, rekreacyjne, sportowe i wypoczynkowe;
- Modernizacja obiektów małej architektury, tworzenie i rozbudowa terenów zielonych na obszarach miejskich i wiejskich.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 1.3 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014 – 2020, Oś priorytetowa IV. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego, priorytet inwestycyjny 6c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego

oraz

Oś priorytetowa VI. Spójność przestrzenna i społeczna, priorytet inwestycyjny 9b Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich

- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020, Oś Priorytetowa II Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu, Priorytet inwestycyjny 6.IV Podejmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym terenów powojkowych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza i propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu

oraz

Oś Priorytetowa VIII: Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury, priorytet inwestycyjny 6c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego,

- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020, Działanie M07: Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich, Poddziałanie 3: Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej,
- Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020, Cel Tematyczny CT3 Promocja kultury lokalnej i zachowanie dziedzictwa historycznego, Priorytet 1.2 Promocja i zachowanie dziedzictwa naturalnego

DZIAŁANIE 1.4. Opracowanie spójnego systemu informacji turystycznej MOF Krosno.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 1.4:

- Wykorzystanie narzędzi informatycznych do celów informacyjno-promocyjnych dotyczących atrakcji turystycznych MOF Krosno,
- Opracowanie publikacji promujących atrakcje turystyczne MOF,
- Stworzenie sieci punktów informacji turystycznej na terenie gmin MOF.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 1.4 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014 - 2020, Oś priorytetowa II. Cyfrowe Podkarpackie, priorytet inwestycyjny 2c Wzmocnienie zastosowań TIK⁵² dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia.

DZIAŁANIE 1.5. Działania promocyjne obszaru turystycznego MOF Krosno.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 1.5:

- Kampania promocyjna potencjału MOF Krosno,
- Opracowanie materiałów informacyjnych promujących atrakcje turystyczne MOF Krosno.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 1.5 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

---

⁵²Technologie informacyjno-komunikacyjne (ang. ICT - Information and Communication Technologies)

- Środków pochodzących z dotacji z programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

PRIORYTET 2: Rolnictwo

Celem nadrzędnym priorytetu jest:

Wzrost poziomu konkurencyjności rolnictwa na terenie MOF Krosno.

Realizacja tego celu będzie następować poprzez cele szczegółowe:

1. Upowszechnienie ustawicznej edukacji rolników.
2. Ograniczenie rozdrabniania gruntów rolnych.
3. Wzrost zagospodarowania nieużytków.

Opis i uzasadnienie realizacji priorytetu:

Rozdrobnione obszary rolnicze powodują, że rozwój sektora rolnego MOF Krosno kształtuje się na stosunkowo niskim poziomie. Wsparcie procesu scalania gruntów i powiększania gospodarstw rolnych, a także działań prowadzących do większego zagospodarowania nieużytków przyczyni się do poprawy warunków i rozwoju całego sektora. Miejski Obszar Funkcjonalny Krosno posiada dogodne warunki do rozwoju rolnictwa ekologicznego i agroturystyki. Jednocześnie edukacja rolników w tym zakresie pozostaje na niewystarczającym poziomie. Ustawiczne nauczanie w zakresie uwarunkowań rynkowych i przyrodniczych produkcji rolnej z uwzględnieniem produkcji ekologicznej może przyczynić się do dalszego rozwoju sektora rolnictwa i poprawy warunków funkcjonowania gospodarstw rolnych w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Krosno. Istnienie gospodarstw rolnych produkujących wyroby ekologiczne przyczyni się do stworzenia komparatywnej przewagi w zakresie sprzedaży tego rodzaju produktów, a rozszerzenie działalności rolniczej o świadczenie usług w zakresie agroturystyki - do zwiększenia dochodów rolników.

Tabela 35 Przykładowe wskaźniki produktu celów szczegółowych Priorytetu 2: Rolnictwo

Cel szczegółowy	Wskaźniki produktu	Źródło danych do określenia wartości docelowych wskaźników
Upowszechnienie ustawicznej edukacji rolników	Liczba godzin zrealizowanych szkoleń - h	JST
Ograniczenie rozdrabniania gruntów rolnych	Średnia liczba gospodarstw uczestniczących w projekcie scaleniowym – szt.	JST
	Łączna powierzchnia gruntów objętych postępowaniami scaleniowymi - ha	JST
Wzrost zagospodarowania nieużytków	Liczba działek ewidencyjnych nieużytków podlegających zagospodarowaniu – szt.	JST

Tabela 36 Przykładowe wskaźniki rezultatu celów szczegółowych Priorytetu 2: Rolnictwo

Cel szczegółowy	Wskaźniki rezultatu	Źródło danych do określenia wartości docelowych wskaźników
Upowszechnienie ustawicznej edukacji rolników	Liczba uczestników szkoleń – os.	JST
Ograniczenie rozdrabniania gruntów rolnych	Średnia liczba działek ewidencyjnych w gospodarstwie po scaleniu – szt.	JST
	Średnia powierzchnia gospodarstwa po scaleniu - ha	JST
Wzrost zagospodarowania nieużytków	Powierzchnia byłych nieużytków, które zostały zagospodarowane- ha	JST

Działania priorytetu:

DZIAŁANIE 2.1. Wspieranie procesu scalania gruntów i powiększania gospodarstw rolnych.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 2.1:

- Scalanie gruntów,
- Działania promocyjno-informacyjne dotyczące korzyści wynikających z powiększania gospodarstw rolnych.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 2.1 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020, Działanie M04: Inwestycje w środki trwałe, Poddziałanie 5: Scalanie gruntów.

DZIAŁANIE 2.2. Ustawiczne edukowanie rolników w zakresie uwarunkowań rynkowych i przyrodniczych produkcji rolnej, produkcji ekologicznej.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 2.2:

- Szkolenia, warsztaty i programy dla rolników z zakresu uwarunkowań rynkowych i przyrodniczych produkcji rolnej,
- Promocja ekologicznej produkcji rolnej.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 2.2 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020, Działanie M01: Transfer wiedzy i działalność informacyjna, Poddziałanie 1.1 - Wsparcie dla działań w zakresie kształcenia zawodowego i nabywania umiejętności,
- Środków własnych gmin tworzących MOF Krosno.

DZIAŁANIE 2.3. Wspieranie działań zmierzających do zagospodarowania nieużytków MOF Krosno.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 2.3:

- Działania informacyjne na temat zagospodarowania nieużytków.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 2.3 mogą zostać sfinansowane ze środków własnych gmin tworzących MOF Krosno.

PRIORYTET 3: Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł

Celem nadrzędnym priorytetu jest:

Rozwój przedsiębiorczości, rynku pracy i innowacyjnego przemysłu MOF Krosno.

Realizacja tego celu będzie następować poprzez cele szczegółowe:

1. Wzrost poziomu przedsiębiorczości i poprawa uwarunkowań jej rozwoju.
2. Tworzenie warunków dla rozwoju innowacyjnego przemysłu.
3. Wzrost poziomu samozatrudnienia i powstanie nowych miejsc pracy na terenie gmin MOF Krosno.

Opis i uzasadnienie realizacji priorytetu:

Dane statystyczne wskazują na dysproporcje w rozwoju przedsiębiorczości pomiędzy rdzeniem MOF a pozostałymi gminami. Należy zatem zintensyfikować działania służące poprawie tego stanu rzeczy. Sytuacja na rynku pracy MOF Krosno wymaga podjęcia kompleksowych działań stymulujących rynek pracy w skali całego Obszaru. Dotyczy to zwłaszcza osób powyżej 30 roku życia, którzy ze względu na ograniczone możliwości znalezienia pracy oraz brak środków na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej stanowią znaczną grupę osób bezrobotnych. Rozwój przedsiębiorczości i wzrost zatrudnienia na terenie MOF Krosno napotyka również na wiele innych ograniczeń, między innymi na ograniczenia w postaci braku zaplecza dla rozpoczęcia i prowadzenia działalności we wstępnym etapie. Ograniczone środki finansowe pozostające do dyspozycji przedsiębiorczych mieszkańców MOF Krosno znacznie utrudniają możliwość zakupu terenu czy wynajęcia lokalu dla realizacji planowanych inwestycji. Z informacji uzyskiwanych od początkujących przedsiębiorców wynika, że dużym problemem pozostaje kwestia finansowania zaplecza księgowo-administracyjnego, korzystania z doradztwa (zarówno technicznego, uzależnionego od profilu firmy, jak i doradztwa w zakresie możliwości uzyskania wsparcia finansowego na rozwój firmy, różnego rodzaju szkoleń specjalistycznych, wsparcia w nawiązywaniu współpracy z ośrodkami badawczo – rozwojowymi), jak i brak środków na inwestycje. Do najistotniejszych barier napotykanymi przez osoby rozpoczynające działalność gospodarczą należą również: brak praktycznej wiedzy w zakresie prowadzenia działalności, brak umiejętności identyfikacji nisz istniejących na lokalnym rynku. Oferowane przez istniejący w Krośnie inkubator technologiczny wsparcie jest bardzo pożądane nie tylko przez mieszkańców MOF, ale i całego powiatu krośnieńskiego. Niestety, w chwili obecnej, ze względu na brak wolnej powierzchni produkcyjno-usługowej, nowe podmioty, pomimo bardzo dużego zainteresowania, nie mogą skorzystać ze wsparcia oferowanego przez Inkubator. Kolejnym problemem MOF Krosno jest odpływ z Obszaru dużej liczby mieszkańców, głównie młodych, wykształconych ludzi. Powodem tego stanu rzeczy jest przede wszystkim ogromna trudność ze znalezieniem pracy na lokalnym rynku, znacznie niższe niż w kraju i województwie przeciętne wynagrodzenie oraz brak środków na prowadzenie własnej działalności. Brak inkubatorów przedsiębiorczości oferujących powierzchnię produkcyjno-usługową został również uznany za jedną ze słabych stron województwa w analizie SWOT „Strategii rozwoju województwa – Podkarpackie 2020”.

W celu przeciwdziałania najważniejszym, przedstawionym powyżej problemom, władze gmin MOF Krosno przewidują realizację projektów aktywizujących bezrobotnych i umożliwiających rozpoczęcie prowadzenia działalności gospodarczej oraz jej wsparcie w początkowej fazie –m.in. wsparcie

szkoleniowe i doradcze, udzielanie dotacji na podjęcie działalności, utworzenie Lokalnego Funduszu Pożyczkowego, utworzenie inkubatora przedsiębiorczości oraz Akademickiego Inkubatora Przedsiębiorczości z funkcją preinkubatora. Ze względu na bardzo duże zapotrzebowanie mieszkańców MOF Krosno na wsparcie, jakie oferują inkubatory przedsiębiorczości, planowana jest realizacja tej instytucji w dwóch lokalizacjach - w mieście Krośnie - rdzeniu MOF oraz na terenie Gminy Chorkówka.

Oprócz wymienionych powyżej projektów, władze gmin MOF Krosno na bieżąco prowadzą działania w zakresie wspierania przedsiębiorczości, które w przyszłości będą kontynuowane i rozszerzane. Oferowane są np. zwolnienia z podatku od nieruchomości dla inwestorów tworzących nowe miejsca pracy związane z nową inwestycją oraz dla pracodawców zatrudniających absolwentów. Okres zwolnienia uzależniony jest np. od liczby utworzonych miejsc pracy oraz od rodzaju prowadzonej działalności gospodarczej. Opracowywane będą procedury wspierające oraz ułatwiające obsługę przedsiębiorców. W każdej gminie planowane jest utworzenie punktu obsługi przedsiębiorców.

Pomimo wyraźnie korzystnych zmian, jakie dokonują się w ostatnich latach, współpraca sfery nauki i gospodarki na terenie MOF Krosno jest niewystarczająca. Dlatego też planowane jest zorganizowanie platformy współpracy pomiędzy przedsiębiorcami działającymi na terenie MOF Krosno a Państwową Wyższą Szkołą Zawodową w Krośnie oraz lokalnymi szkołami ponadgimnazjalnymi, która pozwoli m.in. na dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb lokalnego rynku oraz zwiększenie możliwości odbywania staży i praktyk przez uczniów i studentów w przedsiębiorstwach.

Z przeprowadzonej w pierwszej części opracowania diagnozy wynika, że jedną z gałęzi gospodarki, na której opiera się rozwój MOF Krosno jest przemysł, w tym przemysł innowacyjny. Konieczne jest zatem podjęcie działań zmierzających do tworzenia jak najlepszych warunków dla jego rozwoju. Wszystkie wymienione wyżej działania, a przede wszystkim utworzenie inkubatora przedsiębiorczości, wsparcie w rozpoczęciu i prowadzeniu działalności gospodarczej na początkowym jej etapie, inicjowanie współpracy pomiędzy nauką a biznesem w pełni realizują ten cel. Władze gmin MOF Krosno wspierają rozwój przedsiębiorczości w każdej dziedzinie, jednak sektorem priorytetowym dla Obszaru jest innowacyjny przemysł. Oferowane przez gminy wsparcie dla przedsiębiorców, m.in. czas trwania zwolnienia z podatku od nieruchomości dla inwestorów tworzących nowe miejsca pracy związane z nową inwestycją oraz dla pracodawców zatrudniających absolwentów na terenie miasta Krosna, jest dłuższy w przypadku firm z branż innowacyjnych, w tym branży lotniczej i okołolotniczej, niż w przypadku pozostałych rodzajów działalności. W chwili obecnej MOF Krosno dysponuje uzbrojonymi terenami inwestycyjnymi dostępnymi dla inwestorów, które są zlokalizowane na terenie miasta Krosna i w miejscowości Szczepańcowa w Gminie Chorkówka. Część z tych terenów jest objęta podstrefą Krosno Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK Mielec i jest przeznaczona pod innowacyjną produkcję i usługi oraz pod działalność lotniczą i okołolotniczą. Pozostałe tereny inwestycyjne miasta Krosna są przeznaczone pod produkcję przemysłową i usługi. Natomiast tereny w Gminie Chorkówka – w prywatnej „Strefie Inwestycyjnej Innowacyjnych Technologii Szczepańcowa – Lotnisko” przeznaczone są pod działalność handlową, usługową, produkcyjną i magazynową. Ze względu na zaawansowane rozmowy z potencjalnymi inwestorami i planowane zainwestowanie terenów inwestycyjnych w ciągu kilku najbliższych lat, pojawia się konieczność uzbrajania kolejnych terenów, przede wszystkim pod rozwój innowacyjnego przemysłu i dogodnego ich skomunikowania, ponieważ niedostatki w zakresie infrastruktury drogowej stanowią istotną barierę dla pozyskiwania inwestorów.

Zarówno inkubator przedsiębiorczości, jak i nowe tereny inwestycyjne tworzone będą przede wszystkim z myślą o rozwoju istniejących i powstawaniu nowych firm innowacyjnych w obrębie inteligentnych specjalizacji wiodących województwa podkarpackiego - lotnictwa i kosmonautyki, jakości życia oraz informatyki i telekomunikacji. W zależności od potrzeb, nowotworzone tereny inwestycyjne będą mogły zostać objęte specjalną strefą ekonomiczną.

Planowane działania są odpowiedzią na niewysoki poziom przedsiębiorczości i niedostateczną skalę realizowanych inwestycji na terenie MOF Krosno. Realizacja wyżej wymienionych działań powinna zaowocować wzrostem liczby miejsc pracy oraz wzrostem liczby przedsiębiorstw, w tym przedsiębiorstw innowacyjnych na terenie MOF Krosno.

Tabela 37 Przykładowe wskaźniki produktu celów szczegółowych Priorytetu 3: Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł

Cel szczegółowy	Wskaźniki produktu	Źródło danych do określenia wartości docelowych wskaźników
Wzrost poziomu przedsiębiorczości i poprawa uwarunkowań jej rozwoju	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI) - szt.	Instytucja Zarządzająca Programem Operacyjnym
	Liczba wspartych instytucji otoczenia biznesu - szt.	Instytucja Zarządzająca Programem Operacyjnym
	Liczba osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej – os.	Instytucja Zarządzająca Programem Operacyjnym
Tworzenie warunków dla rozwoju innowacyjnego przemysłu	Powierzchnia przeznaczona pod prowadzenie działalności gospodarczej na terenie inkubatorów przedsiębiorczości – m ²	JST
	Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych – ha	JST
Wzrost poziomu samozatrudnienia i powstanie nowych miejsc pracy na terenie gmin MOF Krosno	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (w tym w zakresie inwestycji)– szt.,	Instytucja Zarządzająca Programem Operacyjnym
	Liczba osób bezrobotnych (w tym długotrwale bezrobotnych) objętych wsparciem – os.	Instytucja Zarządzająca Programem Operacyjnym
	Liczba osób w wieku powyżej 30 lat objętych wsparciem– os.	Instytucja Zarządzająca Programem Operacyjnym
	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem – os.	Instytucja Zarządzająca Programem Operacyjnym
	Liczba osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej – os.	Instytucja Zarządzająca Programem Operacyjnym

Tabela 38 Przykładowe wskaźniki rezultatu celów szczegółowych Priorytetu 3: Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł

Cel szczegółowy	Wskaźniki rezultatu	Źródło danych do określenia wartości docelowych wskaźników
Wzrost poziomu przedsiębiorczości i poprawa uwarunkowań jej rozwoju.	Liczba utworzonych przedsiębiorstw działających 30 miesięcy po uzyskaniu wsparcia finansowego – szt.	Instytucja Zarządzająca Programem Operacyjnym
	Liczba utworzonych miejsc pracy w przedsiębiorstwach objętych wsparciem – szt.	Instytucja Zarządzająca Programem Operacyjnym
Tworzenie warunków dla rozwoju innowacyjnego przemysłu	Liczba podmiotów działających na terenie nowoutworzonego inkubatora przedsiębiorczości– szt.	JST
	Liczba podmiotów działających na przygotowanych terenach inwestycyjnych – szt.	JST
Wzrost poziomu samozatrudnienia i powstanie nowych miejsc pracy na terenie gmin MOF Krosno.	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje w wyniku otrzymania wsparcia – os.	Instytucja Zarządzająca Programem Operacyjnym
	Liczba osób pracujących 6 miesięcy po otrzymaniu wsparcia (łącznie z pracującymi na własny rachunek) – os.	Instytucja Zarządzająca Programem Operacyjnym
	Liczba utworzonych przedsiębiorstw działających 30 miesięcy po uzyskaniu wsparcia finansowego – os.	Instytucja Zarządzająca Programem Operacyjnym
	Liczba utworzonych miejsc pracy w przedsiębiorstwach objętych wsparciem – szt.	Instytucja Zarządzająca Programem Operacyjnym

Działania priorytetu:

DZIAŁANIE 3.1. Wyznaczenie i uzbrojenie nowych terenów inwestycyjnych.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 3.1:

- Wyznaczenie i uzbrojenie terenów pod inwestycje na terenie gmin MOF Krosno.
- Rozwój istniejących podstref specjalnych stref ekonomicznych.
- Zapewnienie dostępu komunikacyjnego do istniejących oraz nowo tworzonych terenów inwestycyjnych poprzez budowę lub przebudowę połączeń drogowych.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 3.1. mogą zostać sfinansowane m.in. w ramach

- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014- 2020, Oś Priorytetowa I. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka, Priorytet Inwestycyjny 3a Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości

DZIAŁANIE 3.2. Dostosowanie systemu preferencji dla przedsiębiorstw, w tym nowopowstających.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 3.2:

- Wprowadzanie ulg i zwolnień dla przedsiębiorców tworzących nowe miejsca pracy,
- Projekty w postaci dotacji dla osób zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą,
- Projekty doradczo – szkoleniowe dla osób zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą oraz osób, które prowadzą działalność gospodarczą,
- Opracowanie procedur wspierających oraz ułatwiających obsługę przedsiębiorców,
- Utworzenie punktów obsługi przedsiębiorców na terenie gmin MOF Krosno,
- Działania mające na celu zagospodarowanie infrastruktury po zlikwidowanych podmiotach.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 3.2. mogą zostać sfinansowane m.in. w ramach:

- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014 - 2020, Oś Priorytetowa VII. Regionalny rynek pracy, Priorytet Inwestycyjny 8iii Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro, małych i średnich przedsiębiorstw,
- Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, Oś II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Priorytet inwestycyjny 11.I Inwestycje w zdolności instytucjonalne i w sprawność administracji publicznej oraz efektywność usług publicznych na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym w celu przeprowadzenia reform, z uwzględnieniem lepszego stanowienia prawa i dobrego rządzenia.

DZIAŁANIE 3.3. Wspieranie i rozwój instytucji otoczenia biznesu stymulujących rozwój przedsiębiorczości, w tym przedsiębiorczości akademickiej.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 3.3:

- Tworzenie i rozwój inkubatorów przedsiębiorczości , w tym akademickich.

W ramach tego działania planowana jest realizacja jednego z Projektów Strategicznych MOF Krosno pod nazwą **"Utworzenie inkubatora przedsiębiorczości na terenie Gminy Miasto Krosno"**

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 3.3. mogą zostać sfinansowane m.in. w ramach:

- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014 - 2020, Oś Priorytetowa I. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka, Priorytet Inwestycyjny 3a Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości

DZIAŁANIE 3.4. Promowanie powstawania małych przetwórci rolno –spożywczych.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 3.4:

- Doradztwo, szkolenia, warsztaty w zakresie powstawania i funkcjonowania firm oraz małych przetwórci rolno-spożywczych.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 3.4 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020, Działanie M04 Inwestycje w środki trwałe, Poddziałanie 2: Pomoc na inwestycje w przetwórstwo i marketing i rozwój produktów rolnych (Przetwórstwo i marketing produktów rolnych).

DZIAŁANIE 3.5. Promowanie inwestycji innowacyjnych nie mających negatywnego wpływu na środowisko.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 3.5:

- Innowacyjne projekty inwestycyjne dla MŚP niemające negatywnego wpływu na środowisko.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 3.5 mogą zostać sfinansowane w ramach wszystkich Programów Operacyjnych w działaniach, w których MŚP mogą być beneficjentem. Ideą jest wspieranie przedsięwzięć o minimalnym neutralnym wpływie na środowisko.

DZIAŁANIE 3.6. Aktywizacja osób bezrobotnych.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 3.6:

- Projekty w obszarze aktywizacji zawodowej obejmujące m.in.: szkolenia specjalistyczne, doradztwo zawodowe, wsparcie szkoleniowo-doradcze dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą, dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej, fundusz pożyczkowy.

W ramach tego działania planowana jest realizacja jednego z Projektów Strategicznych MOF Krosno pod nazwą **"Wsparcie bezrobotnych z terenu MOF Krosno zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą"** - planowany do realizacji projekt strategiczny MOF Krosno w ramach przedsięwzięcia **"Poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej na terenie MOF Krosno"**

DZIAŁANIE 3.7. Wspieranie działań zmierzających do pogłębienia współpracy nauki i gospodarki.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 3.7:

- Współdziałanie w zorganizowaniu platformy współpracy pomiędzy przedsiębiorcami działającymi na terenie MOF Krosno a Państwową Wyższą Szkołą Zawodową w Krośnie oraz lokalnymi szkołami ponadgimnazjalnymi, która pozwoli na realizację istotnych działań zmierzających do rozwoju lokalnej gospodarki, w tym innowacyjnego przemysłu, wzrostu poziomu przedsiębiorczości oraz do poprawy sytuacji na lokalnym rynku pracy, m.in. poprzez dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb lokalnego rynku, zwiększenie możliwości odbywania stażów i praktyk przez uczniów i studentów

w przedsiębiorstwach MOF, w tym w przedsiębiorstwach innowacyjnych, doposażenie bazy dydaktycznej szkół, pozwalającej na naukę zawodów.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 3.7. mogą zostać sfinansowane m.in. w ramach:

- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014- 2020, Oś Priorytetowa IX. Jakość edukacji i kompetencji w regionie, priorytet inwestycyjny 10iv Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwienie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmocnienie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami,
- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa VI. Spójność przestrzenna i społeczna, priorytet inwestycyjny 10Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej.
- Programu Erasmus+, Kształcenie i szkolenia zawodowe, Akcja 1. Mobilność edukacyjna (uczniów i kadry) oraz Akcja 2. Współpraca na rzecz innowacji i dobrych praktyk.

PRIORYTET 4: Infrastruktura komunikacyjna

Celem nadrzędnym priorytetu jest:

Poprawa dostępności komunikacyjnej MOF Krosno oraz poprawa funkcjonowania systemu transportu publicznego.

Realizacja tego celu będzie następować poprzez cele szczegółowe:

1. Poprawa drogowych powiązań i stanu nawierzchni dróg MOF Krosno.
2. Wzrost efektywności publicznego transportu zbiorowego MOF Krosno.
3. Rozwój lotniska w Krośnie.
4. Poprawa dostępności komunikacyjnej MOF Krosno w zakresie transportu kolejowego.
5. Zwiększenie zastosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) w społeczeństwie MOF Krosno.
6. Rozwój alternatywnych form transportu publicznego - ruchu rowerowego.

Opis i uzasadnienie realizacji priorytetu:

Na terenie MOF Krosno znajduje się stosunkowo dobrze rozwinięta sieć dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych o nawierzchni twardej, brak jest jednak dróg ekspresowych i autostrad. Powiązania komunikacyjne MOF Krosno z głównymi ośrodkami w kraju są dość słabe. Nie najlepsze są również powiązania ze stolicą województwa. Obecnie w wielu punktach miasta Krosna oraz w innych częściach MOF w godzinach szczytu obserwuje się korki lub znaczące spowolnienie ruchu. Również stan dróg na terenie MOF Krosno nie jest zadowalający. W tym świetle szczególnie ważne dla MOF Krosno są inwestycje w zwiększenie przepustowości istniejącej sieci drogowej oraz budowa nowych odcinków dróg usprawniających komunikację, w szczególności transport publiczny. Niezbędne jest skrócenie czasu przejazdu pomiędzy głównymi ośrodkami MOF Krosno oraz pomiędzy MOF Krosno a innymi ośrodkami wzrostu województwa podkarpackiego, w szczególności Rzeszowem. Konieczne jest udrożnienie sieci drogowej Krosna w celu upłynnienia ruchu i usprawnienia komunikacji publicznej. Konieczne są inwestycje drogowe zapewniające dojazd do istniejących i planowanych miejsc koncentracji inwestycji przemysłowych i mieszkaniowych. Ważny jest także aspekt zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego.

W ostatnich latach zaobserwowano znaczny spadek liczby pasażerów przewożonych przez MKS Krosno Sp. z o.o. spowodowany wzrostem liczby samochodów prywatnych. Sytuacja ta wpływa negatywnie nie tylko na powstawanie utrudnień w ruchu, szczególnie w godzinach szczytu, ale również na pogarszanie się jakości powietrza. Pomimo niekorzystnych tendencji, od 2013 r. obserwowany jest wzrost liczby pasażerów MKS Krosno sp. z o.o. Dla utrzymania tej pozytywnej tendencji właściwe byłoby przeprowadzenie akcji informacyjno-promocyjnej, zachęcającej mieszkańców MOF do korzystania z komunikacji publicznej.

Transport publiczny realizowany przez MKS Krosno Sp. z o.o. wymaga ulepszenia. Ze względu na duże zapotrzebowanie ze strony mieszkańców, istniejąca sieć połączeń autobusowych wymaga rozszerzenia o Gminę Wojaszówka (do miejscowości Odrzykoń, Bratkówka, Wojaszówka, Przybówka, Łęki Strzyżowskie, Rzepnik), Gminę Miejsce Piastowe (do miejscowości Rogi) oraz wydłużenia istniejącej

linii Krosno - Targowiska do Widacza i linii Krosno - Głowienka do Wrocanki (Gmina Miejsce Piastowe), a także linii Krosno - Krościenko Wyżne do Iskrzyni (Gmina Korczyn).

Tabor autobusowy MKS Krosno Sp. z o.o. jest przestarzały – większość pojazdów nie spełnia aktualnie obowiązujących norm ochrony środowiska - emituje do środowiska znaczne ilości zanieczyszczeń. Do zanieczyszczenia środowiska MOF Krosno w dużej mierze przyczynia się również stan taboru prywatnych przewoźników, który jest przestarzały, w dużym stopniu wyeksploatowany i niespełniający aktualnie obowiązujących norm w zakresie czystości spalin. Liczba busów, którymi realizowany jest transport prywatny na terenie całego MOF Krosno znacznie przewyższa liczbę autobusów, którymi dysponuje MKS Sp. z o.o.

Ze względu na wiek i zużycie taboru MKS Krosno Sp. z o.o., które skutkują niskim poziomem komfortu i bezpieczeństwa podróżowania, ale przede wszystkim ze względu na negatywny wpływ na środowisko, niezbędne są inwestycje w zakup nowoczesnego i niskoemisyjnego taboru. Kolejną kwestią jest zły stan infrastruktury przystankowej, który wymaga modernizacji oraz konieczność budowy intermodalnego centrum przesiadkowego. W celu poprawy efektywności miejskiego transportu publicznego przewiduje się m.in. inwestycje w budowę/ przebudowę odcinków dróg niezbędnych dla realizacji połączeń autobusowych, budowę parkingów typu park&ride i bike&ride, inwestycje w infrastrukturę przystankową (budowa/ przebudowa wiat i zatok autobusowych) oraz instalację elektronicznych systemów (tzw. ITS) wspierających funkcjonowanie transportu publicznego: systemu informacji pasażerskiej, systemu sprzedaży biletów, system monitoringu). Planuje się zakup nowoczesnego, niskoemisyjnego taboru autobusowego. Zakłada się rozszerzenie zasięgu działania MKS Sp. z o.o. Krosno oraz optymalizację połączeń i rozkładów jazdy. Uzupełnieniem tych działań będzie promocja transportu publicznego i nowych rozwiązań komunikacyjnych.

Konieczność rozwoju transportu niskoemisyjnego, rozbudowy i przebudowy układu komunikacyjnego celem zmniejszenia uciążliwości dla mieszkańców i ograniczenia emisji, a także stworzenia zintegrowanego systemu ścieżek rowerowych, wynika również z diagnozy MOF Krosno przeprowadzonej na potrzeby opracowania „Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno na lata 2015-2020”. Działania w tym zakresie zostały ujęte w dokumencie, jako planowane do realizacji do 2020 r.

W Krośnie zlokalizowane też jest lotnisko, które ze względu na tradycje lotnicze tego terenu, położenie oraz istniejące obecnie otoczenie gospodarcze (wiele firm branży lotniczej i okołolotniczej zlokalizowanych w jego pobliżu), może pełnić ważną rolę w rozwoju gospodarczym MOF Krosno. Obecnie jest ono rozbudowywane, do końca 2016 roku powstanie utwardzona droga startowa droga startowa o długości 1100 m i szerokości 30 m oraz część drogi kołowania wraz z płytą tankowania i oznakowanie. Jednak, aby podnieść jego znaczenie, niezbędna jest w dalszej przyszłości, po analizie zapotrzebowania jego dalsza rozbudowa, która umożliwi osiągnięcie przez lotnisko Krosno parametrów lotniska o kodzie 3C.

Na terenie MOF Krosno funkcjonuje infrastruktura kolejowa o zasięgu krajowym i międzynarodowym. Ze względu na brak bezpośredniego połączenia kolejowego Krosna – rdzenia MOF ze stolicą województwa, istnieje potrzeba budowy łącznicy kolejowej pomiędzy linią nr 106 i 108 w celu zwiększenia zewnętrznej dostępności komunikacyjnej MOF Krosno oraz południowo - wschodniej części województwa podkarpackiego.

Poza niezadowalającym stanem infrastruktury drogowej na terenie MOF Krosno, równie dużym problemem jest brak ścieżek i tras rowerowych. Ze względu na potrzebę odciążenia układu komunikacyjnego oraz zapewnienie bezpieczeństwa ruchu drogowego i mobilności mieszkańców, planowana jest budowa spójnego systemu ścieżek i tras rowerowych pomiędzy miejscowościami MOF Krosno, które umożliwią zarówno dojazdy do pracy i szkoły pomiędzy poszczególnymi miejscowościami MOF Krosno, jak i wykorzystanie rekreacyjne, w tym również dla turystów.

Dostępność infrastruktury teleinformatycznej na terenie MOF Krosno jest niewystarczająca. Od roku 2006 na terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno realizowane są wspólne inwestycje w zakresie rozbudowy infrastruktury teleinformatycznej prowadzone w ramach budowy sieci szerokopasmowej pomiędzy gminami. Podejmowane są również działania mające na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Są to projekty mające na celu umożliwienie osobom mniej zamożnym dostępu do Internetu. Konieczne jest podejmowanie kolejnych działań w celu zwiększenia dostępności infrastruktury dla mieszkańców MOF.

Tabela 39 Przykładowe wskaźniki produktu celów szczegółowych Priorytetu 4: Infrastruktura komunikacyjna

Cel szczegółowy	Wskaźniki produktu	Źródło danych do określenia wartości docelowych wskaźników
Poprawa drogowych powiązań i stanu nawierzchni dróg MOF Krosno	Całkowita długość nowych dróg - km	JST
	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg - km	JST
Wzrost efektywności publicznego transportu zbiorowego MOF Krosno	Całkowita długość nowych lub przebudowanych linii komunikacji miejskiej (km)	JST
	Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami.	JST
	Liczba zainstalowanych inteligentnych systemów transportowych	JST
	Liczba zakupionych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej	JST
	Liczba zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej	JST
	Pojemność zakupionego taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej (osoby)	JST
	Pojemność zmodernizowanego taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej (osoby)	JST
Rozwój lotniska w Krośnie	Powierzchnia utwardzonej drogi startowej, dróg kołowania, płyt postojowych – m ²	JST
	Wyszczególnienie nowej infrastruktury lotniskowej – szt.	JST

Poprawa dostępności komunikacyjnej MOF Krosno w zakresie transportu kolejowego ⁵³	n/d	n/d
Zwiększenie zastosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) w społeczeństwie MOF Krosno	Dodatkowe gospodarstwa domowe objęte szerokopasmowym dostępem do sieci o przepustowości, co najmniej 30 Mb/s – szt.	JST
Rozwój alternatywnych form transportu publicznego - ruchu rowerowego	Całkowita długość nowych ścieżek i tras rowerowych – km	JST
	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych ścieżek i tras rowerowych - km	JST

Tabela 40 Przykładowe wskaźniki rezultatu celów szczegółowych Priorytetu 4: Infrastruktura komunikacyjna

Cel szczegółowy	Wskaźniki rezultatu	Źródło danych do określenia wartości docelowych wskaźników
Poprawa drogowych powiązań i stanu nawierzchni dróg MOF Krosno.	Średni czas dojazdu pomiędzy głównymi miejscowościami MOF Krosno – min.	Badania ruchu
Wzrost efektywności publicznego transportu zbiorowego MOF Krosno	Liczba przewozów komunikacją miejską na przebudowanych i nowych liniach komunikacji miejskiej (szt./rok)	Operator miejskiej komunikacji publicznej MOF Krosno – MKS Krosno Sp. z o.o.
	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (tony ekwiwalentu CO ₂)	JST
Rozwój lotniska w Krośnie.	Liczba operacji lotniczych wykonanych na lotnisku – szt.	JST
	Liczba stałych użytkowników lotniska – szt.	JST
Poprawa dostępności komunikacyjnej MOF Krosno w zakresie transportu kolejowego.	n/d	n/d
Zwiększenie zastosowania technologii informacyjno-	Liczba osób w gospodarstwach domowych, które uzyskały dostęp do sieci o przepustowości, co najmniej 30 Mb/s – os.	JST/dokumentacja projektowa

⁵³ Nie definiuje się wskaźników ze względu na to, iż jego realizacja leży w kompetencji podmiotów niezależnych od JST. JST będą realizować działania wspierające.

komunikacyjnych (TIK) w społeczeństwie MOF Krosno.		
Rozwój alternatywnych form transportu publicznego - ruchu rowerowego	Liczba osób (pieszych i rowerzystów) korzystającej z wybudowanej infrastruktury– os.	Badania ruchu

Działania priorytetu:

DZIAŁANIE 4.1. Modernizacja i rozbudowa istniejącej sieci dróg MOF Krosno.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 4.1:

- Budowa i rozbudowa zintegrowanego układu drogowego,
- Modernizacja i przebudowa gminnych i powiatowych dróg (w tym obwodnic).

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 4.1 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014 - 2020, Oś priorytetowa V. Infrastruktura komunikacyjna, priorytet inwestycyjny 7b Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnym.

DZIAŁANIE 4.2. Wspieranie działań na rzecz połączenia istniejących sieci dróg powiatowych i gminnych z drogami wyższej kategorii.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 4.2:

- Budowa lokalnych połączeń drogowych z krajowym systemem dróg.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 4.2 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014 - 2020, Oś priorytetowa V. Infrastruktura komunikacyjna, priorytet inwestycyjny 7b Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnym,
- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020, Oś Priorytetowa IV: Infrastruktura drogowa dla miast, priorytet inwestycyjny 7b Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi.

DZIAŁANIE 4.3. Wspieranie inicjatyw na rzecz modernizacji i rozbudowy linii kolejowych na terenie gmin MOF Krosno.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 4.3:

- Wspieranie działań zmierzających do budowy łącznicy kolejowej pomiędzy liniami nr 108 i 106,
- Wspieranie działań zmierzających do remontu i elektryfikacji linii kolejowych.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 4.3 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014 - 2020, Oś priorytetowa V. Infrastruktura komunikacyjna, priorytet inwestycyjny 7d Rozwój i rehabilitacja kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów transportu kolejowego oraz propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu.
- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020, Oś priorytetowa V. Rozwój transportu kolejowego w Polsce, Rozwój transportu kolejowego poza TEN-T

DZIAŁANIE 4.4. Poprawa jakości i efektywności miejskiego transportu publicznego MOF Krosno.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 4.4:

- Projekty obejmujące m.in.:
  - reorganizację i optymalizację systemu komunikacji miejskiej i podmiejskiej MOF Krosno obsługiwanej przez MKS Sp. z o.o. Krosno: objęcie systemem wszystkich gmin MOF Krosno, wprowadzenie efektywnych połączeń pomiędzy gminami MOF Krosno, optymalizacja rozkładów jazdy,
  - zakup autobusów o napędzie ekologicznym (niskoemisyjnym),
  - budowę nowych oraz remont istniejących przystanków i zatoczek autobusowych,
  - emisję obowiązujących na terenie całego Obszaru kart MOF,
  - wprowadzenie systemu elektronicznej informacji pasażerskiej,
  - wprowadzenie systemu elektronicznej sprzedaży biletów,
  - wprowadzenie systemu monitoringu.

W ramach tego działania planowana jest realizacja jednego z Projektów Strategicznych MOF Krosno pod nazwą „**Rozwój transportu niskoemisyjnego na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno**”

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 4.2 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014 - 2020, Oś priorytetowa V. Infrastruktura komunikacyjna, działanie: 5.4 Niskoemisyjny transport miejski, Priorytet Inwestycyjny 4e Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące zmiany klimatu,

- Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020, Cel Tematyczny CT7 Poprawa dostępności regionów, rozwoju trwałego i odpornego na klimat transportu oraz sieci i systemów komunikacyjnych, Priorytet 2.1 Poprawa i rozwój usług transportowych i infrastruktury

DZIAŁANIE 4.5. Zapewnienie mieszkańcom MOF Krosno dostępu do szerokopasmowego Internetu.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 4.5:

- Upowszechnianie dostępu do szerokopasmowego Internetu na terenie gmin MOF Krosno.

Źródło finansowania: Projekty w ramach Działania 4.5 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020, Oś priorytetowa I. Powszechny dostęp do szybkiego Internetu, priorytet inwestycyjny 2a Poszerzanie zakresu dostępności do łączy szerokopasmowych oraz wprowadzanie szybkich sieci internetowych oraz wspieranie wprowadzania nowych technologii i sieci dla gospodarki cyfrowej,
- Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020, Cel Tematyczny CT7 Poprawa dostępności regionów, rozwoju trwałego i odpornego na klimat transportu oraz sieci i systemów komunikacyjnych, Priorytet 2.2 Rozwój infrastruktury technologii informacyjno-komunikacyjnych

DZIAŁANIE 4.6. Wspieranie działań na rzecz rozwoju lotniska w Krośnie.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 4.6:

- Rozbudowa infrastruktury lotniska w Krośnie

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 4.6 mogą zostać sfinansowane ze środków własnych gmin tworzących MOF Krosno.

DZIAŁANIE 4.7. Tworzenie dogodnych warunków dojazdu rowerowego do miejscowości MOF Krosno poprzez budowę spójnego systemu ścieżek i tras rowerowych.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 4.7:

- Budowa i przebudowa spójnego systemu ścieżek i tras rowerowych na terenie gmin MOF Krosno

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 4.7 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Programu Interreg V-A Polska-Słowacja 2014-202, Oś priorytetowa pierwsza: Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego pogranicza, priorytet inwestycyjny 6c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego,
- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, Oś priorytetowa II Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu, Działanie 2.5 Poprawa jakości środowiska miejskiego,

- Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020, Cel Tematyczny CT3 Promocja kultury lokalnej i zachowanie dziedzictwa historycznego, Priorytet 1.2 Promocja i zachowanie dziedzictwa naturalnego

PRIORYTET 5: Ochrona środowiska

Celem nadrzędnym priorytetu jest:

Poprawa stanu środowiska i obniżenie emisyjności gospodarki MOF Krosno.

Realizacja tego celu będzie następować poprzez cele szczegółowe:

1. Rozwój systemu gospodarki odpadami.
2. Ograniczenie niskiej emisji.
3. Uporządkowanie i rozbudowa systemu gospodarki wodno – ściekowej.
4. Wzrost efektywności energetycznej i rozwój niskoemisyjnych źródeł energii.
5. Upowszechnienie edukacji ekologicznej wśród społeczności lokalnej.
6. Zachowanie bioróżnorodności biologicznej i krajobrazowej na terenie MOF Krosno.

Opis i uzasadnienie realizacji priorytetu:

Środowisko naturalne i zasoby ekologiczne MOF Krosno są jedną z jego najmocniejszych stron, jednakże na terenie MOF Krosno występują problemy związane z przekroczeniem dopuszczalnych norm jakości powietrza.

W celu większej redukcji emisji gazów cieplarnianych oraz innych zanieczyszczeń powietrza, konieczne będą działania w dwóch kategoriach redukcji emisji: poprawa efektywności energetycznej i zapewnienie niskoemisyjnych źródeł energii, a w tym zakresie m.in. zainstalowanie systemów kontroli zużycia energii w nowych budynkach, termomodernizacja istniejących budynków, wymiana źródeł ciepła. W wielu z budynków położonych na terenie MOF Krosno używany jest przestarzały i nieefektywny system grzewczy oraz nieodpowiednia architektura docieplająca budynki wiąże się to nie tylko z powiększonymi kosztami ogrzewania takich obiektów ale niesie również za sobą negatywne skutki dla środowiska naturalnego a co za tym idzie oddziałuje na jakość życia mieszkańców obszaru. W trosce o mieszkańców konieczne są dalsze prace o charakterze proekologicznym. Dla poprawy stanu środowiska istotne znaczenie będzie miało promowanie rozwiązań na rzecz rozwoju czystej energii, w tym m.in. budowy farm fotowoltaicznych, małych elektrowni wiatrowych, lokalizowania instalacji solarnych na budynkach mieszkalnych, montażu pomp ciepła. W celu poprawy jakości powietrza na terenie MOF Krosno niezbędne jest m.in. ograniczenie niskiej emisji. Jednym z działań, które w znaczącym stopniu przyczynią się do tego powinna być wymiana przestarzałego, niespełniającego aktualnie obowiązujących norm, taboru lokalnego operatora komunikacji miejskiej na autobusy niskoemisyjne.

Z punktu widzenia ochrony środowiska istotne są również działania zmierzające do ograniczania zużycia energii. Jeśli chodzi o sferę publiczną, to działania w tym zakresie powinny skupiać się m.in. na wprowadzeniu energooszczędnego systemu oświetlenia publicznego, w tym oświetlenia dróg publicznych. Ze względu na przestarzały, energochłonny system oświetlenia na terenie MOF Krosno, konieczna jest jego modernizacja. Znaczna część MOF Krosno nie posiada jeszcze oświetlenia ulicznego. Na tym Obszarze niezbędna jest realizacja nowych, energooszczędnych punktów oświetleniowych, co przyczyni się do poprawy komfortu życia oraz bezpieczeństwa mieszkańców.

System gospodarki odpadami na terenie MOF Krosno wymaga rozbudowy. Wynika to zarówno ze zdiagnozowanych potrzeb Obszaru w tym zakresie, jak i z wymagań unijnych. Konieczna jest realizacja

inwestycji w budowę i rozbudowę punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych. Sieć dobrze wyposażonych PSZOK powinna zostać uzupełniona o sieć poletek ekologicznych.

W celu zwiększenia stopnia ponownego wykorzystania (recyklingu) odpadów istnieje potrzeba budowy i przebudowy (rozbudowy) sortowni odpadów w Krośnie. Zadaniem sortowni będzie odzyskanie z frakcji odpadów zmieszanych maksymalnie dużej ilości surowców do ponownego wykorzystania.

Wchodzące w życie przepisy zakładają konieczność termicznego unieszkodliwiania części odpadów, dlatego też właściwym działaniem byłaby budowa spalarni odpadów. Ze względu na brak tego rodzaju obiektu w pobliżu MOF Krosno, realizacja tej inwestycji na terenie MOF jest jak najbardziej uzasadniona.

Ze względu na fakt, że teren MOF Krosno nie jest w całości objęty siecią kanalizacyjną, konieczna jest rozbudowa tego systemu. Istotnym działaniem będzie również rozdzielenie istniejącej sieci kanalizacji sanitarnej od deszczowej.

Istnieje także potrzeba zwiększenia ochrony zasobów przyrodniczych MOF Krosno, zarówno siedlisk roślin, jak i zwierząt, w celu zachowania bioróżnorodności gatunkowej oraz budowania na jej podstawie potencjału turystycznego. W tym zakresie planowane są m.in. zabiegi pielęgnacyjno-konserwatorskie przy pomnikach przyrody, prace porządkowe przy obiektach cennych przyrodniczo, wykonanie oznakowania dla obiektów przyrodniczych, miejsc bytowania zwierząt chronionych, ścieżek przyrodniczych, stanowisk dokumentacyjnych, wykonanie ogrodzeń stanowisk roślin i zwierząt objętych ochroną. Planowane są również działania w zakresie wyznaczenia, urządzenia i oznakowania nowych ścieżek edukacyjno-przyrodniczych, a także realizacji nowej infrastruktury – m.in. punkty i platformy widokowe.

Pomocna w zakresie ochrony środowiska będzie także edukacja ekologiczna na terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno, która jest niewystarczająco rozpowszechniona. Powinna być skierowana do różnych grup mieszkańców, aby działania prowadzone na rzecz poprawy stanu środowiska naturalnego odniosły sukces. Projekty informacyjne powinny uświadomić mieszkańcom MOF Krosno konieczność realizacji działań mających na celu czynną ochronę przyrody oraz przeciwdziałania zanieczyszczeniu środowiska, w tym konieczność ograniczenia niskiej emisji. Powinny przyczynić się do wypracowania postaw proekologicznych, m.in. nawyku segregowania odpadów, a także kontroli zużycia energii elektrycznej i wody. Istotne jest również przekazanie informacji na temat korzyści, jakie niesie z sobą wykorzystanie źródeł czystej energii, zalet domów pasywnych, a także informacji na temat możliwości uzyskania dofinansowania na te cele.

Po przeprowadzonej analizie MOF Krosno w obszarach związanych z użytkowaniem energii - w budownictwie, transporcie, energetyce, gospodarce odpadami i wodno-ściekowej, został opracowany „Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno na lata 2015-2020” - strategiczny dokument, który wyznacza kierunki rozwoju MOF w zakresie działań inwestycyjnych i nieinwestycyjnych. Plan ten powstał w celu przedstawienia koncepcji działań służących poprawie jakości powietrza na terenie MOF Krosno, w tym ograniczenia emisji gazów cieplarnianych (CO₂) i ograniczenia niskiej emisji poprzez zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz redukcję zużycia energii finalnej i poprawy efektywności energetycznej. W dokumencie przedstawiono potrzebę realizacji działań, które zostały ujęte w ramach Priorytetu 5. „Strategii MOF Krosno” - Ochrona środowiska.

Tabela 41 Przykładowe wskaźniki produktu celów szczegółowych Priorytetu 5: Ochrona środowiska

Cel szczegółowy	Wskaźniki produktu	Źródło danych do określenia wartości docelowych wskaźników
Rozwój systemu gospodarki odpadami	Ilość selektywnie zebranych odpadów komunalnych –Mg/rok	JST
	Liczba wspartych Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych –szt.	JST
	Liczba kampanii informacyjno-edukacyjnych związanych z gospodarką odpadami – szt.	JST
	Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami – szt.	JST
	Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami – szt.	JST
Ograniczenie niskiej emisji	Długość wybudowanej lub zmodernizowanej sieci ciepłowniczej (przyłącza) - km	JST
	Liczba wybudowanych lub zmodernizowanych źródeł ciepła – szt.	JST
	Powierzchnia użytkowa budynków poddanych termomodernizacji - m ²	JST
	Pojemność zakupionego taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej – os.	JST
	Liczba zakupionych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej - szt.	JST
Uporządkowanie i rozbudowa systemu gospodarki wodno - ściekowej	Długość wybudowanej kanalizacji sanitarnej i deszczowej -km	JST
	Długość rozbudowanej lub zmodernizowanej kanalizacji sanitarnej i deszczowej -km	JST
Wzrost efektywności energetycznej i rozwój niskoemisyjnych źródeł energii	Liczba budynków użyteczności publicznej poddanych termomodernizacji – szt.	JST/dokumentacja projektowa
	Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE (odnawialnych źródeł energii) – szt.	JST/dokumentacja projektowa
	Liczba zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE – szt.	JST/dokumentacja projektowa
	Liczba wybudowanych stanowisk oświetlenia ulicznego o wysokiej efektywności energetycznej – szt.	JST/dokumentacja projektowa
	Liczba zmodernizowanych stanowisk oświetlenia ulicznego o wysokiej efektywności energetycznej – szt.	JST/dokumentacja projektowa
Upowszechnienie edukacji ekologicznej wśród społeczności lokalnej	Liczba działań edukacyjnych w zakresie ekologii – szt.	JST

Zachowanie bioróżnorodności biologicznej i krajobrazowej na terenie MOF Krosno	Liczba wspartych cennych przyrodniczo obiektów - siedlisk roślin i zwierząt – szt.	JST
--	--	-----

Tabela 42 Przykładowe wskaźniki rezultatu celów szczegółowych Priorytetu 5: Ochrona środowiska

Cel szczegółowy	Wskaźniki rezultatu	Źródło danych do określenia wartości docelowych wskaźników
Rozwój systemu gospodarki odpadami	Liczba osób objętych selektywnym zbieraniem odpadów – os.	JST
	Liczba osób objętych kampanią informacyjno-edukacyjną związaną z gospodarką odpadami – os.	JST
	Ludność korzystająca z oczyszczalni ogółem – os.	BDL
	Odpady wytworzone w ciągu roku unieszkodliwione termicznie - Mg	Podmiot prowadzący ITPO (Instalację Termicznego Przekształcania Odpadów).
Ograniczenie niskiej emisji	Spadek wartości zanieczyszczeń mierzonych na stacji pomiarowej Krosno ul. Kletówki - $\mu\text{g}/\text{m}^3$	WIOŚ
Uporządkowanie i rozbudowa systemu gospodarki wodno - ściekowej	Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej – os.	BDL
Wzrost efektywności energetycznej i rozwój niskoemisyjnych źródeł energii	Zmniejszenie zapotrzebowania na energię cieplną w budynkach użyteczności publicznej– GJ/rok	Audyt energetyczny
	Ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej w wyniku zmodernizowania istniejących ciągów oświetleniowych – MWh/rok	Zakład energetyczny
	Ilość energii elektrycznej wytworzonej z OZE – kWh/rok	Podmioty zarządzające jednostkami wytwarzania energii elektrycznej z OZE
Upowszechnienie edukacji ekologicznej wśród społeczności lokalnej	Liczba osób objętych działaniami edukacyjnymi w zakresie ekologii – os.	JST
Zachowanie bioróżnorodności biologicznej i krajobrazowej na terenie MOF Krosno	Wzrost liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa naturalnego– szt.	JST

Działania priorytetu:

DZIAŁANIE 5.1. Wspieranie rozwoju gospodarki niskoemisyjnej

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 5.1:

- Wymiana kotłów grzewczych w budynkach na terenie gmin MOF Krosno
- Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 5.1 mogą zostać sfinansowane m.in. z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014 - 2020, Oś priorytetowa III. Czysta energia, Priorytet Inwestycyjny 4c Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym oraz Priorytet Inwestycyjny 4e Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łączące zmiany klimatu.

DZIAŁANIE 5.2. Dostosowanie instalacji RIPOK Krosno pozwalające na termiczne unieszkodliwianie odpadów.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 5.2:

- Budowa spalarni odpadów⁵⁴.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 5.2 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, Oś Priorytetowa II: Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu, priorytet inwestycyjny 6.I. Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie.

DZIAŁANIE 5.3. Wspieranie tworzenia zintegrowanego systemu gospodarki odpadami.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 5.3:

- Budowa i przebudowa (rozbudowa) sortowni odpadów w Krośnie.
- Budowa tzw. poletek ekologicznych na terenie MOF Krosno.
- Budowa lub rozbudowa punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych na terenie MOF Krosno. Przewiduje się również utworzenie tzw. poletka ekologiczne.

---

⁵⁴Realizacja instalacji termicznego przetwarzania odpadów uzależniona jest od decyzji na poziomie Wojewódzkiego Planu Gospodarowania Odpadami

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 5.3 mogą zostać sfinansowane m.in. z :

- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, Oś Priorytetowa II: Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu, Działanie 2.2 Gospodarka odpadami komunalnymi, priorytet inwestycyjny 6a (EFRR) Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie,
- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, Oś priorytetowa IV Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego, Działanie 4.2 Gospodarka odpadami; priorytet inwestycyjny 6a (EFRR) Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie.

DZIAŁANIE 5.4. Uporządkowanie istniejącej gospodarki ściekami poprzez rozdzielanie kanalizacji sanitarnej i deszczowej.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 5.4:

- Rozbudowa infrastruktury wodno-ściekowej obejmującej rozdzielanie kanalizacji sanitarnej i deszczowej.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 5.4 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa IV. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego, priorytet inwestycyjny 6b Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie,
- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, Oś Priorytetowa II: Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu, priorytet inwestycyjny 6b Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie.

DZIAŁANIE 5.5. Rozbudowa sieci kanalizacyjnej.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 5.5:

- Rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej na terenie gmin MOF Krosno.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 5.5 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa IV. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego, priorytet inwestycyjny 6b Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie,
- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, Oś Priorytetowa II: Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu, priorytet inwestycyjny 6b Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie,
- Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014 – 2020, Działanie M07: Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich, Poddziałanie 2: Gospodarka wodno-ściekowa.

DZIAŁANIE 5.6. Wspieranie inicjatyw na rzecz efektywności energetycznej oraz odnawialnych źródeł energii.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 5.6:

- Wspieranie rozwiązań na rzecz czystej energii (farmy fotowoltaiczne, małe elektrownie wiatrowe, instalacje fotowoltaiczne na budynkach mieszkalnych, instalacje solarne na budynkach mieszkalnych, pompy ciepła),
- Projekty informacyjno-promocyjne dotyczące korzyści w zakresie wykorzystania źródeł czystej energii,
- Doradztwo/szkolenia w zakresie budowy domów pasywnych.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 5.6 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa III. Czysta energia, Priorytet Inwestycyjny 4a Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych,
- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, Oś Priorytetowa I: Zmniejszenie emisyjności gospodarki, Priorytet inwestycyjny 4a Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych.

DZIAŁANIE 5.7. Prowadzenie edukacji ekologicznej adresowanej do różnych grup mieszkańców.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 5.7:

- Programy edukacyjno-promocyjne na terenie gmin MOF Krosno: szkolenia, warsztaty, seminaria, konkursy wiedzy ekologicznej, itp.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 5.7 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa IV. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego, priorytet inwestycyjny 6d Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę.

DZIAŁANIE 5.8. Realizacja efektywnego energetycznie systemu oświetlenia ulicznego.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 5.8:

- modernizacja publicznego oświetlenia na terenie MOF Krosno do wykonanego w systemie energooszczędnym (wymiana na energooszczędne oprawy oświetleniowe wraz z osprzętem, budowa nowych słupów z oprawami w celu uzupełnienia braków infrastruktury oraz wykonanie systemu sterowania oświetleniem w celu zwiększenia efektu ekologicznego. Planowana jest też budowa farm fotowoltaicznych do zasilania oświetlenia ulicznego.)

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 5.8 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, Oś Priorytetowa I: Zmniejszenie emisyjności gospodarki, Priorytet inwestycyjny 4a Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych.

DZIAŁANIE 5.9. Ochrona i popularyzacja zasobów przyrodniczych i krajobrazowych MOF Krosno.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 5.9:

- Realizacja prac pielęgnacyjnych w celu ochrony obiektów cennych przyrodniczo MOF
- Wykonanie tablic informacyjnych dla tych obiektów,
- realizacja działań mających na celu ochronę bioróżnorodności lokalnych zasobów przyrodniczych, m.in. czynną ochronę płazów i nietoperzy oraz ochronę pomników przyrody nieożywionej,
- Wykonanie ścieżek edukacji ekologicznej propagujących walory obszarów Natura 2000 oraz obiekty przyrodniczo cenne.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 5.9 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej Priorytet 4: Ochrona różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów, Ochrona przyrody i krajobrazu Priorytet inwestycyjny 6d Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja

gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę,

- Programu Interreg V-A Polska-Słowacja 2014-202, Oś priorytetowa pierwsza: Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego pogranicza, priorytet inwestycyjny 6c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

PRIORYTET 6: Kultura i dziedzictwo kulturowe

Celem nadrzędnym priorytetu jest:

Popularyzacja kultury i dziedzictwa kulturowego MOF Krosno.

Realizacja tego celu będzie następować poprzez cele szczegółowe:

1. Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego MOF Krosno.
2. Organizacja i promocja wydarzeń kulturalnych.
3. Popularyzacja twórców kultury MOF Krosno.
4. Rozwój instytucji kultury MOF Krosno.

Opis i uzasadnienie realizacji priorytetu:

Na terenie wszystkich gmin MOF Krosno zlokalizowane są liczne atrakcje turystyczne, w tym muzea, instytucje kultury i zabytki, m.in. obiekty sakralne, cmentarze. Bogactwo lokalnego dziedzictwa kulturowego tworzy m.in. historia poszczególnych miejscowości i ich mieszkańców, charakterystyczne rzemiosło (historyczne i współczesne), twórczość lokalnych artystów, tradycyjne obrzędy świąteczne, regionalna kuchnia, zespoły ludowe, itp. Dziedzictwo kulturowe stanowi potencjał, który z jednej strony należy chronić, a z drugiej rozwijać i wykorzystywać do budowania kapitału społecznego. Z obserwacji wynika, że największym zainteresowaniem, zarówno mieszkańców, jak i turystów odwiedzających region, cieszą się prezentacje pokoleniowego przekazu treści kulturowych (umiejętności, wiedzy, przekonań), realizowane głównie poprzez formy czynnego w nich uczestnictwa (np. warsztaty). Dlatego też planowane są działania mające na celu prezentację dziedzictwa kulturowego, zarówno w tradycyjnej formie (m.in. wystawy, ekspozycje, targi lokalnych twórców, kiermasze twórczości ludowej), ale przede wszystkim w formie nowoczesnej i przystępnej - z udziałem publiczności. Dziedzictwo kulturowe prezentowane będzie m.in. poprzez warsztaty dla dzieci, młodzieży i dorosłych, zarówno dla mieszkańców MOF, jak i turystów. W ramach form czynnego uczestnictwa planuje się np. warsztaty koronkarskie, batiku, wikliniarskie itp. Przygotowane zostaną również pracownie: ceramiczna, wypieku chleba czy zabawek ludowych. Na atrakcyjność prowadzonych działań duży wpływ będzie miało również zastosowanie nowoczesnych narzędzi prezentacji (multimedialnych) i ich interaktywność. Zastosowane zostaną projektory multimedialne, które będą zmieniać wystrój pomieszczeń w zależności od organizowanego wydarzenia. W miarę możliwości technicznych do realizacji tego zakresu wykorzystana zostanie technologia 3D.

W ramach priorytetu „Kultura i dziedzictwo kulturowe” wsparcie ukierunkowane będzie z jednej strony na działania, które przyczynią się do ochrony i poprawy stanu obiektów dziedzictwa kulturowego oraz obiektów zabytkowych m.in. poprzez poprawę infrastruktury, z drugiej na działania wpływające na promocję i rozwój zasobów i instytucji kultury m.in. poprzez poprawę jakości funkcjonowania instytucji kultury (efektywny model zarządzania), rozwój infrastruktury i wyposażenia instytucji kultury, promocję twórców kultury MOF Krosno, w tym twórców ludowych, promocję i organizację wydarzeń kulturalnych w wymiarze regionalnym i międzynarodowym, synchronizację działań kulturalnych. Istotne będzie również rozszerzenie oferty kulturalnej instytucji kultury MOF Krosno oraz działania w zakresie edukacji artystycznej mieszkańców.

Tabela 43 Przykładowe wskaźniki produktu celów szczegółowych Priorytetu 6: Kultura i dziedzictwo kulturowe

Cel szczegółowy	Wskaźniki produktu	Źródło danych do określenia wartości docelowych wskaźników
Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego MOF Krosno	Liczba zabytków objętych wsparciem – szt.	JST
	Liczba instytucji kultury objętych wsparciem – szt.	JST
Organizacja i promocja wydarzeń kulturalnych	Liczba imprez kulturalnych na terenie gmin MOF Krosno – szt.	JST/ Instytucje Kultury
	Liczba działań promocyjnych upowszechniających imprezy kulturalne – szt.	JST/ Instytucje Kultury
Popularyzacja twórców kultury MOF Krosno	Liczba działań promujących lokalne talenty artystyczne – szt.	JST/ Instytucje Kultury
Rozwój instytucji kultury MOF Krosno	Liczba obiektów zasobów kultury objętych wsparciem – szt.	JST
	Liczba instytucji kultury objętych wsparciem – szt.	JST

Tabela 44 Przykładowe wskaźniki rezultatu celów szczegółowych Priorytetu 6: Kultura i dziedzictwo kulturowe

Cel szczegółowy	Wskaźniki rezultatu	Źródło danych do określenia wartości docelowych wskaźników
Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego MOF Krosno	Liczba osób korzystających z obiektów zasobów kultury objętych wsparciem — os./rok	JST/ Instytucje Kultury
Organizacja i promocja wydarzeń kulturalnych	Liczba osób uczestniczących w imprezach kulturalnych – os./rok	JST/ Instytucje Kultury
Popularyzacja twórców kultury MOF Krosno	Liczba twórców kultury objętych wsparciem— os./rok	JST/ Instytucje Kultury
Rozwój instytucji kultury MOF Krosno	Liczba osób korzystających z oferty ośrodków kultury na terenie MOF Krosno – os./rok	JST/ Instytucje Kultury

Działania priorytetu:

DZIAŁANIE 6.1. Wspieranie procesu odnowy i konserwacji obiektów zabytkowych i innych atrakcji turystycznych MOF Krosno.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 6.1:

- Odnowa obiektów zabytkowych, sakralnych i innych atrakcji turystycznych

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 6.1 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, Oś priorytetowa IV. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego, Priorytet Inwestycyjny 6c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego,
- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020, Oś Priorytetowa VIII: Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój dziedzictwa kulturowego zasobów kultury, Priorytet inwestycyjny 6c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego,
- Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020, Działanie M07: Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich, Poddziałanie 3: Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej,
- Programu Interreg V-A Polska-Słowacja 2014-202, Oś priorytetowa pierwsza: Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego pogranicza, priorytet inwestycyjny 6c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego,
- Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020, Cel Tematyczny CT3 Promocja kultury lokalnej i zachowanie dziedzictwa historycznego, Priorytet 1.2 Promocja i zachowanie dziedzictwa naturalnego.

DZIAŁANIE 6.2. Rozszerzenie oferty kulturalnej MOF Krosno

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 6.2.:

- Organizacja wydarzeń kulturalnych (festiwale, wystawy, konkursy), w tym z partnerami zagranicznymi dla mieszkańców MOF Krosno oraz turystów,
- Działania promujące wydarzenia kulturalne w regionalnych i ogólnopolskich mediach,
- Programy rabatowe dla lokalnej społeczności np. dla rodzin wielodzietnych, korzystających z oferty kulturalnej MOF Krosno.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 6.2. mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
- Programu Kreatywna Europa. Komponent Kultura. Obszar grantowy: Projekty współpracy europejskiej,
- Programu Interreg V-A Polska-Słowacja 2014-202, Oś priorytetowa pierwsza: Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego pogranicza, priorytet inwestycyjny 6c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego,

- Środków własnych gmin tworzących MOF Krosno.

DZIAŁANIE 6.3. Stworzenie mapy i kalendarza imprez kulturalnych.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 6.3:

- Opracowanie interaktywnego terminarza imprez kulturalnych MOF Krosno.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 6.3 mogą zostać sfinansowane ze środków własnych gmin tworzących MOF Krosno.

DZIAŁANIE 6.4. Poprawa infrastruktury i wyposażenia ośrodków kultury.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 6.4:

- Modernizacja ośrodków kultury i ich wyposażenia.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 6.4 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014- 2020, Oś priorytetowa IV. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego, priorytet inwestycyjny 6c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego,
- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, Oś Priorytetowa VIII: Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury, Priorytet inwestycyjny 6c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego,
- Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, Działanie M07: Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich , Poddziałanie 3: Inwestycje w tworzenie, ulepszanie lub rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury oraz powiązanej infrastruktury.

DZIAŁANIE 6.5. Promowanie twórców kultury MOF Krosno.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 6.5:

- Międzynarodowa promocja twórców kultury MOF Krosno

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 6.5 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
- Środków własnych gmin tworzących MOF Krosno.

DZIAŁANIE 6.6. Rozwój edukacji artystycznej mieszkańców MOF Krosno.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 6.6:

- Organizacja warsztatów artystycznych i spotkań edukacyjnych rozwijających talenty

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 6.6 mogą zostać sfinansowane z:

- Programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- Środków własnych gmin tworzących MOF Krosno.

DZIAŁANIE 6.7. Zachowanie i popularyzacja dziedzictwa kulturowego MOF Krosno.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 6.7:

- Modernizacja obiektów zabytkowych w celu rozwoju w nich funkcji kulturalnych

W ramach tego działania planowana jest realizacja jednego z Projektów Strategicznych MOF Krosno pod nazwą „**Modernizacja zabytkowego dworca PKP na potrzeby funkcjonowania „ETNOCENTRUM ziemi krośnieńskiej”**”

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 6.1 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, Oś priorytetowa IV. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego, Priorytet Inwestycyjny 6c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego,
- Programu Interreg V-A Polska-Słowacja 2014-202, Oś priorytetowa pierwsza: Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego pogranicza, priorytet inwestycyjny 6c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego,
- Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020, Cel Tematyczny CT3 Promocja kultury lokalnej i zachowanie dziedzictwa historycznego, Priorytet 1.2 Promocja i zachowanie dziedzictwa naturalnego.

PRIORYTET 7: Edukacja

Celem nadrzędnym priorytetu jest:

Podniesienie efektywności kształcenia dzieci i młodzieży MOF Krosno.

Realizacja tego celu będzie następować poprzez cele szczegółowe:

1. Wzbogacenie oferty edukacyjnej przedszkoli i szkół na terenie MOF Krosno.
2. Rozwój edukacji na kierunkach zawodowych zgodnych z potrzebami rynku pracy, we współpracy z pracodawcami.
3. Poprawa jakości infrastruktury edukacyjnej MOF Krosno.

Opis i uzasadnienie realizacji priorytetu:

Przeprowadzona diagnoza społeczno – gospodarcza Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno wskazuje między innymi na postępujący spadek liczby uczniów w szkołach na wszystkich poziomach edukacji oraz wysokie zróżnicowanie współczynników skolaryzacji pomiędzy gminami MOF Krosno. Pojawia się również zgłaszany w niektórych szkołach problem związany z informatyzacją nauczania oraz potrzebą zwiększenia liczby komputerów dostępnych dla uczniów.

W związku z trudną sytuacją na rynku pracy, rosnącym bezrobociem ludzi młodych, konieczna jest szczególna dbałość o właściwe kształtowanie oferty edukacyjnej i reagowanie na potrzeby przedsiębiorców w tym zakresie.

Na poprawę sytuacji na rynku pracy ma wpływ właściwe ukierunkowanie ścieżki edukacyjnej i zawodowej. Dlatego zasadne są działania obejmujące m.in. wdrożenie efektywnego systemu doradztwa zawodowego w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych. Pomocne w tym zakresie będą także działania polegające na stworzeniu odpowiednich warunków nauczania poprzez doposażenie bazy dydaktycznej. Dzięki współpracy z biznesem w skali całego MOF Krosno, szkoły skuteczniej będą mogły dopasować swoją ofertę edukacyjną do rzeczywistych potrzeb. Przyczynią się do tego m.in. zmiany programowe, podnoszenie poziomu kwalifikacji zawodowych, w szczególności umiejętności praktycznych.

W celu budowy społeczeństwa obywatelskiego zasadne będzie organizowanie zróżnicowanych zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży rozwijających zainteresowania z różnych dziedzin życia.

Tabela 45 Przykładowe wskaźniki produktu celów szczegółowych Priorytetu 7: Edukacja

Cel szczegółowy	Wskaźniki produktu	Źródło danych do określenia wartości docelowych wskaźników
Wzbogacenie oferty edukacyjnej przedszkoli i szkół na terenie MOF Krosno	Ilość zorganizowanych zajęć dodatkowych (pozalekcyjnych) – godz.	JST
Rozwój edukacji na kierunkach zawodowych zgodnych z potrzebami rynku pracy, we współpracy z pracodawcami	Liczba nowych kierunków nauczania dopasowanych do potrzeb rynku pracy – szt.	JST
Poprawa jakości infrastruktury edukacyjnej MOF Krosno.	Liczba przedszkoli, szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w sprzęt i materiały dydaktyczne –szt.	JST

Tabela 46 Przykładowe wskaźniki rezultatu celów szczegółowych Priorytetu 7: Edukacja

Cel szczegółowy	Wskaźniki rezultatu	Źródło danych do określenia wartości docelowych wskaźników
Wzbogacenie oferty edukacyjnej przedszkoli i szkół na terenie MOF Krosno.	Liczba dzieci i młodzieży objętych zajęciami dodatkowymi (pozalekcyjnymi) – os.	JST
Rozwój edukacji na kierunkach zawodowych zgodnych z potrzebami rynku pracy, we współpracy z pracodawcami	Liczba uczniów objętych nowymi kierunkami nauczania dopasowanymi do potrzeb rynku pracy – os.	JST
	Liczba przedsiębiorstw współpracujących z placówkami kształcenia zawodowego – szt.	JST
Poprawa jakości infrastruktury edukacyjnej MOF Krosno	Liczba dzieci i młodzieży uczestniczących w kształceniu w wyposażonych podmiotach – os.	JST

Działania priorytetu:

DZIAŁANIE 7.1. Organizowanie zróżnicowanych zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 7.1:

- Organizacja warsztatów, zajęć tematycznych, szkoleń dla dzieci i młodzieży rozwijających zainteresowania oraz wspierających proces kształcenia,
- Tworzenie kół zainteresowań, kół naukowych.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 7.1 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014- 2020, Oś Priorytetowa IX. Jakość edukacji i kompetencji w regionie, priorytet inwestycyjny 10i Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia,
- Krajowych środków przyznawanych corocznie przez właściwe ministerstwa np. Ministerstwo Sportu i Turystyki, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego itp.

DZIAŁANIE 7.2. Dostosowanie do potrzeb rynku pracy realizowanych na terenie gmin MOF Krosno kierunków kształcenia i programów nauczania (we współpracy z pracodawcami):

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 7.2:

- Wprowadzenie w szkołach nowych kierunków/ programów nauczania w konsultacji z przedsiębiorstwami działającymi na terenie gmin MOF Krosno,
- Wprowadzenie w szkołach zajęć praktycznych przysposabiających uczniów do zawodu – praktyki, staże w przedsiębiorstwach działających na terenie gmin MOF Krosno,
- Organizacja zajęć pomagających młodzieży zaplanowanie swojej ścieżki zawodowej, m.in. spotkania z psychologiem i doradcą zawodowym.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 7.2 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014- 2020, Oś Priorytetowa IX. Jakość edukacji i kompetencji w regionie, priorytet inwestycyjny 10iv Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami,
- Programu Erasmus+, Kształcenie i szkolenia zawodowe. Akcja 1. Mobilność edukacyjna (uczniów i kadry) oraz Akcja 2. Współpraca na rzecz innowacji i dobrych praktyk,
- Programu Interreg V-A Polska-Słowacja 2014-202, Oś priorytetowa trzecia: Rozwój edukacji transgranicznej i uczenia się przez całe życie Priorytet inwestycyjny 10b - Opracowanie i wdrażanie wspólnej edukacji, szkolenia zawodowego i programów szkoleń (EWT- współpraca transgraniczna).

DZIAŁANIE 7.3. Zapewnienie właściwych warunków nauczania poprzez doposażenie bazy dydaktycznej.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 7.3:

- Doposażanie bazy dydaktycznej MOF Krosno.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 7.3 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa VI. Spójność przestrzenna i społeczna, priorytet inwestycyjny 10 Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej.

PRIORYTET 8: Zdrowie

Celem nadrzędnym priorytetu jest:

Poprawa stanu zdrowia oraz wzrost aktywności fizycznej mieszkańców MOF Krosno.

Realizacja tego celu będzie następować poprzez cele szczegółowe:

1. Upowszechnienie edukacji prozdrowotnej wśród mieszkańców MOF Krosno.
2. Zwiększenie liczby organizowanych imprez sportowych.
3. Aktywizacja sportowo-rekreacyjna mieszkańców MOF Krosno.
4. Rozwój infrastruktury sportowo - rekreacyjnej Obszaru i jej dostępności.

Opis i uzasadnienie realizacji priorytetu:

Przeprowadzona diagnoza społeczno – gospodarcza MOF Krosno wskazuje między innymi na rosnący w powiecie krośnieńskim problem umieralności z powodu chorób układu krążenia. Choroby te w dużej mierze są następstwem niewystarczającej aktywności fizycznej społeczeństwa. Problem ten dotyczy głównie osób w wieku średnim oraz starszym. Wiadomo też, iż w całym kraju rośnie liczba diagnozowanych u dzieci wad postawy. Często wynika to z niewłaściwego trybu życia zdominowanego przez niedobór aktywności fizycznej.

Rośnie średnia długość życia mieszkańców, co rodzi potrzebę propagowania aktywności fizycznej wśród seniorów. Aby sprostać tym wyzwaniom, niezbędne są równoległe działania w zakresie zwiększenia dostępności mieszkańców MOF Krosno do bazy sportowo rekreacyjnej, jak również w zakresie promocji aktywności fizycznej (w tym nauki pływania) i edukacji prozdrowotnej we wszystkich grupach wiekowych. Do promocji aktywnego trybu życia przyczynia się szeroka oferta sportu amatorskiego oraz organizowanie dużych imprez sportowych w obszarze sportu wyczynowego.

Tabela 47 Przykładowe wskaźniki produktu celów szczegółowych Priorytetu 8: Zdrowie

Cel szczegółowy	Wskaźniki produktu	Źródło danych do określenia wartości docelowych wskaźników
Upowszechnienie edukacji prozdrowotnej wśród mieszkańców MOF Krosno.	Liczba prozdrowotnych działań edukacyjnych – szt.	JST
	Liczba wdrożonych programów profilaktycznych i prozdrowotnych – szt.	JST
Zwiększenie liczby organizowanych imprez sportowych	Liczba imprez sportowych zorganizowanych na terenie gmin MOF Krosno – szt.	Kluby sportowe
Aktywizacja sportowo-rekreacyjna mieszkańców MOF Krosno.	Liczba programów/zajęć rekreacyjnych dla seniorów – szt.	JST
	Liczba działań na rzecz upowszechnienia nauki pływania – szt.	JST
Rozwój infrastruktury sportowo - rekreacyjnej Obszaru i jej dostępności.	Liczba zmodernizowanych/nowo wybudowanych ośrodków sportowo-rekreacyjnych – szt.	JST
	Liczba wyposażonych sal sportowych, siłowni dostępnych dla mieszkańców itp.	JST

Tabela 48 Przykładowe wskaźniki rezultatu celów szczegółowych Priorytetu 8: Zdrowie

Cel szczegółowy	Wskaźniki rezultatu	Źródło danych do określenia wartości docelowych wskaźników
Upowszechnienie edukacji prozdrowotnej wśród mieszkańców MOF Krosno.	Liczba osób objętych wsparciem w ramach działań profilaktycznych, prozdrowotnych i edukacyjnych – os.	JST
Zwiększenie liczby organizowanych imprez sportowych	Liczba osób uczestniczących w imprezach sportowych organizowanych na terenie MOF Krosno – os.	Kluby sportowe
Aktywizacja sportowo-rekreacyjna mieszkańców MOF Krosno.	Liczba seniorów objętych wsparciem w ramach programów rekreacyjnych – os.	JST
	Liczba osób, które ukończyły programy/zajęcia upowszechniające naukę pływania – os.	JST
Rozwój infrastruktury sportowo - rekreacyjnej Obszaru i jej dostępności.	Liczba osób korzystających z zmodernizowanych/nowo wybudowanych ośrodków sportowo-rekreacyjnych – os.	JST
	Liczba osób dorosłych korzystających z sal sportowych – os.	JST

Działania priorytetu:

DZIAŁANIE 8.1. Organizowanie imprez sportowych na terenie gmin MOF Krosno.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 8.1:

- Organizacja imprez sportowo-rekreacyjnych na terenie gmin MOF Krosno,
- Organizacja zawodów dla dzieci i młodzieży.

Źródło finansowania: Projekty w ramach Działania 8.1 mogą zostać sfinansowane m.in. ze środków pochodzących z dotacji Ministerstwa Sportu i Turystyki.

DZIAŁANIE 8.2. Wspieranie działań na rzecz upowszechnienia nauki pływania.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 8.2:

- Wspieranie działań promujących naukę pływania wśród mieszkańców MOF Krosno.

Źródło finansowania: Projekty w ramach Działania 8.2 mogą zostać sfinansowane m.in. ze środków pochodzących z dotacji Ministerstwa Sportu i Turystyki.

DZIAŁANIE 8.3. Rozbudowa infrastruktury sportowo-rekreacyjnej Obszaru.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 8.3:

- Budowa centrum sportowo-rekreacyjnego,

- Doposażenie w sprzęt sportowy klubów i stowarzyszeń sportowych,

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 8.3 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Środków pochodzących z Ministerstwa Sportu i Turystyki.

DZIAŁANIE 8.4. Organizowanie zajęć rekreacyjnych dla seniorów.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 8.4:

- Szkolenia/warsztaty/zajęcia w obszarze kultury i sztuki dla osób starszych,
- Tworzenie klubów dla seniorów.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 8.4 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Programów Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, m.in.: Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014–2020, Priorytet II. Aktywność społeczna promująca integrację wewnątrz- i międzypokoleniową; Program „Solidarność pokoleń Działania dla zwiększenia aktywności zawodowej osób w wieku 50+” Cel 4. Wspieranie idei aktywnego i zdrowego starzenia się, Priorytet 4.1. Upowszechnianie idei aktywnego i zdrowego starzenia się,

DZIAŁANIE 8.5. Prowadzenie edukacji prozdrowotnej oraz działań profilaktycznych.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 8.5:

- Opracowanie materiałów informacyjnych promujących zdrowy styl życia,
- Akcje/programy promujące zdrowy styl życia,
- Zajęcia edukacyjne z profilaktyki zdrowotnej,
- Programy i działania z zakresu profilaktyki zdrowotnej kierowane do mieszkańców MOF Krosno.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 8.5 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa VIII. Integracja społeczna, priorytet inwestycyjny 9iv Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym,
- Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014–2020 – Priorytet I Edukacja osób starszych.,
- Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego na lata 2014-2020, Program PL07 - Poprawa i lepsze dostosowanie ochrony zdrowia do trendów demograficzno – epidemiologicznych.

PRIORYTET 9: Bezpieczeństwo

Celem nadrzędnym osi priorytetowej jest:

Zapewnienie bezpieczeństwa dla mieszkańców MOF Krosno.

Realizacja tego celu będzie następować poprzez cele szczegółowe:

1. Poprawa wyposażenia jednostek straży pożarnej
2. Zwiększenie odporności na zagrożenia wynikające ze zmian klimatu występujących na terenie MOF Krosno.
3. Zmniejszenie ryzyka związanego z przestępczością.
4. Integracja społeczna młodzieży.
5. Stworzenie warunków do prowadzenia adopcji bezdomnych zwierząt.

Opis i uzasadnienie realizacji priorytetu:

Przeprowadzona diagnoza społeczno – gospodarcza MOF Krosno wskazuje na coraz częstsze zjawisko występowania powodzi ze względu na uwarunkowania klimatyczne oraz geograficzne (tereny górskie i podgórskie). Coraz częściej podczas obfitych opadów oraz roztopów śnieżnych pojawiają się problemy z nadmiarem wody, a z kolei podczas długotrwałych okresów suszy – z jej deficytem. Zagrożenie powodziowe należy minimalizować poprzez odpowiednią gospodarkę wodami opadowymi i roztopowymi, obejmującą m.in. inwestycje w infrastrukturę przeciwpowodziową.

Działania przewidziane w ramach priorytetu mają na celu lepsze przygotowanie MOF Krosno na wypadek wystąpienia zagrożeń związanych z wystąpieniem powodzi. Z tego względu duże znaczenie ma realizacja inwestycji zwiększających możliwość monitorowania ewentualnych zagrożeń i zarządzania nimi. Do organizacji systemów wczesnego reagowania i ratownictwa w sytuacjach nagłego wystąpienia zjawisk katastrofalnych przyczyniają się skoordynowane akcje ratunkowe. To z kolei wymaga posiadania przez służby ratunkowe odpowiedniego wyposażenia, które z jednej strony usprawnia prowadzenie akcji ratowniczych, a z drugiej umożliwia usuwanie skutków powodzi.

Niewątpliwym atutem turystycznym MOF są obszary leśne będące pozostałością puszczy karpackiej. Lasy te w znacznej części pokrywają tereny rezerwatu przyrody i parków krajobrazowych. Z uwagi na stopień zalesienia tego obszaru, a także fakt, że lasy zaliczane są do jego strategicznych zasobów, istotne są także działania związane z ochroną przed pożarami. Określony powyżej postulat posiadania przez służby ratownicze odpowiedniego i nowoczesnego wyposażenia odnosi się także do ochrony przeciwpożarowej.

W celu poprawy bezpieczeństwa publicznego zasadnym będzie rozwój infrastruktury monitoringu wizyjnego w miejscach publicznych oraz stworzenie odpowiednich warunków do prowadzenia adopcji bezdomnych zwierząt. Z kolei powołanie do życia Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych oraz Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii przyczyni się do rozwiązania problemów w rodzinach zagrożonych patologiami społecznymi.

Tabela 49 Przykładowe wskaźniki produktu celów szczegółowych Priorytetu 9: Bezpieczeństwo

Cel szczegółowy	Wskaźniki produktu	Źródło danych do określenia wartości docelowych wskaźników
Poprawa jakości sprzętu jednostek straży pożarnej	Liczba zakupionych wozów ratowniczo-gaśniczych – szt.	JST/Jednostki straży pożarnej
	Liczba zakupionych jednostek wyposażenia ratownictwa gaśniczego – szt.	JST/Jednostki straży pożarnej
Zwiększenie odporności na zagrożenia wynikające ze zmian klimatu występujących na terenie MOF Krosno.	Liczba wprowadzonych do użycia systemów monitorowania zagrożeń i systemów wczesnego ostrzegania – szt.	JST
	Pojemność obiektów małej retencji –m ³	JST
Zmniejszenie ryzyka związanego z przestępczością.	Liczba zainstalowanych urządzeń monitorujących miejsca publiczne –szt.	JST
Integracja społeczna młodzieży.	Liczba utworzonych ośrodków wychowawczych i socjoterapii dla młodzieży – szt.	JST
	Liczba programów/zajęć/warsztatów realizowanych w utworzonych ośrodkach wychowawczych i socjoterapii dla młodzieży – szt.	JST
	Liczba nauczycieli i opiekunów w utworzonych ośrodkach wychowawczych i socjoterapii dla młodzieży – os.	JST
Stworzenie warunków do prowadzenia adopcji bezdomnych zwierząt	Liczba utworzonych schronisk dla bezdomnych zwierząt na terenie MOF Krosno – szt.	JST

Tabela 50 Przykładowe wskaźniki rezultatu celów szczegółowych Priorytetu 9: Bezpieczeństwo

Cel szczegółowy	Wskaźniki rezultatu	Źródło danych do określenia wartości docelowych wskaźników
Poprawa jakości sprzętu jednostek straży pożarnej.	Liczba jednostek straży pożarnej objętych wsparciem – szt.	JST
Zwiększenie odporności na zagrożenia wynikające ze zmian klimatu występujących na terenie MOF Krosno.	Procent ludności MOF Krosno objęty systemem ostrzegania - %	JST
Zmniejszenie ryzyka związanego z przestępczością.	Liczba przestępstw pospolitych na terenie MOF – szt.	Policja
Integracja społeczna młodzieży.	Liczba młodzieży objętej w ramach działania opieką ośrodków wychowawczych i socjoterapii –os.	JST

Stworzenie warunków do prowadzenia adopcji bezdomnych zwierząt	Liczba zaadoptowanych zwierząt – szt.	JST
--	---------------------------------------	-----

Działania priorytetu:

DZIAŁANIE 9.1. Wspieranie działań na rzecz lepszego wyposażenia sprzętowego jednostek straży pożarnej.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 9.1:

- Doposażanie jednostek straży pożarnej.

Źródło finansowania: Projekty w ramach Działania 9.1 mogą zostać sfinansowane m.in. z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa IV. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego, priorytet inwestycyjny 5b Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami.

DZIAŁANIE 9.2. Implementacja zintegrowanego systemu ostrzegania przed kataklizmami.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 9.2:

- Opracowanie i wdrożenie systemu wczesnego reagowania oraz ratownictwa w sytuacjach wystąpienia kataklizmów.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 9.2 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa IV. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego, priorytet inwestycyjny 5b Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami,
- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, Oś Priorytetowa II: Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu, priorytet inwestycyjny 5b Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami.

DZIAŁANIE 9.3. Poprawa stanu bezpieczeństwa przeciwpowodziowego MOF Krosno.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 9.3:

- Obwałowanie rzek
- Rozwój form małej retencji na terenie gmin MOF Krosno (w tym poldery)

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 9.2 mogą zostać sfinansowane m.in. z:

- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa IV. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego, priorytet inwestycyjny 5b Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami,
- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, Oś Priorytetowa II: Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu, Priorytet inwestycyjny 5b Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami.

DZIAŁANIE 9.4. Upowszechnienie monitoringu wizyjnego miejsc publicznych.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 9.4:

- Rozwój infrastruktury monitoringu wizyjnego w miejscach publicznych.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 9.4 mogą zostać sfinansowane ze środków własnych gmin tworzących MOF Krosno.

DZIAŁANIE 9.5. Powołanie do życia Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych oraz Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 9.5:

- Utworzenie ośrodków wychowawczych dla młodzieży,
- Utworzenie ośrodków socjoterapii dla młodzieży.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 9.5 mogą zostać sfinansowane ze środków własnych gmin tworzących MOF Krosno.

DZIAŁANIE 9.6. Budowa schroniska dla bezdomnych zwierząt na terenie MOF Krosno.

Przykładowe rodzaje projektów dla Działania 9.6:

- Budowa schronisk dla zwierząt.

Źródło finansowania:

Projekty w ramach Działania 9.6 mogą zostać sfinansowane ze środków własnych gmin tworzących MOF Krosno.

3.1.2 Lista planowanych do realizacji projektów strategicznych MOF Krosno

1) Rozwój transportu niskoemisyjnego na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno

Uzasadnienie projektu :

Poprawa dostępności transportu publicznego na obszarze MOF Krosno, a wraz z nią spójności sieci jest kluczowym zagadnieniem w odniesieniu do układu osadniczego tego obszaru. Poprzez promowanie i wdrażanie niskoemisyjnego systemu transportu publicznego zwiększy się mobilność mieszkańców MOF Krosno, ograniczona zostanie emisja zanieczyszczeń z transportu na obszarze miasta Krosna oraz Gmin Miejsce Piastowe, Chorkówka, Jedlicze, Wojaszówka, Korczyna i Krościenko Wyżne. To w rezultacie będzie miało pozytywny wpływ na poprawę jakości środowiska naturalnego oraz jakości życia mieszkańców.

Liczba pasażerów korzystających z transportu publicznego w ramach MOF Krosno w ostatnich latach systematycznie malała. Dlatego też niezbędne jest podjęcie kroków zmierzających do odwrócenia tej negatywnej sytuacji. Spore zatłoczenie ulic na terenie miasta Krosna związane jest z dużą skalą dojazdów do pracy w Krośnie z terenu gmin ościennych oraz z różnymi ponadlokalnymi funkcjami Krosna jako ośrodka subregionalnego – rdzenia MOF.

Tabor autobusowy znajdujący się w posiadaniu MKS Sp. z o.o. Krosno (operatora publicznego transportu zbiorowego) jest w znacznym stopniu przestarzały i wyeksploatowany, a przede wszystkim nie spełnia obecnych norm czystości spalin.

W celu usprawnienia systemu transportowego MOF Krosno, niezbędne jest zwiększenie roli miejskiego i podmiejskiego transportu publicznego. Jego oferta musi być dostosowana do aktualnych potrzeb i atrakcyjna dla użytkowników (głównie mieszkańców, ale także turystów). W tym celu konieczne jest zapewnienie dogodnych, efektywnych połączeń pomiędzy gminami MOF Krosno (optymalizacja sieci i rozkładów jazdy) oraz zapewnienie elektronicznych systemów wspierających zarządzanie transportem (Intelligent Transport Systems).

Niezbędnym działaniem będzie zatem zakup nowoczesnego, niskoemisyjnego taboru w celu spełnienia postulatów zapewnienia bezpieczeństwa i komfortu podróżowania (w tym udogodnień dla osób o ograniczonej mobilności) oraz w celu minimalizacji negatywnego wpływu transportu na środowisko.

Wymianie powinna podlegać znaczna część obecnego taboru MKS Sp. z o.o. Krosno. Pozostałe autobusy z dotychczasowego taboru powinny zostać wyposażone w urządzenia ITS.

Dla prawidłowej obsługi pasażerów zasadne są inwestycje polegające na budowie nowych oraz przebudowie istniejących przystanków i zatok autobusowych oraz wymianie wiat przystankowych. W celu zachęcenia mieszkańców MOF Krosno do korzystania z publicznego transportu zbiorowego należy dążyć do zwiększenia częstotliwości kursowania autobusów, w szczególności na terenie miasta Krosna. Montaż systemów dynamicznej informacji pasażerskiej oraz bezobsługowych biletomatów w wybranych lokalizacjach (charakteryzujących się największym potokiem pasażerów) może znacząco zwiększyć liczbę osób korzystających z usług publicznego przewoźnika.

Zasadność realizacji projektu wynika m.in. z zapisów „Planu gospodarki niskoemisyjnej dla obszaru obejmującego Miasto Krosno oraz Gminy: Jedlicze, Miejsce Piastowe, Chorkówka, Korczyzna, Wojaszówka i Krościenko Wyżne na lata 2015-2020”.

Tabela 51 Projekt strategiczny MOF Krosno „Rozwój transportu niskoemisyjnego na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno” - opis projektu

Nazwa projektu	
„Rozwój transportu niskoemisyjnego na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno” - planowany do realizacji projekt strategiczny MOF Krosno	
Strategia MOF Krosno	Obszar: Infrastruktura i środowisko Priorytet: 4. Infrastruktura komunikacyjna Działanie: 4.4. Poprawa jakości i efektywności miejskiego transportu publicznego MOF Krosno.
RPO WP 2014-2020 – oś priorytetowa, działanie, priorytet	Oś priorytetowa V. Infrastruktura komunikacyjna Działanie: 5.4 Niskoemisyjny transport miejski Priorytet Inwestycyjny 4e Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące zmiany klimatu
Wskaźniki	Produktu: - Całkowita długość nowych lub przebudowanych linii komunikacji miejskiej (km)*

* na tym etapie jest to trudne do oszacowania gdyż planowana jest również reorganizacja transportu miejskiego

	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami.* - Liczba zainstalowanych inteligentnych systemów transportowych - Liczba zakupionych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej - 21 - Liczba zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej - 23 - Pojemność zakupionego taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej (osoby) - 1510 - Pojemność zmodernizowanego taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej (osoby) - 1163 <p>Rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba przewozów komunikacją miejską na przebudowanych i nowych liniach komunikacji miejskiej (szt./rok). * - Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (tony ekwiwalentu CO2) (na tym etapie jest to trudne do oszacowania)
Wnioskodawca / lider	Gmina Miasto Krosno
Partnerzy projektu	Gmina Miejsce Piastowe, Gmina Chorkówka, Gmina Jedlicze, Gmina Wojaszówka, Gmina Korczyna, Gmina Krościenko Wyżne
Cel	<p>Głównym celem projektu jest zwiększenie atrakcyjności publicznego transportu zbiorowego, w celu zwiększenia stopnia jego wykorzystania na obszarze MOF Krosno oraz ograniczenie w perspektywie długoterminowej szkodliwych emisji, które przyczyniają się do niskiej jakości powietrza i pogorszenia stanu środowiska naturalnego MOF Krosno, poprzez modernizację publicznego transportu zbiorowego.</p> <p>Cele szczegółowe obejmują:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • zmniejszenie liczby podróżujących prywatnymi środkami transportu na rzecz zwiększenia się liczby korzystających z publicznego transportu zbiorowego, • dostosowanie taboru autobusowego operatora publicznego transportu zbiorowego do obowiązujących standardów oraz modernizacja systemu transportowego, • poprawę jakości życia mieszkańców, • zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych
Opis projektu	<p>Projekt przewiduje zakup autobusów niskoemisyjnych spełniających normę Euro 6 oraz autobusów napędzanych alternatywnymi systemami napędowymi, które przyczynią się do obniżenia poziomu emisji zanieczyszczeń oraz hałasu, a także doposażenie pozostałego taboru autobusowego w bramki liczące pasażerów, monitoring, zapowiedzi głosowe itp. Zostanie zakupione dodatkowe oprogramowanie i dodatkowy serwer do obsługi systemu informacji pasażerskiej. Planowana jest modernizacja zatok autobusowych, budowa parkingów park&ride i bike&ride, zakup i montaż wiat przystankowych, montaż systemów dynamicznej informacji pasażerskiej oraz bezobsługowych biletomatów</p>
Lokalizacja projektu/ zasięg oddziaływania	Gminy tworzące Miejski Obszar Funkcjonalny Krosno
Wartość projektu	<p>Całkowita wartość projektu – 42 000 000zł (9 633 027, 52 EUR)</p> <p>Wsparcie z UE – 35 700 000 zł (8 188 073,39 EUR)</p> <p>Środki własne na dofinansowanie – 6 300 000 zł (1 444 954, 13 EUR)</p>

Tabela 52 Projekt strategiczny MOF Krosno „Rozwój transportu niskoemisyjnego na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno” - wskaźniki projektu

Wskaźniki	Produktu:						
	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Źródło danych	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Rok osiągnięcia wskaźnika	Częstotliwość pomiaru wskaźnika
	Całkowita długość nowych lub przebudowanych linii komunikacji miejskiej	km	System transportowy MKS Krosno sp. z o.o.	244,7	266,4	2018	1. W chwili zakończenia realizacji projektu. 2. Coroczny monitoring w okresie trwałości.
Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami	szt.	Protokoły odbioru/ Lider i Partnerzy MOF	1	2	2018	1. W chwili zakończenia realizacji projektu. 2. Coroczny monitoring w okresie trwałości.	

Liczba zainstalowanych inteligentnych systemów transportowych	szt.	Protokoły odbioru/ Lider MOF	1	4	2018	1. W chwili zakończenia realizacji projektu. 2. Coroczny monitoring w okresie trwałości.
Liczba zakupionych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej	szt.	Protokoły odbioru/ Lider MOF	0	21	2018	1. W chwili zakończenia realizacji projektu. 2. Coroczny monitoring w okresie trwałości.
Liczba zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej	szt.	Protokoły odbioru/ Lider MOF	0	22	2018	1. W chwili zakończenia realizacji projektu. 2. Coroczny monitoring w okresie trwałości.
Pojemność zakupionego taboru pasażerskiego w publicznym transporcie	osoby	Protokoły odbioru/ Lider MOF	0	1 510	2018	1. W chwili zakończenia realizacji projektu.

zbiorowym komunikacji miejskiej						2. Coroczny monitoring w okresie trwałości.
Pojemność zmodernizowanego taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej	osoby	Protokoły odbioru/ Lider MOF	0	1 110	2018	1. W chwili zakończenia realizacji projektu. 2. Coroczny monitoring w okresie trwałości.
Rezultatu:						
Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Źródło danych	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Rok osiągnięcia wskaźnika	Częstotliwość pomiaru wskaźnika
Liczba przewozów komunikacją miejską na przebudowanych i nowych liniach komunikacji miejskiej	szt./rok	Statystyki MKS Krosno sp. z o.o.	0	2 737 500	2019	1. Kwartalnie (osiągnięcie wskaźnika w terminie 12 miesięcy od zakończenia okresu realizacji projektu).

							2. Coroczny monitoring w okresie trwałości.
--	--	--	--	--	--	--	--

2) Poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej na terenie MOF

Krosno:

- **„Utworzenie inkubatora przedsiębiorczości na terenie Gminy Miasto Krosno”**

Uzasadnienie projektu :

Utworzenie i rozwój inkubatora przedsiębiorczości, poprzez wsparcie kierowane na odpowiednią infrastrukturę i wyposażenie, to odpowiedź na niedostateczną skalę inwestycji oraz niezbyt wysoki poziom przedsiębiorczości na terenie MOF Krosno. Działanie to będzie stanowiło podstawę do długofalowego rozwoju gospodarczego terenu MOF Krosno, wzrostu przedsiębiorczości oraz zwiększenia konkurencyjności względem innych podregionów. Prowadzić to będzie także do poprawy już istniejących powiązań pomiędzy sektorem nauki i biznesu.

Celem działania jest stworzenie dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości zarówno na etapie tworzenia firm, jak i ich dalszego rozwoju. Wsparcie ukierunkowane zostanie w szczególności na rozwój innowacyjnych pomysłów biznesowych. Pomoc dla przedsiębiorców obejmować będzie m.in. niższe koszty najmu powierzchni, doradztwo prawne, finansowe. Tworzenie i rozwój inkubatora to inicjatywa mająca na celu stymulowanie powstawania na terenie MOF Krosno większej liczby przedsiębiorstw.

Z dokonanych obserwacji wynika, że tego typu idee są oczekiwane przez lokalnych przedsiębiorców. Istniejący w Krośnie inkubator technologiczny jest obecnie wykorzystany w całości i cały czas pojawiają się podmioty zainteresowane zlokalizowaniem tam swojej działalności, jednak, ze względu na brak wolnej powierzchni, nie jest to możliwe. Konieczna jest zatem budowa nowego inkubatora, który, ze względu na oferowane wsparcie dla przedsiębiorców, może zdecydowanie ułatwić podjęcie i rozwój działalności gospodarczej, w tym innowacyjnej.

Budowa inkubatora przedsiębiorczości przyczyni się nie tylko do wzrostu zaplecza infrastrukturalnego i instytucjonalnego odpowiedzialnego za wspieranie przedsiębiorczości na terenie MOF Krosno, ale w dłuższym horyzoncie czasowym przyniesie trwały efekt w postaci rozwoju nowopowstałych firm, które będą mogły korzystać ze zmodernizowanej infrastruktury lotniska w Krośnie lub kontynuować swoją działalność po okresie inkubacji w specjalnej strefie ekonomicznej czy na pozostałych terenach inwestycyjnych na obszarze MOF.

Realizacja projektu będzie generować skumulowane korzyści ekonomiczne i społeczne dla całego obszaru MOF, a poprzez to, również dla całego regionu. Zapewnienie korzystnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości oraz wsparcie aktywizacji gospodarczej wpłyną na wzrost jakości życia

mieszkańców MOF z uwzględnieniem aspektu gospodarczego i społecznego, a także rozwój całego regionu.

Tabela 53 Projekt strategiczny MOF Krosno "Utworzenie inkubatora przedsiębiorczości na terenie Gminy Miasto Krosno" - opis projektu

Nazwa projektu	
"Utworzenie inkubatora przedsiębiorczości na terenie Gminy Miasto Krosno" - planowany do realizacji projekt strategiczny MOF Krosno w ramach przedsięwzięcia "Poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej na terenie MOF Krosno"	
Strategia MOF Krosno	<p>Obszar: Gospodarka</p> <p>Priorytet: 3. Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł</p> <p>Działanie: 3.3. Wspieranie i rozwój instytucji otoczenia biznesu stymulujących rozwój przedsiębiorczości, w tym przedsiębiorczości akademickiej.</p>
RPO WP 2014-2020 – oś priorytetowa, działanie, priorytet	<p>Oś priorytetowa I. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka</p> <p>Działanie: 1.3 Promowanie przedsiębiorczości</p> <p>Priorytet Inwestycyjny 3a Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości</p>
Wskaźniki	<p>Produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Powierzchnia dostępna we wspartych inkubatorach przedsiębiorczości/akademickich (m2) – 5 073,51 m2 (powierzchnia użytkowa inkubatora) - Liczba wspartych inkubatorów przedsiębiorczości (szt.) - 1 <p>Rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba przedsiębiorstw ulokowanych we wspartych inkubatorach przedsiębiorczości/akademickich (szt.) - 11
Wnioskodawca	Gmina Miasto Krosno
Cel	Celem ogólnym projektu jest zwiększenie poziomu przedsiębiorczości i samozatrudnienia na obszarze MOF Krosno oraz wspieranie rozwoju gospodarczego, w tym działalności innowacyjnej.

	<p>Cele szczegółowe obejmują:</p> <ul style="list-style-type: none"> - promocję oraz wspieranie inicjatyw i rozwiązań zmierzających do tworzenia nowych miejsc pracy oraz budowy postaw kreatywnych, służących rozwojowi przedsiębiorczości oraz aktywizacji osób bezrobotnych; - zapewnienie kompleksowego wsparcia dla rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności na obszarze MOF Krosno, skutkującego zwiększoną ilością miejsc pracy m.in. poprzez aktywizację mieszkańców obszarów miejskich i wiejskich, - ułatwienie osobom bezrobotnym z MOF Krosno podjęcia i prowadzenia działalności gospodarczej; - budowę inkubatora przedsiębiorczości, stworzenie nowych powierzchni produkcyjnych i biurowych przeznaczonych na działalność MMŚP, co w bezpośredni sposób przełoży się na obniżenie kosztów działalności inkubowanych przedsiębiorstw MMŚP, - zahamowanie odpływu wykształconych młodych ludzi z terenu MOF do większych ośrodków, m.in. poprzez współpracę z Akademickim Inkubatorem Przedsiębiorczości
<p>Opis projektu</p>	<p>Inkubator utworzony będzie przede wszystkim z myślą powstawaniu nowych innowacyjnych firm oraz o rozwoju już istniejących w obrębie inteligentnych specjalizacji wiodących województwa podkarpackiego - lotnictwa i kosmonautyki, jakości życia oraz informatyki i telekomunikacji.</p> <p>Projekt obejmuje budowę budynku biurowo-produkcyjnego inkubatora przedsiębiorczości w Krośnie wraz z wewnętrznymi instalacjami: elektryczną, wodociągową, kanalizacyjną, chłodniczą, wentylacją i klimatyzacją oraz infrastrukturą zewnętrzną: zagospodarowaniem terenu, ogrodzeniem oraz dwoma zjazdami.</p> <p>Budynek biurowo-produkcyjny - charakterystyczne dane liczbowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ilość kondygnacji podziemnych: 0 - Ilość kondygnacji nadziemnych: 3 - Powierzchnia zabudowy: 3 534,23 m² - Kubatura brutto budynku: 29 420,35 m³

	<ul style="list-style-type: none"> - Powierzchnia użytkowa wszystkich kondygnacji: 5 073,51 m² - Wysokość budynku do kalenicy: 13,50 m - Długość budynku: 100,00 m - Szerokość budynku: 39,40 m
Lokalizacja projektu/ zasięg oddziaływania	Inwestycja powstanie w Mieście Krośnie - rdzeniu MOF oraz silnym ośrodku gospodarczym o znaczeniu ponadlokalnym, natomiast jej oddziaływanie będzie miało znacznie większy zasięg przede wszystkim na wszystkie gminy MOF Krosno, jak również na pozostałe gminy powiatu krośnieńskiego pozostające poza MOF.
Wartość projektu	<p>Szacowana całkowita wartość projektu – 35 587 434,95 zł (8 524 140, 69 EUR)</p> <p>Szacowana wysokość wsparcia z UE – 25 500 000,00 zł (6 107 930, 73 EUR)</p> <p>Szacowana wartość środków własnych na dofinansowanie – 4 500 000,00 zł (1 077 870, 13 EUR)</p> <p>Szacowana wartość wydatków niekwalifikowanych – 5 587 434,95 zł (1 338 339, 83 EUR)</p>

Tabela 54 Projekt strategiczny MOF Krosno "Utworzenie inkubatora przedsiębiorczości na terenie Gminy Miasto Krosno" – wskaźniki projektu

Wskaźniki	Produktu:						
	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Źródło danych	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Rok osiągnięcia wskaźnika	Częstotliwość pomiaru wskaźnika
	Powierzchnia dostępna we wspartych inkubatorach przedsiębiorczości/akademickich	m2	Protokół odbioru	0	5 073,51 m2	2020	Na początku i na końcu realizacji inkubatora
	Liczba wspartych inkubatorów przedsiębiorczości (szt.)	szt.	Protokół odbioru	0	1	2020	Na początku i na końcu realizacji inkubatora
	Rezultatu:						
	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Źródło danych	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Rok osiągnięcia wskaźnika	Częstotliwość pomiaru wskaźnika
	Liczba przedsiębiorstw ulokowanych we wspartych	szt.	Umowy na wynajem/udostępnienie	0	11	2021	Raz na kwartał

	inkubatorach przedsiębiorczości/akademickich		powierzchni w inkubatorze				
--	---	--	--------------------------------------	--	--	--	--

- **Wsparcie bezrobotnych z terenu MOF Krosno zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą**

Uzasadnienie projektu :

Stosunkowo wysoki poziom bezrobocia utrzymujący się od kilku lat w regionie MOF Krosno determinuje konieczność podjęcia bardziej aktywnych działań w sferze rynku pracy. Wsparcie adresowane do osób zarówno bezrobotnych jak i biernych zawodowo wpłynie w pozytywny sposób na zwiększenie aktywności zawodowej mieszkańców MOF Krosno.

Efektom realizowanych projektów będzie wzrost doświadczenia zawodowego i nabytych umiejętności (kompetencji), a tym samym wzmocnienie pozycji osób bezrobotnych i biernych zawodowo na rynku pracy. Pomocne w tym zakresie również będzie doradztwo zawodowe, które odpowiednio ukierunkowane prowadzić będzie do zapewnienia większej spójności w zakresie kompetencji i doświadczenia zawodowego z potrzebami rynku pracy.

Obecnie w zdecydowanej większości gmin z obszaru MOF Krosno wskaźnik prowadzenia działalności gospodarczej na 1000 mieszkańców przyjmują wartość poniżej średniej tego wskaźnika w kraju. Stanowi to bardzo istotny problem nie tylko z punktu widzenia krajowego ale przede wszystkim w skali województwa podkarpackiego gdzie wskaźnik ten pozostaje na jednej z najniższych pozycji w kraju. Istotne zatem będzie umożliwienie osobom bezrobotnym i biernym zawodowo stworzenie odpowiednich warunków do podjęcia działalności gospodarczej poprzez udzielenie dotacji inwestycyjnych oraz wsparcia doradczego. Projekt ma na celu uruchomienie kompleksowego wsparcia aktywizującego osoby bezrobotne/bierne zawodowo na terenie MOF Krosno, co przyczyni się do powstania pozytywnych zmian na rynku pracy.

Firmy, które zostaną utworzone dzięki wsparciu (usługi doradczo-szkoleniowe, wsparcie finansowe), będą mogły dodatkowo skorzystać z możliwości funkcjonowania na preferencyjnych warunkach w ramach inkubatora przedsiębiorczości, którego realizacja planowana jest na terenie miasta Krosna.. Opisana koncepcja, obejmująca wzajemnie wzmacniające się działania pro-biznesowe służy rozwiązaniu zdiagnozowanych problemów MOF Krosno poprzez oddziaływanie na cały jego obszar.

Tabela 55 Projekt strategiczny MOF Krosno "Wsparcie bezrobotnych z terenu MOF Krosno zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą" – opis projektu

Nazwa projektu	
"Wsparcie bezrobotnych z terenu MOF Krosno zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą" - planowany do realizacji projekt strategiczny MOF Krosno w ramach przedsięwzięcia "Poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej na terenie MOF Krosno"	
Strategia MOF Krosno	Obszar: Gospodarka Priorytet: 3. Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł Działanie: 3.6. Aktywizacja osób bezrobotnych.
RPO WP 2014-2020 – oś priorytetowa, działanie, priorytet	Oś priorytetowa VII. Regionalny rynek pracy Działanie: 7.3 Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości Priorytet Inwestycyjny 8iii Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw
Wskaźniki	Produktu: - Liczba osób bezrobotnych (w tym długotrwale bezrobotnych) objętych wsparciem (os.) - 110 - Liczba osób w wieku powyżej 30 lat objętych wsparciem (os.) - 110 Rezultatu: - Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje w wyniku otrzymania wsparcia (os.) - 110 - Liczba utworzonych miejsc pracy w przedsiębiorstwach objętych wsparciem (szt.) - 80
Wnioskodawca / lider	Gmina Miasto Krosno
Partnerzy projektu	Gmina Chorkówka, Gmina Korczyna, Gmina Krościenko Wyżne, Gmina Jedlicze, Gmina Miejsce Piastowe, Gmina Wojaszówka
Cel	Celem ogólnym projektu jest zwiększenie poziomu przedsiębiorczości i samozatrudnienia na obszarze MOF Krosno oraz wspieranie rozwoju gospodarczego, w tym działalności innowacyjnej. Cele szczegółowe obejmują: <ul style="list-style-type: none"> • promocję oraz wspieranie inicjatyw i rozwiązań zmierzających do tworzenia nowych miejsc pracy oraz budowy postaw kreatywnych, służących rozwojowi

	<p>przedsiębiorczości oraz aktywizacji osób bezrobotnych z terenów miejskich i wiejskich;</p> <ul style="list-style-type: none"> • ułatwienie osobom bezrobotnym z MOF Krosno podjęcia i prowadzenia działalności gospodarczej; • ułatwienie bezrobotnym mieszkańcom przedsiębiorcom z MOF Krosno dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania działalności gospodarczej poprzez udzielanie pożyczek, • zahamowanie odpływu wykształconych młodych ludzi z terenu MOF do większych ośrodków.
Opis projektu	<p>Projekt składa się z dwóch komponentów.</p> <p>Komponent pierwszy przewiduje realizację wsparcia szkoleniowego i doradczego oraz udzielanie dotacji na podjęcie działalności gospodarczej dla bezrobotnych mieszkańców MOF Krosno powyżej 30 roku życia.</p> <p>Komponent drugi przewiduje utworzenie Lokalnego Funduszu Pożyczkowego MOF Krosno. Zadaniem funduszu będzie udzielanie pożyczek osobom bezrobotnym (mieszkańcom z obszaru MOF Krosno) powyżej 30 roku życia zakładającym działalność gospodarczą w celu sfinansowania inwestycji związanej z tym przedsięwzięciem.</p>
Lokalizacja projektu/ zasięg oddziaływania	Gminy tworzące Miejski Obszar Funkcjonalny Krosno
Wartość projektu	<p>Całkowita wartość projektu – 10 350 000 zł (2 373 853 ,21EUR)</p> <p>Wsparcie z UE – 8 797 500 zł (2 017 775, 23 EUR)</p> <p>Środki własne na dofinansowanie – 1 552 500 zł (356 077, 98 EUR)</p>

Tabela 56. Projekt strategiczny MOF Krosno "Wsparcie bezrobotnych z terenu MOF Krosno zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą" – wskaźniki projektu

Wskaźniki	Produktu:						
	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Źródło danych	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Rok osiągnięcia wskaźnika	Częstotliwość pomiaru wskaźnika
	Liczba osób pozostających bez pracy, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie.	os	Decyzja IOB o przyznaniu dotacji, zaświadczenie o wpisie do ewidencji działalności gospodarczej, umowy projektowe na udzielenie dotacji,	0	50	2020	Raz na kwartał
Liczba osób pozostających bez pracy, które skorzystały z instrumentów zwrotnych na podjęcie działalności gospodarczej w programie.	os.	Decyzja IOB o przyznaniu pożyczki, zaświadczenie o wpisie do ewidencji działalności gospodarczej, umowy projektowe na udzielenie pożyczki	0	40	2020	Raz na kwartał	

Rezultatu:						
Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Źródło danych	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Rok osiągnięcia wskaźnika	Częstotliwość pomiaru wskaźnika
Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej.	szt.	Dane przekazane przez uczestnika projektu - zaświadczenie o wpisie do ewidencji działalności gospodarczej, umowy o pracę z zatrudnionymi pracownikami	0	95 (90 os. Które założyły działalność + 5% osób zatrudnionych w ciągu 12 miesięcy)	2020	Raz na kwartał

4) Modernizacja zabytkowego dworca PKP na potrzeby funkcjonowania ETNOCENTRUM Ziemi Krośnieńskiej.

Uzasadnienie projektu :

Dziedzictwo kulturowe MOF Krosno jest jednym z jego największych atutów. Konieczne jest jednak podjęcie szeregu działań w celu jego zachowania i popularyzacji. W dobie upowszechnienia Internetu coraz bardziej wyraźny staje się problem utrzymywania tradycyjnych kontaktów międzyludzkich na rzecz wirtualnych form kontaktu. Tworzy to lukę pomiędzy młodym a starym pokoleniem. Jednym z zadań Etnocentrum będzie właśnie przekazywanie tych pozytywnych elementów dziedzictwa kultury, które pozwolą młodszemu pokoleniu zrozumieć realia w jakich dorastali ich przodkowie, spojrzeć z szacunkiem na przeszłość regionu i wykreują bardziej pozytywny obraz przeszłości. Zaistnieje dialog pokoleniowy, który przyczyni się do zacieśniania więzi pomiędzy różnymi grupami społecznymi. Sam fakt poznawania i kultywowania tradycji prowadzi do pogłębiania się tożsamości regionalnej i patriotyzmu lokalnego.

Na terenie gmin MOF Krosno funkcjonują Gminne Ośrodki Kultury, jednak szeroki zakres ich działania (działalność edukacyjna w dziedzinie muzyki, plastyki, poezji, teatru, organizacja spektakli, warsztatów teatralnych, konkursów plastycznych, muzycznych, recytatorskich) oraz małe środki finansowe na ich funkcjonowanie nie pozwalają w pełni zaprezentować lokalnego dziedzictwa kulturowego. W Krośnie działają 4 instytucje wpisane do Rejestru Instytucji Kultury. W obszarze dziedzictwa kulturowego te instytucje skupiają się przede wszystkim na funkcji artystycznej i rozrywkowej w podejściu stereotypowym. Dlatego też powstał projekt utworzenia nowej instytucji, która w nowoczesny i bardzo przystępny sposób zaprezentuje kulturę ludową Obszaru w każdym aspekcie życia codziennego.

Tabela 57 Projekt strategiczny MOF Krosno "Modernizacja zabytkowego dworca PKP na potrzeby funkcjonowania ETNOCENTRUM Ziemi Krośnieńskiej" - opis projektu

Nazwa projektu	
"Modernizacja zabytkowego dworca PKP na potrzeby funkcjonowania „ETNOCENTRUM ziemi krośnieńskiej” - planowany do realizacji projekt strategiczny MOF Krosno	
Strategia MOF Krosno	Obszar: Kapitał społeczny i bezpieczeństwo Priorytet: 6. Kultura i dziedzictwo kulturowe Działanie: 6.7. Zachowanie i popularyzacja dziedzictwa kulturowego MOF Krosno.

RPO WP 2014-2020 – oś priorytetowa, działanie, priorytet	Oś priorytetowa IV. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego Działanie: 4.4 Kultura Priorytet Inwestycyjny 6c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego
Wskaźniki	<p>Produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba instytucji kultury objętych wsparciem (szt.) - 1 - Liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem (szt.) - 1 <p>Rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba osób korzystających z obiektów zasobów kultury objętych wsparciem (os./rok) – 8 000 os./rok
Wnioskodawca / lider	Gmina Miasto Krosno
Partnerzy projektu	Gmina Jedlicze, Gmina Chorkówka, Gmina Korczyna, Gmina Krościenko Wyżne, Gmina Miejsce Piastowe, Gmina Wojaszówka
Cel	<p>Cel działania:</p> <p>Zachowanie i popularyzacja kultury ludowej MOF Krosno zarówno mieszkańcom Obszaru, jak i turystom.</p>
Opis projektu	<p>Zakres rzeczowy projektu obejmował będzie modernizację zabytkowego budynku dworca kolejowego na potrzeby nowej instytucji kultury, w której prezentowane będzie lokalne dziedzictwo kulturowe. Budynek zostanie wyposażony w odpowiednią infrastrukturę, zarówno w tradycyjne sprzęty (lokalnego rzemiosła), jak i nowoczesne narzędzia prezentacji (multimedialne). Część zmodernizowanej powierzchni budynku zostanie zagospodarowana w celu zachowania funkcji dworca. Znajdować się w niej będzie elektroniczna informacja kolejowa i autobusowa oraz automatyczna kasa biletowa.</p> <p>W ramach projektu dziedzictwo kulturowe prezentowane będzie głównie poprzez formy czynnego w nich uczestnictwa, m.in. warsztaty dla dzieci, młodzieży i dorosłych, zarówno dla mieszkańców MOF, jak i turystów, takie jak np. warsztaty koronkarskie, batiku, wikliniarskie, itp. Przygotowane zostaną również pracownie: ceramiczna, wypieku chleba czy zabawek ludowych. Dodatkowym atutem projektu, przyciągającym do aktywnego uczestnictwa, będzie jego innowacyjność i interaktywność. Zastosowane zostaną projektor multimedialne, które będą zmieniać wystrój pomieszczeń w zależności od organizowanego wydarzenia. W jednym z pomieszczeń, stylizowanych na czasy austro-węgierskie, znajdowała się będzie atrapa wagonu który zabierze nas w „wirtualną” podróż przez tereny MOF-</p>

	<p>u. W miarę możliwości technicznych do realizacji tego zakresu wykorzystana zostanie technologia 3D. W budynku powstanie sala w której odbywać się będą m.in. koncerty, wykłady oraz prezentacje.</p> <p>Planowane są również różnego rodzaju imprezy, m.in. cotygodniowe potańcówki, ekspozycje charakterystycznego rzemiosła (historycznego i współczesnego) uprawianego w danych miejscowościach, targi lokalnych twórców, wystawy prezentujące wydarzenia historyczne związane z miejscowościami, prezentacje tradycyjnych obrzędów świątecznych, coroczne kiermasze twórczości ludowej połączone z konkursami, warsztaty regionalnej kuchni obrzędowej, świątecznej i codziennej, przeglądy zespołów ludowych, lekcje edukacyjne dla dzieci, młodzieży i dorosłych.</p>
<p>Lokalizacja projektu/ zasięg oddziaływania</p>	<p>Projekt realizowany będzie na terenie Miasta Krosna. Realizacja przedmiotowego projektu w bezpośredni sposób oddziaływać będzie na mieszkańców wszystkich gmin wchodzących w skład MOF Krosno, tj. Gminy Miasto Krosno, Gminy Jedlicze, Gminy Chorkówka, Gminy Korczyna, Gminy Krościenko Wyżne, Gminy Miejsce Piastowe oraz Gminy Wojaszówka</p>
<p>Wartość projektu</p>	<p>Całkowita wartość projektu – 19 615 000 zł (4 498 956,39 EUR)</p> <p>Wsparcie z UE – 16 672 750 zł (3 824 112,93 EUR)</p> <p>Środki własne na dofinansowanie – 2 942 250 zł (674 843,46 EUR)</p>

Tabela 58. Projekt strategiczny MOF Krosno "Modernizacja zabytkowego dworca PKP na potrzeby funkcjonowania ETNOCENTRUM Ziemi Krośnieńskiej" - wskaźniki projektu

Wskaźniki	Produktu:						
	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Źródło danych	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Rok osiągnięcia wskaźnika	Częstotliwość pomiaru wskaźnika
	Liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem	Szt.	UM Krosna	0	1	2018	Osiągnięty na koniec rzeczowej realizacji zadania (utrzymywany przez 5 lat okresu trwałości)
	Liczba instytucji kultury objęta wsparciem	Szt.	UM Krosna	0	1	2018	Osiągnięty na koniec rzeczowej realizacji zadania
	Rezultatu:						
	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Źródło danych	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Rok osiągnięcia wskaźnika	Częstotliwość pomiaru wskaźnika
	Liczba osób korzystających z obiektów objętych wsparciem	Os/rok	Jednostka kultury/UM Krosna	0	8 000	2019	Raz na rok

5) Budowa, rozbudowa, przebudowa i wyposażenie punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno

Uzasadnienie projektu:

System gospodarki odpadami na terenie MOF Krosno wymaga rozbudowy. Wynika to zarówno ze zdiagnozowanych potrzeb obszaru w tym zakresie, jak i z wymagań unijnych. Konieczna jest realizacja inwestycji polegających na budowie, rozbudowie, przebudowie i wyposażeniu punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (PSZOK).

Pomocna w zakresie ochrony środowiska będzie także edukacja ekologiczna na terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno, która jest niewystarczająco rozpowszechniona. Powinna być skierowana do różnych grup mieszkańców, aby działania prowadzone na rzecz poprawy stanu środowiska naturalnego odniosły sukces. Projekty informacyjne powinny uświadomić mieszkańcom MOF Krosno konieczność realizacji działań mających na celu czynną ochronę przyrody oraz przeciwdziałania zanieczyszczeniu środowiska. Powinny przyczynić się do wypracowania postaw proekologicznych, m.in. nawyku segregowania odpadów.

Tabela 59 Projekt strategiczny MOF Krosno „Budowa, rozbudowa, przebudowa i wyposażenie punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno” – opis projektu

Nazwa projektu	
„Budowa, rozbudowa, przebudowa i wyposażenie punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno” – planowany do realizacji projekt strategiczny MOF Krosno	
Strategia MOF Krosno	Obszar: Infrastruktura i środowisko PRIORYTET: 5 Ochrona środowiska DZIAŁANIE: 5.3 Wspieranie tworzenia zintegrowanego systemu gospodarki odpadami.
RPO WP 2014-2020 – oś priorytetowa, działania, priorytet	Oś priorytetowa: IV Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego Działanie: 4.2 Gospodarka odpadami priorytet inwestycyjny 6a (EFRR) Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie

<p>Wskaźniki</p>	<p>Produktu:</p> <p>Liczba wspartych punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych – 4 (szt.)</p> <p>Liczba kampanii informacyjno-edukacyjnych związanych z gospodarką odpadami – 1 (szt.)</p> <p>Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami – 4 (szt.)</p> <p>Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami – 1 (szt.)</p> <p>Rezultatu:</p> <p>Liczba osób objętych selektywnym zbieraniem odpadów – 40 000 (os.)</p> <p>Liczba osób objętych kampanią informacyjno-edukacyjną związaną z gospodarką odpadami – 40 000 (os.)</p>
<p>Wnioskodawca / lider</p>	<p>Gmina Wojaszówka</p>
<p>Partnerzy projektu</p>	<p>Gmina Chorkówka, Gmina Krościenko Wyżne, Gmina Miejsce Piastowe</p>
<p>Cel</p>	<p>Głównym celem projektu jest wzrost ilości selektywnie zbieranych odpadów komunalnych na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno.</p>
<p>Opis projektu</p>	<p>Projekt przewiduje budowę, rozbudowę, przebudowę i wyposażenie punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych (PSZOK) w gminach: Chorkówka, Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe i Wojaszówka. W ramach prac przewiduje się realizację zadań zgodnych z zapisami Planu Inwestycyjnego stanowiącego załącznik nr 1 do Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami. Wykonane zostaną prace polegające na: budowie nowych obiektów; rozbudowie, przebudowie oraz przystosowaniu istniejących obiektów; zagospodarowaniu i zabezpieczeniu terenów w obrębie PSZOK-ów; zakupie i montażu urządzeń do obsługi; wykonaniu dojazdów.</p> <p>Przewiduje się także zorganizowanie kampanii informacyjno-edukacyjnej związanej z gospodarką odpadami.</p>

Lokalizacja projektu / zasięg oddziaływania	Gminy tworzące Miejski Obszar Funkcjonalny Krosno – Gmina Chorkówka, Gmina Krościenko Wyżne, Gmina Miejsce Piastowe, Gmina Wojaszówka
Wartość projektu	Szacowana całkowita wartość projektu – 3 075 000 PLN (733 610,08 EUR) Wsparcie z UE – 2 125 000 PLN (506 966,31 EUR) Środki własne – 950 000 PLN (226 643,76 EUR)

Tabela 60 Projekt strategiczny MOF Krosno „Budowa, rozbudowa, przebudowa i wyposażenie punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno” – wskaźniki projektu

Wskaźniki	„Budowa, rozbudowa, przebudowa i wyposażenie punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno”						
	Produktu:						
	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Źródło danych	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Rok osiągnięcia wskaźnika	Częstotliwość pomiaru wskaźnika
	Liczba wspartych punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych	szt.	Protokoły odbioru/ Partnerzy MOF	0	4	2018	1. W chwili zakończenia realizacji projektu. 2. Coroczny monitoring w okresie trwałości
	Liczba kampanii informacyjno-edukacyjnych związanych z gospodarką odpadami	szt.	Protokoły odbioru/ Partnerzy MOF	0	1	2018	W chwili zakończenia realizacji projektu.
Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	szt.	Protokoły odbioru/ Partnerzy MOF	0	4	2018	1. W chwili zakończenia realizacji projektu. 2. Coroczny monitoring w okresie trwałości	

Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami	szt.	Protokoły odbioru/ Partnerzy MOF	0	1	2018	W chwili zakończenia realizacji projektu.
Rezultatu:						
Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Źródło danych	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Rok osiągnięcia wskaźnika	Częstotliwość pomiaru wskaźnika
Liczba osób objętych selektywnym zbieraniem odpadów	osoby	Dane z ewidencji ludności Partnerów	40 000	40 000	2018	1. W chwili zakończenia realizacji projektu. 2. Coroczny monitoring w okresie trwałości
Liczba osób objętych kampanią informacyjno-edukacyjną związaną z gospodarką odpadami	osoby	Protokoły odbioru/ Partnerzy MOF	0	40 000	2018	W chwili zakończenia realizacji projektu.

6) Rewitalizacja obejmująca wielofunkcyjne zagospodarowanie przestrzeni i obiektów publicznych w celu aktywizacji społecznej i gospodarczej mieszkańców

Uzasadnienie projektu:

W wyniku prac nad Gminnym Programem Rewitalizacji Gminy Wojaszówka oraz w oparciu o zasadę partnerstwa oraz partycypacji społecznej, zdefiniowano i scharakteryzowano 9 projektów i przedsięwzięć podstawowych, czyli takich bez których realizacja celów dokumentu nie będzie możliwa i wyznaczone obszary rewitalizacji nie będą w stanie wyjść z kryzysowej sytuacji. Ponadto są to projekty kluczowe do prowadzenia procesu rewitalizacji, ponieważ oddziałują kompleksowo na zidentyfikowane problemy we wszystkich sferach, a przede wszystkim w sferze społecznej.

Tabela 61 Projekt strategiczny MOF Krosno „Rewitalizacja obejmująca wielofunkcyjne zagospodarowanie przestrzeni i obiektów publicznych w celu aktywizacji społecznej i gospodarczej mieszkańców” – opis projektu

Nazwa projektu	
„Rewitalizacja obejmująca wielofunkcyjne zagospodarowanie przestrzeni i obiektów publicznych w celu aktywizacji społecznej i gospodarczej mieszkańców” – planowany do realizacji projekt strategiczny MOF Krosno	
Strategia MOF Krosno	Obszar: Infrastruktura i środowisko PRIORYTET: 1 Turystyka DZIAŁANIE: 1.3 Zagospodarowanie przestrzeni publicznej służące poprawie jej estetyki i funkcjonalności
RPO WP 2014-2020 – oś priorytetowa, działania, priorytet	Oś priorytetowa: VI Spójność przestrzenna i społeczna Działanie: 6.3 Rewitalizacja przestrzeni regionalnej priorytet inwestycyjny 9b Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich
Wskaźniki	Produktu: Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją – 8 (ha) Liczba obiektów i przestrzeni dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych – 7 (szt.) Rezultatu:

	<p>Liczba osób mieszkających na podobszarach rewitalizacji, którym udzielono wsparcia – 2500 (os.),</p> <p>Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na zrewitalizowanych obszarach – 1 (szt.)</p>
<p>Wnioskodawca / lider</p>	<p>Gmina Wojaszówka</p>
<p>Cel</p>	<p>Cel rewitalizacji 1. Stworzenie wielofunkcyjnej przestrzeni publicznej</p> <p>Cel rewitalizacji 2. Wzmocnienie kapitału społecznego mieszkańców</p>
<p>Opis projektu</p>	<p>Przedmiotowy zakres projektu obejmował będzie kompleksowe działania w przestrzeni i obiektach na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji w celu ich ponownego wykorzystania do rozwiązywania zdiagnozowanych problemów lokalnej społeczności, w szczególności w sferze społecznej i gospodarczej.</p> <p>Projekt obejmował będzie w szczególności:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Remont pomieszczeń świetlicowych w budynku zdegradowanego Domu Ludowego w miejscowości Bajdy w celu przywrócenia funkcji społecznych i kulturalnych oraz zagospodarowanie i uporządkowanie terenu funkcjonalnie związanego z budynkiem. 2) Rozbudowę, przebudowę i nadbudowę zdegradowanego budynku Domu Ludowego w Wojkówce w celu przywrócenia funkcji gospodarczych i społecznych, w tym na prowadzenie działalności gospodarczych. 3) Przebudowę, rozbudowę, uporządkowanie oraz zdegradowanie ogólnodostępnej przestrzeni publicznej (park w Wojkówce) poprzez m.in. wyposażenie w małą architekturę, budowę siłowni zewnętrznej, rozbudowę placu zabaw, przebudowę zadaszonej estakady w celu nadania terenowi funkcji społecznej, sportowej rekreacyjnej, wypoczynkowej i kulturalnej. 4) Przebudowę i remont budynku Domu Strażaka w Łękach Strzyżowskich oraz terenu funkcjonalnie związanego z budynkiem w celu przywrócenia funkcji społeczno-kulturalnych. 5) Przebudowę i remont budynku Domu strażaka w Przybówce w celu przywrócenia funkcji społecznych. 6) Zagospodarowanie i uporządkowanie przestrzeni publicznej w Przybówce w celu przywrócenia funkcji społecznej i rekreacyjnej.

- 7) Budowę, przebudowę, rozbudowę infrastruktury drogowej i towarzyszącej poprawiającej dostępność i bezpieczeństwo do rewitalizowanych obiektów i terenów:
- Budowę mostu na rzece Wisłok, który będzie stanowił połączenie funkcjonalne pomiędzy sołectwami Bajdy u Wojkówka (podobszar rewitalizacji I) nieposiadającymi ze sobą bezpośredniego połączenia drogowego;
  - przebudowę drogi powiatowej wraz z budową ciągu pieszych w sołectwie Łęki Strzyżowskie, stanowiącego połączenie zabytkowego kompleksu dworskiego z centrum funkcjonalnym wsi (m.in. domem Strażaka i Szkołą Podstawową w Łękach Strzyżowskich).
- 8) Zakup sprzętu i wyposażenia w postaci mebli i sprzętu multimedialnego do obiektów wspartych w działaniach rewitalizacyjnych w związku z realizacją usług o charakterze społecznym i kulturalnym w Domu Ludowym w Bajdach, Domu Ludowym w Wojkówce, Domu Strażaka w Łękach Strzyżowskich oraz Domu Strażaka w Przybówce.
- 9) Przebudowę i zakup systemów poprawy bezpieczeństwa publicznego w tym bezpieczeństwa drogowego poprzez przebudowę oświetlenia ulicznego z zastosowaniem OZE w otoczeniu objętych pracami rewitalizacyjnymi przestrzeni i obiektów w granicach podobszarów rewitalizacji I i II.
- 10) Przeprowadzenie robót restauratorskich i konserwatorskich zespołu dworskiego w Łękach Strzyżowskich wraz z zagospodarowaniem i wykorzystaniem zabytkowego parku na cele społeczne:
- zagospodarowanie rekreacyjnej przestrzeni publicznej poprzez wyposażenie przestrzeni w elementy placu zabaw;
  - prace restauratorskie pomieszczeń w budynku dworskim na cele społeczne i kulturalne.
- 11) Zastosowanie systemów bezpieczeństwa publicznego, m.in.: systemu monitoringu przy obiektach i terenach przestrzeni publicznej.

Wspierane inwestycje będą uwzględniały dostosowanie infrastruktury i wyposażenia do potrzeb niepełnosprawnych, a prace budowlane przyczynią się do poprawy efektywności i wydajności energetycznej budynków, w tym wykorzystania technologii z użyciem odnawialnych źródeł energii.

	<p>Wskazane do przeprowadzenia prac budowlanych prac budowlanych u adaptacyjnych budynki oraz przestrzenie publiczne stanowią jedyną istniejącą infrastrukturę w granicach podobszarów rewitalizacji I i II możliwą do wykorzystania w celu realizacji działań o charakterze społecznym i gospodarczym. Wskazane zadania przyczynią się do stworzenia funkcjonalnych warunków do prowadzenia centrów aktywizacji społeczno – gospodarczej (świadczenie usług związanych z aktywizacją osób zagrożonych wykluczeniem społecznym – projekt podstawowy nr 6 „Aktywizacja społeczna i gospodarcza osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym”), świetlic prowadzących wsparcie dzienne w opiece i wychowaniu dzieci (projekt podstawowy nr 9 „Bliżej rodziny”), doradztwa w zakresie zakładania, rozwoju i prowadzenia działalności gospodarczych, a także wsparcia zatrudnienia i poradnictwa zawodowego (przedsięwzięcie podstawowe nr 5 „Poprawa sytuacji na rynku pracy”), w każdym z sołectw wyznaczonych podobszarów rewitalizacji (tj. Domy Ludowe w Bajdach i Wojkówce – podobszar rewitalizacji I oraz Domy Strażaka w Łękach i Przybówce – podobszar rewitalizacji II). Ponadto zaplanowane zadania w ramach działań w obszarze zdrowotnym oraz pracy podwórkowej z dziećmi realizowane będą we wspartych w projekcie rewitalizacyjnym przestrzeniach publicznych (w parku w Wojkówce, w przestrzeni publicznej w Przybówce, w zabytkowym parku oraz części zabytkowego dworku w Łękach Strzyżowskich). Natomiast wsparcie w zakresie infrastruktury drogowej (budowa mostu łączącego Bajdy i Wojkówka, przebudowa drogi powiatowej wraz z budową ciągów pieszych i oświetlenia) zwiększy funkcjonalność, bezpieczeństwo i dostępność do usług publicznych świadczonych w obiektach i przestrzeniach publicznych poddanych działaniom rewitalizacyjnym, w szczególności skierowanych do osób wykluczonych i zagrożonych marginalizacją społeczną.</p>
<p>Lokalizacja projektu / zasięg oddziaływania</p>	<p>Gmina Wojaszówka – Obszary rewitalizacji (miejscowości: Bajdy, Przybówka, Łęki Strzyżowskie, Wojkówka)</p>
<p>Wartość projektu</p>	<p>Szacowana całkowita wartość projektu – 8 900 000 PLN (2 113 311,49 EUR)</p> <p>Wsparcie z UE – 7 395 000 PLN (1 755 948,49 EUR)</p> <p>Środki krajowe – 870 000 PLN (226 643,76 EUR)</p>

Środki prywatne – 200 000 PLN (47 490,15 EUR)

Środki własne – 435 000 PLN (103 291,07 EUR)

Tabela 62. Projekt strategiczny MOF Krosno „Rewitalizacja obejmująca wielofunkcyjne zagospodarowanie przestrzeni i obiektów publicznych w celu aktywizacji społecznej i gospodarczej mieszkańców ” - wskaźniki projektu

Produktu:						
Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Źródło danych	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Rok osiągnięcia wskaźnika	Częstotliwość pomiaru wskaźnika
Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	Ha	JST	0	8	Osiągnięty na koniec rzeczowej realizacji zadania	Pomiar po realizacji zadania
Liczba obiektów i przestrzeni dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych	Szt.	JST	0	7	Osiągnięty na koniec rzeczowej realizacji zadania	Pomiar po realizacji zadania
Rezultatu:						
Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Źródło danych	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Rok osiągnięcia wskaźnika	Częstotliwość pomiaru wskaźnika

	Liczba osób mieszkających na podobszarach rewitalizacji, którym udzielono wsparcia	Os/rok	JST	0	2 500	Osiągnięty na koniec rzeczowej realizacji zadania	Pomiar po realizacji zadania
	Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na zrewitalizowanych obszarach	Szt.	JST	0	1	Osiągnięty na koniec rzeczowej realizacji zadania	Pomiar po realizacji zadania

7) Rewitalizacja obiektów użyteczności publicznej w celu nadania im nowej funkcji społecznej

Uzasadnienie projektu:

W wyniku prac nad Programem Rewitalizacji Miasta Krosna na lata 2016 – 2023 scharakteryzowano listę przedsięwzięć rewitalizacyjnych, których realizacja pozwoli na zniwelowanie zidentyfikowanych problemów przede wszystkim w sferze społecznej. Przeprowadzona w trakcie konsultacji społecznych analiza potrzeb mieszkańców oprócz sfery społecznej wykazała również problemy w sferze przestrzenno-funkcjonalnej tj. m.in. brak odpowiedniej przestrzeni do wspólnego, aktywnego spędzania czasu oraz brak odpowiedniej infrastruktury, gdzie realizowane byłyby zajęcia np. w zakresie podnoszenia kwalifikacji społecznych i zawodowych.

Tabela 63 Projekt strategiczny MOF Krosno „Rewitalizacja obiektów użyteczności publicznej w celu nadania im nowej funkcji społecznej” – opis projektu

Nazwa projektu	
„Rewitalizacja obiektów użyteczności publicznej w celu nadania im nowej funkcji społecznej” – planowany do realizacji projekt strategiczny MOF Krosno	
Strategia MOF Krosno	<p>Obszar: Infrastruktura i środowisko</p> <p>PRIORYTET: 1 Turystyka</p> <p>DZIAŁANIE: 1.3 Zagospodarowanie przestrzeni publicznej służące poprawie jej estetyki i funkcjonalności</p> <p>PRIORYTET: 1 Turystyka</p> <p>Dodatkowo projekt wykazuje komplementarność z założeniami Priorytetu 3 <i>Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł, Działanie 3.6. Aktywizacja osób bezrobotnych.</i></p>
RPO WP 2014-2020 – oś priorytetowa, działania, priorytet	<p>Oś priorytetowa: VI Spójność przestrzenna i społeczna</p> <p>Działanie: 6.3 Rewitalizacja przestrzeni regionalnej</p> <p>priorytet inwestycyjny 9b Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich</p>
Wskaźniki	<p>Produktu:</p> <p>Liczba zabytków nieruchomości objętych wsparciem – 1 szt.</p> <p>Liczba obiektów objętych wsparciem – 2 szt.</p>

	<p>Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją – 4 300 m²</p> <p>Rezultatu:</p> <p>Liczba osób korzystających z projektu – 15 000 osób/rok</p> <p>Liczba nowych wydarzeń kulturalnych/edukacyjnych/społecznych – 4 szt.</p>
Wnioskodawca / lider	Gmina Miasto Krosno
Partnerzy projektu	<p>Muzeum Podkarpackie w Krośnie</p> <p>Cech Rzemiosł Różnych w Krośnie</p>
Cel	Głównym celem projektu jest ograniczenie problemów społecznych na terenie rewitalizacji poprzez wzrost aktywności oraz zwiększenie integracji mieszkańców obszaru rewitalizacji.
Opis projektu	<p>Realizacja projektu pozwoli na utworzenie i udostępnienie mieszkańcom obszaru rewitalizacji funkcjonalnej infrastruktury, która stanowić będzie zaplecze do realizacji działań o charakterze społecznym, edukacyjnym, jak również kulturalnym.</p> <p>Projekt ma charakter partnerski - w jego realizacji uczestniczyć będą Gmina Miasto Krosno, Muzeum Podkarpackie w Krośnie oraz Cech Rzemiosł Różnych w Krośnie.</p> <p>Projekt obejmuje swoim zakresem rewitalizację:</p> <p>Kamienicy (tzw. budynek "ZGODA"), której współwłaścicielami są Cech Rzemiosł Różnych w Krośnie oraz Muzeum Podkarpackie w Krośnie, Dzielnicowego Domu Ludowego w Polance z terenem wokół budynku oraz parku stanowiącego własność Gminy Miasto Krosno.</p> <p>W ramach projektu część pomieszczeń w budynku „Zgoda” uzyska nowe funkcje tj. udostępnione zostaną powierzchnie wystawiennicze (wystawa sztuki rzemieślniczej). Pozostałym pomieszczeniom, dotychczas niewykorzystanym ze względu na stan techniczny i funkcjonalność, nadane zostaną nowe funkcje tj. utworzone zostaną: sala wystawiennicza, magazyny studyjne, sala konferencyjno-szkoleniowa, pracownie konserwatorskie, część pomieszczeń</p>

	<p>zostanie przebudowana w celu uzyskania nowych powierzchni szkoleniowych, strych zostanie zaadaptowany na sale edukacyjne. Jedno pomieszczenie zostanie również udostępnione pod działalność gospodarczą – handlowo-wystawienniczą (np. wystawy rękodzieła). Przeprowadzone w ramach projektu prace w Dzielnicowym Domu Ludowym w Polance pozwolą na przywrócenie obiektowi funkcji społecznych i udostępnienie pomieszczeń pod działalność aktywizacyjną, m.in. edukacyjną i kulturalną. Część pomieszczeń (np. kuchnia z zapleczem) zostanie również udostępniona pod działalność gospodarczą – np. handlową czy gastronomiczną. Ponadto w bezpośrednim sąsiedztwie budynku udostępniony zostanie również zrewitalizowany teren zielony tj. park wyposażony w odpowiednią infrastrukturę, która zachęcać będzie do spędzania czasu wolnego i rekreacji na tym obszarze.</p> <p>W zrewitalizowanych budynkach prowadzone będą zajęcia w zakresie aktywizacji m.in. osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym tj. doradztwo zawodowe oraz szkolenia podnoszące kwalifikacje zawodowe, warsztaty i szkolenia dla mieszkańców w zakresie poradnictwa psychologicznego, organizacji indywidualnych spotkań rozwojowych z elementami coachingu, treningu pracy.</p> <p>Powyższe obiekty są usytuowane na obszarze rewitalizacji i mają potencjał, aby stać się ważnymi ośrodkami społecznymi, edukacyjnymi i w szerszej perspektywie kulturalnymi i rekreacyjnymi przyczyniającymi się do rzeczywistej aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Powierzchnia obiektów i różnorodność dostępnych pomieszczeń, odpowiednio dostosowanych w ramach działań inwestycyjnych, pozwoli na realizację różnorodnych i atrakcyjnych działań aktywizujących i integrujących lokalną społeczność. Możliwa będzie realizacja programu działań atrakcyjnych dla szerokiego grona odbiorców, o zróżnicowanych potrzebach i problemach.</p>
<p>Lokalizacja projektu / zasięg oddziaływania</p>	<p>Gmina Miasto Krosno, Obszar rewitalizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Budynek ZGODA w Krośnie przy ul. Piłsudskiego 14 będący współwłasnością Cechu Rzemiosł Różnych w Krośnie i Muzeum Podkarpackiego w Krośnie.

	- Dzielnicowy Dom Ludowy w Polance, ul. Decowskiego 46 wraz z bezpośrednio przylegającym otoczeniem, w tym park.
Wartość projektu	Szacowana całkowita wartość projektu – 10 000 000,00 PLN Wsparcie z UE – 8 500 000,00 PLN Środki własne – 1 500 000,00 PLN

Tabela 64. Projekt strategiczny MOF Krosno „Rewitalizacja obejmująca wielofunkcyjne zagospodarowanie przestrzeni i obiektów publicznych w celu aktywizacji społecznej i gospodarczej mieszkańców ” - wskaźniki projektu

Produktu:						
Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Źródło danych	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Rok osiągnięcia wskaźnika	Częstotliwość pomiaru wskaźnika
Liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem	Szt.	Jednostka kultury/UM Krosna	0	1	2020	Pomiar po realizacji zadania
Liczba obiektów objętych wsparciem	Szt.	UM Krosna	0	2	2020	Pomiar po realizacji zadania
Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	m ²	UM Krosna	0	4 300	2020	Pomiar po realizacji zadania

Rezultatu:							
	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Źródło danych	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Rok osiągnięcia wskaźnika	Częstotliwość pomiaru wskaźnika
	Liczba osób korzystających z projektu	Os/rok	UM Krosna	0	15 000	2021	Pomiar po realizacji zadania
	Liczba nowych wydarzeń kulturalnych/edukacyjnych/społecznych	Szt.	UM Krosna	0	4	2021	Pomiar po realizacji zadania

3.1.3 Przykładowe projekty i działania komplementarne do planowanych do realizacji projektów strategicznych MOF Krosno:

1) Rozwój transportu niskoemisyjnego na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno:

- Modernizacja i przebudowa dróg gminnych i powiatowych
- Budowa i przebudowa spójnego systemu ścieżek i tras rowerowych na terenie gmin MOF Krosno
- Wspieranie rozwiązań na rzecz czystej energii (farmy fotowoltaiczne, małe elektrownie wiatrowe, instalacje solarne na budynkach mieszkalnych, pompy ciepła)
- Projekty informacyjno-promocyjne dotyczące korzyści w zakresie wykorzystania źródeł czystej energii
- Wymiana kotłów grzewczych w budynkach na terenie gmin MOF Krosno
- Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej.
- Programy edukacyjno-promocyjne na terenie gmin MOF Krosno: szkolenia, warsztaty, seminaria, konkursy wiedzy ekologicznej, itp.
- modernizacja publicznego oświetlenia na terenie Miasta Krosna do wykonanego w systemie energooszczędnym
- Programy edukacyjno-promocyjne na terenie gmin MOF Krosno: szkolenia, warsztaty, seminaria, konkursy wiedzy ekologicznej, itp.,
- Projekty informacyjno-promocyjne dotyczące korzyści w zakresie wykorzystania źródeł czystej energii,
- Doradztwo/szkolenia w zakresie budowy domów pasywnych.

2) Poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej na terenie MOF Krosno (przedsięwzięcie strategiczne: Utworzenie inkubatora przedsiębiorczości na terenie Gminy Miasto Krosno oraz Wsparcie bezrobotnych z terenu MOF Krosno zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą) :

- Wyznaczenie i uzbrojenie terenów pod inwestycje na terenie gmin MOF Krosno
- Rozwój istniejących podstref specjalnych stref ekonomicznych
- Zapewnienie dostępu komunikacyjnego do istniejących oraz nowo tworzonych terenów inwestycyjnych poprzez budowę lub przebudowę połączeń drogowych
- Wprowadzanie ulg i zwolnień dla przedsiębiorców tworzących nowe miejsca pracy
- Utworzenie punktów obsługi przedsiębiorców na terenie gmin MOF Krosno
- Opracowanie procedur wspierających oraz ułatwiających obsługę przedsiębiorców

- Doradztwo, szkolenia, warsztaty w zakresie powstawania i funkcjonowania firm oraz małych przetwórci rolno-spożywczych
- Współdziałanie w zorganizowaniu platformy współpracy pomiędzy przedsiębiorcami działającymi na terenie MOF Krosno a Państwową Wyższą Szkołą Zawodową w Krośnie oraz lokalnymi szkołami ponadgimnazjalnymi,
- Wprowadzenie w szkołach nowych kierunków/ programów nauczania w konsultacji z przedsiębiorstwami działającymi na terenie gmin MOF Krosno
- Wprowadzenie w szkołach zajęć praktycznych przysposabiających uczniów do zawodu – praktyki, staże w przedsiębiorstwach działających na terenie gmin MOF Krosno
- Organizacja zajęć pomagających młodzieży zaplanowanie swojej ścieżki zawodowej, m.in. spotkania z psychologiem i doradcą zawodowym.

3) Modernizacja zabytkowego dworca PKP na potrzeby funkcjonowania ETNOCENTRUM Ziemi Krośnieńskiej:

- Promocja produktów turystycznych oraz wyrobów tradycyjnych
- Opracowanie publikacji promujących atrakcje turystyczne MOF
- Odnowa obiektów zabytkowych, sakralnych i innych atrakcji turystycznych
- Organizacja wydarzeń kulturalnych (festiwale, wystawy, konkursy), w tym z partnerami zagranicznymi dla mieszkańców MOF Krosno oraz turystów,
- Międzynarodowa promocja twórców kultury MOF Krosno
- Organizacja warsztatów artystycznych i spotkań edukacyjnych rozwijających talenty.

4) Budowa, rozbudowa, przebudowa i wyposażenie punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno:

- Budowa i przebudowa (rozbudowa) sortowni odpadów w Krośnie.
- Budowa tzw. poletek ekologicznych na terenie MOF Krosno.
- Rozbudowa infrastruktury wodno-ściekowej obejmującej rozdzielanie kanalizacji sanitarnej i deszczowej.
- Rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej na terenie gmin MOF Krosno.
- Realizacja prac pielęgnacyjnych w celu ochrony obiektów cennych przyrodniczo MOF
Wykonanie tablic informacyjnych dla tych obiektów

4.2. Matryca logiczna działań objętych projektami strategicznymi MOF Krosno

Tabela 65 Matryca logiczna działań objętych projektami strategicznymi MOF Krosno

Cel	Priorytet	Działanie / Poddziałanie	Oś priorytetowa / działanie / poddziałanie RPO	Cel tematyczny UE	Priorytet inwestycyjny UE	Wsparcie UE (w EUR)	Środki własne na dofinansowanie	Udział wsparcia UE w całości środków RPO	
								EFS %	EFRR %
Zrównoważony rozwój gospodarczy MOF Krosno, bazujący na lokalnym potencjale, sprzyjający poprawie jakości życia mieszkańców	3. Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł	Działanie 3.3. Wspieranie i rozwój instytucji otoczenia biznesu stymulujących rozwój przedsiębiorczości, w tym przedsiębiorczości akademickiej	OP I	CT 3	3a	6 107 930, 73 EUR (25 500 000,00 zł)	1 077 870, 13 EUR (4 500 000,00 zł)	0	85
	3. Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł	Działanie 3.6. Aktywizacja osób bezrobotnych	OP VII	CT 8	8iii	2 017 775, 23 EUR (8 797 500 zł)	356 077, 98 EUR (1 552 500 zł)	85	0
	4. Infrastruktura komunikacyjna	Działanie 4.4. Poprawa jakości i efektywności miejskiego transportu publicznego MOF Krosno	OP V	CT 4	4e	8 188 073,39 EUR (35 700 000 zł)	1 444 954, 13 EUR (6 300 000 zł)	0	85
	5. Ochrona środowiska	Działanie 5.3. Wspieranie tworzenia zintegrowanego systemu gospodarki odpadami	OP IV	CT 6	6a	506 966,31 EUR (2 125 000 zł)	226 643,76 EUR (950 000 zł)	0	85
	6. Kultura i dziedzictwo kulturowe	Działanie 6.7. Zachowanie i popularyzacja dziedzictwa kulturowego MOF Krosno.	OP IV	CT 6	6c	3 824 112,93 EUR (16 672 750 zł)	674 843,46 EUR (2 942 250 zł)	0	85

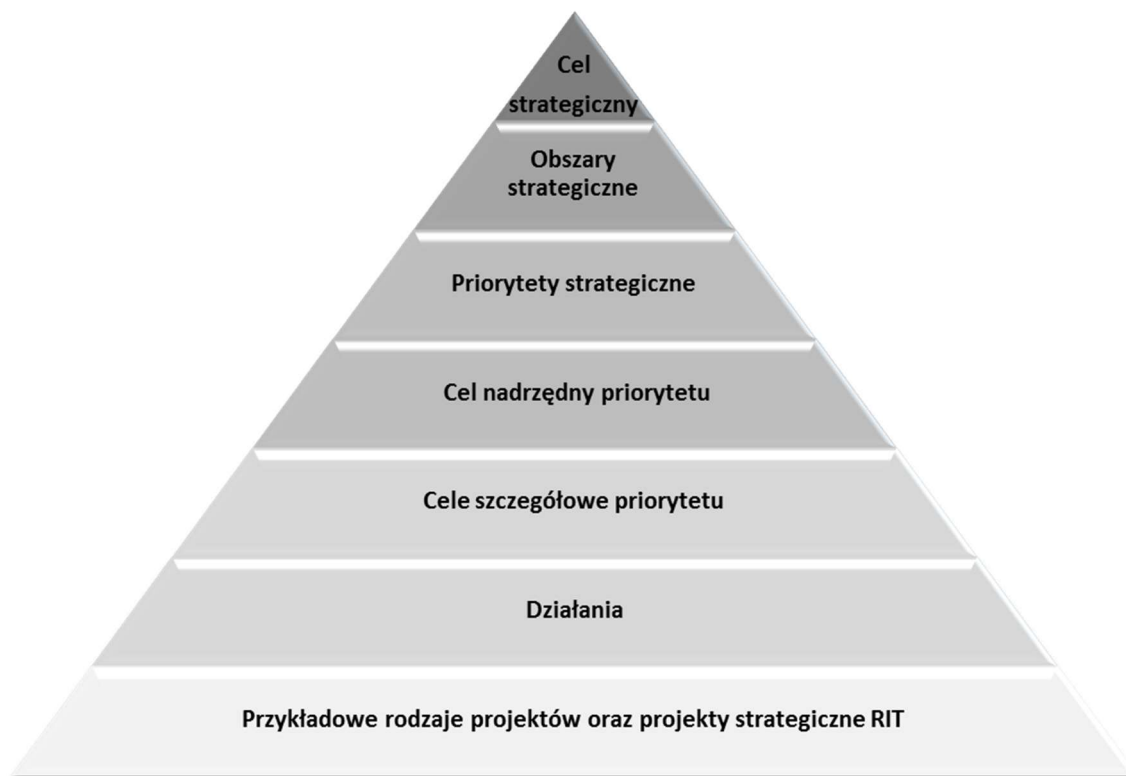
	1. Turystyka	Działanie 1.3 Zagospodarowanie przestrzeni publicznej służące poprawie jej estetyki i funkcjonalności	OP VI	CT 9	9b	1 755 948,49 EUR (7 395 000 zł)	377 424,98 EUR: - Środki krajowe 226 643,76 EUR - Środki prywatne 47 490,15 EUR - Środki własne 103 291,07 EUR łącznie wkład własny: 1 505 000 zł.	0	85
	1. Turystyka	Działanie 1.3 Zagospodarowanie przestrzeni publicznej służące poprawie jej estetyki i funkcjonalności	OP VI	CT 9	9b	2 064 610 EUR (8 500 000,00 zł)	347 891 EUR (1 500 000,00 zł)	0	85

4.3. Wpływ planowanych przedsięwzięć na osiągnięcie zakładanych wskaźników

Strategia MOF Krosno jest skonstruowana wg poniższej struktury:

Rysunek 10. Struktura "Strategii MOF Krosno"

Na poziomie celów szczegółowych poszczególnych priorytetów określono przykładowe wskaźniki produktu i rezultatu.

Poniższa tabela prezentuje logiczne powiązania pomiędzy planowanymi przykładowymi rodzajami projektów oraz planowanymi projektami strategicznymi MOF Krosno, a realizacją celów szczegółowych poszczególnych priorytetów, a w konsekwencji realizacją wskaźników produktu i rezultatu.

Tabela 66 Wpływ planowanych przedsięwzięć na osiągnięcie zakładanych wskaźników

Priorytet	Cele szczegółowe	Przykładowe wskaźniki		Przykładowe rodzaje projektów	Projekty Strategiczny MOF Krosno
PRIORYTET 1: Turystyka	Promocja walorów turystycznych terenu MOF Krosno	PRODUKT	Liczba projektów z zakresu promocji turystycznej MOF Krosno - szt.	<ul style="list-style-type: none"> Promocja produktów turystycznych oraz wyrobów tradycyjnych Opracowanie pakietów pobytowych dla turystów oraz ich promocja Wykorzystanie narzędzi informatycznych do celów informacyjno-promocyjnych dotyczących atrakcji turystycznych MOF Krosno Opracowanie publikacji promujących atrakcje turystyczne MOF 	-
		REZULTAT	Korzystający z noclegów ogółem I-XII – os.		
			Udzielone noclegi ogółem I-XII – szt.		
	Kreowanie atrakcyjnej oferty turystycznej MOF Krosno	PRODUKT	Liczba przygotowanych kompleksowych ofert pobytowych dla turystów na terenie MOF Krosno – szt.	<ul style="list-style-type: none"> Adaptacja budynków na cele kulturalne Modernizacja obiektów małej architektury, tworzenie i rozbudowa terenów zielonych na obszarach miejskich Wyznaczenie szlaków rowerowych Stworzenie sieci punktów informacji turystycznej na terenie gmin MOF 	-
			Liczba utworzonych punktów informacji turystycznej - szt.		
		REZULTAT	Liczba odwiedzających największe atrakcje turystyczne MOF Krosno – Centrum Dziedzictwa Szkła w Krośnie, Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego w Bóbrce – os.		
	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej służące poprawie jej estetyki i funkcjonalności.	PRODUKT	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją – ha	<ul style="list-style-type: none"> Adaptacja budynków i przestrzeni na cele kulturalne, społeczne, gospodarcze, rekreacyjne, sportowe i wypoczynkowe; Modernizacja obiektów małej architektury, tworzenie i rozbudowa 	Projekt Strategiczny: Rewitalizacja obejmująca wielofunkcyjne zagospodarowanie przestrzeni i obiektów publicznych w celu
			Liczba obiektów i przestrzeni dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych – szt.		
			Liczba zabytków nieruchomości objętych wsparciem – szt.		

			Liczba obiektów objętych wsparciem – szt.	terenów zielonych na obszarach miejskich i wiejskich.	aktywizacji społecznej i gospodarczej mieszkańców. Projekt Strategiczny: Rewitalizacja obiektów użyteczności publicznej w celu nadania im nowej funkcji społecznej.
		REZULTAT	Liczba osób mieszkających na podobszarach rewitalizacji, którym udzielono wsparcia – os.		
			Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na zrewitalizowanych obszarach – szt.		
			Liczba osób korzystających z projektu – os.		
			Liczba nowych wydarzeń kulturalnych/edukacyjnych/społecznych – szt.		
PRIORYTET 2: Rolnictwo	Upowszechnienie ustawicznej edukacji rolników	PRODUKT	Liczba godzin zrealizowanych szkoleń - h	<ul style="list-style-type: none"> • Szkolenia, warsztaty i programy dla rolników z zakresu uwarunkowań rynkowych i przyrodniczych produkcji rolnej, • Promocja ekologicznej produkcji rolnej. 	-
		REZULTAT	Liczba uczestników szkoleń – os.		
	Ograniczenie rozdrabniania gruntów rolnych	PRODUKT	Średnia liczba gospodarstw uczestniczących w projekcie scaleniowym – szt.	<ul style="list-style-type: none"> • Scalanie gruntów, • Działania promocyjno-informacyjne dotyczące korzyści wynikających z powiększania gospodarstw rolnych 	-
			Łączna powierzchnia gruntów objętych postępowaniami scaleniowymi - ha		
		REZULTAT	Średnia liczba działek ewidencyjnych w gospodarstwie po scaleniu – szt.		
			Średnia powierzchnia gospodarstwa po scaleniu - ha		
	Wzrost zagospodarowania nieużytków	PRODUKT	Liczba działek ewidencyjnych nieużytków podlegających zagospodarowaniu – szt.	<ul style="list-style-type: none"> • Działania informacyjne na temat zagospodarowania nieużytków 	-

		REZULTAT	Powierzchnia byłych nieużytków, które zostały zagospodarowane- ha		
PRIORYTET 3: Przedsiębiorczość , rynek pracy i nowoczesny przemysł	Wzrost poziomu przedsiębiorczości i poprawa uwarunkowań jej rozwoju	PRODUKT	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI) - szt.	<ul style="list-style-type: none"> • Wyznaczenie i uzbrojenie terenów pod inwestycje na terenie gmin MOF Krosno • Rozwój istniejących podstref specjalnych stref ekonomicznych • Zapewnienie dostępu komunikacyjnego do istniejących oraz nowo tworzonych terenów inwestycyjnych poprzez budowę lub przebudowę połączeń drogowych • Wprowadzanie ulg i zwolnień dla przedsiębiorców tworzących nowe miejsca pracy • Opracowanie procedur wspierających oraz ułatwiających obsługę przedsiębiorców • Utworzenie punktów obsługi przedsiębiorców na terenie gmin MOF Krosno • Działania mające na celu zagospodarowanie infrastruktury po zlikwidowanych podmiotach • Tworzenie i rozwój inkubatorów przedsiębiorczości, w tym akademickich • Innowacyjne projekty inwestycyjne dla MŚP niemające negatywnego wpływu na środowisko • Współdziałanie w zorganizowaniu platformy współpracy pomiędzy przedsiębiorcami działającymi na terenie MOF Krosno a Państwową 	Projekt Strategiczny: Poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej na terenie MOF Krosno - Projekt: Utworzenie inkubatora przedsiębiorczości na terenie Gminy Miasto Krosno
			Liczba wspartych instytucji otoczenia biznesu – szt.		
			Liczba osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej – os.		
		REZULTAT	Liczba utworzonych przedsiębiorstw działających 30 miesięcy po uzyskaniu wsparcia finansowego – szt.		
			Liczba utworzonych miejsc pracy w przedsiębiorstwach objętych wsparciem – szt.		
	Tworzenie warunków dla rozwoju innowacyjnego przemysłu	PRODUKT	Powierzchnia przeznaczona pod prowadzenie działalności gospodarczej na terenie inkubatora przedsiębiorczości – m2		
			Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych – ha		
		REZULTAT	Liczba podmiotów działających na terenie nowoutworzonego inkubatora przedsiębiorczości - szt.		

			Liczba podmiotów działających na przygotowanych terenach inwestycyjnych - szt.	Wyższą Szkołą Zawodową w Krośnie oraz lokalnymi szkołami ponadgimnazjalnymi, która pozwoli na realizację istotnych działań zmierzających do rozwoju lokalnej gospodarki, w tym innowacyjnego przemysłu, wzrostu poziomu przedsiębiorczości oraz do poprawy sytuacji na lokalnym rynku pracy, m.in. poprzez dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb lokalnego rynku, zwiększenie możliwości odbywania stażów i praktyk przez uczniów i studentów w przedsiębiorstwach MOF, w tym w przedsiębiorstwach innowacyjnych, doposażenie bazy dydaktycznej szkół, pozwalającej na naukę zawodów.	
		PRODUKT	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (w tym w zakresie inwestycji)– szt.,	<ul style="list-style-type: none"> • Doradztwo, szkolenia, warsztaty w zakresie powstawania i funkcjonowania firm oraz małych przetwórci rolno-spożywczych. • Projekty w obszarze aktywizacji zawodowej obejmujące m.in: <ul style="list-style-type: none"> ○ szkolenia specjalistyczne ○ doradztwo zawodowe ○ wsparcie szkoleniowo-doradcze dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą ○ dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej ○ fundusz pożyczkowy 	Projekt Strategiczny: Poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej na terenie MOF Krosno - Projekt: Wsparcie bezrobotnych z terenu MOF Krosno zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą
	Liczba osób bezrobotnych (w tym długotrwale bezrobotnych) objętych wsparciem – os.				
	Liczba osób w wieku powyżej 30 lat objętych wsparciem– os.				
	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem – os.				
	Liczba osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej – os.				
REZULTAT	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje w wyniku otrzymania wsparcia – os.				

			<p>Liczba osób pracujących 6 miesięcy po otrzymaniu wsparcia (łącznie z pracującymi na własny rachunek) – os.</p> <p>Liczba utworzonych przedsiębiorstw działających 30 miesięcy po uzyskaniu wsparcia finansowego – os.</p> <p>Liczba utworzonych miejsc pracy w przedsiębiorstwach objętych wsparciem – szt.</p>		
PRIORYTET 4: Infrastruktura komunikacyjna	Poprawa drogowych powiązań i stanu nawierzchni dróg MOF Krosno	PRODUKT	<p>Całkowita długość nowych dróg - km</p> <p>Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg - km</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Budowa i rozbudowa zintegrowanego układu drogowego • Modernizacja i przebudowa lokalnych i powiatowych dróg (w tym obwodnic) • Budowa lokalnych połączeń drogowych z krajowym systemem dróg 	-
		REZULTAT	Średni czas dojazdu pomiędzy głównymi miejscowościami MOF Krosno – min.		
	Wzrost efektywności publicznego transportu zbiorowego MOF Krosno	PRODUKT	<p>Całkowita długość nowych lub przebudowanych linii komunikacji miejskiej (km)</p> <p>Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami</p> <p>Liczba zainstalowanych inteligentnych systemów transportowych</p>	<p>Projekty obejmujące m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • budowę bądź przebudowę odcinków dróg istotnych dla poprawy efektywności transportu publicznego, • reorganizację i optymalizację systemu komunikacji miejskiej i podmiejskiej MOF Krosno obsługiwanej przez MKS Sp. z o.o. Krosno: objęcie systemem wszystkich gmin MOF Krosno, wprowadzenie efektywnych połączeń pomiędzy gminami MOF Krosno, optymalizacja rozkładów jazdy, utworzenie nowych i przebudowa istniejących linii komunikacyjnych, 	Projekt Strategiczny: Rozwój transportu niskoemisyjnego na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno.

			Liczba zakupionych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej	<ul style="list-style-type: none"> • zakup nowoczesnych autobusów, w tym o napędzie ekologicznym (niskoemisyjnym) • budowę nowych oraz modernizację istniejących przystanków i zatok autobusowych • emisję obowiązujących na terenie całego Obszaru kart MOF • wprowadzenie systemu elektronicznej informacji pasażerskiej • wprowadzenie systemu elektronicznej sprzedaży biletów • zwiększenie bezpieczeństwa podróżujących, w tym poprzez wprowadzenie systemu monitoringu 	
			Liczba zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej		
			Pojemność zakupionego taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej (osoby)		
			Pojemność zmodernizowanego taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej (osoby)		
		REZULTAT	Liczba przewozów komunikacją miejską na przebudowanych i nowych liniach komunikacji miejskiej (szt./rok)		
			Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (tony ekwiwalentu CO ₂) (na tym etapie jest to trudne do oszacowania)		
Rozwój lotniska w Krośnie	PRODUKT	Powierzchnia utwardzonej drogi startowej, dróg kołowania, płyt postojowych – m ²	<ul style="list-style-type: none"> • Rozbudowa infrastruktury lotniska w Krośnie 	-	

			Wyszczególnienie nowej infrastruktury lotniskowej – szt.			
		REZULTAT	Liczba operacji lotniczych wykonanych na lotnisku – szt.			
			Liczba stałych użytkowników lotniska – szt.			
	Poprawa dostępności komunikacyjnej MOF Krosno w zakresie transportu kolejowego	PRODUKT	n/d		<ul style="list-style-type: none"> Wspieranie działań zmierzających do budowy łącznicy kolejowej pomiędzy liniami nr 108 i 106 Wspieranie działań zmierzających do remontu i elektryfikacji linii kolejowych 	-
		REZULTAT	n/d			
	Zwiększenie zastosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) w społeczeństwie MOF Krosno	PRODUKT	Dodatkowe gospodarstwa domowe objęte szerokopasmowym dostępem do sieci o przepustowości, co najmniej 30 Mb/s – szt.	<ul style="list-style-type: none"> Upowszechnianie dostępu do szerokopasmowego Internetu na terenie gmin MOF Krosno 	-	
		REZULTAT	Liczba osób w gospodarstwach domowych, które uzyskały dostęp do sieci o przepustowości, co najmniej 30 Mb/s – os.			
	Rozwój alternatywnych form transportu publicznego -ruchu rowerowego	PRODUKT	Całkowita długość nowych ścieżek i tras rowerowych – km	<ul style="list-style-type: none"> Budowa i przebudowa spójnego systemu ścieżek i tras rowerowych na terenie gmin MOF Krosno 	-	
			Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych ścieżek i tras rowerowych - km			
		REZULTAT	Liczba osób (pieszych i rowerzystów) korzystającej z wybudowanej infrastruktury – os.			
	Rozwój systemu gospodarki odpadami	PRODUKT	Ilość selektywnie zebranych odpadów komunalnych –Mg/rok	<ul style="list-style-type: none"> Budowa spalarni odpadów 	Projekt strategiczny:	

PRIORYTET 5: Ochrona środowiska			Liczba wspartych Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych –szt.	<ul style="list-style-type: none"> • Budowa i przebudowa (rozbudowa sortowni odpadów w Krośnie • Budowa lub rozbudowa punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych na terenie MOF Krosno. • Budowa tzw. poletek ekologicznych na terenie MOF Krosno 	Budowa, rozbudowa, przebudowa i wyposażenie punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno
			Liczba kampanii informacyjno-edukacyjnych związanych z gospodarką odpadami – szt.		
			Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami – szt.		
			Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami – szt.		
		REZULTAT	Liczba osób objętych selektywnym zbieraniem odpadów – os.		
			Liczba osób objętych kampanią informacyjno-edukacyjną związaną z gospodarką odpadami – os.		
			Ludność korzystająca z oczyszczalni ogółem – os.		
			Odpady wytworzone w ciągu roku unieszkodliwione termicznie - Mg		
	Ograniczenie niskiej emisji	PRODUKT	Długość wybudowanej lub zmodernizowanej sieci ciepłowniczej (przyłącza) - km	<ul style="list-style-type: none"> • Wymiana taboru MKS Krosno Sp. z o.o. na autobusy niskoemisyjne • Wymiana kotłów grzewczych w budynkach na terenie gmin MOF Krosno • Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej 	-
			Liczba wybudowanych lub zmodernizowanych źródeł ciepła – szt.		
Pojemność zakupionego taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej – os.					

			Liczba zakupionych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej – szt.		
		REZULTAT	Spadek wartości zanieczyszczeń mierzonych na stacji pomiarowej Krosno ul. Kletówki - µg/m3		
	Uporządkowanie i rozbudowa systemu gospodarki wodno - ściekowej	PRODUKT	Długość wybudowanej kanalizacji sanitarnej i deszczowej -km	<ul style="list-style-type: none"> • Rozbudowa infrastruktury wodno-ściekowej obejmującej rozdzielanie kanalizacji sanitarnej i deszczowej • Rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej na terenie gmin MOF Krosno 	-
			Długość rozbudowanej lub zmodernizowanej kanalizacji sanitarnej i deszczowej -km		
		REZULTAT	Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej – os.		
	Wzrost efektywności energetycznej i rozwój niskoemisyjnych źródeł energii	PRODUKT	Liczba budynków użyteczności publicznej poddanych termomodernizacji – szt.	<ul style="list-style-type: none"> • Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej • Wspieranie rozwiązań na rzecz czystej energii (farmy fotowoltaiczne, małe elektrownie wiatrowe, instalacje solarne na budynkach mieszkalnych, pompy ciepła) • Projekty informacyjno-promocyjne dotyczące korzyści w zakresie wykorzystania źródeł czystej energii • Doradztwo/szkolenia w zakresie budowy domów pasywnych • Zastosowanie energooszczędnych systemów oświetlenia ulicznego na terenie gmin MOF Krosno 	-
			Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE (odnawialnych źródeł energii) – szt.		
			Liczba zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE – szt.		
Liczba wybudowanych stanowisk oświetlenia ulicznego o wysokiej efektywności energetycznej – szt.					
			Liczba zmodernizowanych stanowisk oświetlenia ulicznego o wysokiej efektywności energetycznej – szt.		

		REZULTAT	Zmniejszenie zapotrzebowania na energię ciepłą w budynkach użyteczności publicznej– GJ/rok		
		REZULTAT	Ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej w wyniku zmodernizowania istniejących ciągów oświetleniowych – MWh/rok		
		REZULTAT	Ilość energii elektrycznej wytworzonej z OZE – kWh/rok		
	Upowszechnienie edukacji ekologicznej wśród społeczności lokalnej	PRODUKT	Liczba działań edukacyjnych w zakresie ekologii – szt.	<ul style="list-style-type: none"> • Doradztwo/szkolenia w zakresie budowy domów pasywnych • Projekty informacyjno-promocyjne dotyczące korzyści w zakresie wykorzystania źródeł czystej energii • Programy edukacyjno-promocyjne na terenie gmin MOF Krosno: szkolenia, warsztaty, seminaria, konkursy wiedzy ekologicznej, itp. 	-
		REZULTAT	Liczba osób objętych działaniami edukacyjnymi w zakresie ekologii – os.		
	Zachowanie bioróżnorodności biologicznej i krajobrazowej na terenie MOF Krosno	PRODUKT	Liczba wspartych cennych przyrodniczo obiektów - siedlisk roślin i zwierząt– szt.	<ul style="list-style-type: none"> • Realizacja prac pielęgnacyjnych w celu ochrony obiektów cennych przyrodniczo MOF • Wykonanie tablic informacyjnych dla tych obiektów 	-
		REZULTAT	Wzrost liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa naturalnego – szt.		
PRIORYTET 6: Kultura i dziedzictwo kulturowe	Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego MOF Krosno	PRODUKT	Liczba zabytków objętych wsparciem – szt.	<ul style="list-style-type: none"> • Odnowa obiektów zabytkowych, sakralnych i innych atrakcji turystycznych • Modernizacja obiektów zabytkowych w celu rozwoju w nich funkcji kulturalnych 	-
		PRODUKT	Liczba instytucji kultury objętych wsparciem – szt.		
	REZULTAT	Liczba osób korzystających z obiektów zasobów kultury objętych wsparciem — os.			
		PRODUKT	Liczba imprez kulturalnych na terenie gmin MOF Krosno – szt.		-

	Organizacja i promocja wydarzeń kulturalnych		Liczba działań promocyjnych upowszechniających imprezy kulturalne – szt.	<ul style="list-style-type: none"> Organizacja wydarzeń kulturalnych (festiwale, wystawy, konkursy), w tym z partnerami zagranicznymi dla mieszkańców MOF Krosno oraz turystów Działania promujące wydarzenia kulturalne w regionalnych i ogólnopolskich mediach Programy rabatowe dla lokalnej społeczności np. dla rodzin wielodzietnych, korzystających z oferty kulturalnej MOF Krosno Opracowanie interaktywnego terminarza imprez kulturalnych MOF Krosno Organizacja warsztatów artystycznych i spotkań edukacyjnych rozwijających talenty 	
		REZULTAT	Liczba osób uczestniczących w imprezach kulturalnych – os.		
	Popularyzacja twórców kultury MOF Krosno	PRODUKT	Liczba działań promujących lokalne talenty artystyczne – szt.	<ul style="list-style-type: none"> Międzynarodowa promocja twórców kultury MOF Krosno 	-
		REZULTAT	Liczba twórców kultury objętych wsparciem – os.		
	Rozwój instytucji kultury MOF Krosno	PRODUKT	Liczba obiektów zasobów kultury objętych wsparciem – szt.	<ul style="list-style-type: none"> Modernizacja ośrodków kultury i ich wyposażenia 	Projekt Strategiczny: Modernizacja zabytkowego dworca PKP na potrzeby funkcjonowania ETNOCENTRUM Ziemi Krośnieńskiej
			Liczba instytucji kultury objętych wsparciem – szt.		
	REZULTAT	Liczba osób korzystających z oferty ośrodków kultury na terenie MOF Krosno – os.			
PRIORYTET 7: Edukacja	Wzbogacenie oferty edukacyjnej	PRODUKT	Ilość zorganizowanych zajęć dodatkowych (pozaekcyjnych) – godz.	<ul style="list-style-type: none"> Organizacja warsztatów, zajęć tematycznych, szkoleń dla dzieci 	-

	przedszkoli i szkół na terenie MOF Krosno	REZULTAT	Liczba dzieci i młodzieży objętych zajęciami dodatkowymi (pozaekcyjnymi) – os.	<p>i młodzieży rozwijających zainteresowania oraz wspierających proces kształcenia</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie kół zainteresowań, kół naukowych 	
	Rozwój edukacji na kierunkach zawodowych zgodnych z potrzebami rynku pracy, we współpracy z pracodawcami	PRODUKT	Liczba nowych kierunków nauczania dopasowanych do potrzeb rynku pracy – szt.	<ul style="list-style-type: none"> • Wprowadzenie w szkołach nowych kierunków/ programów nauczania w konsultacji z przedsiębiorstwami działającymi na terenie gmin MOF Krosno • Wprowadzenie w szkołach zajęć praktycznych przysposabiających uczniów do zawodu –praktyki, staże w przedsiębiorstwach działających na terenie gmin MOF Krosno • Organizacja zajęć pomagających młodzieży zaplanowanie swojej ścieżki zawodowej, m.in. spotkania z psychologiem i doradcą zawodowym 	-
		REZULTAT	<p>Liczba uczniów objętych nowymi kierunkami nauczania dopasowanymi do potrzeb rynku pracy – os.</p> <p>Liczba przedsiębiorstw współpracujących z placówkami kształcenia zawodowego – szt.</p>		
	Poprawa jakości infrastruktury edukacyjnej MOF Krosno	PRODUKT	Liczba przedszkoli, szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w sprzęt i materiały dydaktyczne –szt.	<ul style="list-style-type: none"> • Doposażanie bazy dydaktycznej MOF Krosno 	-
		REZULTAT	Liczba dzieci i młodzieży uczestniczących w kształceniu w wyposażonych podmiotach – os.		
	Upowszechnienie edukacji	PRODUKT	Liczba prozdrowotnych działań edukacyjnych – szt.		-

PRIORYTET 8: Zdrowie	prozdrowotnej wśród mieszkańców MOF Krosno		Liczba wdrożonych programów profilaktycznych i prozdrowotnych – szt.	<ul style="list-style-type: none"> Opracowanie materiałów informacyjnych promujących zdrowy styl życia Akcje/programy promujące zdrowy styl życia Zajęcia edukacyjne z profilaktyki zdrowotnej Programy i działania z zakresu profilaktyki zdrowotnej kierowane do mieszkańców MOF Krosno 	
		REZULTAT	Liczba osób objętych wsparciem w ramach działań profilaktycznych, prozdrowotnych i edukacyjnych – os.		
	Zwiększenie liczby organizowanych imprez sportowych	PRODUKT	Liczba imprez sportowych zorganizowanych na terenie gmin MOF Krosno – szt.	<ul style="list-style-type: none"> Organizacja imprez sportowo-rekreacyjnych na terenie gmin MOF Krosno Organizacja zawodów dla dzieci i młodzieży 	-
		REZULTAT	Liczba osób uczestniczących w imprezach sportowych organizowanych na terenie MOF Krosno – os.		
	<ul style="list-style-type: none"> Aktywizacja sportowo-rekreacyjna mieszkańców MOF Krosno 	PRODUKT	Liczba programów/zajęć rekreacyjnych dla seniorów – szt.	<ul style="list-style-type: none"> Wspieranie działań promujących naukę pływania wśród mieszkańców MOF Krosno Organizacja zawodów dla dzieci i młodzieży Szkolenia/warsztaty/zajęcia w obszarze kultury i sztuki dla osób starszych Tworzenie klubów dla seniorów 	-
			Liczba działań na rzecz upowszechnienia nauki pływania – szt.		
		REZULTAT	Liczba seniorów objętych wsparciem w ramach programów rekreacyjnych – os.		
			Liczba osób, które ukończyły programy/zajęcia upowszechniające naukę pływania – os.		
	Rozwój infrastruktury sportowo - rekreacyjnej Obszaru i jej dostępności	PRODUKT	Liczba zmodernizowanych/nowo wybudowanych ośrodków sportowo-rekreacyjnych – szt.	<ul style="list-style-type: none"> Budowa centrum sportowo-rekreacyjnego Rozbudowa systemu ścieżek spacerowych i rowerowych Doposażenie w sprzęt sportowy klubów i stowarzyszeń sportowych 	-
			Liczba wyposażonych sal sportowych, siłowni dostępnych dla mieszkańców itp.		

		REZULTAT	Liczba osób korzystających z zmodernizowanych/nowo wybudowanych ośrodków sportowo- rekreacyjnych – os.		
			Liczba osób dorosłych korzystających z sal sportowych – os.		
PRIORYTET 9: Bezpieczeństwo	Poprawa jakości sprzętu jednostek straży pożarnej	PRODUKT	Liczba zakupionych wozów ratowniczo-gaśniczych– szt.	<ul style="list-style-type: none"> • Doposażanie jednostek straży pożarnej 	-
			Liczba zakupionych jednostek wyposażenia ratownictwa gaśniczego – szt.		
		REZULTAT	Liczba jednostek straży pożarnej objętych wsparciem – szt.		
	Zwiększenie odporności na zagrożenia wynikające ze zmian klimatu występujących na terenie MOF Krosno	PRODUKT	Liczba wprowadzonych do użycia systemów monitorowania zagrożeń i systemów wczesnego ostrzegania – szt.	<ul style="list-style-type: none"> • Opracowanie i wdrożenie systemu wczesnego reagowania oraz ratownictwa w sytuacjach wystąpienia kataklizmów • Obwałowanie rzek • Rozwój form małej retencji na terenie gmin MOF Krosno (w tym poldery) 	-
			Pojemność obiektów małej retencji –m ³		
		REZULTAT	Procent ludności MOF Krosno objęty systemem ostrzegania - %		
	Zmniejszenie ryzyka związanego z przestępczością	PRODUKT	Liczba zainstalowanych urządzeń monitorujących miejsca publiczne –szt.	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój infrastruktury monitoringu wizyjnego w miejscach publicznych 	-
		REZULTAT	Liczba przestępstw pospolitych na terenie MOF – szt.		
	Integracja społeczna młodzieży	PRODUKT	Liczba utworzonych ośrodków wychowawczych i socjoterapii dla młodzieży – szt.	<ul style="list-style-type: none"> • Utworzenie ośrodków wychowawczych dla młodzieży • Utworzenie ośrodków socjoterapii dla młodzieży 	-
			Liczba programów/zajęć/warsztatów realizowanych w utworzonych ośrodkach wychowawczych i socjoterapii dla młodzieży – szt.		

			Liczba nauczycieli i opiekunów w utworzonych ośrodkach wychowawczych i socjoterapii dla młodzieży – os.		
		REZULTAT	Liczba młodzieży objętej opieką ośrodków wychowawczych i socjoterapii – os.		
	Stworzenie warunków do prowadzenia adopcji bezdomnych zwierząt	PRODUKT	Liczba utworzonych schronisk dla bezdomnych zwierząt na terenie MOF Krosno – szt.	<ul style="list-style-type: none"> • Budowa schronisk dla zwierząt 	-
		REZULTAT	Liczba zaadoptowanych zwierząt – szt.		

3.4. Plan finansowy

"Strategia MOF Krosno" będzie realizowana m.in. przy wykorzystaniu następujących narzędzi:

- ☒ Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,
- ☒ Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020,
- ☒ Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020,
- ☒ Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020
- ☒ Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020,
- ☒ Programu Erasmus+,
- ☒ Programu Kreatywna Europa,
- ☒ Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014–2020,
- ☒ programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Ministra Sportu i Turystyki,
- ☒ Program Współpracy Transgranicznej Interreg V-A Polska-Słowacja na lata 2014-2020,
- ☒ Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina na lata 2014-2020,
- ☒ Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego na lata 2014-2020

"Strategia" finansowana będzie m.in. z następujących źródeł:

- ☒ środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- ☒ budżetu państwa,
- ☒ budżetów samorządów - środków własnych gmin tworzących MOF Krosno,
- ☒ innych środków.

5. Spójność z dokumentami strategicznymi i planistycznymi

4.1. Dokumenty strategiczne gmin tworzących MOF Krosno

Strategia Rozwoju Miasta Krosna na lata 2014-2020

Po przeprowadzonej diagnozie społeczno-gospodarczej miasta i zdiagnozowanych na jej podstawie problemach i wyzwaniach rozwojowych, w „Strategii Rozwoju Miasta Krosna na lata 2014-2020” zostały wskazane trzy obszary strategiczne, w ramach których realizowany ma być rozwój miasta. Dla każdego obszaru wskazano cel strategiczny. W ramach poszczególnych obszarów strategicznych „Strategii Rozwoju Miasta Krosna na lata 2014-2020”, wyznaczone zostały priorytety, którym przypisano cele szczegółowe oraz kierunki działań strategicznych. Na wszystkich poziomach planowania istnieje spójność „Strategii Rozwoju Miasta Krosna na lata 2014-2020” ze „Strategią Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno”. Poniższa tabela pokazuje spójność obu strategii.

Tabela 67 Spójność „Strategii Rozwoju Miasta Krosna na lata 2014-2020” ze „Strategią Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno” – obszary strategiczne i priorytety

Strategii Rozwoju Miasta Krosna na lata 2014-2020	Strategia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno
Obszary strategiczne	
Konkurencyjna gospodarka	Gospodarka
Kapitał ludzki i społeczny	Kapitał społeczny i bezpieczeństwo
Przestrzeń i środowisko	Infrastruktura i środowisko
Obszary i priorytety	
Obszary strategiczny: Konkurencyjna gospodarka	Obszary strategiczny: Gospodarka
Priorytet 1: Przedsiębiorczość	Priorytet 3: Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł Priorytet 2: Rolnictwo Priorytet 7: Edukacja
Priorytet 2: Turystyka	Priorytet 1: Turystyka
Obszary strategiczny: Kapitał ludzki i społeczny	Obszary strategiczny: Kapitał społeczny i bezpieczeństwo
Priorytet 1: Zdrowie	Priorytet 8: Zdrowie
Priorytet 2: Sport i rekreacja	Priorytet 8: Zdrowie

Priorytet 3: Edukacja	Priorytet 7: Edukacja
Priorytet 4: Kultura i dziedzictwo kulturowe	Priorytet 6: Kultura i dziedzictwo kulturowe
Priorytet 5: Aktywność społeczna	Priorytet 8: Zdrowie Priorytet 3: Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł
Priorytet 5: Bezpieczeństwo	Priorytet 9: Bezpieczeństwo
Obszary strategiczny: Przestrzeń i środowisko	Obszary strategiczny: Infrastruktura i środowisko
Priorytet 1: Dostępność komunikacyjna	Priorytet 4: Infrastruktura komunikacyjna
Priorytet 2: Przestrzeń miejska	Priorytet 1: Turystyka Priorytet 5: Ochrona środowiska Priorytet 6: Kultura i dziedzictwo kulturowe
Priorytet 3: Ochrona środowiska	Priorytet 5: Ochrona środowiska
Priorytet 4: Społeczeństwo informacyjne	Priorytet 4: Infrastruktura komunikacyjna

Strategia Rozwoju Gminy Jedlicze do roku 2020

Poniższa tabela przedstawia spójność zapisów „Strategii Rozwoju Gminy Jedlicze do roku 2020” ze „Strategią Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno”.

Tabela 528 Spójność „Strategii Rozwoju Gminy Jedlicze do roku 2020” ze „Strategią Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno” – obszary strategiczne, priorytety i cele

Strategii Rozwoju Gminy Jedlicze do 2020 roku	Strategia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno
Obszary, priorytety i cele	
Obszar: Potrzeby społeczne	Obszary strategiczny: Kapitał społeczny i bezpieczeństwo
Cel strategiczny nr 1: Podniesiony standard życia mieszkańców 1.1. Poprawa warunków zabezpieczenia materialnego mieszkańców 1.2. Rozwinięta baza mieszkań socjalnych 1.3. Wyższy poziom bezpieczeństwa w gminie 1.4. Poprawa dostępu do opieki zdrowotnej i wzrost świadomości	Priorytet 1: Turystyka Priorytet 6: Kultura i dziedzictwo kulturowe Priorytet 7: Edukacja Priorytet 8: Zdrowie Priorytet 9: Bezpieczeństwo

<p>mieszkańców w zakresie zachowań prozdrowotnych</p> <p>1.5. Zwiększona dostępność opieki przedszkolnej.</p> <p>1.6. Atrakcyjna oferta spędzania czasu dla dzieci i młodzieży</p> <p>1.7. Poprawa warunków i jakości kształcenia dzieci</p> <p>1.8. Dostępna szeroka, atrakcyjna oferta kulturalna</p> <p>1.9. Dostępna szeroka, atrakcyjna oferta sportowo-rekreacyjna</p> <p>1.10. Podwyższony poziom identyfikacji mieszkańców z Gminą oraz integracji Społecznej</p> <p>1.11. Świadome i bezpieczne społeczeństwo informacyjne</p>	
<p>Obszar: Zasoby i potencjały gminy</p>	<p>Obszary strategiczne: Infrastruktura i środowisko</p>
<p>Cel strategiczny nr 2: Rozwinięta infrastruktura techniczna</p> <p>2.1. Dobry stan techniczny budynków użyteczności publicznej</p> <p>2.2. Rozwinięta w dobrym stanie infrastruktura wodnokanalizacyjna</p> <p>2.3. Rozwinięta infrastruktura komunikacyjna</p> <p>2.4. Gmina przygotowana do reagowania w sytuacji zagrożenia powodzią, ogniem i skażeniem</p> <p>2.5. Ograniczenie zjawiska „wykluczenia cyfrowego”</p> <p>2.6. Zwiększona powierzchnia gminy objęta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego</p> <p>Cel strategiczny nr 3: Zrównoważony ład przestrzenny</p> <p>3.1. Poprawa stanu zagospodarowania przestrzeni publicznej</p> <p>Cel strategiczny nr 4: Zachowane i rozwijane dziedzictwo kulturowe gminy</p> <p>4.1. Zwiększona dostępność i wykorzystanie obiektów zabytkowych</p> <p>4.2. Zwiększenie aktywnego udziału mieszkańców w kulturze</p>	<p>Priorytet 4: Infrastruktura komunikacyjna</p> <p>Priorytet 5: Ochrona środowiska</p> <p>Priorytet 6: Kultura i dziedzictwo kulturowe</p> <p>Priorytet 7: Edukacja</p>

<p>Cel strategiczny nr 5: Podwyższony poziom zachowania zasobów naturalnych</p> <p>5.1. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców</p> <p>5.2. Uporządkowana gospodarka odpadami stałymi i ciekłymi</p> <p>5.3. Poprawa zarządzania energią i środowiskiem naturalnym</p> <p>Cel strategiczny nr 6: Aktywna, zintegrowana społeczność lokalna</p> <p>6.1. Podwyższony poziom aktywności oraz integracji społecznej</p> <p>6.2. Zwiększona aktywność organizacji pozarządowych</p> <p>6.3. Upowszechnione zjawisko zdrowego stylu życia</p> <p>6.4. Dogodne warunki do życia i rozwoju dla mieszkańców gminy</p>	
<p>Obszar: Gospodarka i promocja gminy</p>	<p>Obszary strategiczny: Gospodarka</p>
<p>Cel strategiczny nr 7: Poprawa konkurencyjności gospodarczej gminy</p> <p>7.1. Wzrost przedsiębiorczości mieszkańców</p> <p>7.2. Gmina przygotowana do pozyskiwania i obsługi inwestorów</p> <p>7.3. Wzrost dostępności wykwalifikowanych pracowników</p> <p>7.4. Zwiększona zdolność do absorpcji środków na aktywizację zawodową i rozwój przedsiębiorczości</p>	<p>Priorytet 3: Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł</p>

Strategia Rozwoju Gminy Chorkówka do roku 2024

Przeprowadzona diagnoza pozwoliła na sformułowanie celów strategicznych, które zostały opracowane w 3 głównych wyznaczonych wcześniej obszarach funkcjonowania Gminy. Do każdego z celów strategicznych przypisano cele operacyjne, które wyznaczają kierunki działań, co do przedsięwzięć właściwych dla jej rozwoju. Zarówno cele strategiczne jak i operacyjne powstały na podstawie oceny aktualnej sytuacji, uwzględniającej zidentyfikowane w uspołecznionym procesie pracy problemy i czynniki wewnętrzne oraz zewnętrzne, wpływające na możliwość rozwoju Gminy

Poniżej zaprezentowano wyniki analizy spójności „Strategii Gminy Chorkówka do roku 2024” ze „Strategią Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno”.

Tabela 69 Spójność „Strategii Rozwoju Gminy Chorkówka do roku 2024” ze „Strategią Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno” – obszary strategiczne, priorytety i cele

Strategia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno	Strategia Rozwoju Gminy Chorkówka do roku 2024
Priorytet 1 Turystyka	<p>Obszar: Gospodarka i promocja Gminy</p> <p>Cel strategiczny nr 7 Rozwinięta, różnorodna strefa gospodarcza Gminy</p> <p>Cel operacyjny 7.3 Wzrost atrakcyjności turystycznej gminy</p> <p>Cel operacyjny 7.4 Efektywna promocja gminy</p>
Priorytet 2 Rolnictwo	<p>Obszar: Gospodarka i promocja Gminy</p> <p>Cel strategiczny nr 7 Rozwinięta, różnorodna strefa gospodarcza Gminy</p> <p>Cel operacyjny 7.6 Poprawa sytuacji ekonomicznej towarowych gospodarstw rolnych</p>
Priorytet 3 Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł	<p>Obszar: Zaspakajanie potrzeb mieszkańców</p> <p>Cel strategiczny 1 Podwyższanie poziomu zaspokojenia potrzeb społecznych</p> <p>Cel operacyjny 1.1 Poprawa sytuacji materialnej mieszkańców</p> <p>Obszar: Potencjały i zasoby Gminy</p> <p>Cel strategiczny 3 Uporządkowana gospodarka przestrzenna</p> <p>Cel operacyjny 3.1 Dysponowanie aktualnymi dokumentami regulującymi gospodarkę przestrzenną</p> <p>Cel strategiczny nr 6 Aktywne społeczeństwo</p> <p>Cel operacyjny 6.2 Ograniczenie zjawiska emigracji młodych mieszkańców Gminy</p> <p>Obszar: Gospodarka i promocja Gminy</p> <p>Cel strategiczny nr 7 Rozwinięta, różnorodna strefa gospodarcza Gminy</p> <p>Cel operacyjny 7.1 Wzrost przedsiębiorczości mieszkańców</p>

	<p>Cel operacyjny 7.2 Zwiększona dostępność informacji i doradztwa w zakresie uruchamiania i prowadzenia działalności gospodarczej</p> <p>Cel operacyjny 7.4 Efektywna promocja Gminy</p> <p>Cel operacyjny 7.5 Wzrost inwestycji na terenie Gminy</p>
Priorytet 4 Infrastruktura komunikacyjna	<p>Obszar: Potencjały i zasoby Gminy</p> <p>Cel strategiczny nr 2 Poprawa stanu rozwoju infrastruktury technicznej</p> <p>Cel operacyjny 2.1 Poprawa dostępności komunikacyjnej Gminy</p>
Priorytet 5 Ochrona Środowiska	<p>Obszar: Potencjały i zasoby Gminy</p> <p>Cel strategiczny nr 2 Poprawa stanu rozwoju infrastruktury technicznej</p> <p>Cel operacyjny 2.3 Rozwinięta gospodarka wodno – ściekowa</p> <p>Cel strategiczny 4 Poprawa stanu środowiska naturalnego</p> <p>Cel operacyjny 4.1 Zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza</p> <p>Cel operacyjny 4.2 Zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska ściekami bytowymi i odpadami stałymi</p>
Priorytet 6 Kultura i dziedzictwo kulturowe	<p>Obszar: Zaspakajanie potrzeb mieszkańców</p> <p>Cel strategiczny 1 Podwyższanie poziomu zaspokojenia potrzeb społecznych</p> <p>Cel operacyjny 1.12 Wzrost jakości oferty kulturalnej</p> <p>Obszar: Potencjały i zasoby Gminy</p> <p>Cel strategiczny nr 5 Zachowane dziedzictwo kulturowe</p> <p>Cel operacyjny 5.1 Poprawa stanu technicznego obiektów zabytkowych</p> <p>Cel operacyjny 5.2 Zwiększenie zaangażowania mieszkańców w upowszechnianiu tradycji i zwyczajów lokalnych</p>
Priorytet 7 Edukacja	<p>Obszar: Zaspakajanie potrzeb mieszkańców</p>

	<p>Cel strategiczny 1 Podwyższanie poziomu zaspokojenia potrzeb społecznych</p> <p>Cel operacyjny 1.11 Zapewniona wysoka jakość kształcenia na terenie gminy</p> <p>Obszar: Potencjały i zasoby Gminy</p> <p>Cel strategiczny nr 2 Poprawa stanu rozwoju infrastruktury technicznej</p> <p>Cel operacyjny 2.2 Rozwinięta baza obiektów użyteczności publicznej</p>
Priorytet 8 Zdrowie	<p>Obszar: Zaspokajanie potrzeb mieszkańców</p> <p>Cel strategiczny 1 Podwyższanie poziomu zaspokojenia potrzeb społecznych</p> <p>Cel operacyjny 1.6 Poprawa dostępności i jakości usług medycznych i rehabilitacyjnych</p> <p>Cel operacyjny 1.9 Popraw dostępności opieki dla osób niepełnosprawnych</p> <p>Obszar: Potencjały i zasoby Gminy</p> <p>Cel strategiczny nr 6 Aktywne społeczeństwo</p> <p>Cel operacyjny 6.1 Większa świadomość mieszkańców w zakresie dbania o zdrowie</p>
Priorytet 9 Bezpieczeństwo	<p>Obszar: Zaspokajanie potrzeb mieszkańców</p> <p>Cel strategiczny 1 Podwyższanie poziomu zaspokojenia potrzeb społecznych</p> <p>Cel operacyjny 1.2 Poprawa sytuacji mieszkaniowej osób i rodzin będących w potrzebie/trudnej sytuacji</p> <p>Cel operacyjny 1.4 Popraw bezpieczeństwa na terenie Gminy</p> <p>Cel operacyjny 1.10 Zapewniona opieka dla osób w podeszłym wieku</p> <p>Obszar: Potencjały i zasoby Gminy</p> <p>Cel strategiczny nr 2 Poprawa stanu rozwoju infrastruktury technicznej</p> <p>Cel operacyjny 2.4 Poprawa stanu zabezpieczenia ppoż i przeciwpowodziowego</p>

	Cel operacyjny 2.5 Dostępna baza mieszkań socjalnych/chronionych
--	--

Strategia Rozwoju Gminy Korczyna do roku 2025

Poniższa tabela przedstawia spójność zapisów „Strategii Rozwoju Gminy Jedlicze do roku 2020” ze „Strategią Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno”.

Tabela 70 Spójność „Strategii Rozwoju Gminy Korczyna do roku 2025” ze „Strategią Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno” – cele strategiczne i priorytety

Strategii Rozwoju Gminy Korczyna do roku 2025	Strategia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno
Cele strategiczne i priorytety	
Cel: Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców	Priorytet 7. Edukacja, Priorytet 8. Zdrowie, Priorytet 9. Bezpieczeństwo
Cel: Zasoby techniczne zapewniające podniesienie poziomu życia mieszkańców i umożliwiający zrównoważony rozwój, zrównoważony ład przestrzenny	Priorytet 4. Infrastruktura komunikacyjna, Priorytet 1. Turystyka, Priorytet 2. Rolnictwo
Cel: Poprawa stanu środowiska naturalnego	Priorytet 5. Ochrona środowiska
Cel: Zachowane i wykorzystane zasoby dziedzictwa kulturowego	Priorytet 6. Kultura i dziedzictwo kulturowe
Cel: Rozwinięty kapitał ludzki i społeczny, wzrost potencjału gospodarczego gminy	Priorytet 3. Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł

Plan odnowy miejscowości Krościenko Wyżne na lata 2010-2017 oraz

Plan odnowy miejscowości Pustyny na lata 2010-2017

Poniższa tabela przedstawia spójność zapisów „Planu odnowy miejscowości Krościenko Wyżne na lata 2010-2017” i „Planu odnowy miejscowości Pustyny na lata 2010-2017” ze „Strategią Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno”.

Tabela 71 Spójność „Planu odnowy miejscowości Krościenko Wyżne na lata 2010-2017” i „Planu odnowy miejscowości Pustyny na lata 2010-2017” ze „Strategią Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno” – obszary strategiczne i priorytety

Plan odnowy miejscowości Krościenko Wyżne na lata 2010-2017	Plan odnowy miejscowości Pustyny na lata 2010-2017	Strategia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno
Obszary strategiczne		

Gospodarka i rolnictwo	Gospodarka i rolnictwo	Gospodarka
Infrastruktura społeczna, Kapitał społeczny i ludzki	Infrastruktura społeczna, Kapitał społeczny i ludzki	Kapitał społeczny i bezpieczeństwo
Zasoby przyrodnicze Infrastruktura techniczna	Zasoby przyrodnicze Infrastruktura techniczna	Infrastruktura i środowisko
Obszary i priorytety		
Obszar strategiczny: Gospodarka i rolnictwo	Obszar strategiczny: Gospodarka i rolnictwo	Obszar strategiczny: Gospodarka
<p>Priorytety</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwój przedsiębiorczości mieszkańców • ochrona systemów naturalnych 	<p>Priorytety:</p> <ul style="list-style-type: none"> • lepsze gospodarcze wykorzystanie posiadanych potencjałów, w tym turystycznego, • wysoki poziom zaspokojenia potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców Pustyn; • zachowane środowisko przyrodnicze w jak najlepszym stanie; • wzrost przedsiębiorczości mieszkańców; • wysoka aktywność społeczna mieszkańców. 	<p>Priorytet 3: Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł</p> <p>Priorytet 2: Rolnictwo</p>
<p>Priorytety</p> <ul style="list-style-type: none"> • promocja gospodarcza i turystyczna wsi 	<p>Priorytety:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwój infrastruktury komunalnej; • dobry dostęp do infrastruktury społecznej: sportowej, rekreacyjnej, kulturalnej; • lepsze gospodarcze wykorzystanie posiadanych potencjałów, w tym turystycznego, • wysoki poziom zaspokojenia potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców Pustyn; 	<p>Priorytet 1: Turystyka</p>

	<ul style="list-style-type: none"> zachowany i kultywowany dorobek kulturowy 	
Obszar strategiczny: Infrastruktura społeczna, Kapitał społeczny i ludzki	Obszar strategiczny: Infrastruktura społeczna, Kapitał społeczny i ludzki	Obszar strategiczny: Kapitał społeczny i bezpieczeństwo
<p>Priorytety</p> <ul style="list-style-type: none"> harmonijny rozwój infrastruktury technicznej i społecznej zapewnienie rozwoju dzieciom i młodzieży 	<p>Priorytety:</p> <ul style="list-style-type: none"> rozwój infrastruktury komunalnej; dobry dostęp do infrastruktury społecznej: sportowej, rekreacyjnej, kulturalnej; wysoka aktywność społeczna mieszkańców. 	<p>Priorytet 8: Zdrowie Priorytet 7: Edukacja</p>
<p>Priorytety</p> <ul style="list-style-type: none"> zachowanie dziedzictwa kulturowego 	<p>Priorytety:</p> <ul style="list-style-type: none"> sportowej, rekreacyjnej, kulturalnej; lepsze gospodarcze wykorzystanie posiadanych potencjałów, w tym turystycznego, wysoki poziom zaspokojenia potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców Pustyn; zachowany i kultywowany dorobek kulturowy; 	<p>Priorytet 6: Kultura i dziedzictwo kulturowe</p>
<p>Priorytety:</p> <ul style="list-style-type: none"> zapewnienie mieszkańcom źródeł utrzymania w swojej miejscowości uzbrajanie terenów inwestycyjnych 	<p>Priorytety:</p> <ul style="list-style-type: none"> rozwój infrastruktury komunalnej; lepsze gospodarcze wykorzystanie posiadanych potencjałów, w tym turystycznego, wzrost przedsiębiorczości mieszkańców; wysoka aktywność społeczna mieszkańców. 	<p>Priorytet 3: Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł</p>

<p>Priorytety</p> <ul style="list-style-type: none"> poprawa stanu bezpieczeństwa społecznego, 	<p>Priorytety</p> <ul style="list-style-type: none"> poprawa stanu bezpieczeństwa społecznego, 	<p>Priorytet 9: Bezpieczeństwo</p>
<p>Obszar strategiczny: Zasoby przyrodnicze Infrastruktura techniczna</p>	<p>Obszar strategiczny: Zasoby przyrodnicze Infrastruktura techniczna</p>	<p>Obszary strategiczny: Infrastruktura i środowisko</p>
<p>Priorytety</p> <ul style="list-style-type: none"> harmonijny rozwój infrastruktury technicznej i społecznej, uzbrajanie terenów inwestycyjnych 	<p>Priorytety:</p> <ul style="list-style-type: none"> rozwój infrastruktury komunalnej; dobry dostęp do infrastruktury społecznej: sportowej, rekreacyjnej, kulturalnej; wysoki poziom zaspokojenia potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców Pustyn; 	<p>Priorytet 4: Infrastruktura komunikacyjna</p>
<p>Priorytety</p> <ul style="list-style-type: none"> promocja gospodarcza i turystyczna wsi konserwacja pomników historii, budynków będących miejscem pamięci (cmentarz, izba muzealna) oraz zachowanie charakteru wsi – budownictwo drewniane, stawy, miejsca dawnych spotkań ludności 	<p>Priorytety:</p> <ul style="list-style-type: none"> dobry dostęp do infrastruktury społecznej: sportowej, rekreacyjnej, kulturalnej; lepsze gospodarcze wykorzystanie posiadanych potencjałów, w tym turystycznego, wysoki poziom zaspokojenia potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców Pustyn; zachowany i kultywowany dorobek kulturowy; 	<p>Priorytet 1: Turystyka Priorytet 6: Kultura i dziedzictwo kulturowe</p>
<p>Priorytety</p> <ul style="list-style-type: none"> ochrona systemów naturalnych 	<p>Priorytety:</p> <ul style="list-style-type: none"> dobry dostęp do infrastruktury społecznej: sportowej, rekreacyjnej, kulturalnej; lepsze gospodarcze wykorzystanie posiadanych potencjałów, w tym turystycznego, zachowane środowisko przyrodnicze w jak najlepszym stanie; 	<p>Priorytet 5: Ochrona środowiska</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • wzrost przedsiębiorczości mieszkańców; • wysoka aktywność społeczna mieszkańców. 	
--	---	--

Gmina Miejsce Piastowe i Gmina Wojaszówka nie posiadają aktualnych dokumentów strategicznych.

W przygotowaniu są również programy rewitalizacji poszczególnych Gmin MOF, które zawierać będą szczegółowe dane dotyczące obszarów zdegradowanych oraz projektów planowanych do realizacji.

4.2 Dokumenty strategiczne szczebla regionalnego, krajowego i unijnego

Strategia Europa 2020

Strategia Europa 2020 jest to długookresowy program rozwoju społeczno-gospodarczego Unii Europejskiej. 3 marca 2010 r. w Komunikacie „Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu” zaznaczona została potrzeba wspólnego działania państw wchodzących w skład Unii Europejskiej na rzecz wychodzenia z kryzysu oraz realizowania reform, które umożliwią osiągnięcie założonych celów, które są związane z globalizacją, starzeniem się mieszkańców, potrzebą racjonalnego wykorzystywania zasobów. Aby to osiągnąć przedstawiono 3 podstawowe, wzajemnie wzmacniające się priorytety:

- rozwój inteligentny – rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji;
- rozwój zrównoważony – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej;
- rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną.

Komisja Europejska przedstawiła wskaźniki, które umożliwią monitorowanie postępów w realizacji powyższych priorytetów za pomocą 5 nadrzędnych celów, określonych na poziomie całej Unii Europejskiej, w tym:

1. Osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat na poziomie 75%;
2. Poprawa warunków realizacji działalności badawczo-rozwojowej, m.in. dzięki przeznaczaniu 3% PKB Unii Europejskiej na inwestycje w badania i rozwój;
3. Zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20% w porównaniu z 1990 r.; wzrost do 20% udziału energii odnawialnej w ogólnym zużyciu energii oraz dążenie do zwiększenia efektywności energetycznej o 20%;
4. Wzrost poziomu wykształcenia, zwłaszcza dzięki zmniejszeniu odsetka osób przedwcześnie kończących naukę do mniej niż 10% oraz zwiększenie, do co najmniej 40% odsetka osób mających wykształcenie wyższe;

5. Wspieranie włączenia społecznego, szczególnie przez ograniczanie ubóstwa, mając na celu zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem o 20 mln.

Jedynym krajem członkowskim Unii Europejskiej, który odnotował wzrost gospodarczy w czasach kryzysu jest Polska. Możliwe to było dzięki odpowiednio dostosowanym strategiom makroekonomicznym, silnemu sektorowi produkcji oraz cenowej konkurencyjności siły roboczej. Jednak obecna sytuacja w polskiej gospodarce daje mniej powodów do optymizmu. Polska wprowadza reformy w celu pokonania problemów wskazanych w zaleceniach Komisji Unii Europejskiej w 2012 r. Wyzwania, jakie stoją przed Polską są związane z finansami publicznymi, udziałem w rynku pracy, infrastrukturą, otoczeniem biznesu i innowacjami.

Założenia kluczowe Strategii Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosna są zgodne z założeniami Strategii Europa 2020. W priorytet rozwój inteligentny – rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji wpisuje się Priorytet 3: Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł oraz Priorytet 7 Strategii MOF Krosno: *Edukacja*. Następujące priorytety Strategii MOF Krosno są zgodne z priorytetem Strategii Europa 2020 zrównoważony rozwój – wspieranie gospodarki efektywnej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej: Priorytet 1: *Turystyka*, Priorytet 2: *Rolnictwo*, Priorytet 3: *Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł*, Priorytet 4: *Infrastruktura komunikacyjna*, Priorytet 5: *Ochrona środowiska*, Priorytet 6: *Kultura i dziedzictwo kulturowe*, Priorytet 8: *Zdrowie*, Priorytet 9: *Bezpieczeństwo*. W priorytet Strategii Europa 2020: rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – gospodarka charakteryzująca się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniająca spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną wpisują się następujące priorytety Strategii MOF Krosno: Priorytet 3: *Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł*, Priorytet 4: *Infrastruktura komunikacyjna*, Priorytet 7: *Edukacja*, Priorytet 9: *Bezpieczeństwo*.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020, jest to dokument określający cele polityki regionalnej i instrumenty ich realizacji w kontekście przestrzennym. KSRR ukierunkowuje interwencję na najważniejsze obszary miejskie - obszary strategiczne utożsamiane ze stolicami województw, a także wspiera rozprzestrzenianie procesów rozwojowych na dalsze obszary województw. Obok wymienionych działań, polityka regionalna zakłada specjalne działania dla terytoriów wymagających szczególnego wsparcia procesów rozwojowych, które określone są, jako obszary problemowe (np. obszary wiejskie na których podnoszony będzie dostęp do usług publicznych i ich jakość, obszary peryferyjne czy obszary przygraniczne).

Celem nadrzędnym KSRR 2010-2020 jest efektywne wykorzystanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym.

Rozwinięciem celu strategicznego są trzy cele szczegółowe polityki regionalnej:

- I. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów,
- II. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych,

III. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie.

Przy realizacji celu strategicznego KSRR 2010-2020 szczególna uwaga będzie skierowana na kilka uniwersalnych zasad nowej polityki rozwoju, w które wpisuje się Strategia - MOF Krosno, tj.:

- Koncentracja geograficzna. Obszarami strategicznej interwencji powinny być obszary geograficzne, na których potrzebna jest zewnętrzna interwencja dla pełnego wykorzystania potencjałów rozwojowych.
- Koncentracja tematyczna, polegająca na ograniczeniu interwencji do określonych kategorii działań/projektów w ramach wybranych dziedzin strategicznych.
- Zintegrowane podejście terytorialne, dotyczy lepszego wykorzystania ukrytych lub niewłaściwie wykorzystywanych zasobów, a w tym zasobów ludzkich i specjalizacji terytoriów w regionach o różnym poziomie rozwoju. Uwzględnić wielowymiarowość procesów rozwojowych – wymiar społeczny, ekonomiczny, przestrzenny.

Strategia - MOF Krosno jest spójna z następującymi celami KSRR 2010-2020:

- wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów. W tak określony cel wpisują się następujące priorytety Strategii MOF Krosno: Priorytet 1: *Turystyka*, Priorytet 2: *Rolnictwo*, Priorytet 3: *Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł* (w szczególności KSRR 2010-2020 Działanie 1.2. Tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i zwiększania ich absorpcji poza miastami wojewódzkimi oraz KSRR 2010-2020 Działanie 1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw – działania tematyczne, Działanie tematyczne 1.3.4. Wspieranie rozwoju instytucji otoczenia biznesu), Priorytet 4: *Infrastruktura komunikacyjna*, Priorytet 5: *Ochrona środowiska*, Priorytet 6: *Kultura i dziedzictwo kulturowe* (w szczególności KSRR 2010-2020 Działanie Budowa podstaw konkurencyjności województw – działania tematyczne, Działanie tematyczne 1.3.6. Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału dziedzictwa kulturowego), Priorytet 7: *Edukacja* (KSRR 2010-2020 Działanie 1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw – działania tematyczne, Działanie tematyczne 1.3.1. Rozwój kapitału intelektualnego, w tym kapitału ludzkiego i społecznego)

- budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych. Priorytety Strategii MOF Krosno zgodne z tak określonym celem KSRR 2010-2020 to: Priorytet 1: *Turystyka*, Priorytet 2: *Rolnictwo*, Priorytet 3: *Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł* (w szczególności KSRR 2010-2020 Działanie 2.1. Wzmacnianie spójności w układzie krajowym (przede wszystkim w inicjatywach zwiększających atrakcyjność inwestycyjną - uzbrajanie terenów, poprawa dostępności przestrzennej), Priorytet 4: *Infrastruktura komunikacyjna* (w szczególności KSRR 2010-2020 Działanie 2.2 Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe oraz KSRR 2010-2020 Działanie 2.5. Zwiększenie dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich na obszarach o najniższej dostępności), Priorytet 5: *Ochrona środowiska* (w szczególności KSRR 2010-2020 Działanie 2.2 Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe oraz Działanie 2.3. Restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze), Priorytet 6: *Kultura*

i dziedzictwo kulturowe (w szczególności KSRR 2010-2020 Działanie 2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe, Poddziałanie 2.2.5. Usługi kulturalne), Priorytet 7: *Edukacja* (KSRR 2010-2020 Działanie 2.1. Wzmacnianie spójności w układzie krajowym (w szczególności w rozwoju zasobów ludzkich i kapitału społecznego), KSRR 2010-2020 Działanie 2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe, Poddziałanie 2.2.1. Usługi edukacyjne i szkoleniowe), Priorytet 8: *Zdrowie*, Priorytet 9: *Bezpieczeństwo* (w szczególności KSRR 2010-2020 Działanie 2.2 Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe).

Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020

Wizja rozwoju województwa podkarpackiego w 2020 r. jest następująca: „W 2020 roku województwo podkarpackie będzie obszarem zrównoważonego i inteligentnego rozwoju gospodarczego, wykorzystującym wewnętrzne potencjały oraz transgraniczne położenie, zapewniającym wysoką jakość życia mieszkańców”.

Strategia Rozwoju Województwa-Podkarpackie 2020 wskazuje na cztery podstawowe obszary z odpowiadającymi im celami:

1. „Konkurencyjna i Innowacyjna Gospodarka” – Cel 1: Rozwijanie przewag regionu w oparciu o kreatywne specjalizacje, jako przejaw budowania konkurencyjności krajowej i międzynarodowej.
2. „Kapitał Ludzki i Społeczny” – Cel 2: Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego, jako czynników: innowacyjności regionu oraz poprawy poziomu życia mieszkańców.
3. „Sieć Osadnicza” – Cel 3: Podniesienie dostępności oraz poprawa spójności funkcjonalno-przestrzennej, jako element budowania potencjału rozwojowego regionu.
4. „Środowisko i Energetyka” – Cel 4: Racjonalne i efektywne wykorzystanie zasobów z poszanowaniem środowiska naturalnego sposobem na zapewnienie bezpieczeństwa i dobrych warunków życia mieszkańców oraz rozwoju gospodarczego województwa.

W ramach wszystkich obszarów formy interwencji zewnętrznej, które są zakładane w programach operacyjnych pozwolą na:

- wzmocnienie przewagi konkurencyjnej,
- niwelowanie barier rozwojowych.

Pozwoli to na zmniejszenie dysproporcji w poziomie społeczno-gospodarczego rozwoju wewnątrz regionu. Rezultatem wszystkich działań do 2020 r. będzie wzrost konkurencyjności regionu wśród lepiej rozwiniętych regionów kraju i Unii Europejskiej.

Kluczowe założenie Strategii - Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosna w formie jej celu nadrzędnego są zgodne także ze Strategią Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020, którego głównym celem jest „efektywne wykorzystanie zasobów wewnętrznych i zewnętrznych dla

zrównoważonego i inteligentnego rozwoju społeczno-gospodarczego drogą do poprawy jakości życia mieszkańców”.

Zgodność obu dokumentów dotyczy w szczególności:

- Priorytet 1 Strategii MOF Krosno: *Turystyka*:
  - Działanie 1.1. Tworzenie i promocja lokalnych produktów turystycznych MOF Krosno
  - Działanie 1.2 Stworzenie kompleksowej oferty pobytu dla turystów na terenie MOF Krosno(z uwzględnieniem atrakcji w otoczeniu MOF Krosno)
  - Działanie 1.3. Zagospodarowanie przestrzeni publicznej służące wzrostowi jej estetyki i funkcjonalności
  - Działanie 1.4.Opracowanie spójnego systemu informacji turystycznej MOF Krosno
  - Działanie 1.5. Działania promocyjne obszaru turystycznego MOF Krosno

wpisują się w cel 1 dziedziny działań strategicznych Strategii Województwa Podkarpackie 2020 - Konkurencja i innowacyjna gospodarka: rozwijanie przewag regionu w oparciu o kreatywne specjalizacje, jako przejaw budowania konkurencji krajowej i międzynarodowej, w Priorytet 1.3. Turystyka, którego celem jest budowa konkurencyjnej, atrakcyjnej oferty rynkowej opartej na znacznym potencjale turystycznym regionu, a w szczególności w zakresie następujących kierunków działania: rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej, podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa, rozwój promocji turystycznej oraz partnerstwa służącego turystyce przyjazdowej do województwa.

- Priorytet 2 Strategii MOF Krosno: *Rolnictwo*:
  - Działanie 2.1. Wspieranie procesu scalania gruntów i powiększania gospodarstw rolnych
  - Działanie 2.2. Ustawiczne edukowanie rolników w zakresie uwarunkowań rynkowych i przyrodniczych produkcji rolnej, produkcji ekologicznej
  - Działanie 2.3. Wspieranie działań zmierzających do zagospodarowania nieużytków MOF Krosno

wpisują się w cel 1 dziedziny działań strategicznych Strategii Województwa Podkarpackie 2020 - Konkurencja i innowacyjna gospodarka: rozwijanie przewag regionu w oparciu o kreatywne specjalizacje, jako przejaw budowania konkurencji krajowej i międzynarodowej, w Priorytet 1.4. Rolnictwo, którego celem jest poprawa konkurencyjności sektora rolno-spożywczego, a w szczególności w kierunku działań poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację zmianę struktur rolnych, rozwój biogospodarki oraz współpracy z ośrodkami naukowo – badawczymi.

- Priorytet 3 Strategii MOF Krosno: *Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł*:
  - Działanie 3.1. Wyznaczenie i uzbrojenie nowych terenów inwestycyjnych

- Działanie 3.3. Wspieranie i rozwój instytucji otoczenia biznesu stymulujących rozwój przedsiębiorczości, w tym przedsiębiorczości akademickiej
- Działanie 3.7. Wspieranie działań zmierzających do pogłębienia współpracy nauki i gospodarki.

wpisują się w cel 1 dziedziny działań strategicznych Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackie 2020 - Konkurencja i innowacyjna gospodarka: rozwijanie przewag regionu w oparciu o kreatywne specjalizacje, jako przejaw budowania konkurencji krajowej i międzynarodowej, w Priorytet 1.1. Przemysł, którego celem jest przemysł nowoczesnych technologii wzmacniający konkurencyjność regionalnej gospodarki, a w szczególności tworzenie infrastruktury dla nowoczesnego przemysłu oraz Priorytet 1.5. Instytucje otoczenia biznesu, którego celem jest rozwój przedsiębiorczości poprzez ofertę instytucji otoczenia biznesu.

- Działanie 3.6. Aktywizacja osób bezrobotnych

wpisuje się w cel 2 dziedziny działań strategicznych Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackie 2020: Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego, jako czynników: innowacyjności regionu oraz poprawy poziomu życia mieszkańców.

- Priorytet 4 Strategii MOF Krosno: *Infrastruktura komunikacyjna*:
  - Działanie 4.1. Modernizacja i rozbudowa istniejącej sieci dróg MOF Krosno
  - Działanie 4.2. Wspieranie działań na rzecz połączenia istniejących sieci dróg powiatowych i gminnych z drogami wyższej kategorii
  - Działanie 4.3. Wspieranie inicjatyw na rzecz modernizacji i rozbudowy linii kolejowych na terenie gmin MOF Krosno
  - Działanie 4.4. Poprawa jakości i efektywności miejskiego transportu publicznego MOF Krosno
  - Działanie 4.5. Zapewnienie mieszkańcom MOF Krosno dostępu do szerokopasmowego Internetu
  - Działanie 4.6. Wspieranie działań na rzecz rozwoju lotniska w Krośnie
  - Działanie 4.7. Tworzenie dogodnych warunków dojazdu rowerowego do miejscowości MOF Krosno poprzez budowę spójnego systemu ścieżek i tras rowerowych

wpisują się w cel 3 dziedziny działań strategicznych Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackie 2020 – Sieć Osadnicza: Podniesienie dostępności oraz poprawa spójności funkcjonalno-przestrzennej jako element budowania potencjału rozwojowego regionu, w Priorytet 3.1 „Dostępność komunikacyjna” – cel: poprawa zewnętrznej i wewnętrznej dostępności przestrzennej województwa ze szczególnym uwzględnieniem Rzeszowa jako ponadregionalnego ośrodka wzrostu, Priorytet 3.5 „Spójność przestrzenna i wzmacnianie funkcji biegunów wzrostu”, Priorytet 3.2 „Dostępność technologii informacyjnych” – cel: rozbudowa wysokiej jakości sieci telekomunikacyjnej oraz zwiększenie wykorzystania technologii informacyjnych na terenie całego województwa.

- Priorytet 5 Strategii MOF Krosno: *Ochrona środowiska*:
  - Działanie 5.1. Wspieranie rozwoju gospodarki niskoemisyjnej
  - Działanie 5.2. Dostosowanie instalacji RIPOK Krosno pozwalające na termiczne unieszkodliwianie odpadów
  - Działanie 5.3. Wspieranie tworzenia zintegrowanego systemu gospodarki odpadami
  - Działanie 5.4. Uporządkowanie istniejącej gospodarki ściekami poprzez rozdzielanie kanalizacji sanitarnej i deszczowej
  - Działanie 5.5. Rozbudowa sieci kanalizacyjnej
  - Działanie 5.6. Wspieranie inicjatyw na rzecz efektywności energetycznej oraz odnawialnych źródeł energii
  - Działanie 5.7. Prowadzenie edukacji ekologicznej adresowanej do różnych grup mieszkańców
  - Działanie 5.8. Realizacja efektywnego energetycznie systemu oświetlenia ulicznego na terenie gmin MOF Krosno
  - Działanie 5.9. Ochrona i popularyzacja zasobów przyrodniczych i krajobrazowych MOF Krosno

wpisują się w cel 4 dziedziny działań strategicznych Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackie 2020 – Środowisko i energetyka: Racjonalne i efektywne wykorzystanie zasobów z poszanowaniem środowiska naturalnego sposobem na zapewnienie bezpieczeństwa i dobrych warunków życia mieszkańców oraz rozwoju gospodarczego województwa, Priorytet 4.2 Ochrona środowiska – cel: osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa; Priorytet 4.3 Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii – cel: zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego i efektywności energetycznej województwa podkarpackiego poprzez racjonalne wykorzystanie paliw i energii z uwzględnieniem lokalnych zasobów, w tym odnawialnych źródeł energii.

- Priorytet 6 Strategii MOF Krosno: *Kultura i dziedzictwo kulturowe*:
  - Działanie 6.1. Wspieranie procesu odnowy i konserwacji obiektów zabytkowych i innych atrakcji turystycznych MOF Krosno
  - Działanie 6.2. Rozszerzenie oferty kulturalnej MOF Krosno
  - Działanie 6.3. Stworzenie mapy i kalendarza imprez kulturalnych
  - Działanie 6.4. Poprawa infrastruktury i wyposażenia ośrodków kultury
  - Działanie 6.5. Promowanie twórców kultury MOF Krosno
  - Działanie 6.6. Rozwój edukacji artystycznej mieszkańców MOF Krosno

wpisują się w cel 2 dziedziny działań strategicznych Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackie 2020 – Kapitał ludzki i społeczny: rozwój kapitału ludzkiego i społecznego, jako czynników: innowacyjności regionu oraz poprawy poziomu życia mieszkańców, w Priorytet 2.2 Kultura i dziedzictwo kulturowe, którego celem jest rozwinięty i efektywnie wykorzystany potencjał kulturowy regionu.

- Priorytet 7 Strategii MOF Krosno: *Edukacja*:
  - Działanie 7.2. Dostosowanie do potrzeb rynku pracy realizowanych na terenie gmin MOF Krosno kierunków kształcenia i programów nauczania (we współpracy z pracodawcami)

wpisują się w cel 1 dziedziny działań strategicznych Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackie 2020 - Konkurencja i innowacyjna gospodarka: rozwijanie przewag regionu w oparciu o kreatywne specjalizacje, jako przejaw budowania konkurencji krajowej i międzynarodowej, w Priorytet 1.2. Nauka, badania i szkolnictwo wyższe, którego celem jest rozwój konkurencyjnego szkolnictwa wyższego i sfery badawczo-rozwojowej, jako kluczowych czynników stymulujących rozwój regionu

- Działanie 7.2. Dostosowanie do potrzeb rynku pracy realizowanych na terenie gmin MOF Krosno kierunków kształcenia i programów nauczania (we współpracy z pracodawcami)
- Działanie 7.3. Zapewnienie właściwych warunków nauczania poprzez doposażenie bazy dydaktycznej.

wpisują się w cel 2 dziedziny działań strategicznych Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackie 2020 – Kapitał ludzki i społeczny: rozwój kapitału ludzkiego i społecznego, jako czynników: innowacyjności regionu oraz poprawy poziomu życia mieszkańców, w Priorytet 2.1. Edukacja, którego celem jest dostosowanie systemu edukacji do aktualnych potrzeb i wyzwań przyszłości

- Priorytet 8 Strategii MOF Krosno: *Zdrowie*:
  - Działanie 8.1. Organizowanie imprez sportowych na terenie gmin MOF Krosno
  - Działanie 8.2. Wspieranie działań na rzecz upowszechnienia nauki pływania
  - Działanie 8.3. Rozbudowa infrastruktury sportowo-rekreacyjnej Obszaru
  - Działanie 8.5. Prowadzenie edukacji prozdrowotnej oraz działań profilaktycznych

wpisują się w cel 2 dziedziny działań strategicznych Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackie 2020 – Kapitał ludzki i społeczny: rozwój kapitału ludzkiego i społecznego, jako czynników: innowacyjności regionu oraz poprawy poziomu życia mieszkańców, w Priorytet 2.6. Sport powszechny, którego celem jest zwiększenie aktywności ruchowej oraz rozwoju psychofizycznego społeczeństwa.

- Priorytet 9 Strategii MOF Krosno: *Bezpieczeństwo*:
  - Działanie 9.1. Wspieranie działań na rzecz lepszego wyposażenia sprzętowego jednostek straży pożarnej

- Działanie 9.2. Implementacja zintegrowanego systemu ostrzegania przed kataklizmami
- Działanie 9.3. Poprawa stanu bezpieczeństwa przeciwpowodziowego MOF Krosno

wpisują się w cel 4 dziedziny działań strategicznych Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackie 2020 – Środowisko i energetyka: Racjonalne i efektywne wykorzystanie zasobów z poszanowaniem środowiska naturalnego sposobem na zapewnienie bezpieczeństwa i dobrych warunków życia mieszkańców oraz rozwoju gospodarczego województwa, Priorytet 4.1 Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków – cel: zabezpieczenie mieszkańców województwa podkarpackiego przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi oraz wynikającymi z działalności człowieka.

Umowa Partnerstwa

Umowa Partnerstwa jest dokumentem, który określa kierunki interwencji w latach 2014-2020 trzech polityk unijnych w Polsce: Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej, Wspólnej Polityki Rybołówstwa. 23 maja 2014 r. Umowa Partnerstwa została przyjęta przez Komisję Europejską.

Umowa Partnerstwa prezentuje: cele oraz priorytety interwencji w ujęciu tematycznym i terytorialnym wraz z podstawowymi wskaźnikami, opis stopnia uzupełniania się działań finansowanych z Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej oraz Wspólnej Polityki Rybołówstwa, układ programów operacyjnych, a także zarys systemu finansowania oraz wdrażania

Przedstawione cele rozwojowe do 2020 roku i wskaźniki monitorujące ich realizację, a także zakres proponowanych interwencji są punktem odniesienia do określenia szczegółowej zawartości programów operacyjnych. Cele główne Umowy Partnerstwa to:

1. Zwiększenie konkurencyjności gospodarki.
2. Poprawa spójności społecznej i terytorialnej.
3. Podniesienie sprawności i efektywności państwa.

Priorytety Strategii Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno są spójne z celami Umowy Partnerstwa:

- Priorytet 1 Strategii MOF Krosno: *Turystyka* realizuje się w celu Zwiększenie konkurencyjności gospodarki – zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowanie, zwiększenie zastosowania TIK w gospodarce i społeczeństwie, wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw,
- Priorytet 2 Strategii MOF Krosno: *Rolnictwo* realizuje się w celu Zwiększenie konkurencyjności gospodarki – wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw,
- Priorytet 3 Strategii MOF Krosno: *Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł* realizuje się w celach: Zwiększenie konkurencyjności gospodarki – wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw; poprawa jakości i funkcjonowania oferty systemu transportowego oraz zwiększenie transportowej dostępności kraju w układzie europejskim i krajowym, bardziej efektywne wykorzystanie zasobów na rynku pracy, Poprawa spójności społecznej

i terytorialnej - wzrost szans na zatrudnienie dla osób dotkniętych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym,

- Priorytet 4 Strategii MOF Krosno: *Infrastruktura komunikacyjna* realizuje się w celu: Zwiększenie konkurencyjności gospodarki – zmniejszenie emisyjności gospodarki, poprawa jakości i funkcjonowania oferty systemu transportowego oraz zwiększenie transportowej dostępności kraju w układzie europejskim i krajowym
- Priorytet 5 Strategii MOF Krosno: *Ochrona środowiska* realizuje się w celu Zwiększenie konkurencyjności gospodarki – zmniejszenie emisyjności gospodarki; zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowanie;
- Priorytet 6 Strategii MOF Krosno: *Kultura i dziedzictwo kulturowe* realizuje się w celu: Zwiększenie konkurencyjności gospodarki – zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowanie;
- Priorytet 7 Strategii MOF Krosno: *Edukacja* realizuje się w celu Zwiększenie konkurencyjności gospodarki – lepsze kompetencje kadr gospodarki,
- Priorytet 8 Strategii MOF Krosno: *Zdrowie* realizuje się w celach: Zwiększenie konkurencyjności gospodarki – zmniejszenie emisyjności gospodarki, Poprawa spójności społecznej i terytorialnej – ograniczenie ryzyka wykluczenia społecznego spowodowanego dysproporcjami w dostępie do usług;
- Priorytet 9 Strategii MOF Krosno: *Bezpieczeństwo* realizuje się w celu Zwiększenie konkurencyjności gospodarki – poprawa zdolności adaptacji do zmian klimatu oraz rozwój systemów zarządzania zagrożeniami.

Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020.

Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020 jest pierwszą w Polsce strategią makroregionalną, która powstała po reformie administracyjnej z 1998 r., w której wchodzi w skład pięć województw: lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie.

Makroregion Polska Wschodnia w latach 2007-2013 została beneficjentem specjalnego instrumentu wsparcia dla obszarów o najniższym poziomie rozwoju przeznaczonego przez Unię Europejską. Strategia tworzy ramy dla realizowanych działań w horyzoncie czasowym do 2020r.

11 lipca 2013r. zakończył się proces aktualizacji Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020. Dokument ten określa potrzeby działań na rzecz obszaru makroregionu w 3 głównych obszarach:

- podnoszenia poziomu innowacyjności makroregionalnej gospodarki w oparciu o specjalizacje ponadregionalne, przy jednoczesnym wzmacnianiu potencjału sektora nauki i badań;
- aktywizacji zasobów pracy i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu;
- budowania powiązań transportowych i nowoczesnej infrastruktury elektroenergetycznej.

Odnowiona Strategia wypełnia lukę pomiędzy horyzontalną polityką wobec regionów w całej Polsce, która została sformułowana w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020 a polityką rozwoju poszczególnych regionów w Polsce Wschodniej, wyrażoną w Strategiach Rozwoju Województw.

Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020 przedstawia dodatkowy, makroregionalny poziom potrzeb i celów rozwojowych w perspektywie do 2020 r., który jest komplementarny z krajowymi i regionalnymi strategiami rozwoju.

Strategia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno jest spójna z Strategią Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020 w zakresie:

- Priorytet 3 Strategii MOF Krosno: *Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł* w zakresie strategicznego obszaru Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020 w działaniach dotyczących przeciwdziałania wykluczeniu na makroregionalnym rynku pracy m.in. poprzez stworzenie systemu zachęt do podejmowania działalności gospodarczej i powstawania nowych miejsc pracy oraz w zakresie strategicznego obszaru Innowacyjność w działaniach dotyczących budowy trwałych przewag konkurencyjnych poprzez działania na rzecz podnoszenia poziomu technologicznego zaawansowania i innowacyjności w obszarze wiodących endogenicznych ponadregionalnych specjalizacji gospodarczych.
- Priorytet 4 Strategii MOF Krosno: *Infrastruktura komunikacyjna* w zakresie strategicznego obszaru Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020 - zwiększenie spójności wewnętrznej i wzmocnienie powiązań zewnątrz regionalnych makroregionu.
- Priorytet 5 Strategii MOF Krosno: *Ochrona środowiska* w zakresie strategicznego obszaru Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020- zwiększenie spójności wewnętrznej i wzmocnienie powiązań zewnątrz regionalnych makroregionu oraz rozbudowa i poprawa stanu technicznego infrastruktury elektroenergetycznej w makroregionie (wytwórczej, przesyłowej i dystrybucyjnej, w tym sieci wysokiego, średniego i niskiego napięcia).
- Priorytet 7 Strategii MOF Krosno: *Edukacja* w zakresie strategicznego obszaru Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020 w działaniach dotyczących wzmocnienia potencjału nowoczesnych kadr dla gospodarki opartej na wiedzy m.in. dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb makroregionu rynku pracy – wzmocnianie współpracy między szkołami zawodowymi, uczelniami wyższymi, a sektorem przedsiębiorstw, poprawa efektywności systemu doradztwa zawodowego.
- Priorytet 9 Strategii MOF Krosno: *Bezpieczeństwo* w zakresie strategicznego obszaru Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020 - aktywizacja niewykorzystanych zasobów pracy oraz podniesienie jakości kapitału ludzkiego na potrzeby gospodarki opartej na wiedzy oraz strategicznego obszaru Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna - zwiększenie spójności wewnętrznej i wzmocnienie powiązań zewnątrz regionalnych makroregionu oraz rozbudowa i poprawa stanu technicznego infrastruktury elektroenergetycznej w makroregionie

(wytwórczej, przesyłowej i dystrybucyjnej, w tym sieci wysokiego, średniego i niskiego napięcia).

Rozporządzenia UE (pakiet legislacyjny dla polityki spójności przedstawiony przez Komisję Europejską w dniu 17 grudnia 2013 r.)

17.12.2013 r. Komisja Europejska przedstawiła pakiet legislacyjny dla polityki spójności na lata 2014-2020, który składa z następujących rozporządzeń:

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące **Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego** oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące **Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego** oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006,
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013r. w sprawie **Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego** i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006,
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013r. w sprawie **Europejskiego Funduszu Społecznego** i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006,
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1299/2013 z dnia 17 grudnia 2013r. w sprawie przepisów szczegółowych dotyczących wsparcia z **Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego** w ramach celu „Europejska współpraca terytorialna”,
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1302/2013 z dnia 17 grudnia 2013r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1082/2006 w sprawie europejskiego ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT) w celu doprecyzowania, uproszczenia i usprawnienia procesu tworzenia takich ugrupowań oraz ich funkcjonowania,
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1300/2013 z dnia 17 grudnia 2013r. w sprawie **Funduszu Spójności** i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1084/2006,
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez **Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)** i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005.

Do celów tematycznych pakietu legislacyjnego Unii Europejskiej można zaliczyć:

1. Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji.
2. Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK.
3. Wzmacnianie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR).
4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach.

5. Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem.
6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami.
7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej.
8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników.
9. Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją.
10. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie.
11. Wzmacnianie zdolności instytucjonalnych instytucji publicznych i zainteresowanych stron oraz sprawności administracji publicznej.

Strategia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno realizuje następujące cele tematyczne Funduszy wskazane w **rozporządzeniach UE** (pakiet legislacyjny dla polityki spójności przedstawiony przez Komisję Europejską w dniu 17 grudnia 2013 r.):

Priorytet 1 Strategii MOF Krosno: *Turystyka* realizuje:

- Cel tematyczny 2. Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK.
- Cel tematyczny 3. Wzmacnianie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR).
- Cel tematyczny 6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami.

Priorytet 2 Strategii MOF Krosno: *Rolnictwo* realizuje:

- Cel tematyczny 3. Wzmacnianie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR).

Priorytet 3 Strategii MOF Krosno: *Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł* realizuje:

- Cel tematyczny 3. Wzmacnianie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR).
- Cel tematyczny 7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej.
- Cel tematyczny 8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników.
- Cel tematyczny 9. Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją.

Priorytet 4 Strategii MOF Krosno: *Infrastruktura komunikacyjna* realizuje:

- Cel tematyczny 4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach.
- Cel tematyczny 7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej.

Priorytet 5 Strategii MOF Krosno: *Ochrona środowiska* realizuje:

- Cel tematyczny 4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach.

- Cel tematyczny 6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami.

Priorytet 6 Strategii MOF Krosno: *Kultura i dziedzictwo kulturowe* realizuje:

- Cel tematyczny 6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami.

Priorytet 7 Strategii MOF Krosno: *Edukacja* realizuje:

- Cel tematyczny 10. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie.

Priorytet 8 Strategii MOF Krosno: *Zdrowie* realizuje:

- Cel tematyczny 4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach.
- Cel tematyczny 9. Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją.

Priorytet 9 Strategii MOF Krosno: *Bezpieczeństwo* realizuje:

- Cel tematyczny 5. Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego 2014-2020

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 został przyjęty przez Zarząd Województwa Podkarpackiego w dniu 3 marca 2015 r. w związku z decyzją wykonawczą Komisji Europejskiej nr C(2015) 910 z dnia 12 lutego 2015 r. przyjmującą dokument.

Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego 2014-2020 zawiera 10 Osi priorytetowych:

- Oś Priorytetowa I. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka
- Oś Priorytetowa II. Cyfrowe Podkarpackie
- Oś Priorytetowa III. Czysta energia
- Oś Priorytetowa IV. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego
- Oś Priorytetowa V. Infrastruktura komunikacyjna
- Oś Priorytetowa VI. Spójność przestrzenna i społeczna
- Oś Priorytetowa VII. Regionalny rynek pracy
- Oś Priorytetowa VIII. Integracja społeczna
- Oś Priorytetowa IX. Jakość edukacji i kompetencji w regionie
- Oś Priorytetowa X. Pomoc Techniczna

Spójność Strategii MOF Krosno z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020:

Priorytet 1 Strategii MOF Krosno: *Turystyka* zakłada realizację zadań wskazanych w następującej osi priorytetowej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego:

- Oś priorytetowa II. Cyfrowe Podkarpackie, priorytet inwestycyjny 2c wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e- kultury i e-zdrowia.
- Oś Priorytetowa IV. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego, priorytet inwestycyjny 6c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego,

Priorytet 3 Strategii MOF Krosno: *Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł* zakłada realizację zadań wskazanych w następującej osi priorytetowej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020:

- Oś priorytetowa I. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka priorytet inwestycyjny 3a Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości, Oś priorytetowa V. Infrastruktura komunikacyjna, priorytet inwestycyjny 7b Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi,
- Oś priorytetowa VII. Regionalny rynek pracy, priorytet inwestycyjny 8iii Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników,
- Oś Priorytetowa IX. Jakość edukacji i kompetencji w regionie, priorytet inwestycyjny 10iv Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmocnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami.

Priorytet 4 Strategii MOF Krosno: *Infrastruktura komunikacyjna* zakłada realizację zadań wskazanych w następujących osiach priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020:

- Oś priorytetowa V. Infrastruktura komunikacyjna, priorytet inwestycyjny 7b Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi, priorytet inwestycyjny 7d Rozwój i rehabilitacja kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów transportu kolejowego oraz propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu, priorytet inwestycyjny 4e Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej

mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące zmiany klimatu.

Priorytet 5 Strategii MOF Krosno: *Ochrona środowiska* zakłada realizację zadań wskazanych w następujących osiach priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020:

- Oś priorytetowa III. Czysta energia, priorytet inwestycyjny 4.1. Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, priorytet inwestycyjny 4c Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym, priorytet inwestycyjny 4e Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące zmiany klimatu,
- Oś Priorytetowa IV. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego. priorytet inwestycyjny 6a. Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie, priorytet inwestycyjny 6b. Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie, priorytet inwestycyjny 6d Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę, priorytet inwestycyjny.

Priorytet 6 Strategii MOF Krosno: *Kultura i dziedzictwo kulturowe* zakłada realizację zadań wskazanych w następującej osi priorytetowej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020:

- Oś priorytetowa IV. Ochrona Środowiska Naturalnego i Dziedzictwa kulturowego, Działanie 6c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego

Priorytet 7 Strategii MOF Krosno: *Edukacja* zakłada realizację zadań wskazanych w następujących osiach priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020:

- Oś Priorytetowa VI. Spójność przestrzenna i społeczna, priorytet inwestycyjny 10 Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej,
- Oś Priorytetowa IX. Jakość edukacji i kompetencji w regionie, priorytet inwestycyjny 10i Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie

kształcenia i szkolenia, priorytet inwestycyjny 10iv BIS Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami.

Priorytet 8 Strategii MOF Krosno: *Zdrowie* zakłada realizację zadań wskazanych w następujących osiach priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020:

- Oś priorytetowa V. Infrastruktura komunikacyjna, priorytet inwestycyjny 4.5 Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące zmiany klimatu,
- Oś Priorytetowa VIII. Integracja społeczna, priorytet inwestycyjny 9.7 Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym.

Priorytet 9 Strategii MOF Krosno: *Bezpieczeństwo* zakłada realizację zadań wskazanych w następujących osiach priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020:

- Oś Priorytetowa IV. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego, priorytet inwestycyjny 5b Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Koncepcja Zagospodarowania Kraju 2030 to najważniejszy dokument, który dotyczy ładu przestrzennego Polski. Celem strategicznym jest „efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie”.

KPZK 2030 kładzie duży nacisk na budowanie oraz utrzymywanie ładu przestrzennego, dlatego, że decyduje on o warunkach życia mieszkańców, funkcjonowaniu gospodarki i umożliwia wykorzystywanie szans rozwojowych. Koncepcja przedstawia także zasady i działania służące unikaniu konfliktów w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, a w tym powodziowego.

Cele polityki przestrzennego zagospodarowania kraju:

Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności.

Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.

Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.

Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.

Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utratę bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa.

Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Strategia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno jest spójna z następującymi celami Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030:

- Celem 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności, który realizuje: Priorytet 3 Strategii MOF Krosno: *Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł*, Priorytet 4: *Infrastruktura komunikacyjna* i Priorytet 6: *Kultura i dziedzictwo kulturowe*.
- Celem 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju przez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów, który realizuje Priorytet 1 Strategii MOF Krosno: *Turystyka*, Priorytet 2: *Rolnictwo*, Priorytet 3: *Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł*, Priorytet 4: *Infrastruktura komunikacyjna*, Priorytet 9: *Bezpieczeństwo*.
- Celem 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej, który realizuje Priorytet 4 Strategii MOF Krosno: *Infrastruktura komunikacyjna*.
- Celem 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski, który realizuje: Priorytet 5 Strategii MOF Krosno: *Ochrona środowiska*, Priorytet 9 Strategii MOF Krosno: *Bezpieczeństwo*.
- Celem 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utratę bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych

wspierających zdolności obronne państwa, który realizuje: Priorytet 5 Strategii MOF Krosno: *Ochrona środowiska*, Priorytet 9: *Bezpieczeństwo*.

Krajowa Polityka Miejska

Krajowa polityka miejska to celowe, ukierunkowane terytorialnie działanie państwa na rzecz zrównoważonego rozwoju miast oraz ich obszarów funkcjonalnych i wykorzystania potencjału miast w procesach rozwoju kraju. Jest programowana na poziomie krajowym i jest realizowana dzięki tworzeniu optymalnych warunków rozwoju miast oraz przez działania inwestycyjne podmiotów publicznych i niepublicznych.

Do podmiotów krajowej polityki miejskiej możemy zaliczyć: rząd oraz współuczestniczące jednostki samorządu terytorialnego:

- województw,
- powiatów i miast na prawach powiatu,
- gmin miejskich,
- gmin miejsko-wiejskich na obszarach zurbanizowanych, wchodzących w skład obszarów funkcjonalnych miast,
- gmin wiejskich na obszarach zurbanizowanych, wchodzących w skład obszarów funkcjonalnych miast.

Strategicznym celem krajowej polityki miejskiej jest „wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy oraz poprawa jakości życia mieszkańców”.

Obecnie dostępny jest projekt Krajowej Polityki Miejskiej. Do 2023r. w ramach Krajowej Polityki Miejskiej proponuje się następujące cele:

1. Stworzenie warunków dla skutecznego, efektywnego i partnerskiego zarządzania rozwojem na obszarach miejskich, w tym w szczególności na obszarach metropolitalnych.
2. Wspieranie zrównoważonego rozwoju ośrodków miejskich, w tym przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom niekontrolowanej suburbanizacji.
3. Odbudowa zdolności do rozwoju poprzez rewitalizację zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie obszarów miejskich.
4. Poprawa konkurencyjności i zdolności głównych ośrodków miejskich do kreowania rozwoju, wzrostu i zatrudnienia.
5. Wspomaganie rozwoju subregionalnych i lokalnych ośrodków miejskich, przede wszystkim na obszarach problemowych polityki regionalnej (w tym na niektórych obszarach wiejskich) poprzez wzmacnianie ich funkcji oraz przeciwdziałanie ich upadkowi ekonomicznemu.

Strategia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno jest spójna z następującymi celami Założeń Krajowej Polityki Miejskiej:

1. Poprawa konkurencyjności i zdolności głównych ośrodków miejskich do kreowania rozwoju, wzrostu i zatrudnienia, który realizują następujące priorytety: Priorytet 1 Strategii MOF Krosno: *Turystyka*, Priorytet 2: *Rolnictwo*, Priorytet 3: *Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł*, Priorytet 5: *Ochrona środowiska* (dostosowanie struktur miejskich do skutków zmian klimatycznych i zwiększonego zapotrzebowania na energię elektryczną), Priorytet 6: *Kultura i dziedzictwo kulturowe*, Priorytet 7: *Edukacja*, Priorytet 8: *Zdrowie*.

2. Wspomaganie rozwoju subregionalnych i lokalnych ośrodków miejskich, przede wszystkim na obszarach problemowych polityki regionalnej (w tym na niektórych obszarach wiejskich) poprzez wzmacnianie ich funkcji oraz przeciwdziałanie ich upadkowi ekonomicznemu, który realizują następujące priorytety: Priorytet 3 Strategii MOF Krosno: *Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł*, Priorytet 4: *Infrastruktura komunikacyjna* (poprawa połączeń komunikacyjnych (nie tylko drogowych) pomiędzy dużymi i mniejszymi miastami obszarów problemowych a pozostałą siecią miast w kraju).

3. Wspieranie zrównoważonego rozwoju ośrodków miejskich, w tym przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom niekontrolowanej suburbanizacji, który realizuje Priorytet 4 Strategii MOF Krosno: *Infrastruktura komunikacyjna* (stworzenie na obszarach funkcjonalnych miast sprawnego, zintegrowanego systemu transportu publicznego (wraz z systemem ścieżek rowerowych) łączącego miasto główne z otaczającymi je gminami (miejskimi, miejsko-wiejskimi i wiejskimi) oraz poprawa dostępności transportowej z obszarów wiejskich do miast powiatowych, subregionalnych i regionalnych) oraz Priorytet 9: *Bezpieczeństwo* (zahamowanie niekontrolowanego rozprzestrzeniania się zabudowy na tereny podmiejskie; wprowadzenie standardów urbanistycznych odnoszących się do zasady projektowania uniwersalnego).

4. Stworzenie warunków dla skutecznego, efektywnego i partnerskiego zarządzania rozwojem na obszarach miejskich, w tym w szczególności na obszarach metropolitalnych, który realizuje Priorytet 9 Strategii MOF Krosno: *Bezpieczeństwo* (poprawa systemu monitorowania zjawisk społeczno-gospodarczych i przestrzennych na poziomie obszaru funkcjonalnego miasta oraz poniżej poziomu NTS-5 (dzielnica miasta)).

6. Wynik Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko

Zgodnie z art. 51 ust. 1 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U.2013.1235.) na organie administracji, który opracowuje projekt polityki, strategii, planów lub programów w dziedzinie przemysłu, energetyki, transportu, telekomunikacji, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, leśnictwa, rolnictwa, rybołówstwa, turystyki i wykorzystywania terenu lub innych dokumentów, które wyznaczają ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć, które mogą w znaczący sposób oddziaływać na środowisko i realizację postanowień tych dokumentów, które mogą spowodować znaczące oddziaływanie na środowisko, spoczywa obowiązek sporządzenia prognozy oddziaływania na środowisko.

Na podstawie opinii Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska oraz Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego została przeprowadzona w czerwcu w 2014r. **prognoza oddziaływania na środowisko dla dokumentu ramowego - Strategii Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno.**

Prognoza oddziaływania na środowisko jest podstawowym dokumentem, który jest niezbędny do przeprowadzenia postępowania w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko skutków realizacji polityki, strategii, planu lub programu. Prognoza ma na celu identyfikację przewidywanych ewentualnych skutków wpływu ustaleń Strategii na środowisko, ocenę zaproponowanych w nim rozwiązań funkcjonalno-przestrzennych oraz ich zgodność z przepisami prawa z zakresu ochrony środowiska.

Głównym celem opracowania prognozy oddziaływania na środowisko jest wskazanie przewidywanego wpływu na środowisko, który może mieć miejsce w skutek realizacji przedsięwzięć, dla których Strategia wyznacza ramy i kierunki rozwoju, między innymi poprzez ocenę relacji pomiędzy przyjętymi w Strategii rozwiązaniami o charakterze planistycznym oraz organizacyjnym, a uwarunkowaniami środowiska przyrodniczego, a także aspektami gospodarczymi i społecznymi, w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju. W Prognozie zostały przedstawione wyniki analizy oraz oceny potencjalnych zagrożeń dla środowiska, które wynikają z zapisów Strategii MOF Krosno. W opracowaniu wykazano komplementarność Strategii MOF Krosno z innymi dokumentami, tj. **Polityką Ekologiczną Państwa, Programem Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego oraz Programem Ochrony Środowiska dla Powiatu Krośnieńskiego na lata 2004 – 2015** oraz dokonano oceny zgodności ustaleń planu z **przepisami dotyczącymi ochrony środowiska.**

W ocenie oddziaływania na komponenty środowiska i zagrożenia dla środowiska w wyniku realizacji ustaleń projektu Strategii MOF Krosno wskazano, iż inwestycje strukturalne przyczynią się do okresowej emisji pyłów oraz gazów, które spowodowane będą pracami budowlanymi i konstrukcyjno-montażowymi. Jednak ustąpią one po zakończeniu tych prac. Natomiast działaniami, które wpłyną korzystnie na jakość **powietrza** będą wszelkie działania związane z ograniczeniem emisji zanieczyszczeń ze źródeł liniowych – drogi, punktowych – zakłady produkcyjne i rozproszonych – źródła komunalne.

W obszarze oddziaływań na **wody powierzchniowe i podziemne** najbardziej zagrożone w rejonie Krosna są wody podziemne czwartorzędowego poziomu wodonośnego w dolinie Wisłoka. Wdrożenie działań uporządkowania istniejącej gospodarki ściekami poprzez rozdzielenie kanalizacji sanitarnej i deszczowej, rozbudowie sieci kanalizacyjnej poprawi jakość wód powierzchniowych i podziemnych

poprzez znaczne ograniczenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód lub do ziemi ze źródeł komunalnych i przemysłowych. Modernizacja i budowa nowych odcinków dróg z zachowaniem zasad ochrony środowiska pozwoli na ujęcie ścieków deszczowych z powierzchni utwardzonych i podczyszczenie tych ścieków do wymaganych standardów. Pozwoli to na ograniczenie wielkości ładunków zanieczyszczeń wprowadzanych w sposób bezpośredni do środowiska. Wiele działań zawartych w Strategii MOF Krosno ma charakter neutralny i nie przewiduje się negatywnego oddziaływania na wody powierzchniowe i podziemne. Pozytywny wpływ na środowisko będzie mieć usprawnienie systemu gospodarki odpadami.

Jeśli chodzi o wpływ na **krajobraz, powierzchnię ziemi i gleby** to część działań Strategii MOF Krosno ma charakter pozytywny, ale występują działania, które mogą wpływać na środowisko negatywnie. Przestrzeganie podstawowych zasad rolnictwa zrównoważonego w działaniach Strategii MOF Krosno dotyczących scalania gruntów i gospodarowania obszarów nieużytkowych umożliwi zachowanie charakterystycznego rolniczego obszaru. Pozytywny wpływ na kształtowanie krajobrazu będzie miało wyznaczanie stref przeznaczonych pod skoncentrowaną działalność gospodarczą wraz z uzbrojeniem terenu w niezbędną infrastrukturę. Na polepszenie krajobrazu wpłyną również prace związane z modernizacją istniejącej infrastruktury (dróg, budynków użyteczności publicznej, infrastruktury edukacyjnej i sportowo-rekreacyjnej).

W zakresie wpływu na **faunę i florę, różnorodność biologiczną i formy ochrony przyrody** w działaniach dotyczących rozbudowy infrastruktury drogowej nie przewiduje się kolizji projektowanych odcinków dróg z obszarami wchodzącymi w skład sieci Natura 2000. Ponadto pozostałe działania infrastrukturalne będą prowadzone głównie w obszarach zurbanizowanych i zagospodarowanym poza zasięgiem obszarów chronionych. Rozwój turystyki i promocja turystyczna MOF Krosno pozwoli na wyeksponowanie walorów obszaru, wartości przyrodniczych, zachęci do korzystania z istniejącej infrastruktury turystycznej oraz pozwoli na aktywne kreowanie postaw mieszkańców i turystów, jako współodpowiedzialnych za stan przyrody i środowiska. Działania związane z edukacją ekologiczną oraz szkolenia dla sektora rolnego w zakresie prowadzenia produkcji w oparciu o zasady zrównoważonego rolnictwa wpływa w sposób pośredni na poprawę warunków ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych.

W przypadku **wpływu na klimat akustyczny** podczas prac budowlanych (budowa, modernizacja obiektów użyteczności publicznej, dróg, infrastruktury sportowej, kulturalno-oświatowej i komunalnej, może wystąpić krótkoterminowe zwiększenie poziomu hałasu, wibracje, drgania. Jednak ta sytuacja będzie miała charakter przejściowy. Działania w zakresie budowy nowych odcinków dróg będą mogły powodować lokalne zwiększenie natężenia hałasu w bezpośrednim sąsiedztwie tych szlaków komunikacyjnych związane ze zwiększoną przepustowością i większym ich obciążeniem. Budowa odcinków łącznikowych dróg lokalnych i regionalnych umożliwi przeniesienie znacznej części ruchu kołowego poza obszary ścisłego zagospodarowania miast i gmin, a to przyczyni się do zmniejszenia poziomu hałasu na obszarach wrażliwych na jego oddziaływanie. Modernizacja istniejącej sieci drogowej pozytywnie wpłynie na oddziaływanie na klimat akustyczny w granicach MOF Krosno. Zarówno zwiększenie płynności ruchu, poprawa stanu nawierzchni drogowej, a także wzrost średniej prędkości poruszania się pojazdów po szlakach komunikacyjnych będzie miało wpływ na znaczne obniżenie emisji hałasu od źródeł liniowych. Koncentracja zabudowy przemysłowej w granicach stref gospodarczych spowoduje lokalny wzrost poziomu hałasu, lecz w skali całego obszaru pozwoli na obniżenie uciążliwości akustycznej na terenach mieszkaniowych lub innych terenach chronionych.

Realizacja zapisów **modernizacji i rozwoju obiektów kultury, sportu i rekreacji oraz użyteczności publicznej, w tym edukacji** w Strategii MOF Krosno będą mieć pozytywny charakter. Działania związane z ograniczeniem emisji zanieczyszczeń do atmosfery wpłyną na ograniczenie niszczenia fasad budynków, również zabytkowych. Inwestycje ograniczające emisję hałasu przyczynią się do istotnego zmniejszenia ryzyka uszkodzenia budynków oraz obiektów zabytkowych.

Działania wyznaczone w projekcie Strategii MOF Krosno mają istotne znaczenie dla **zdrowia oraz samopoczucia mieszkańców**. Część z nich ma charakter pozytywny, ale są również działania, które mogą oddziaływać negatywnie. W Strategii przewiduje się szereg działań, które zmierzają do zwiększenia dostępności oraz atrakcyjności infrastruktury edukacyjnej, kulturalnej, sportowej, co przyczyni się bezpośrednio do poprawy jakości życia mieszkańców. Ponadto w Strategii MOF Krosno przewiduje się działania, które zmierzają do zwiększenia dostępności usług medycznych, jak i profilaktyki zdrowia. Budowa nowych szlaków komunikacyjnych, zmiana nawierzchni dróg wiąże się z wieloma utrudnieniami dla mieszkańców oraz z potencjalnym, krótkotrwałym oraz odwracalnym oddziaływaniem na ich zdrowie. W załączonej do Prognozy tabeli macierzy zaprezentowano wpływ poszczególnych przedsięwzięć, które są przewidziane do realizacji w ramach Strategii MOF Krosno na poszczególne elementy środowiska przyrodniczego, ludzi i dobra kultury.

W Prognozie zaproponowano również rozwiązania minimalizujące negatywny wpływ ustaleń Strategii na środowisko oraz określono możliwości poprawy stanu oraz funkcjonowania systemów przyrodniczych.

Projekt Strategii MOF Krosno wraz z Prognozą Oddziaływania na Środowisko został przekazany do zaopiniowania stosownym organom.

Podkarpacki Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny po rozpatrzeniu wniosku o zaopiniowanie Strategii MOF Krosno, 8 sierpnia 2014r. wydał pozytywną opinię w zakresie sanitarnohigienicznym. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Rzeszowie po rozpatrzeniu wniosku o zaopiniowanie Strategii MOF Krosno, po uzyskaniu dodatkowych wyjaśnień, 29 października 2014r. zaopiniował pozytywnie przedłożone dokumenty.

7. System wdrażania projektów strategicznych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno

Początkiem współpracy Partnerów MOF Krosno było podpisanie w dniu 12 września 2013 r. przez Prezydenta Miasta Krosna, Burmistrza Gminy Jedlicze, Wójta Gminy Chorkówka, Wójta Gminy Korczyna, Wójta Gminy Krościenko Wyżne, Wójta Gminy Miejsce Piastowe i Wójta Gminy Wojaszówka listu intencyjnego, w którym wyrazili wolę podjęcia aktywnej, długofalowej współpracy.

Kolejnym etapem współpracy było opracowanie „Strategii MOF Krosno”. W pracach aktywnie uczestniczyli wszyscy Partnerzy.

„Strategia MOF Krosno” wskazuje najważniejsze problemy i wyzwania stojące przed MOF Krosno. Wskazuje obszary strategiczne, priorytety i w ramach nich działania i przykładowe projekty, które należy realizować w celu umożliwienia rozwoju społeczno - gospodarczego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno. „Strategia” nie precyzuje projektów w odniesieniu do każdego z działań. Dokument określa rodzaje projektów, jakie powinny być realizowane w ramach poszczególnych działań i priorytetów. Na etapie opracowania „Strategii” nie wydaje się zasadne definiowanie wszystkich projektów. Będą one definiowane i precyzowane w okresie wdrażania „Strategii”, w miarę potrzeb i możliwości. Ich realizacja będzie zależała od możliwości uzyskania finansowania.

W odniesieniu do wybranych działań, „Strategia” wskazuje projekty kluczowe, które w szczególnie istotny sposób przyczynić się mają do rozwoju MOF Krosno. Zakłada się, że projekty te zostaną dofinansowane z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014 – 2020 jako projekty strategiczne MOF Krosno. Projekty realizowane w ramach „Strategii MOF Krosno” będą mieć formę projektów Partnerskich. Przed rozpoczęciem prac nad projektami, Partnerzy będą zawierali stosowne porozumienia lub umowy o współpracy. W ramach porozumień przewiduje się wskazanie Lidera danego projektu, który będzie odpowiedzialny za przygotowanie, koordynację realizacji i rozliczenia projektu. Szczegółowo opisane zostaną również obowiązki każdego z Partnerów projektu i zakres współpracy. Planuje się, że za realizację projektów odpowiedzialni będą pracownicy urzędów gmin uczestniczących w projekcie. Zakłada się możliwość koordynacji projektów przez zewnętrznych koordynatorów. Dla właściwej realizacji projektów przewiduje się również możliwość podjęcia współpracy z innymi podmiotami, zarówno z instytucjami publicznymi, organizacjami pozarządowymi, jak i partnerami prywatnymi, m.in. przedstawicielami biznesu.

„Strategia MOF Krosno” jest dokumentem, który obejmuje całościowo wszystkie obszary rozwoju społeczno - gospodarczego gmin tworzących MOF. Opracowanie jest odpowiedzią na nowe podejście do zarządzania rozwojem w ramach perspektywy finansowanej Unii Europejskiej na lata 2014-2020. Struktura i zawartość „Strategii MOF Krosno” korespondują z systemem wdrażania funduszy unijnych w Polsce w okresie jego obowiązywania. Przewiduje się, że projekty strategiczne MOF Krosno, uzyskają dofinansowanie ze środków unijnych w aktualnej perspektywie finansowej i będą one mogły zostać zrealizowane w tym właśnie okresie. Ze względu na fakt, że do tej pory nie został jeszcze opublikowany harmonogram naboru wniosków, nie ma możliwości wskazywania nawet przybliżonych terminów realizacji projektów. Natomiast przykładowe projekty wskazane w ramach poszczególnych działań, to w chwili obecnej ogólne zamierzenia inwestycyjne, a nie konkretne projekty, dlatego wskazanie jakichkolwiek terminów ich realizacji i monitoringu jest na tym etapie niemożliwe. Dla każdego

z realizowanych projektów, na etapie przygotowania projektów, przewiduje się opracowanie szczegółowych zasad oraz terminów wdrażania i monitorowania.

Partnerzy MOF Krosno będą ze sobą ściśle współpracować w całym procesie realizacji „Strategii”, począwszy od przygotowania projektów, w trakcie ich wdrażania, monitorowania, ewaluacji oraz rozliczania. Postępy realizacji „Strategii MOF Krosno” będą systematycznie monitorowane przez Partnerów. Planuje się opracowywanie corocznych raportów o stanie realizacji „Strategii”. Planowane jest również opracowanie zbiorczego „Raportu z realizacji Strategii MOF Krosno w perspektywie finansowej 2014 - 2020”. Opracowane raporty będą udostępniane mieszkańcom MOF oraz wszystkim innym zainteresowanym podmiotom na stronach internetowych Partnerów MOF Krosno.

Ocena postępu realizacji „Strategii MOF Krosno” umożliwi podjęcie decyzji odnośnie kontynuacji lub zaprzestania realizacji planowanych działań oraz zaplanowanie ewentualnych działań zapobiegawczych, które mogą prowadzić do aktualizacji „Strategii” w okresie jej obowiązywania. Opracowane w trakcie zadań monitoringowych raporty będą stanowiły podstawę ewaluacji „Strategii”.

„Raport z realizacji Strategii MOF Krosno w perspektywie finansowej 2014 - 2020” będzie obejmował ocenę efektów wdrażania „Strategii” na tle zdefiniowanych w niej celów, a w efekcie określi zakres ewentualnych działań korygujących. Działania korygujące będą punktem wyjścia do opracowania „Strategii” na kolejne lata, która w dużej mierze będzie prowadziła do realizacji celów, które nie zostały osiągnięte do końca 2020 roku.

Całość prac nad „Strategią MOF Krosno” będzie koordynowana przez pracowników Urzędu Miasta Krosna.

8. Raport z przygotowania Strategii MOF Krosno

W dniu 20 września 2013r. w Krośnie została zawarta **umowa** pomiędzy Gminą Krosno, reprezentowaną przez Prezydenta Miasta Krosna – Piotra Przytockiego, a Wyższą Szkołą Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, reprezentowaną przez Rektora – prof. dr hab. inż. Tadeusza Pomianka. Przedmiotem umowy było opracowanie:

- **Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno wraz z prognozą oddziaływania na środowisko,**
- Wniosków do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska i Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego o uzgodnienie zakresu i stopnia szczegółowości prognozy oddziaływania na środowisko w ramach procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko Strategii ZIT.

Punktem wyjścia było **opracowanie analizy społeczno - gospodarczej** Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno, która pozwoliła zdiagnozować najważniejsze bariery i potencjały rozwojowe obszaru. W analizie wykorzystano dane ze statystyki GUS oraz dane pozyskane bezpośrednio od JST z terenu MOF Krosno.

Zostały także przeprowadzone **warsztaty** z przedstawicielami poszczególnych gmin Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno, dzięki którym określono priorytety strategiczne oraz utworzono wykaz projektów, przewidzianych do realizacji na terenie MOF Krosno, ze szczególnym uwzględnieniem projektów planowanych do sfinansowania z alokacji na Zintegrowane Inwestycje Terytorialne.

W październiku 2013 r. Wykonawca przekazał do weryfikacji przez Zamawiającego **Projekt Strategii ZIT**. W listopadzie 2013 r. wprowadzono w dokumencie korekty i uzupełnienia, w wyniku uwag otrzymanych od Zamawiającego.

W grudniu 2013 r. Urząd Miejski w Krośnie otrzymał **pismo od Marszałka Województwa Podkarpackiego** dotyczące podziału alokacji pomiędzy 8 regionalnych biegunów wzrostu, stanowiącej ok. 7,5% całkowitej alokacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 (Projekt z dn. 29.11.2013r.) oraz informację dotyczącą zmiany wytycznych w zakresie zasad realizacji projektów zintegrowanych.

W styczniu 2014r. Wykonawca przekazał do weryfikacji przez Zamawiającego kolejną wersję **Projektu Strategii ZIT**, uwzględniającą wcześniejsze uwagi Zamawiającego oraz zapisy nowej wersji Projektu RPO WP 2014 – 2020.

W tym samym miesiącu opublikowano kolejny **projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego (Projekt z dn. 27.01.2014r.)**, w którym to nastąpiła zmiana mechanizmu realizacji podejścia terytorialnego w ramach RPO WP 2014-2020 dla biegunów wzrostu. Dokument ten wprowadził tzw. **Regionalne Inwestycje Terytorialne** Projekt RPO WP 2014 – 2020 ze stycznia 2014 r. zakładał również inne w stosunku do poprzedniej wersji priorytety inwestycyjne objęte finansowaniem w formule RIT. Wiązało się to z wprowadzeniem przez Wykonawcę kolejnych korekt do opracowania.

W marcu 2014r. Urząd Miejski w Krośnie złożył **fiszki projektów strategicznych** planowanych do dofinansowania w formule RIT, do Marszałka Województwa Podkarpackiego. Odkonano w tej sprawie spotkanie w Urzędzie Marszałkowskim.

W tym samym miesiącu zawarto aneks do umowy pomiędzy Zamawiającym a Wykonawcą, zmieniający tytuł dokumentu na „**Strategia MOF Krosno**”.

Także w marcu 2014 r. zostały złożone **wnioski do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska i Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego** w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

W kwietniu 2014r. odbyło się w **Urzędzie Miejskim w Krośnie spotkanie** Wykonawcy z Wiceprezydentem Krosna oraz Przedstawicielami Biura Rozwoju Miasta. Celem spotkania było omówienie aktualnej wersji Projektu Strategii MOF Krosno z wskazaniem korekt.

W tym samym miesiącu Urząd Miejski w Krośnie otrzymał kolejne **pismo od Marszałka Województwa Podkarpackiego** w sprawie kluczowych projektów strategicznych, z opinią, iż wymagają one analizy i korekt. Do pisma dołączono doprecyzowane wytyczne dotyczące planowania projektów zintegrowanych. Został również zaktualizowany zakres priorytetów inwestycyjnych RIT uwzględniający zapisy projektu **Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego (Projekt z dn. 09.04.2014r.)**.

W ostatni dzień kwietnia 2014r. odbyło się **spotkanie w Urzędzie Miejskim Krosno Wykonawcy z Przedstawicielami Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno** w celu uzgodnienia obszarów tematycznych zintegrowanych projektów strategicznych.

W maju 2014r. odbyło się **spotkanie Przedstawicieli Miejskich Obszarów Funkcjonalnych województwa podkarpackiego z Przedstawicielami Urzędu Marszałkowskiego**, w którym uczestniczył Wykonawca. Celem spotkania było omówienie wytycznych związanych z zintegrowanymi projektami strategicznymi.

W tym samym miesiącu rozpoczęto opracowanie Prognozy oddziaływania na środowisko Strategii MOF Krosno, po uzyskaniu opinii **Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska** oraz **Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego** o konieczności przeprowadzenia **strategicznej oceny oddziaływania na środowisko**.

Urząd Miejski w Krośnie 3 czerwca 2014r. otrzymał **pismo od Marszałka Województwa Podkarpackiego** dotyczące najważniejszych zmian w Umowie Partnerstwa, które będą miały bezpośrednie przełożenie na możliwy zakres interwencji planowany do realizacji w ramach projektów RIT.

Zmiany w wytycznych związanych z wyborem projektów kluczowych, spowodowały konieczność weryfikacji projektów zgłoszonych przez MOF Krosno. W wyniku tego przekazano do Marszałka Województwa Podkarpackiego następujące propozycje zintegrowanych projektów strategicznych:

- Projekt 1: Modernizacja zabytkowego dworca PKP na potrzeby funkcjonowania „Galerii Stary Dworzec”
- Projekt 2: Poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej na terenie MOF Krosno
- Projekt 2 a: Rozbudowa Krośnieńskiego Inkubatora Technologicznego

- Projekt 2 b: Wsparcie bezrobotnych z terenu MOF Krosno zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą
- Projekt 3: Wykonanie oświetlenia ulicznego w technologii energooszczędnej na drogach publicznych na terenie gmin MOF Krosno
- Projekt 4: Utworzenie zintegrowanej sieci punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych na terenie MOF Krosno.
- Projekt 5: Rozwój transportu niskoemisyjnego na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno.

Projekt Strategii MOF Krosno uwzględniający nowe projekty strategiczne oraz inne niezbędne aktualizacje został przekazany wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko Zamawiającemu w dniu 28.07.2014r.

We wrześniu 2014r. Urząd Miejski w Krośnie otrzymał **pismo od Marszałka Województwa Podkarpackiego** dotyczące uwag szczegółowych do zgłoszonych propozycji przedsięwzięć zintegrowanych. W związku ze mianami zapisów Umowy Partnerstwa zakres wsparcia niektórych priorytetów inwestycyjnych został znacznie zawężony. Marszałek Województwa Podkarpackiego przekazał Zamawiającemu uwagi do projektów strategicznych MOF Krosno oraz znowelizowane „Zasady i wytyczne realizacji Regionalnych Inwestycji Terytorialnych w ramach RPO WP 2014-2020, w tym zasady dotyczące opracowania niezbędnych dokumentów pozwalających uzyskać dofinansowanie na projekty RIT”.

We wrześniu 2014 r. wstępna wersja "Strategii MOF Krosno" została przekazana do Urzędu Marszałkowskiego w celu zaopiniowania.

W październiku 2014r. Zamawiający przekazał Marszałkowi Województwa Podkarpackiego poprawione karty przedsięwzięć/projektów zintegrowanych wraz z niezbędnymi załącznikami. Zasadniczymi zmianami w ramach projektów zintegrowanych było wprowadzenie poprawek w opisach projektów oraz zmiana koncepcji oraz nazwy Projektu 1, na: Modernizacja zabytkowego dworca PKP na potrzeby funkcjonowania „ETNOCENTRUM ziemi krośnieńskiej” i dodanie rezerwowego Projektu 6 Ochrona lokalnych zasobów przyrodniczych na terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno.

Zmiany w zakresie projektów strategicznych wynikające ze zmienionych wytycznych spowodowały konieczność korekty Projektu Strategii MOF Krosno. Zamawiający przekazał Wykonawcy uwagi do uwzględnienia w Projekcie Strategii MOF Krosno. W związku z tym dokonano niewielkiej korekty w zakresie układu działań strategicznych jak również uzupełniono opisy działań, zaktualizowano źródła finansowania i analizę Strategii MOF Krosno z dokumentami strategicznymi i planistycznymi.

Zgodnie z umową, w dniu 12 grudnia 2014 r. Wykonawca przekazał do Urzędu Miasta Krosna wersję papierową "Strategii MOF Krosno" wraz z prognozą oddziaływania na środowisko. Na tym zakończona została współpraca z Wyższą Szkołą Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie.

W piśmie z 5 marca 2015 r. Wicemarszałek Województwa Podkarpackiego przedstawiła uwagi do zgłoszonych przez MOF Krosno przedsięwzięć zintegrowanych oraz do "Strategii MOF Krosno". W piśmie została również przedstawiona informacja o przyjęciu przez Zarząd Województwa Podkarpackiego zaakceptowanego przez Komisję Europejską Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego 2014-2020 oraz o konieczności dostosowania zapisów "Strategii MOF Krosno" do zapisów przyjętego dokumentu. Poinformowano również o zmianie zasad dofinansowania

projektów zintegrowanych planowanych do realizacji w formule RIT - zmiana trybu pozakonkursowego na konkursowy.

Następnie Partnerzy MOF Krosno zweryfikowali szczegółowo założenia projektów zintegrowanych planowanych do realizacji w formule RIT - zakresy rzeczowe projektów, koszty realizacji, itd. W chwili obecnej trwają prace nad aktualizacją fisz projektowych, które zostaną zgłoszone w ogłoszonych przez Marszałka Województwa konkursach na dofinansowanie projektów MOF.

Do zgłoszenia do konkursów dedykowanych dla MOF w ramach RPO WP 2014-2020 planowane są następujące projekty:

- 1) Rozwój transportu niskoemisyjnego na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno,
- 2) Poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej na terenie MOF Krosno - przedsięwzięcie zintegrowane, w skład którego wchodzi następujące projekty:
  - a) Utworzenie inkubatora przedsiębiorczości na terenie Gminy Miasto Krosno,
  - b) Wsparcie bezrobotnych z terenu MOF Krosno zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą,
- 3) Modernizacja zabytkowego dworca PKP na potrzeby funkcjonowania ETNOCENTRUM Ziemi Krośnieńskiej.

Po zakończeniu współpracy z WSiIZ, "Strategia MOF Krosno" jest aktualizowana przez pracowników Urzędu Miasta Krosna - miasta - rdzenia MOF Krosno.

W obecnej wersji dokumentu zostały uwzględnione uwagi zgłoszone przez Urząd Marszałkowski oraz zmiany wynikające z weryfikacji założeń projektów zintegrowanych MOF Krosno.

Dokument w obecnym kształcie będzie poddany konsultacjom społecznym. W celu zapewnienia jak największego udziału lokalnej społeczności w pracach nad dokumentem, ogłoszenia o planowanych konsultacjach zostaną zamieszczone na stronach internetowych wszystkich gmin - Partnerów MOF, w Biuletynach Informacji Publicznej Partnerów, na gminnych tablicach ogłoszeń, w lokalnej prasie oraz na lokalnych portalach internetowych. Informacja ta zostanie również skierowana bezpośrednio m.in. do instytucji pozarządowych, przedstawicieli biznesu, instytucji otoczenia biznesu, środowiska akademickiego, itd. Do przedstawienia swoich opinii i uwag oraz do zgłoszenia własnych propozycji do ujęcia w "Strategii" zostaną zaproszeni wszyscy zainteresowani rozwojem Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno, zarówno mieszkańcy MOF oraz wszystkie instytucje działające na tym terenie, jak i podmioty spoza Obszaru.

Po zakończeniu konsultacji społecznych i wprowadzeniu do dokumentu ewentualnych uwag zgłoszonych w trakcie trwania konsultacji, zaakceptowanych przez wszystkich Partnerów, "Strategia MOF Krosno" zostanie przyjęta przez Rady Gmin wszystkich członków MOF Krosno i przekazana do Urzędu Marszałkowskiego w celu jej ostatecznego uzgodnienia.

9. Spis tabel

Tabela 1. Miejscowości podstawowe i sołectwa na koniec 2012 r. na terenie MOF Krosno	10
Tabela 3. Zestawienie linii komunikacji miejskiej na wybranych ulicach Krosna	14
Tabela 4. Liczba dojazdów do pracy na terenie MOF Krosno w 2011 roku	15
Tabela 5. Liczba dojazdów do pracy pomiędzy gminami MOF Krosno w 2011 roku – źródło/cel	16
Tabela 6. Zestawienie taboru autobusowego MKS Sp. z o.o. Krosno	16
Tabela 7. Grunty komunalne na terenie MOF Krosno w 2012 r.	23
Tabela 8. Wybrane wskaźniki infrastruktury sieciowej obszaru MOF Krosno.	25
Tabela 9. Sieć rozdzielcza na 100 km ²	25
Tabela 10. Wykorzystanie instalacji gazowej, wodociągowej i kanalizacyjnej na obszarze MOF Krosno	26
Tabela 11. Pomniki przyrody ożywionej na terenie MOF Krosno	30
Tabela 12. Lasy niestanowiące własności skarbu państwa na terenie MOF Krosno w 2012 r.....	31
Tabela 14. Odpady komunalne	34
Tabela 15. Ilość odpadów zebranych w poszczególnych gminach MOF Krosno w 2013 r. [Mg]	35
Tabela 16. Udział poszczególnych grup odpadów w masie zebranych odpadów w MOF Krosno w 2013 r.	36
Tabela 17. Ilość odpadów zebranych w gminach MOF Krosno w 2013 r. w przeliczeniu na 1 mieszkańca [kg].....	36
Tabela 18. Zestawienie oznaczeń kolorystycznych głównych frakcji odpadów zbieranych selektywnie w systemie workowym w MOF Krosno	37
Tabela 19. Wskaźniki przedsiębiorczości na terenie gmin MOF Krosno w 2012 r.	44
Tabela 20 Liczba i powierzchnia gospodarstw rolnych na terenie gmin MOF Krosno w 2010r.....	51
Tabela 21 Liczba gospodarstw rolnych na terenie gmin MOF Krosno w 2010r. w zależności od powierzchni gospodarstwa	51
Tabela 22 Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych na terenie gmin MOF Krosno w 2010 r.	52
Tabela 23 Powierzchnia wybranych zasiewów na terenie MOF Krosno w 2010 r.....	53
Tabela 24 Pogłowie zwierząt gospodarskich na terenie MOF Krosno w 2010 r.	53
Tabela 25. Obiekty noclegowe na terenie MOF Krosno w 2015 r.....	54
Tabela 26. Korzystający z noclegów na terenie MOF Krosno w 2012 r. – dostępne dane GUS.....	55
Tabela 27 Gospodarstwa agroturystyczne na terenie MOF Krosno w 2015 r.	56
Tabela 28 Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na terenie MOF Krosno w latach 2000 – 2012 r.	61

Tabela 30 Liczba i odsetek rodzajów działań organizacji pozarządowych MOF Krosno	83
Tabela 31 Mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia MOF Krosno	100
Tabela 32 Zestawienie celów, priorytetów i działań przyczyniających się do rozwoju MOF Krosno..	105
Tabela 33 Przykładowe wskaźniki produktu celów szczegółowych Priorytetu 1: Turystyka	108
Tabela 34 Przykładowe wskaźniki rezultatu celów szczegółowych Priorytetu 1: Turystyka.....	109
Tabela 35 Przykładowe wskaźniki produktu celów szczegółowych Priorytetu 2: Rolnictwo	113
Tabela 36 Przykładowe wskaźniki rezultatu celów szczegółowych Priorytetu 2: Rolnictwo	114
Tabela 37 Przykładowe wskaźniki produktu celów szczegółowych Priorytetu 3: Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł	118
Tabela 38 Przykładowe wskaźniki rezultatu celów szczegółowych Priorytetu 3: Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł	119
Tabela 40 Przykładowe wskaźniki rezultatu celów szczegółowych Priorytetu 4: Infrastruktura komunikacyjna	126
Tabela 41 Przykładowe wskaźniki produktu celów szczegółowych Priorytetu 5: Ochrona środowiska	133
Tabela 42 Przykładowe wskaźniki rezultatu celów szczegółowych Priorytetu 5: Ochrona środowiska	134
Tabela 43 Przykładowe wskaźniki produktu celów szczegółowych Priorytetu 6: Kultura i dziedzictwo kulturowe	141
Tabela 44 Przykładowe wskaźniki rezultatu celów szczegółowych Priorytetu 6: Kultura i dziedzictwo kulturowe	141
Tabela 45 Przykładowe wskaźniki produktu celów szczegółowych Priorytetu 7: Edukacja.....	146
Tabela 46 Przykładowe wskaźniki rezultatu celów szczegółowych Priorytetu 7: Edukacja	146
Tabela 47 Przykładowe wskaźniki produktu celów szczegółowych Priorytetu 8: Zdrowie	149
Tabela 48 Przykładowe wskaźniki rezultatu celów szczegółowych Priorytetu 8: Zdrowie	150
Tabela 49 Przykładowe wskaźniki produktu celów szczegółowych Priorytetu 9: Bezpieczeństwo	153
Tabela 50 Przykładowe wskaźniki rezultatu celów szczegółowych Priorytetu 9: Bezpieczeństwo	153
Tabela 51 Projekt strategiczny MOF Krosno „Rozwój transportu niskoemisyjnego na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno” - opis projektu	157
Tabela 52 Projekt strategiczny MOF Krosno „Rozwój transportu niskoemisyjnego na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno” - wskaźniki projektu.....	159
Tabela 53 Projekt strategiczny MOF Krosno "Utworzenie inkubatora przedsiębiorczości na terenie Gminy Miasta Krosno" - opis projektu	165
Tabela 54 Projekt strategiczny MOF Krosno "Utworzenie inkubatora przedsiębiorczości na terenie Gminy Miasto Krosno" – wskaźniki projektu.....	166

Tabela 55 Projekt strategiczny MOF Krosno "Wsparcie bezrobotnych z terenu MOF Krosno zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą" – opis projektu.....	171
Tabela 56. Projekt strategiczny MOF Krosno "Wsparcie bezrobotnych z terenu MOF Krosno zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą" – wskaźniki projektu.....	171
Tabela 57 Projekt strategiczny MOF Krosno "Modernizacja zabytkowego dworca PKP na potrzeby funkcjonowania ETNOCENTRUM Ziemi Krośnieńskiej" - opis projektu.....	173
Tabela 58. Projekt strategiczny MOF Krosno "Modernizacja zabytkowego dworca PKP na potrzeby funkcjonowania ETNOCENTRUM Ziemi Krośnieńskiej" - wskaźniki projektu.....	176
Tabela 59 Projekt strategiczny MOF Krosno „Budowa, rozbudowa, przebudowa i wyposażenie punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno” – opis projektu.....	177
Tabela 60 Projekt strategiczny MOF Krosno „Budowa, rozbudowa, przebudowa i wyposażenie punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno” – wskaźniki projektu.....	180
Tabela 61 Projekt strategiczny MOF Krosno „Rewitalizacja obejmująca wielofunkcyjne zagospodarowanie przestrzeni i obiektów publicznych w celu aktywizacji społecznej i gospodarczej mieszkańców” – opis projektu	183
Tabela 62. Projekt strategiczny MOF Krosno „Rewitalizacja obejmująca wielofunkcyjne zagospodarowanie przestrzeni i obiektów publicznych w celu aktywizacji społecznej i gospodarczej mieszkańców " - wskaźniki projektu	188
Tabela 63 Projekt strategiczny MOF Krosno „Rewitalizacja obiektów użyteczności publicznej w celu nadania im nowej funkcji społecznej ” – opis projektu	190
Tabela 64. Projekt strategiczny MOF Krosno „Rewitalizacja obejmująca wielofunkcyjne zagospodarowanie przestrzeni i obiektów publicznych w celu aktywizacji społecznej i gospodarczej mieszkańców " - wskaźniki projektu	194
Tabela 65 Matryca logiczna działań objętych projektami strategicznymi MOF Krosno.....	198
Tabela 66 Wpływ planowanych przedsięwzięć na osiągnięcie zakładanych wskaźników	201
Tabela 67 Spójność „Strategii Rozwoju Miasta Krosna na lata 2014-2020” ze „Strategią Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno” – obszary strategiczne i priorytety.....	217
Tabela 68 Spójność „Strategii Rozwoju Gminy Jedlicze do roku 2020” ze „Strategią Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno” – obszary strategiczne, priorytety i cele	218
Tabela 69 Spójność „Strategii Rozwoju Gminy Chorkówka do roku 2024” ze „Strategią Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno” – obszary strategiczne, priorytety i cele	221
Tabela 70 Spójność „Strategii Rozwoju Gminy Korczyna do roku 2025” ze „Strategią Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno” – cele strategiczne i priorytety.....	224
Tabela 71 Spójność „Planu odnowy miejscowości Krościenko Wyżne na lata 2010-2017” i „Planu odnowy miejscowości Pustyny na lata 2010-2017” ze „Strategią Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno” – obszary strategiczne i priorytety	224

9. Spis wykresów

Wykres 1. Zużycie wody na potrzeby przemysłu na obszarze MOF Krosno (dam ³) w latach 2009–2012	33
Wykres 2. Podmioty gospodarcze na terenie MOF Krosno w latach 2009 – 2012.	43
Wykres 3. Struktura podmiotów gospodarki narodowej wg PKD 2007 w latach 2009-2012 na terenie MOF Krosno.....	45
Wykres 4. Podmioty gospodarki narodowej na terenie MOF Krosno w latach 2009 – 2012	46
Wykres 5. Struktura użytków rolnych na terenie MOF Krosno w 2005 r.....	53
Wykres 6. Udzielone noclegi na terenie MOF Krosno w latach 2009 -2012	55
Wykres 7. Zmiany liczby ludności MOF Krosno na tle województwa w latach 2000 – 2012.	59
Wykres 8. Przyrost naturalny na 1000 ludności w latach 2005 – 2012.....	60
Wykres 9. Przyrost naturalny (wykres z lewej strony) oraz saldo migracji (wykres z prawej strony) na terenie MOF Krosno w latach 2005 i 2012 w osobach.....	61
Wykres 10. Ludność wg ekonomicznych grup wieku oraz obciążenie demograficzne na terenie MOF Krosno w 2012 r.	63
Wykres 11. Prognozy demograficzne – zmiany liczby ludności na lata 2015 – 2035, indeks ok bazowy 2012 = 0%	64
Wykres 12. Wskaźnik bezrobocia i liczba zarejestrowanych bezrobotnych	66
Wykres 13. Wskaźnik bezrobocia dla mężczyzn i kobiet oraz ogółem w wybranych latach na terenie MOF Krosno.....	67
Wykres 14. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej (Polska = 100) w latach 2005 – 2012.	68
Wykres 15. Współczynniki skolaryzacji brutto dla szkół podstawowych i gimnazjów na terenie MOF Krosno w latach 2005 i 2012.	75
Wykres 16. Uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów w 2010 r. w szkołach podstawowych i gimnazjach wyłączając szkoły specjalne na terenie MOF Krosno.....	77
Wykres 17. Prognozy zmian demograficznych w wybranych grupach wiekowych, ...	78

10. Spis rysunków

Rysunek 1. Powierzchnia geodezyjna MOF Krosno na tle woj. podkarpackiego.....	6
Rysunek 2. Utrudnienia w ruchu na ulicach Krosna (środa, godz. 16:00 – 16:30) – widok 1	13
Rysunek 3. Utrudnienia w ruchu na ulicach Krosna (środa, godz. 16:00 – 16:30) – widok 2	14
Rysunek 4. Orientacyjny przebieg łącznicy kolejowej w wariantcie Krosno Turaszówka - Przybówka	20
Rysunek 5. Wskaźnik przedsiębiorczości oraz liczba nowo zarejestrowanych podmiotów	41
Rysunek 6. Bezwzględne i względne zmiany liczby ludności na terenie MOF Krosno w okresie 2000-2012 r.....	58
Rysunek 7. Wskaźnik bezrobocia na terenie MOF Krosno na koniec 2012 r. i jego zmiany w latach 2005-2012.....	65
Rysunek 8. Pracujący na 1000 ludności w 2012 r.....	69
Rysunek 9. Współczynniki skolaryzacji brutto w szkołach podstawowych (górny rysunek) i gimnazjach (dolny rysunek) i ich zmiany w latach 2005-2012	75
Rysunek 10. Struktura "Strategii MOF Krosno"	201